

United Nations
MOLDOVA

Romii din Republica Moldova

în comunitățile locuite
preponderent de romi

United Nations
MOLDOVA

Romii din Republica Moldova

În comunitățile locuite preponderent de romi

Raport elaborat în cadrul Programului comun al ONU “Consolidarea sistemului statistic național”, cu susținerea PNUD, UN Women, UNICEF și sprijinul financiar al Guvernului Suediei.

Autori: *Vasile Cantarji, Maria Vremiș, Viorica Toartă, Natalia Vladicescu*

Acest raport reflectă analiza datelor pentru Republica Moldova, în cadrul Sondajului regional privind situația roma, realizat în anul 2011 de către Centrul regional PNUD din Bratislava în colaborare cu Banca Mondială și Comisia Europeană (PNUD/Banca Mondială/CE).

Datele și constatările prezentului raport reflectă opinia persoanelor intervievate și nu reprezintă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor sau altor persoane consultate în procesul elaborării raportului. Autorii își asumă integral responsabilitatea pentru interpretările și concluziile studiului.

Autorii aduc mulțumiri tuturor celor care i-au sprijinit în elaborarea acestui raport: Alexandru Oprunenco, Aurelia Spătaru (PNUD Moldova), Jaroslav Kling și Mihail Peleah (PNUD Bratislava), Anastasia Divinskaya (UN Women Moldova), Elena Laur (UNICEF Moldova), Claude Cahn și Anna Lungu (OHCHR); experților: Ruslan Stânga, Sergiu Rusanovschi, Viorica Antonov, Cristina Marian și liderilor romi Artur Cerari și Robert Cerari, precum și tuturor celorlalte persoane care au acceptat să acorde suportul și informațiile necesare.

© Organizația Națiunilor Unite, 2013

„Romii din Republica Moldova în comunitățile locuite preponderent de romi”

Autori: *Vasile Cantarji, Maria Vremiș, Viorica Toartă, Natalia Vladicescu*

ISBN 978-9975-80-752-4.

CZU 303.4:323.15(=214.58)(478)

Design și machetare: *Ion Axenti*

Tipar: “Bons Offices” S.R.L.

Reproducerea totală sau parțială a fragmentelor din această publicație este autorizată doar cu condiția indicării clare și exacte a sursei.

Lucrarea a fost elaborată cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor, Fondului Națiunilor Unite pentru Copii și a Guvernului Suediei, și publicată în cadrul Proiectului Comun ONU „Consolidarea sistemului statistic național”.

Opiniile prezentate în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă neapărat opiniile oficiale ale agențiilor Organizației Națiunilor Unite și ale Guvernului Suediei.

Publicația este disponibilă în limbile română și engleză și poate fi accesată pe paginile web www.un.md, www.md.undp.org, www.unicef.md.

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare lucrează cu oamenii la toate nivelurile societății pentru a sprijini crearea unor țări rezistente la crize și pentru a ghida și susține o dezvoltare, care contribuie la îmbunătățirea vieții fiecărui om. Prezenți în 177 de țări și teritorii, noi oferim o perspectivă globală și soluții locale pentru abilitarea oamenilor și pentru crearea unor țări rezistente. Vizitați: www.undp.org și www.md.undp.org

Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) este o organizație ONU, care promovează egalitatea de gen și abilitarea femeilor. Lider mondial pentru femei și fete, UN Women a fost instituită pentru a intensifica progresul în favoarea ameliorării situației femeilor și satisfacerea necesităților lor la nivel mondial.

Fondul Națiunilor Unite pentru Copii – lucrează în 190 de țări și teritorii pentru a ajuta copiii să supraviețuiască și să prospere, din copilărie, prin adolescență. UNICEF este o agenție internațională de dezvoltare care colaborează cu guvernul și alți parteneri pentru a se asigura că drepturile copiilor sunt respectate. UNICEF dezvoltă și aplică cele mai bune practici pentru a consolida sistemele și serviciile de sănătate, educație și protecție a copilului și pentru a transmite familiilor cunoștințele necesare pentru a-și îngriji cât mai bine copiii și nepoții. Vizitați: www.unicef.org și www.unicef.md.

CUPRINS

Introducere	9
I. Educație	13
1.1 Cuprinderea în treptele educaționale	14
1.2 Frecventarea instituțiilor educaționale și abandonul școlar	16
1.2.1. Frecventarea instituțiilor preșcolare	16
1.2.2. Accesul copiilor roma la treptele învățământului obligatoriu și frecvența școlară	19
1.3 Nivelul de cunoștințe și continuitatea educației	22
II. Sănătate	27
2.1. Starea de sănătate	28
2.1. Accesul romilor la serviciile medicale	31
III. Ocupare și șomaj	37
3.1. Rata de ocupare și experiența de muncă	38
3.2. Statutul ocupațional	39
3.3. Domeniile de activitate	42
3.4. Condițiile de muncă	44
3.5. Șomajul și oportunitățile de angajare	45
3.6. Activitatea de antreprenoriat	47
IV. Migrație	50
4.1. Imigrarea	49
4.2. Emigrare	51
4.2.1. Profilul migrațional	53
4.2.2. Statutul ocupațional în țara-gazdă	55
4.2.3. Intențiile de emigrare	56
4.3. Impactul socioeconomic al proceselor migraționale	58
V. Condiții de trai	61
5.1. Tipurile de locuințe	62
5.2. Spațiul disponibil al locuinței	64
5.3. Utilitățile disponibile în gospodărie	66
5.4. Pregătirea hranei și încălzirea locuinței	67
5.5. Disponibilitatea bunurilor de lungă durată	70

VI. Situația economică	73
6.1. Profilul ocupațional al gospodăriilor	74
6.2. Venituri	76
6.3. Cheltuieli	81
6.4. Sărăcia și inegalitatea	85
6.5. Dificultăți și restanțe privind acoperirea cheltuielilor	87
6.6. Autoaprecierea situației economice	88
6.7. Depuneri bănești, conturi bancare, datorii, împrumuturi	91
VII. Stil de viață, norme și valori	93
7.1. Disponibilitatea pentru sporirea standardelor de viață	95
7.2. Educația – conștientizarea valorii acesteia	95
7.3. Norme familiale și violența în familie	98
7.4. Acceptarea practicilor negative	99
7.5. Incidența discriminării și a unor stereotipuri cu privire la romi	100
7.6. Integrare și acces la instituții	105
Concluzii	109
ANEXE	117
Anexa 1. Tabele cu rezultatele sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația populației roma, 2011	118
Anexa 2. Chestionare ale sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația populației roma, 2011	150
Surse BIBLIOGRAFICE	188

Lista DIAGRAMELOR

Diagrama 1.1. Ratele brute de participare a copiilor roma și copiilor non-roma din vecinătate în învățământ (%)	14
Diagrama 1.2. Ratele de participare a copiilor roma și copiilor non-roma din vecinătate în învățământ, pe sexe (%)	14
Diagrama 1.3. Frecventarea instituțiilor de învățământ preșcolar de către copii de 3-6 ani (%)	16
Diagrama 1.4. Cauzele nefrecventării învățământului preșcolar (%)	17
Diagrama 1.5. Implicarea părinților în educația și socializarea copiilor de 3-6 ani (%)	18
Diagrama 1.6. Pregătirea copiilor de 6 ani de etnie romă pentru integrarea în sistemul educației primare (%)	19
Diagrama 1.7. Accesibilitatea geografică a infrastructurii educaționale primare și secundar generale	20
Diagrama 1.8. Frecvența școlară a copiilor roma versus non-roma (%)	20
Diagrama 1.9. Cauzele frecvenței școlare reduse și abandonului școlar, în eșantionul de respondenți roma, pe sexe (%)	21
Diagrama 1.10. Atitudinile și practicile discriminatorii în cadrul școlii (%)	22
Diagrama 1.11. Rata de alfabetizare a romilor versus non-roma, pe grupuri de vârste și sexe (%)	22
Diagrama 1.12. Ponderea romilor în raport cu non-romii care știu să scrie și să citească, pe grupuri de vârstă (%)	23
Diagrama 1.13. Cel mai înalt nivel educațional atins de către populația roma versus non-roma (%)	24
Diagrama 1.14. Nivelul de cunoaștere și utilizare a computerului de către persoanele roma versus non-roma (%)	25
Diagrama 1.15. Proporția respondenților care continuă să frecventeze școala sau o instituție de instruire profesională (%)	26
Diagrama 2.1. Autoaprecierea stării de sănătate a persoanelor roma versus non-roma, pe sexe și medii de reședință (%)	28
Diagrama 2.2. Autoaprecierea stării de sănătate a persoanelor roma versus non-roma, pe grupuri de vârstă (%)	28
Diagrama 2.3. Proporția persoanelor care suferă de o boală cronică sau probleme de sănătate, pe grupuri de vârstă (%)	29
Diagrama 2.4. Proporția persoanelor care s-au confruntat cu probleme în realizarea activităților zilnice pe parcursul ultimelor 6 luni din cauza unei boli (%)	29
Diagrama 2.5. Rata de vaccinare a copiilor roma versus non-roma, pe sexe (%)	30
Diagrama 2.6. Cauzele neimunizării copiilor roma (%)	30
Diagrama 2.7.a. Ponderea persoanelor fumătoare roma și non-roma, pe sexe și medii de reședință, (16+) (%)	31
Diagrama 2.7.b. Ponderea persoanelor care fumează roma și non-roma, pe grupuri de vârstă (%)	31
Diagrama 2.8. Accesibilitatea geografică a infrastructurii medicale (%)	32
Diagrama 2.9. Nivelul acoperirii cu AOAM, pe sexe și medii de reședință (%)	32
Diagrama 2.10. Nivelul acoperirii cu AOAM, pe grupuri de vârstă (%)	33
Diagrama 2.11. Motivele neadresării romilor la medic (16+) (%)	34
Diagrama 2.12. Proporția vizitelor la medic realizate pe parcursul ultimelor 12 luni (+16) (%)	35
Diagrama 2.13. Incidența investigațiilor medicale în rândul respondenților roma și non-roma (16+) (%)	36
Diagrama 3.1. Numărul anilor lucrați (15+) (%)	39
Diagrama 3.2. Numărul anilor lucrați în grupul de vârstă peste 50 de ani (%)	39
Diagrama 3.3. Rata de angajare în funcție de nivelul de studii (15+) (%)	42
Diagrama 3.4. Tipul întreprinderii unde sunt angajate persoane roma și non-roma (%)	43
Diagrama 3.5. Mărimea companiei la care activează persoanele roma și non-roma, după numărul de angajați (%)	43

Diagrama 3.6. Tipul angajării după durata de angajare (%).....	44
Diagrama 3.7. Numărul de ore lucrate săptămânal (% din eșantionul populației angajate).....	44
Diagrama 3.8. Ponderea celor care achită contribuțiile sociale pentru pensie și/sau asigurările medicale (%).....	45
Diagrama 3.9. Perioada ultimei ocupări a persoanelor neangajate la momentul studiului (%).....	46
Diagrama 3.10. Disponibilitatea de a munci în cazul oferirii unui loc de muncă (%)	46
Diagrama 3.11. Ponderea persoanelor care sunt interesate de a lucra independent sau de a porni o afacere proprie (%)	48
Diagrama 4.1. Motivul pentru care au imigrat în Moldova (sub-eșantion roma – 50 persoane, sub-eșantion non-roma – 26 persoane, de +15 ani, au fost posibile până la 3 răspunsuri) (%).....	51
Diagrama 4.2. Ponderea persoanelor de +15 ani care au locuit într-o altă țară în afara Republicii Moldova, cu excepția vizitelor scurte (%).....	52
Diagrama 4.3. Motivele pentru care au plecat din Moldova într-o altă țară (răspuns multiplu) (%)	53
Diagrama 4.4. Distribuția după vârstă a celor care au locuit în străinătate (%)	54
Diagrama 4.5. Ponderea migranților, pe grupe mari de vârstă (%).....	54
Diagrama 4.6. Ponderea migranților în populațiile de bărbați și femei roma și non-roma (%)	55
Diagrama 4.7. Intențiile de emigrare (persoanele de +15 ani) (%)	56
Diagrama 4.8. Intenții de emigrare, pe medii, după vârsta și sexul respondenților (%)	57
Diagrama 4.9. Intenția de emigrare în dependență de experiența de emigrare (%)	59
Diagrama 5.1. Structura gospodăriilor în funcție de locuințele în care trăiesc și numărul de copii (%).....	62
Diagrama 5.2. Ponderea gospodăriilor în funcție de calitatea redusă a locuirii și medii de reședință (%)	63
Diagrama 5.3. Ponderea gospodăriilor care au avut dificultăți privind achitarea la timp a plăților cu referire la locuință, din cauza problemelor financiare, pe medii de reședință (%)	64
Diagrama 5.4. Ponderea gospodăriilor îngrijorate sau foarte îngrijorate în legătură cu o posibilă pierdere a locuinței, pe medii de reședință (%)	64
Diagrama 5.5. Asigurarea populației RM cu spațiu locativ la 1 ianuarie 2012, m2 pe un locuitor	65
Diagrama 5.6. Disponibilitatea spațiului locativ, pe medii de reședință.....	65
Diagrama 5.7. Disponibilitatea anumitor utilități în gospodării (% gospodării)	66
Diagrama 5.8. Disponibilitatea utilităților, pe medii de reședință (% gospodării).....	66
Diagrama 5.9. Accesul la apă potabilă, pe medii de reședință (%).....	67
Diagrama 5.10. Pregătirea hranei, pe medii de reședință (% gospodării)	68
Diagrama 5.11. Încălzirea locuinței, pe medii de reședință (% gospodării)	69
Diagrama 5.12. Încălzirea locuinței de către gospodăriile care utilizează conducta de gaz pentru prepararea hranei, după tipul combustibilului, pe medii de reședință (% gospodării)	69
Diagrama 5.13. Disponibilitatea bunurilor, pe medii de reședință, grupul I (% gospodării)	70
Diagrama 5.14. Disponibilitatea bunurilor, pe medii de reședință, grupul II (% gospodării)	71
Diagrama 5.15. Disponibilitatea bunurilor, pe medii de reședință, grupul III (% gospodării)	72

Diagrama 6.1. Structura gospodăriilor în funcție de activitatea capului gospodăriei (%).....	74
Diagrama 6.2. Structura gospodăriilor în funcție de angajarea în câmpul muncii a capului gospodăriei (%).....	74
Diagrama 6.3. Structura gospodăriilor în funcție de activitatea capului gospodăriei și medii de reședință (%).....	75
Diagrama 6.4. Structura gospodăriilor în funcție de activitatea capului gospodăriei și existența copiilor în gospodărie (%).....	76
Diagrama 6.5. Ponderea gospodăriilor care produc și cultivă pentru consumul casnic, pe medii de reședință (%).....	77
Diagrama 6.6. Costul mediu estimat de gospodăria al producției proprii, pe grupuri de produse (lei).....	78
Diagrama 6.7. Costul mediu estimat de gospodăria al producției proprii în mediul rural pe grupuri de produse (lei).....	78
Diagrama 6.8. Venituri bănești medii în luna precedentă, pe medii de reședință (% și lei).....	79
Diagrama 6.9. Structura venitului mediu total lunar pe gospodărie, pe categorii de venituri (%).....	80
Diagrama 6.10. Structura venitului mediu total lunar pe categorii de venituri, în funcție de existența copiilor în gospodărie (%).....	80
Diagrama 6.11. Veniturile și cheltuielile medii totale lunare per persoană, pe medii de reședință (% și lei).....	82
Diagrama 6.12. Structura cheltuielilor pe categorii de cheltuieli (%).....	83
Diagrama 6.13. Veniturile și cheltuielile medii totale lunare per persoană, pe medii de reședință (% și lei).....	84
Diagrama 6.14. Incidența sărăciei pe venituri și cheltuieli (%).....	85
Diagrama 6.15. Incidența sărăciei pe venituri și cheltuieli, în funcție de existența copiilor în gospodărie (%).....	86
Diagrama 6.16. Profunzimea sărăciei pe venituri în funcție de venituri (%).....	86
Diagrama 6.17. În ultima lună cineva din gospodărie a mers la culcare flămând pentru că nu și-a permis să cumpere mâncare, pe tipuri de gospodărie și medii de reședință (%).....	87
Diagrama 6.18. Evaluarea situației economice în ceea ce privește siguranța economică, pe medii de reședință (%).....	88
Diagrama 6.19. Evaluarea situației economice în ceea ce privește siguranța economică, după sexul capului gospodăriei (%).....	89
Diagrama 6.20. Evaluarea situației economice în ceea ce privește siguranța economică, după existența copiilor în gospodărie (%).....	89
Diagrama 6.21. Evaluarea posibilităților de a-și permite anumite cheltuieli, pe medii de reședință (%).....	90
Diagrama 6.22. Evaluarea posibilităților de a-și permite anumite cheltuieli, în funcție de existența copiilor în gospodărie (%).....	90
Diagrama 6.23. Ponderea gospodăriilor care au declarat utilizarea măcar a unui serviciu bancar, pe medii de reședință (%).....	91
Diagrama 7.1. Ponderea respondenților care ar prefera să trăiască în condiții mai proaste, însă înconjurat de persoane de aceeași etnie (eșantionul roma) (%).....	94
Diagrama 7.2. Gradul de justificare a percepției privind imposibilitatea adaptării romilor în societate pe tipuri de localități, în funcție de ponderea populației roma (eșantionul roma) (%).....	102
Diagrama 7.3. Acceptarea formelor de discriminare pozitivă a grupurilor dezavantajate (ponderea răspunsurilor de acceptare) (%).....	103
Diagrama 7.4. Incidența cazurilor de discriminare în funcție de un șir de criterii (%).....	104
Diagrama 7.5. Gradul de mândrie de apartenență sa etnică, națională și comunitară (%).....	105
Diagrama 7.6. Instituții care au contribuit la îmbunătățirea vieții respondenților (%).....	107
Diagrama 7.7. Instituții care au contribuit la îmbunătățirea vieții respondenților (%).....	107

Lista TABELELOR

Tabelul 3.1. Rata de ocupare a populației roma și non roma (%).....	38
Tabelul 3.2. Statutul ocupațional al persoanelor angajate la moment și al tuturor celor care au muncit vreo dată (15+) (%).....	40
Tabelul 3.3. Caracteristicile demografice ale persoanelor care au lucrat cel puțin o oră în ultima săptămână (%).....	40
Tabelul 3.4. Ponderea persoanelor angajate din totalul bărbaților/ femeilor de romi și non-romi (15+).....	41
Tabelul 3.5. Ponderea persoanelor angajate în dependență de grupul de vârstă	41
Tabelul 3.6. Ponderea persoanelor angajate în dependență de mediul de trai (15+)	41
Tabelul 4.1. Ponderea respondenților care au emigrat singuri sau împreună cu alte persoane	53
Tabelul 4.2. Ocupația în țara gazdă (%)	55
Tabelul 4.3. Perioada estimată în care se vor muta într-o altă țară	57
Tabelul 4.4. Motive pentru perspective de emigrare (răspuns multiplu, întrebare deschisă)	58
Tabelul 5.1. Repartizarea bunurilor de lungă durată în funcție de gradul de necesitate în gospodărie	70
Tabelul 6.1. Distribuția gospodăriilor pe chintile ale veniturilor, comparativ cu chintile ale cheltuielilor	84
Tabelul 7.1. Stabilitatea în muncă și venituri (% și lei).....	95
Tabelul 7.2. Nivelul de studii acceptat ca fiind suficient pentru un copil (%).....	96
Tabelul 7.3. Media vârstei considerată „adecvată” pentru diferite evenimente din viață (ani).....	97
Tabelul 7.4. Percepții / stereotipuri cu privire la romi (%)	101
Tabelul 7.5. Percepții / stereotipuri negative asupra romilor (%)	101
Tabelul 7.6. Corelația Pearson între acceptarea percepțiilor negative despre romi și ponderea populației roma în comunitate	102
Tabelul 7.7. Incidența formelor de discriminare în rândul populației roma, pe grupe de vârstă și sexe (%)	104
Tabelul 7.8. Situațiile care în opinia respondenților ar facilita includerea și nivelul de participare a romilor în societate.....	106

ACRONIME ȘI SIMBOLURI FOLOSITE

ANOFM	– Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă
BM	– Banca Mondială
CE	– Comisia Europeană
CBGC	– Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice
PNUD	– Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
OHCHR	– Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului
ONU	– Organizația Națiunilor Unite
UNICEF	– Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
UN Women	– Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor

p.p.	– puncte procentuale
“-“	– evenimentul nu a existat
“0,0”	– valoare mică

INTRODUCERE

Contextul raportului. În conformitate cu o serie de studii disponibile, realizate de organizațiile internaționale și locale, romii sunt considerați ca fiind unul dintre cele mai vulnerabile grupuri din Moldova. Ei sunt excluși din procesele decizionale, cu acces redus la beneficiile parvenite în urma dezvoltării, la drepturile fundamentale precum sănătate, educație, asistență socială, muncă etc.

Într-o Europă în care abundă exemple de reușită în realizarea de politici menite să faciliteze incluziunea grupurilor minoritare, romii implică o abordare mai specială decât un oarecare alt grup etnic minoritar, deoarece specificul situației acestora se menține în toate țările.

Astfel, la nivelul Uniunii Europene pe parcursul ultimilor ani au fost dezvoltate o serie de instrumente și politici care vizează (direct sau indirect) creșterea incluziunii sociale a romilor și promovarea drepturilor lor, printre acestea fiind: „Deceniul de incluziune a romilor 2005 – 2010”, „Strategia Lisabona, Strategia Europa 2020”, „Platforma europeană pentru incluziunea romilor”, și „Cadrul european pentru strategiile de integrare națională a romilor – 2020”.

Moldova nu este o excepție, romii fiind considerați drept unul din cele mai vulnerabile și marginalizate grupuri din țară. În structura etnică națională romii constituie în jur de 0,6%. Rămâne deschisă și în continuare disputată întrebarea cu privire la numărul romilor în Republica Moldova. Marginalizarea implică tendința acestora de a-și ascunde identitatea etnică, ceea ce face ca numărul acestora să fie subestimat în cadrul recensămintelor. Astfel, datele recensământului populației efectuat în anul 2004 estimează numărul etnicilor romi în Moldova la circa 12 mii persoane¹.

Un studiu inițiat în anul 2005 de PNUD estimează numărul romilor la circa 15 mii². Conform aceluiași studiu, în anul 2005 fiecare al doilea rom trăia în sărăcie extremă, fiecare al cincilea adult rom este analfabet, doar două treimi din copiii romi de 7-11 ani și 45 la sută din copiii de 12-15 ani frecventau o școală, doar 23% din romi dețineau o poliță de asigurare medicală etc³.

Această situație se atestă în condițiile în care țara și-a asumat angajamente în asigurarea drepturilor omului în general și ale minorităților în particular. Republica Moldova este parte la o serie de acte internaționale menite să promoveze drepturile fundamentale ale omului, având tangente directe cu asigurarea respectării drepturilor unei minorități etnice precum romii - Declarația Universală a Drepturilor Omului (ratificată de Republica Moldova în 1990), Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (ratificată parțial de Republica Moldova în 1997) Convenția Internațională pentru Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare Rasială (1993), Convenția de Protecție a Minorităților Naționale (1996). Constituția Republicii Moldova, adoptată în 1994, asumă obligațiile statului cu privire la drepturile omului, stabilește prioritatea instrumentelor internaționale în acest sens asupra normelor naționale (Articolul 4).

Art. 10 (alin. 2) al Constituției stipulează că „Statul trebuie să recunoască și să garanteze dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase”. Discriminarea bazată pe criterii etnice este interzisă de Constituție (art.16, alin. 2).

Primul act care tratează problemele romilor din perspectiva socială și nu etno-culturală este Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 131 din 16 februarie 2001 „Cu privire la unele măsuri pentru susținerea romilor în Moldova”. A urmat Planul de Acțiuni pentru susținerea romilor în Moldova pentru anii 2007-2010, aprobat la 21 decembrie 2006 prin Hotărârea Guvernului nr. 1453.

¹ BNS, datele Recensământului populației din anul 2004.

² S. Cace, V. Cantarji, N. Sali, M. Alla „Romii în Republica Moldova”, Chișinău 2007. Notă: studiul a fost publicat în anul 2007, iar datele cantitative cu care operează, au fost colectate în anul 2005. În continuare, referințele generale la acest studiu se vor face cu specificarea anului publicării, însă referințele la indicatorii concreți vor fi însoțite de specificația anului 2005, pentru care sunt valide cifrele (anul în care datele au fost colectate).

³ idem

În anul 2011 Guvernul Republicii Moldova a aprobat Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă pentru anii 2011-2015. Planul vizează domeniile cu probleme majore în calea integrării populației roma, stipulând acțiuni și responsabilități în domenii precum educație, piața muncii, sănătate și protecție socială, cultură, participare în structuri decizionale. Importantă este asumarea instituționalizării mediatorilor comunitari⁴ ca și instrument în asigurarea/sporirea accesului romilor la servicii de educație, asistență medicală, încadrare în câmpul muncii, documentare și condiții îmbunătățite de locuit⁵. Unii experți care sunt specializați pe problemele romilor sunt optimiști privind implementarea programului de acțiuni pentru anii 2011-2015, remarcând că deja sunt înregistrate progrese în domeniul sănătății, protecției sociale. Iar începând cu 2013 statul a preluat angajarea mediatorilor sociali, începând cu ianuarie 2013 urmau să fie angajați 15 mediatori comunitari. Potrivit estimărilor realizate în urma cartografierii localităților⁶ dens populate cu persoane de etnie romă va fi necesar să se instituie funcția de mediator comunitar în circa 44 localități⁷. Un alt argument în sprijinul implementării eficiente a actualului plan este interesul și deschiderea instituțiilor guvernamentale privind soluționarea problemelor romilor, un semnal pozitiv în acest sens fiind angajarea unei persoane de etnie romă în calitate de consilier pe probleme sociale al prim-ministrului⁸. Experții care sunt mai rezervați în ce privește Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă sunt sceptici în primul rând la finanțarea acestuia, remarcând că nu sunt clare sursele de finanțare și nu există o strategie concretă de implementare a acestui plan.

În Planul de Acțiuni din februarie 2001 se menționa deficitul de informații cu privire la dimensiunile populației roma. Până în prezent datele statistice privind situația romilor în domenii-cheie sectoriale suferă ca și regularitate, fiabilitate și fezabilitate.

În anul 2005 PNUD Moldova inițiază primul studiu, la care ne-am referit mai sus, care oferă informații de bază privind situația romilor în Republica Moldova⁹. Acest studiu a reușit să lanseze la nivel național dialogul privind situația romilor în Moldova, să evidențieze și riscurile care stau în calea incluziunii sociale a acestora.

În 2009 cu suportul UNICEF a fost elaborat raportul “Situația copiilor romi” bazat pe datele cantitative ale studiului PNUD¹⁰ și complimentat de analiza politicilor precum și studiului calitativ.

Faptul că de atunci alte informații suplimentare cu privire la situația populației roma (inclusiv femeilor roma) în Republica Moldova nu au mai fost furnizate, precum și nevoia de date actualizate, a făcut obiectul recomandărilor periodice ale diferitelor organisme internaționale în domeniul drepturilor omului¹¹. Drept urmare, în anul 2011 Moldova acceptă inițiativa Centrului regional al PNUD din Bratislava întru realizarea, în colaborare cu Banca Mondială și Comisia Europeană, a unui studiu cantitativ privind populația romă din regiune acoperind un șir de țări și anume: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, FYR Macedonia, Ungaria, Republica Moldova, Montenegro, România, Serbia, și Slovacia. Raportul regional realizat pe baza datelor studiului încadrează o analiză sintetică la nivel regional și nu include analiză separată pe țară.

⁴ În circa 25 de localități există deja serviciul mediatorului comunitar, serviciu susținut financiar de PNUD Moldova.

⁵ Obiectivul 1 al Planului de acțiuni

⁶ Cartografierea a fost realizată de către PNUD Moldova la solicitarea Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

⁷ Notă informativă la proiectul de Hotărâre a Guvernului „Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative” http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_423_notamediatorcomunitar.pdf

⁸ „La 26 decembrie 2012 a fost numit consilier al premierului Vlad Filat, Ruslan Stânga care vine din sectorul non-guvernamental, activitatea acestuia a fost orientată în special în domeniul drepturilor omului și a incluziunii sociale”

⁹ S. Căce, V. Cantarji, N. Sali, M. Alla, „Romii în Republica Moldova”, Chișinău 2007.

¹⁰ Idem

¹¹ Ultima venind din partea Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale către Guvernul Republicii Moldova P.2 E/C.12/MDA/CO/2, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, sesiunea patruzeci și șasea, Geneva, 2-20 mai 2011

În consecință, proiectul ONU „Consolidarea sistemului statistic național”, cu susținerea financiară a PNUD, UNICEF, UN Women și Guvernului Suediei, a decis realizarea unei analize mai aprofundate privind populația de romi din Republica Moldova. Pentru aceasta a fost folosit setul de date produse pentru Republica Moldova în cadrul studiului regional, dar și statisticile naționale disponibile. Aceste date sunt complementate de calcule adiționale ale autorilor studiului, cât și de datele statisticii curente pentru o analiză comparativă cu populația generală a țării.

Astfel, prezentul raport rezultă din datele studiului menționat și vine să reflecte într-un mod integrat situația populației romilor din țara noastră în principalele dimensiuni sociale, din care rezultă și capitolele tematice:

1. Educația. În cadrul acestui capitol este efectuată o analiză comparativă în ceea ce privește accesul și participarea romilor în raport cu non-romii la educație (participarea la treptele învățământului preșcolar și cel obligatoriu), factorii ce influențează asupra frecvenței reduse, părăsirii timpurii a sistemului educațional, nivelul implicării părinților în susținerea instruirii copiilor și integrării școlare a acestora, precum și percepțiile asupra oportunității educației.
2. Sănătatea. Capitolul respectiv vizează analiza stării de sănătate a romilor în raport cu respondenții non-romi din perspectivă subiectivă și obiectivă, precum și accesul acestora la serviciile de sănătate de bază și cele specializate, și participarea la sistemul de asigurări medicale obligatorii.
3. Ocuparea și șomajul – vizează principalele dimensiuni ale raportării romilor la piața muncii, precum ocuparea la nivel general, caracteristicile ocupării, șomajul, ratele de inactivitate economică, condițiile de muncă.
4. Migrația – este centrat pe dimensiunile fenomenelor imigrare și emigrare, atât ca fenomene clasice (geografice), cât și în mod specific migrației forței de muncă, caracteristic Republicii Moldova în prezent. Sunt vizate dimensiunile proceselor, profilul migrațional, ocuparea în țările gazdă a migrantilor economici, intențiile migraționale de viitor și impactul socio-economic al proceselor migraționiste.
5. Condițiile de trai – analiza detaliată a specificului locuințelor, precum tipul acestora, spații disponibile, dotări și acces la servicii comunale.
6. Situația economică – reflectă elementele de bază ce țin de nivelul de trai și bunăstare, analizând volumul și structura cheltuielilor și veniturilor, ratele de sărăcie și inegalitatea, securitatea și dependența financiară.
7. Stil de viață, norme și valori – este un capitol dedicat elementelor subiective, precum percepțiile și atitudinile față de o serie de aspecte precum disponibilitatea pentru sporirea standardelor de viață, valorizarea educației, normele familiale și atitudinile față de fenomenul violenței în familie, incidența practicilor discriminatorii, stereotipuri și altele.

Aspecte metodologice. Sondajul privind populația romă realizat de către Centrul regional al PNUD din Bratislava, Banca Mondială și Comisia Europeană¹² este sursa de bază pentru această analiză. Modul de abordare utilizat este unul comparativ, datele fiind colectate pe un eșantion de romi și un eșantion de comparație (booster) în rândul populației care nu aparține etniei roma (non-romi). Eșantionul pentru non-romi, astfel, nu reprezintă întreaga populație non-romă a țării. Acesta este construit astfel încât să fie foarte apropiat ca și geografie de eșantionul roma (în aceleași comunități sau comunități vecine în

¹² Sondajul a fost efectuat în (ordine alfabetică) Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Macedonia, Ungaria, Republica Moldova, Muntenegru, România, Serbia și Slovacia. Directoratul General pentru Politici Regionale al Comisiei Europene a finanțat sondajul desfășurat în țările UE.

cazul comunităților populate preponderent de romi) – deci eșantionul reprezintă populația non-romă care locuiește în vecinătatea romilor. Această abordare permite evidențierea specificului romilor într-un mod „sterilizat”, evitând diferențele care ar putea fi cauzate de modul de populare (ex. de faptul că romii sunt concentrați preponderent în orașe mici comparativ cu populația generală a țării).

Volumul total al eșantioanelor a cuprins 750 gospodării roma și 350 gospodării non roma. Universul eșantionării în cazul roma îl constituie ariile sau comunitățile cu o populație roma peste proporția medie a romilor în populația totală. Lista comunităților a fost luată din Recensământul populației din 2004. Apartenența la etnia roma în cadrul studiului a fost bazată pe declarația respondentului (auto-identificare).

Sondajul a fost realizat în perioada 20 mai - 20 iunie 2011¹³.

Pe lângă studiul cantitativ, pentru a completa informațiile disponibile și pentru o interpretare mai complexă, autorii prezentei lucrări au realizat și o serie de interviuri cu reprezentanții autorităților cu tangențe în domeniul dat, reprezentanții romilor (lideri neformali, reprezentanți ai sectorului asociativ) și donatori. Interviurile cu experții au fost realizate în decembrie 2012 – februarie 2013.

În analiza datelor cantitative pe lângă indicatorii utilizați în studiul regional grupul de autori a realizat o serie de calcule adiționale, la fel au fost realizate analize a statisticilor curente disponibile în Republica Moldova.

Limitele sondajului. În opinia autorilor prezentului raport, pe lângă elementele legate de reprezentarea statistică, prezentul studiu are limitări de ordin metodologic care pot influența exactitatea măsurărilor făcute. Toată informația a fost autoraportată de respondenți, prin urmare este predispusă la erori de reamintire și dezirabilitate socială, când respondenții să fi dat răspunsuri mai mult acceptate de normele sociale și nu neapărat care reflectă în totalitate situația obiectivă.

Altă limitare rezultă din specificul de autoidentificare a romilor, fiind sporit numărul roma care se autoidentifică declarativ cu alte etnii. Conform studiului PNUD din 2007¹⁴ circa 18% din romii incluși în studiu s-au declarat ca aparținând altei etnii, iar liderii romi insistă că acest procent este și mai mare, deoarece romii refuză să se identifice ca aparținând acestei etnii pentru a evita stereotipurile și etichetările sociale. Utilizarea pentru bază de eșantionare doar a datelor Recensământului a exclus din studiu unele comunități populate de romi, precum satele Huzun (r. Strășeni), Bursuc (r. Nisporeni), Vălcineț (r. Călărași) sau sătucul Schinoasa din comuna Țibirica (r. Călărași). Ultima localitate, considerată drept cea mai deprivată comunitate de romi, nu apare în Recensământul populației din 2004.

¹³ Pentru mai multe informații cu privire la metodologia Studiului regional Roma 2011 ai PNUD/BM/CE a se vedea: Ivanov, Kling, Kagin (2012). Integrated household surveys among Roma populations: one possible approach to sampling used in the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey 2011. Roma Inclusion Working Papers. Bratislava: United Nations Development Programme.

¹⁴ S. Cace, V. Cantarji, N. Sali, M. Alla „Romii în Republica Moldova”, Chișinău 2007.

I. EDUCAȚIE

1.1	Cuprinderea în treptele educaționale	14
1.2	Frecventarea instituțiilor educaționale și abandonul școlar	16
1.2.1.	Frecventarea instituțiilor preșcolare	16
1.2.2.	Accesul copiilor roma la treptele învățământului obligatoriu și frecvența școlară	19
1.3	Nivelul de cunoștințe și continuitatea educației	22

Nivelul educațional corelează puternic cu posibilitatea de obținere a veniturilor pentru un trai în afara sărăciei, cu capacitatea de incluziune socială de asemenea și cu participarea la bunăstarea comunității. Prin urmare, nivelul scăzut al educației, determinat de accesul limitat și participarea redusă la aceasta, poate fi considerat ca fiind un factor determinant al excluziunii sociale. Din perspectiva dezvoltării umane, educația timpurie este pilonul primar pentru realizarea condițiilor integrării eficiente în învățământul general obligatoriu, cel profesional și superior.

1.1 Cuprinderea în treptele educaționale

Datele statistice naționale arată că eforturile depuse de către stat pe parcursul ultimilor ani pentru reabilitarea infrastructurii preșcolare, în special în mediul rural, au sporit ratele de cuprindere în această treaptă de învățământ. Conform datelor BNS, în anul 2011, rata brută de cuprindere în educația preșcolară la nivel național a constituit 79,6%, fiind în creștere cu 8.9 p.p. în raport cu anul 2005¹⁵. Cu toate acestea, datele pentru Moldova ale studiului regional PNUD/BM/CE privind situația romilor arată că în anul 2011 participarea copiilor roma la această treaptă educațională a fost una extrem de redusă, rata brută de participare în învățământul preșcolar al copiilor roma a constituit 21%, aceasta fiind cu circa 58 p.p. mai joasă față de copiii non-roma din cadrul cercetării.

De asemenea, se observă diferențe semnificative a ratelor brute de participare ale copiilor roma și non-roma în treptele învățământului obligatoriu. Rata brută de participare a copiilor roma în învățământul primar și gimnazial în anul 2011 a constituit 54%, fiind aproape în jumătate mai mică față de cea a copiilor non-roma care locuiesc în vecinătate (90%). Aceste statistici alarmante se mențin în timp, în anul 2005 rata brută de participare în învățământul obligatoriu (primar și gimnazial) al copiilor romi de 7-15 ani constituia 57%, iar a non-roma 94%¹⁶.

Analiza separată pe treptele educaționale (primară și cea gimnazială) nu relatează careva diferențe esențiale între roma și vecinii lor non-roma în afara celor generale deja constatate. Cu toate acestea, reflectă totuși asupra tendințelor mai pronunțate în rândul copiilor roma de părăsire timpurie a sistemului educațional pe măsura înaintării în treptele de învățământ. Dacă în cadrul treptei primare de învățământ rata brută de participare a copiilor roma (cu vârstă de 7-10 ani) a constituit 57% față de 87% vecinii lor non-roma, atunci în cadrul celei gimnaziale rata brută de participare a copiilor roma (cu vârsta de 11-15 ani) s-a redus cu 7 p.p. constituind 50% față de 92% a copiilor vecini non-roma.

Diagrama 1.1. Ratele brute de participare a copiilor roma și copiilor non-roma din vecinătate în învățământ (%)

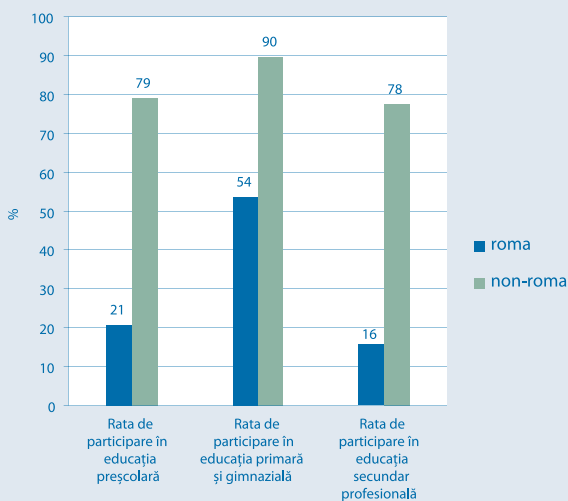
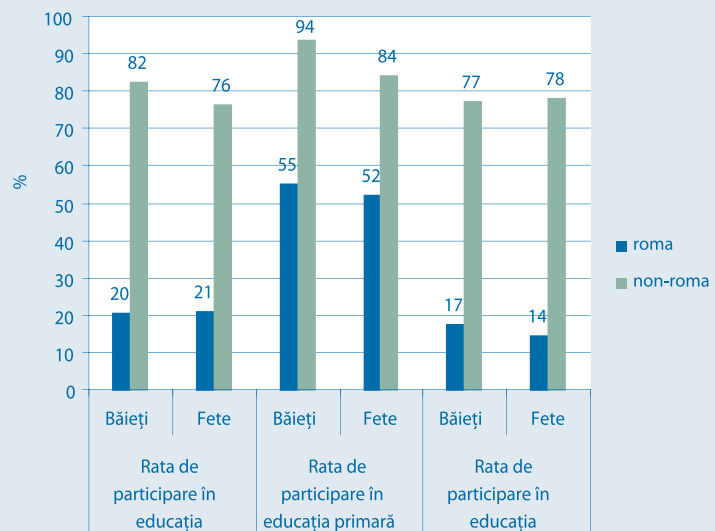

Diagrama 1.2. Ratele de participare a copiilor roma și copiilor non-roma din vecinătate în învățământ, pe sexe (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

¹⁵ BNS (2012). Banca de date statistice. <http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=INV0103&ti=Gradul+de+cuprindere+in+niveluri+educationale+pe+sexe%2C++1999%2F00%2D2011%2F12&path=../Database/RO/07%20INV/INV01/&lang=1>

¹⁶ S. Cace, V. Cantarji, N. Sali, M. Alla, „Romii în Republica Moldova”, Chișinău 2007.

Odată cu trecerea la treapta secundar profesională de învățământ, ratele brute de participare ale romilor se reduc semnificativ, diferența față de treptele primară și gimnazială fiind de 38 p.p. Astfel, rata de participare a copiilor roma în cadrul învățământ a constituit doar 16%, fiind mai joasă cu 62 p.p. față de copiii non-roma care trăiesc în vecinătate (78%) (diagrama 1.1. și anexa 1, tabelul 1.1.).

Sunt observate diferențe semnificative ale ratelor de participare în învățământ pe sexe între copiii roma și non-roma din eșantionul studiului. Rata brută de participare în învățământul primar și gimnazial a băieților roma constituie 55% fiind cu 39 p.p. mai redusă față de cea a băieților non-roma (94%). În cazul fetelor roma este de 52% fiind mai mică cu 32 p.p. față de cea a fetelor non-roma care locuiesc în vecinătate (84%). În cadrul treptei secundar profesionale rata brută de participare a băieților roma este mai redusă cu 60 p.p. față de băieții non-roma (77%), iar cea a fetelor roma cu 64 p.p. comparativ cu fetele non-roma(78%) (diagrama 1.2. și anexa 1, tabelul 1.1.). Experții în domeniu consideră că odată cu înaintarea în treptele de învățământ, fetele devin mai vulnerabile spre abandonarea studiilor, situație datorată factorilor tradiționali: grija sporită față de educația tradițională a fetelor, căsătoriile timpurii etc.

Căsătoriile timpurii sunt mai mult în perioada studiilor gimnaziale, așa putea spune că dacă copilul nu se căsătorește, el merge mai departe să învețe, și din nou, dacă nu migrează sau nu este discriminat în școală, dacă copilul se simte confortabil, încurajat să studieze, eu am mulți colegi care au absolvit, și eu sunt unul dintre ei...(specialist în drepturile omului, reprezentant al etniei rome)

Pe lângă faptul că fetele sunt mult mai vulnerabile, este vorba de continuarea studiilor peste clasele a 3-4, se consideră că o fată dacă stă mai mult timp în mediul neromilor ea este spurcată (preia comportamente nedemne). În al doilea rând situația femeilor romilor este percepută din start gospodină a casei, menirea fiind să îngrijească, în nici un fel ea nu trebuie să fie capul familiei, aceasta au recunoscut și femeile și bărbații. Ei zic că așa este tradiția și așa este scris și în Biblie, femeia trebuie să asculte de bărbat, este foarte simplu și clar pentru ei. Ei văd femeia strict ocupându-se de familie, de copii. A treia problemă ar fi căsătoriile timpurii... ceea ce înseamnă că fata fiind încă copil uită de școală. (expert, consultant în problemele romilor)

Ar putea fi o problemă de percepție, în unele familii mai tradiționale, rolul femeii în societate este foarte redus. Dar se schimbă de la zi la zi, femeile sunt tot mai participative. Câte persoane de etnie romă accesează instituțiile superioare de învățământ - majoritatea sunt femei. Câți mediatori sunt femei și bărbați? - Majoritatea sunt femei. (expert, reprezentat al etniei rome)

În ceea ce privește disparitățile pe sexe ale ratelor brute de participare în treptele de învățământ în grupul romilor, trebuie menționat că diferențele în acest sens sunt nesemnificative fiind de 1 p.p. pentru treapta preșcolară și 3 p.p. pentru treapta obligatorie (primară și gimnazială) și cea profesională.

Toate acestea conduc la concluzia că copiii roma intră în sistemul educațional obligatoriu mai târziu și îl părăsesc mai devreme, începând cu absolvirea treptei primare. Din perspectiva drepturilor omului aceasta sugerează asupra incapacității ulterioare a romilor de a-și realiza dreptul la muncă decentă în afara sărăciei, de a transmite adecvat valorile sociale ale comunității, degenerând în excluziuni sociale multiple.

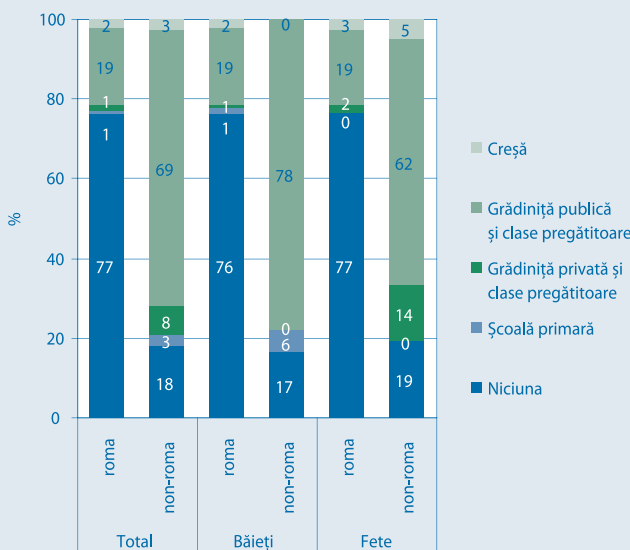
1.2 Frecventarea instituțiilor educaționale și abandonul școlar

Frecventarea instituțiilor educaționale de către copiii roma este influențată de factori de natură obiectivă și subiectivă. Drept factori obiectivi pot fi considerați: (i) prezența instituțiilor respective în cadrul comunității și disponibilitatea locurilor în acestea, în special se referă la instituțiile preșcolare; (ii) proximitatea acestor unități; (iii) capacitatea financiară a părinților de a suporta cheltuielile de educație. Gradul de implicare al părinților în educația și socializarea copiilor și viziunile asupra maturității și oportunității educației pentru viitor reprezintă factorii subiectivi în acest context. De asemenea, frecventarea școlară este influențată și de factori de natură sistemică precum: (i) existența unor programe pentru promovarea incluziunii educaționale a romilor (la nivel național sau local) și (ii) gradul de pregătire al cadrelor didactice în lucrul cu copiii roma și implicarea acestora în susținerea incluziunii educaționale, inclusiv prevenirea și/sau depășirea atitudinilor și practicilor discriminatorii în școală. În ambele cazuri responsabilitatea înlăturării oricăror bariere apărute în acest context le revine autorităților publice.

1.2.1. Frecventarea instituțiilor preșcolare

Datele studiului arată că pe parcursul anului 2010-2011 77% din copiii roma în vârstă de 3-6 ani nu au frecventat nici o instituție preșcolară, ceea ce este de circa 4,3 ori mai mult comparativ cu proporția copiilor non-roma de același grup de vârstă care locuiesc în vecinătate (18%). Doar 19% dintre copiii roma au frecventat o grădiniță publică sau clase pregătitoare comparativ cu 69% pentru copiii non-roma. În ceea ce privește prezența copiilor roma în sistemul preșcolar privat sau integrarea în cadrul învățământului primar al acestora la vârsta de 6 ani, trebuie de menționat că datorită numărului limitat de cazuri în cadrul studiului o analiză reprezentativă în acest context nu a fost posibilă de a fi efectuată. (diagrama 1.3. și anexa 1, tabelul 1.2.).

Diagrama 1.3. Frecventarea instituțiilor de învățământ preșcolar de către copii de 3-6 ani (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

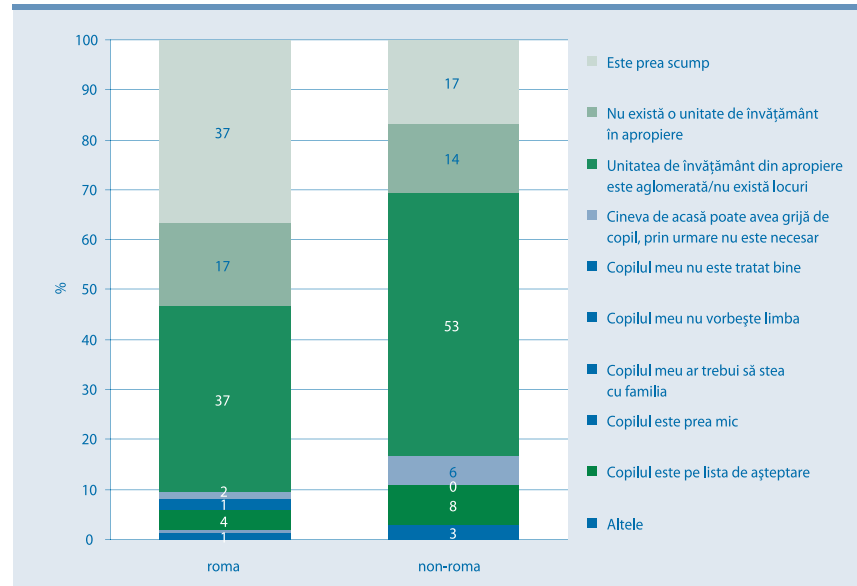
Printre principalele motive obiective ale integrării preșcolare reduse a copiilor roma, menționate de către părinții acestora au fost: (i) supra-aglomerarea grădinițelor și lipsa de locuri în cadrul acestora (37%), (ii) incapacitatea acoperirii costurilor de grădiniță (37%), precum și (iii) lipsa unităților respective în apropiere (17%).

Drept cauze subiective au fost enunțate acelea că copilul încă e prea mic (4%), că trebuie să stea cu familia (1%) sau cineva de acasă poate avea grijă de copil (2%). (diagrama 1.4. și anexa 1, tabelul 1.3.).

În opinia unor experți intervievați, integrarea preșcolară a copiilor romi este influențată și de atitudinile rezervate ale părinților romi și non-romi față de relațiile apărute între copii. De asemenea, un rol important în cadrul procesului de incluziune în colectivele preșcolare de copii le revine și cadrelor didactice. Profesorii frecvent contribuie la formarea relațiilor în interiorul grupului de copii, la dezvoltarea interesului față de studii și nivelului de pregătire a copiilor romi către școală.

Diagrama 1.4.

Cauzele nefrecvenței învățământului preșcolar (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Primul impediment este culoarea pielii, cultura comunicării mai diferită (sunt mai gălăgioși), dat fiind că sunt din familii mai numeroase. Copiii când prietenesc atunci părinții nu au încredere atât romii, cât și non-romii. Sau două zile îi duc la grădiniță și două nu, angajații instituției respective spun că oamenii nu sunt serioși, țin locul altui copil care ar putea să frecventeze. Pe de altă parte părinții spun că ei acolo nu văd integrare pentru copiii lor. (expert, reprezentant al etniei rome)

Baza dezvoltării se pune în clasele primare, dacă copilul nu are succes în școala primară eu nu văd cum ar fi el motivat să meargă mai departe...este necesară pregătirea copiilor pentru școala primară, incluziunea în grădinițe, instituțiile școlare. Mai ales grădinița - pregătirea copiilor pentru următoarea etapă a educației. În clasele primare aș pune ore adăugătoare pentru ca copii să ajungă la nivelul copiilor din clasă (specialist în drepturile omului, reprezentant al etniei rome)

De menționat că în calitate de instrumente care ar putea spori accesul și participarea la educația preșcolară peste 52% dintre respondenții roma au menționat anularea taxelor școlare, oferirea tichetelor pentru masă pentru familie (47%) și asigurarea transportului gratuit (39%). Și experții intervievați au remarcat practicile pozitive de stimulare a părinților prin oferirea unor instrumente motivaționale dacă copiii frecventează regulat instituțiile de învățământ.

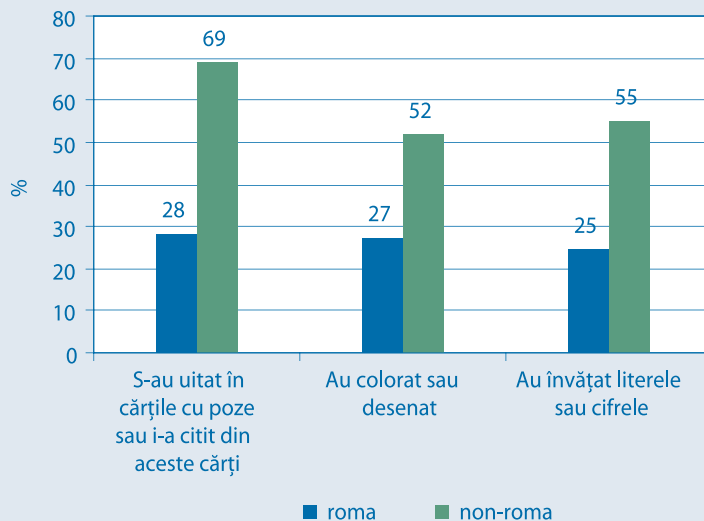
În ceea ce privește oportunitatea instituirii/angajării unui pedagog/mediator roma părerile romilor sunt împărțite, 39% dintre aceștia consideră că aceasta ar stimula frecvența grădiniței, pe când 35% cred că aceasta nu va avea nici o influență. Unii lideri romi consideră că implicarea romilor le va oferi mult confort copiilor și încredere părinților, alții consideră că atât timp cât studiile nu oferă un avantaj economic esențial, iar prestigiul studiilor superioare este diminuat semnificativ în ultimul timp, romii nu vor fi tentați într-un număr mare să-și continue studiile.

Implicarea părinților în susținerea educației copiilor. O educație de calitate presupune nu doar incluziunea în sistemul de învățământ și calitatea acestuia, dar și participarea familiei la socializarea și susținerea integrării educaționale timpurii a copiilor. Studiul demonstrează că o bună parte din familii nu se implică în nici un fel de acțiuni educaționale în cazul copiilor de vârstă preșcolară, acțiuni precum cititul cărților, coloratul sau învățarea literelor sau cifrelor. Și, totuși, discrepanța între populația roma și non-roma pe care o atestă studiul este atât de mare, încât nu poate fi explicată doar prin rata de alfabetizare diferită în rândul adulților. În rândul respondenților roma, doar 28% din copiii de 3-6 ani au lecturat sau au privit poze împreună cu un adult din familie, pe când în familiile non-roma acest indicator este cu 41 p.p. mai ridicat, constituind 69%. Au colorat sau desenat împreună cu adulții doar 27% dintre copiii roma față de 52% în cazul non-roma. Au învățat literele sau cifrele doar 25% dintre copiii roma comparativ cu 55% non-roma (diagrama 1.5. și anexa 1, tabelul 1.4.). Există o discrepanță enormă și în disponibilitatea cărților pentru copii în gospodărie, un copil roma dispune în mediu de doar 2,9 cărți, pe când unul non-roma de 9,9 cărți în medie.

Nivelul pregătirii pentru integrarea școlară. Datele studiului arată că la atingerea vârstei de 6 ani copiii roma sunt extrem de slab pregătiți pentru a fi integrați în sistemul învățământului primar. Aceasta din start le sporește șansele pentru nereușită, eșec școlar și abandon. Astfel, doar circa 26% din copiii roma de vârsta respectivă pot identifica cel puțin 10 litere din alfabet, pe când în cazul copiilor non-roma acest indicator este de 62%. Doar 14% dintre copiii roma pot citi cel puțin patru cuvinte simple față de vecinii lor non-roma de aceeași vârstă 44%. Își pot scrie numele doar 9% din copiii roma comparativ cu

36% copii non-roma. Totodată, doar 1/3 din aceștia cunosc simbolurile pentru numerele de la 1 la 10 și doar 66% dintre copiii roma înțeleg propoziții simple în limba de stat (acest fapt accentuează poziția defavorizată a copiilor romi în debutul activității lor educaționale, deoarece aceștia vor studia în limba de stat sau rusă și nu în limba lor maternă). În cazul copiilor non-roma care trăiesc în vecinătate valorile acestor indicatori sunt de 85% și 74% (diagrama 1.6. și anexa 1, tabelul 1.5.). Suplimentar, abilitățile de socializare subdezvoltate fac ca 60% din copiii roma să prezinte un grad mai redus de încredere în sine, precum să interacționeze mai dificil în cadrul comunității de copii, comparativ cu copiii non-roma (92%). Această realitate poate fi considerată și ca un factor determinant al marginalizării și autoizolării sociale.

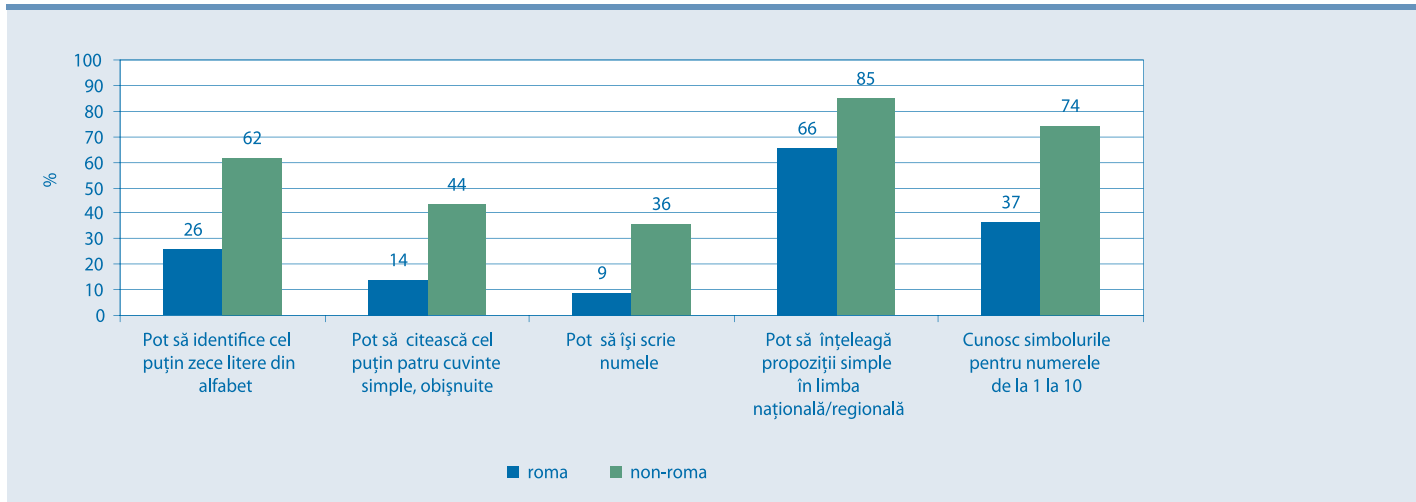
Diagrama 1.5. Implicarea părinților în educația și socializarea copiilor de 3-6 ani (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 1.6.

Pregătirea copiilor de 6 ani de etnie romă pentru integrarea în sistemul educației primare (%)

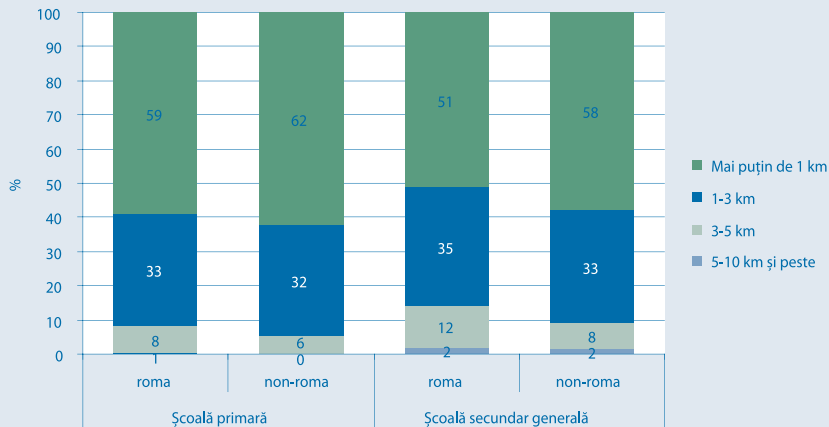
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

1.2.2. Accesul copiilor roma la treptele învățământului obligatoriu și frecvența școlară

Accesul financiar. Cu toate că datele studiului nu arată o diferență în valori procentuale ale cheltuielilor gospodăriilor pentru educație (roma și non-roma), din perspectivă monetară aceste diferențe sunt semnificative. Pe parcursul ultimelor 12 luni premergătoare studiului, 19% dintre gospodăriile roma și non-roma au avut unele cheltuieli legate de educația copiilor (exprimate în plăți pentru lecții particulare, onorarii, manuale și alte materiale didactice, îmbrăcăminte și transport și/sau cazare). Cheltuielile financiare ale gospodăriilor roma pentru educație (2024 MDL) au fost mai mici cu 38% comparativ cu gospodăriile non-roma din eșantionul studiului (3266 MDL). Sunt observate diferențe ale cheltuielilor pentru educație între gospodăriile roma și non-roma pe medii de reședință. În mediul urban gospodăriile roma (1513 MDL) au cheltuit cu 45% mai puțin pentru educația copiilor față de gospodăriile non-roma (2773 MDL). În mediul rural această diferență a constituit 35% (2377 MDL roma versus 3632 MDL non-roma). Diferențele cheltuielilor sunt și mai mari în dependență de numărul copiilor în gospodărie. Cheltuielile gospodăriilor roma cu 1-2 copii (1584 MDL) au fost cu 35% mai mici decât cele ale gospodăriilor non-roma, iar ale gospodăriilor roma cu 3-4 copii (1862 MDL) cu 71% față de gospodăriile non-roma de aceeași mărime din vecinătate (anexa 1, tabelul 1.6.).

Accesul geografic. Accesibilitatea geografică a infrastructurii educaționale primare și celei gimnaziale nu reprezintă o problemă pentru gospodăriile roma și nici pentru cele non-roma intervievate. Peste 90% dintre aceste gospodării (roma și non-roma) locuiesc la o distanță de 3 km până la cea mai apropiată școală primară, iar alte circa 86% gospodării roma și 91% non-roma au de parcurs aceeași distanță până la cea mai apropiată instituție secundar generală. Problema distanțelor mari de la 5 km la 10 km până la școala primară există doar în cazul a circa 1% din gospodăriile roma, iar până la instituțiile de învățământ secundar general persistă în cazul a 2% din gospodăriile roma și cele non-roma (diagrama 1.7. și anexa 1, tabelul 1.7.).

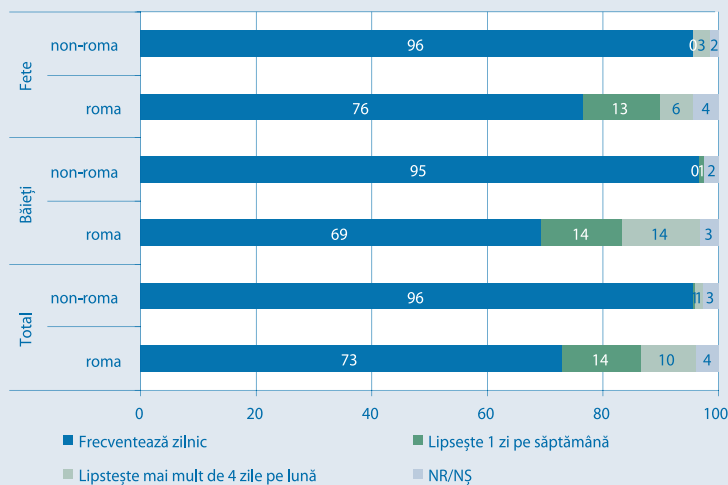
Diagrama 1.7. Accesibilitatea geografică a infrastructurii educaționale primare și secundar generale

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

tuie circa 14%. În cazul copiilor non-roma valorile acestor indicatori sunt cu mult mai reduse, fiind de circa 1% pentru cei care lipsesc de la școală cel puțin o zi pe săptămână și cei care lipsesc de la școală mai mult de 4 zile în lună, diferențe pronunțate pe sexe nu se observă (diagrama 1.8. și anexa 1, tabelul 1.8.).

Diagrama 1.8. Frecvența școlară a copiilor roma versus non-roma (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

căsătoriile timpurii (8%) proporția cărora este de 2 ori mai mare comparativ cu băieții (4%), sarcină - 5%, boală -7% (față de 5% în cazul băieților), precum și alte motive care nu au fost menționate -

Frecvența școlară a romilor prezintă o problemă. Zilnic frecvențează școala doar 73% dintre copiii roma, sau cu circa 23 p.p. mai puțini față de copiii non-roma din vecinătate (96%). Prezența școlară zilnică este mai ridicată în rândul fetelor roma cu circa 7 p.p. față de cea a băieților roma (69%). Totodată, 14% dintre copiii roma (14% băieții și 13% fetele) lipsesc cel puțin 1 zi pe săptămână de la școală, iar 9% (14% băieți și 6% fete) lipsesc de la școală mai mult de 4 zile pe lună. De menționat că diferența pe sexe denotă că cel mai mult lipsesc de la școală băieții roma, indiferent de numărul de zile lipsă. În ambele cazuri proporția acestora consti-

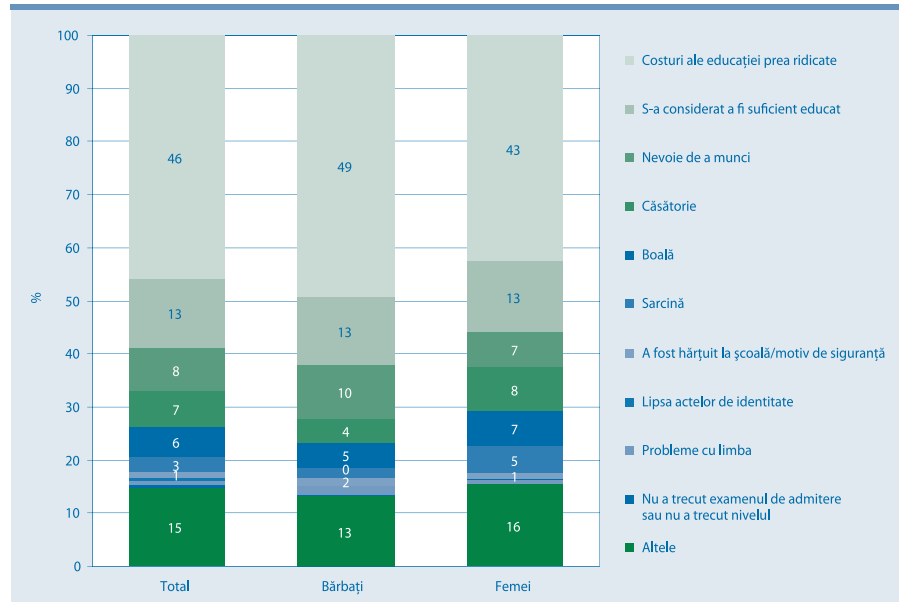
Principalele motive ale frecvenței reduse și abandonului școlar timpuriu de către respondenții roma au fost menționate: (i) incapacitatea acoperirii costurilor aferente educației 46%, (ii) opinia că este suficient instruit 13%, (iii) nevoia de a munci - 8% (diagrama 1.9 și anexa 1, tabelul 1.9.).

Din perspectiva sexelor, datele arată că în cazul băieților roma tendințele de părăsire timpurie a sistemului școlar sunt mai pronunțate din cauza incapacității acoperirii costurilor de educație 49% (față de 43% în cazul fetelor) și nevoiei de a munci -10% (față de 7% în cazul fetelor). Pe când în cazul fetelor aceste tendințe sunt motivate de

16% (față de 13% în cazul băieților). În ceea ce privește atitudinile discriminatorii, hărțuirea sau nesiguranța în școală, doar 2% dintre băieții roma și 1% dintre fetele roma le consideră ca motive ce condiționează abandonul școlar. Celelalte motive enunțate de către respondenți, precum: opinia că este suficient instruit, nepromovarea clasei, necunoașterea limbii și lipsa actelor de identitate, nu reflectă asupra unor diferențe semnificative între băieții și fetele roma.

În linii mari aceste motive au fost reconfirmate și de către liderii roma și experții intervievați, care consideră, de asemenea, că un rol important asupra frecvenței reduse și abandonului școlar timpuriu al romilor îl are și intensitatea proceselor migratorii ale familiilor, precum și perceperea educației ca necesitate pentru realizarea copiilor în viitor.

Diagrama 1.9. Cauzele frecvenței școlare reduse și abandonului școlar, în eșantionul de respondenți roma, pe sexe (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Neșcolarizarea este în primul rând din cauza sărăciei, dar și faptului că copiii romilor lipsesc des de la școală tot din cauza situației materiale – nu au cu ce se încălța, îmbrăca, în special iarna, își ajută părinții la lucru sau merg cu ei peste hotare. Dacă ei se duc în martie și vin în decembrie, nu-i mai este interesant când vine la școală. Nu mai poate face carte ca ceilalți și lasă/abandonează școala. Mai este și tradiția noastră că fata când e ceruta atunci se mărită... anul trecut 2 fete s-au căsătorit la vârsta de 14 ani (mediator comunitar).

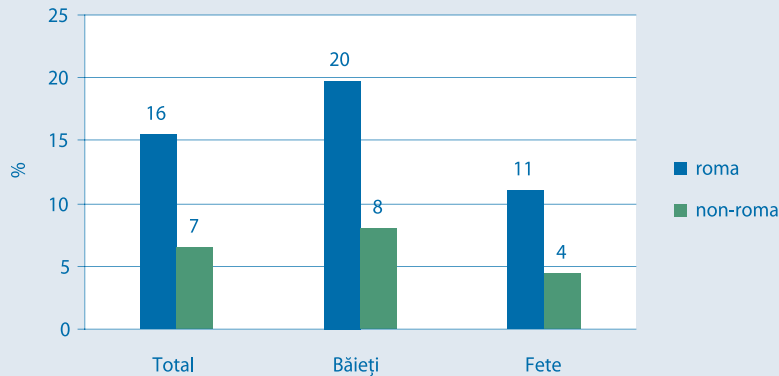
Căsătoriile timpurii sunt mai mult în perioada studiilor gimnaziale, așa putea spune că dacă copilul nu se căsătorește, el merge mai departe să învețe, și din nou, dacă nu migrează sau nu este discriminat în școală, dacă copilul se simte confortabil, încurajat să studieze, eu am mulți colegi care au absolvit, și eu sunt unul dintre ei (specialist în drepturile omului, reprezentant al etniei rome).

Majoritatea dau vina pe părinții roma că nu dau copiii la școală, alții cred că e o discriminare față de copiii roma sau nu sunt stimulați suficient pentru includerea lor în școală. Eu cred că e mult mai complex și nu este nimeni de vină, doar dacă ar face mai mult ambele părți, atunci copiii s-ar duce la școală. Sărăcia, care e un motiv general în Moldova, dar care e mult mai accentuată la romi... O altă problemă în unele comunități tradiționale de romi sunt căsătoriile timpurii, deși mulți nu vor să vorbească despre aceasta, dar eu cred că este o problemă mare. Și mai este un motiv, cu care eu nu sunt de acord, se spune că aceasta face parte din cultura romilor, dar mai mult ține de context.” (specialist în drepturile omului, reprezentant al etniei rome).

Este necesară o concluzie mai diversă, mai concretă cu părinții acestor copii. Cu regret, dar avem ceea ce avem. Nu este primul secol de când știți că sunt căsătorii foarte devreme, adică, și părinții nu acordă atenție acestui eveniment - studiile, pentru societatea noastră și pentru copiii noștri. Dar nu putem zice că e posibil să stopăm brusc chestiunile acestea, ele au intrat în esența obiceiurilor și treptat trebuie să-i convingem să facă studii și noi asta facem (lider rom).

Diagrama 1.10.

Atitudinile și practicile discriminatorii în cadrul școlii (%)

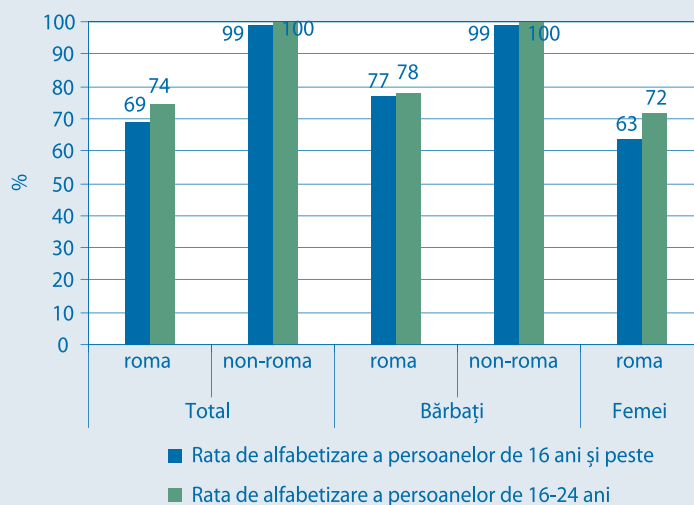

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

în rândul fetelor roma 11% față de 4% non-roma (diagrama 1.10 și anexa 1, tabelul 1.10).

1.3 Nivelul de cunoștințe și continuitatea educației

Alfabetizarea romilor. Romii în Moldova reprezintă un nivel de alfabetizare extrem de redus în raport cu populația non-roma din vecinătate. Astfel, rata de alfabetizare a tinerilor roma¹⁷ în vârstă de 16-24 consti-

Diagrama 1.11. Rata de alfabetizare a romilor versus non-roma, pe grupuri de vârste și sexe (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Practicile și atitudinile discriminatorii în școală. Cu toate că atitudinile și practicile discriminatorii în școală din partea colegilor cât și cadrelor didactice nu reprezintă un motiv determinant al nefrecventării și abandonului școlar, datele arată că copiii roma se confruntă de circa 2,5 ori mai des cu astfel de atitudini comparativ cu respondeții non-roma. Astfel, 16% dintre copiii roma, pe parcursul ultimului an de studii, au fost agresați la școală, pe când în cazul copiilor non-roma acest indicator este cu 9 p.p. mai redus (7%). 20% dintre băieții roma s-au confruntat cu atitudini ostile comparativ cu 8% non-roma, iar

de vârstele respective. Diferențele sunt mai pronunțate în cazul femeilor. Astfel, rata de alfabetizare a femeilor roma de 16-24 ani constituie 72%, fiind mai redusă cu 28 p.p. comparativ cu femeile non-roma din eșantion (100%). Doar 63% dintre femeile roma de 16 ani pot scrie și citi sau cu 36 p.p. mai puțin față de respondeții non-roma de același sex (99%). În cazul bărbaților roma din grupurile de vârstă respective diferențele față de non-roma sunt mai mici cu 30 p.p. și respectiv, 26 p.p. (diagrama 1.11., anexa 1, tabelul 1.11).

¹⁷ Rata de alfabetizare – Raportul dintre numărul persoanelor interviuate în vârstă de 16 ani și peste care au răspuns că sunt capabile să scrie și să citească și totalul populației de 16 ani și peste din cadrul cercetării. Au fost utilizate grupurile de vârstă 16-24 ani, acest grup fiind definit drept "populație tânără", în scopul efectuării unei comparații posibile cu populația generală.

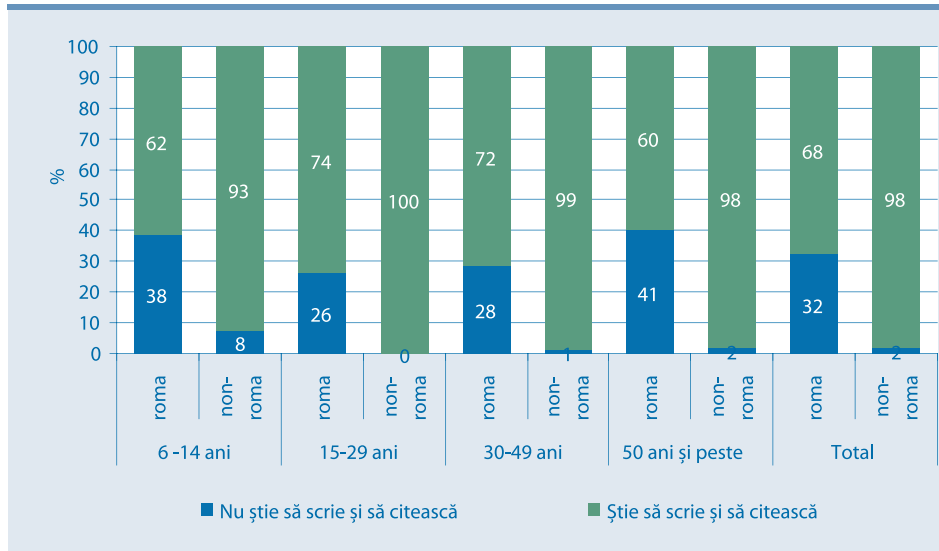
Dacă includem persoanele tiner care sunt de vârstă școlară (cu vârsta de 6 ani și peste) proporția celor care nu pot să scrie și să citească ajunge la 32%; în cazul non-roma numărul acestor persoane constituie doar 2%. Distribuția pe grupuri de vârstă arată că în rândul copiilor până la 15 ani 38% nu știu să scrie și să citească (aceștia sunt copii care trebuie să fie incluși în treptele învățământului obligatoriu), în rândul tinerilor de 15-29 ani și adulților de 30-49 ani analfabeți sunt peste ¼, iar în rândul persoanelor vârstnice de 50 de ani și peste - 41% (diagrama 1.12. și anexa 1, tabelul 1.12.).

Aceste comparații denotă faptul că dacă în ultimele decenii de până la declararea independenței Republicii Moldova se resimțeau anumite eforturi orientate spre alfabetizarea romilor (există diferența semnificativă între grupurile de 30-49 ani și 50+ ani), atunci în anii de după independență unele progrese în acest sens nu au fost înregistrate, rata de alfabetizare în grupul de vârstă 15-29 ani (generațiile care au fost școlarizate în anii 90'-00') nu diferă substanțial față de cea a grupului de vârstă 30-49 ani (școlarizat în anii 70'-80'). În contextul dat experții romi intervievați au accentuat și asupra necesității de informare a romilor, implicarea acestora în diferite discuții privind importanța studiilor, iar rolul mediatorului social în acest sens este important. Totodată, aceștia consideră că ar trebui să se identifice și mecanisme, politici publice pentru atragerea copiilor în școală, accentul fiind pus nu doar pe romi, ci în general pe copiii din familiile vulnerabile.

Organizarea lecțiilor de pregătire individuală pentru copiii cu dificultăți la învățatură, totuși noi nu punem accentul pe copiii romi, dar pe copiii defavorizați, dezavantajați romi și neromi. Oferirea unor bonuri pentru alimentare sau/și de performanță etc. Copilul nu poate să învețe dacă nu este hrănit, dacă nu se simte confortabil (expert rom).

Astfel numărul anilor compleți petrecuți în școală¹⁸ în cazul romilor este de circa 2,4 ori mai redus față de cea a persoanelor non-roma. În rândul tinerilor roma în vârstă de 16-24 ani media anilor compleți petrecuți în școală constituie 4,4 ani față de 10,6 ani pentru tinerii non-roma, iar a populației roma adulte de 25-64 ani - de 4,2 ani, față de 10,5 ani pentru adulții non-roma. În ceea ce privește cel mai înalt nivel educațional atins¹⁹, datele studiului arată că 40% dintre tinerii roma în vârstă de 16 ani și peste sunt fără studii. În rândul populației non-roma persoanele cu astfel de nivele educaționale constituie doar 2%. 25% dintre romii în vârstă de peste 16 ani au doar studii primare (față de 7% non-roma), iar 26% - studii secundar generale (față de 25% pentru non-roma). Doar 6% dintre roma au absolvit o școală generală sau

Diagrama 1.12. Ponderea romilor în raport cu non-romii care știu să scrie și să citească, pe grupuri de vârstă (%)

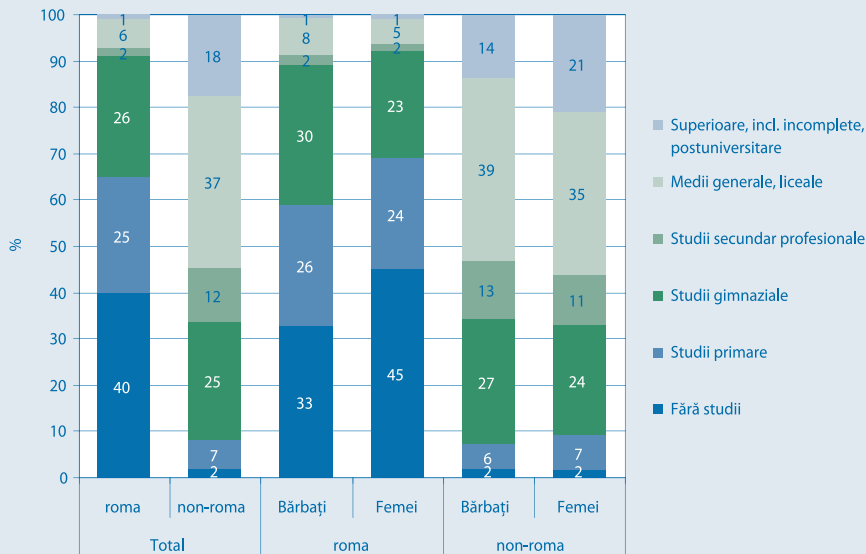

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

¹⁸ Numărul anilor în educație – Populația intervievată în vârstă de 25-64 ani (16-24) după media anilor petrecuți în școală.

¹⁹ Cel mai înalt nivel educațional atins – Populația intervievată în vârstă de 25 și 64 ani (20-24) după cel mai înalt nivel educațional completat definit conform Clasificatorul Standard Internațional al Educației (ISCED).

Diagrama 1.13. Cel mai înalt nivel educațional atins de către populația roma versus non-roma (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

sau liceale comparativ cu 8% bărbați roma, și doar 2% dintre femeile roma au absolvit nivelul secundar profesional față de 2% bărbați roma. În ceea ce privește învățământul superior (inclusiv incomplet și postuniversitar), datele studiului nu arată careva diferențe între femeile și bărbații roma, proporția acestora în ambele cazuri fiind de până la 1% (diagrama 1.13. și anexa 1, tabelul 1.13.).

Aceste date au fost confirmate și de liderii romi și experții în domeniu, care au menționat asupra faptului că în mare parte romii sunt neîncredători în beneficiile pe viitor ale educației, astfel accentele sunt puse pe munca care poate aduce venituri pentru familie în prezent. Cu toate acestea, cei intervievați au remarcat faptul că în ultimii ani se observă tendința de creștere a numărului romilor cu studii superioare și sporește interesul acestora de a-și continua studiile. Fenomenul se datorează inclusiv facilităților care survin ca urmare a faptului că romilor li se acordă burse.

Romii nu văd logică în faptul ca copilul să meargă la studii la universitate, asta însemnând și multe cheltuieli pentru romi... după care copilul să se pomenească fără venituri care i-ar permite un trai decent sau că el este diferențiat în câmpul muncii. Efectiv lumea nu are încredere într-un viitor stabil în această țară, este caracteristic tuturor cetățenilor. Majoritatea romilor sunt de părere că trebuie să învețe, dar nu văd la moment avantaje, neîncrederea aceasta influențează și numărul prea mic de romi care au studii superioare (expert, consultant în problemele romilor).

Problema de bază o văd în educație, educația este esențială pentru viitorul romilor, ori la noi în republică părinții romi nici măcar nu sunt un exemplu pentru copiii lor, având și ei la rândul lor maxim 8 clase terminate. Al doilea aspect ține de însăși percepția educației prin prisma părintelui care adesea preferă să-și educe copilul de sine stătător, ei justifică aceasta prin faptul că la școală copilul nu trebuie să meargă mai mult de 3-4 clase, fiindcă acolo cad sub influența copiilor etniei majoritare și ei astfel își uită tradițiile, în general poate să o ia pe altă cale decât pe cea sugerată de părinții. La acestea se mai adaugă și atitudinile de la școală, care trebuie să recunoaștem că încă mai există tratamentul acesta diferențiat al colegilor și respectiv al profesorilor (expert, consultant în problemele romilor).

liceu (comparativ cu 37% non-roma), 2% o școală profesională (comparativ cu 12% non-roma), 1% studii superioare, inclusiv incomplete sau postuniversitare (comparativ cu 18% non-roma) (diagrama 1.13. și anexa 1, tabelul 1.13.).

Deasemenea sunt observate diferențe bazate pe sexe în ceea ce privește nivelul educațional absolvit al romilor. Astfel, peste 45% dintre femeile roma în vârstă de 16 ani și peste sunt fără studii, proporția acestora fiind mai mare cu 12 p.p. comparativ bărbații roma (33%). Peste 24% dintre femeile roma au doar studii primare, iar 23% - secudar generale, în rândul bărbaților roma aceștia constituie 26% și 30%. Doar 5% dintre femeile roma au studii medii

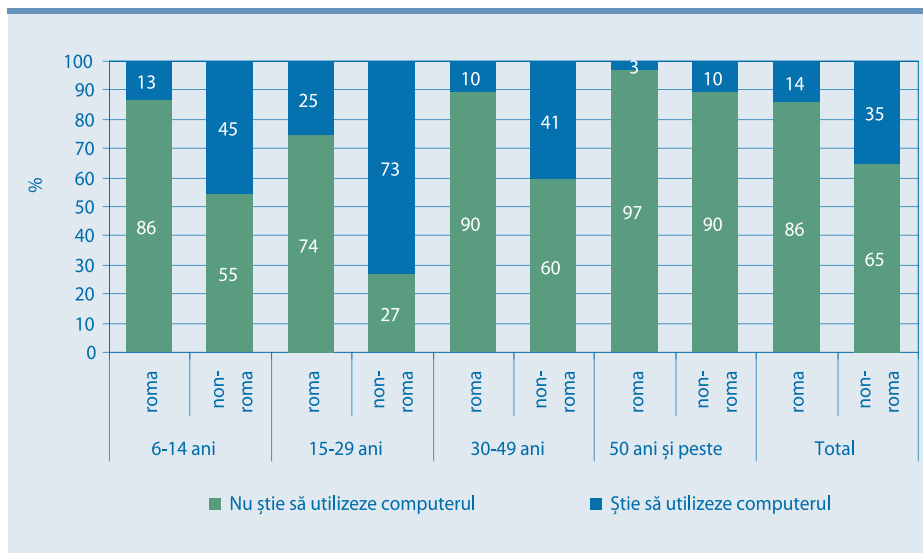
Romii văd mai mare rost în muncă decât în școală, dacă ar fi ca statul să asigure măcar studiile obligatorii. Apoi ei dacă văd rostul în muncă, nu e nici o problemă atunci trebuie de muncit. Dacă ar vedea efectele ulterioare ale studiilor, să găsească un loc de muncă... sunt necesare campanii naționale de promovare a importanței studiilor, nu neapărat doar în rândul romilor. (specialist în drepturile omului, reprezentant al etniei romilor)

În ceea ce privește capacitatea utilizării tehnologiilor moderne, datele studiului arată că doar 14% dintre romi pot utiliza computerul pentru a culege un text în Word, comparativ cu 35% pentru respondenții non-roma. Decalajul între roma și non-roma pe grupuri de vârstă este și mai mare. Astfel, pot să utilizeze calculatorul doar 13% dintre copii roma de până la 15 ani, 25% dintre tinerii romi de 15-29 ani și doar 10% dintre persoanele adulte de 30-49 ani. De menționat că acești indicatori sunt de circa 3 ori mai mari pentru vecinii acestora non-roma (diagrama 1.14 și anexa 1, tabelul 1.14.). Din perspectiva genurilor, datele studiului arată că doar 17% dintre bărbații roma știu să utilizeze computerul, proporția acestora fiind cu 6 p.p. mai mare față de femeile roma (11%).

Referitor la dezvoltarea abilităților pentru formare și integrare profesională, datele studiului arată că doar 5% dintre respondenții roma (7% bărbați și 4% femei) au urmat vreodată cursuri de educație pentru adulți sau instruire profesională comparativ cu 31% non-roma (31% bărbați și 32% femei) (anexa 1, tabelul 1.15.). Referitor la menținerea în sistemul educațional, datele studiului arată că școala sau o instituție de instruire profesională continuă să o frecventeze doar 14% dintre roma (16% bărbați și 12% femei), comparativ cu 18% non-roma (21% bărbați și 15% femeile). Diferențele pe grupuri de vârstă dintre roma și non-roma sunt pronunțate. Astfel, până la atingerea vârstei de 15 ani doar jumătate dintre copiii roma (51%) continuă să frecventeze școala sau o instituție de instruire profesională, față de 89% din respondenții non-roma. În rândul tinerilor roma de 15-29 ani își continuă studiile doar 8% față de 35% non-roma. După depășirea vârstei de 30 de ani atât romii, cât și non-romii în proporție de peste 99% nu își continuă studiile – ceea ce dovedește lipsa unui sistem al educației pe durata vieții în Moldova (diagrama 1.15 și anexa 1, tabelul 1.16.).

Diagrama 1.14.

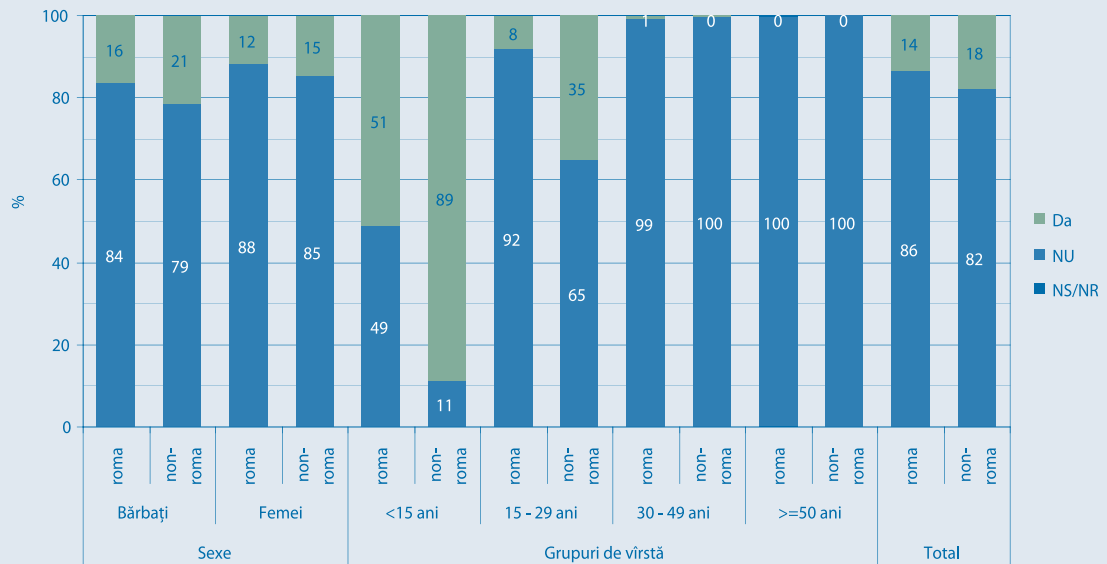
Nivelul de cunoaștere și utilizare a computerului de către persoanele roma versus non-roma (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 1.15.

Proporția respondenților care continuă să frecventeze școala sau o instituție de instruire profesională (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

II. SĂNĂTATE

2.1. Starea de sănătate	28
2.2. Accesul romilor la serviciile medicale	31

Paradigma dezvoltării umane recunoaște interacțiunea strânsă dintre calitatea sănătății, incluziunea socială și participarea la viața comunității. Din perspectiva drepturilor omului accesul la serviciile de sănătate și starea bună a sănătății servesc drept repere pentru exercitarea de către individ, în măsură deplină, a celorlalte drepturi fundamentale. Rezultatele studiilor recente realizate la nivelul UE au reliefat că datorită standardelor de viață care sunt mai joase față de restul populației (venituri reduse, locuințe precare și supraaglomerate, situate în zone izolate fără acces la serviciile de bază), romii se confruntă cu un risc sporit al dizabilității, bolilor cronice, supraponderabilității și accidentelor domestice . În Republica Moldova din cauza lipsei datelor statistice desagregate în funcție de etnie, monitorizarea sănătății romilor este dificilă. Prin urmare, în cadrul prezentului capitol analiza aspectelor legate de sănătatea romilor și accesul acestora la sistemul public de sănătate va fi efectuată în baza datelor studiului regional.

2.1. Starea de sănătate

Percepția subiectivă a stării de sănătate. Datele studiului regional PNUD/BM/CE, privind situația romilor în 2011, reflectă că persoanele cuprinse în cadrul cercetării (roma 45% și non-roma 43%) în linii mari prezintă viziuni optimiste referitor la propria stare de sănătate considerând-o ca fiind bună și foarte bună. Totodată, se observă diferențe semnificative pe sexe și medii de reședință în grupul respondenților roma, dar și în comparație a acestora cu respondenții non-roma. Femeile roma sunt mai critice referitor la propria stare de sănătate, proporția celor care au declarat o stare de sănătății rea și foarte rea (37%) fiind cu 7 p.p. (mai mare ca cea a bărbaților roma (30%). În raport cu populația non-roma diferențele la acest indicator sunt cu 3 p.p. mai ridicate pentru femei (37% roma versus 34% non-roma) și cu 3 p.p. mai mari pentru bărbați (30% roma versus 27% non-roma). Pe medii de reședință datele dovedesc că ponderea romilor din mediul rural, care consideră că au o sănătate precară (31%), este cu 4 p.p. mai mică comparativ cu cei din mediul urban (35%), iar în raport cu populația non-roma din mediul rural (24%) ponderea acestora este cu 7 p.p. mai mare (diagrama 2.1. și anexa 1, tabelul 2.1.).

Studiile cu privire la sănătatea populației reflectă asupra tendințelor de reducere a percepției pozitive asupra propriei stări de sănătate pe măsura înaintării în vârstă a persoanelor, iar romii nu prezintă o excepție în acest sens. Peste 82% dintre respondenții romi în vârstă de 50 ani și peste și-au apreciat starea de sănătate ca fiind rea sau foarte rea. Proporția acestora descrește în dependență de vârstă – doar 41% dintre cei din grupul de vârstă 30-49 ani și 22% pentru grupul de vârstă 15-29 ani. Totuși, diferențele între roma și non-roma în cadrul grupurilor de vârstă sunt semnificative. Astfel, ponderea persoanelor care își apreciază negativ starea sănătății în rândul romilor cu vârsta de 15-29 ani este de circa 3 ori mai mare față de non-roma (8%) de aceeași vârstă, iar a celor în vârstă de 30-49 ani în rândul romilor (41%) este de 2 ori mai mare comparativ cu non-roma (21%). Totodată, proporția vârstnicilor Roma de 50 ani și peste cu un nivel al sănătății precar declarat în rândul romilor (82%) este cu circa 1/4 mai mare comparativ cu non-roma (58,4%) (diagrama 2.2.).

Diagrama 2.1. Autoaprecierea stării de sănătate a persoanelor roma versus non-roma, pe sexe și medii de reședință (%)

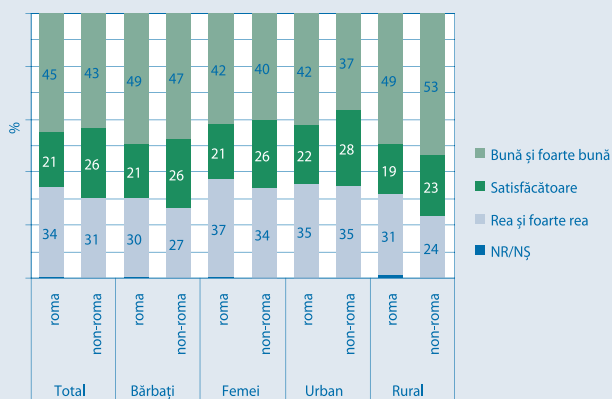
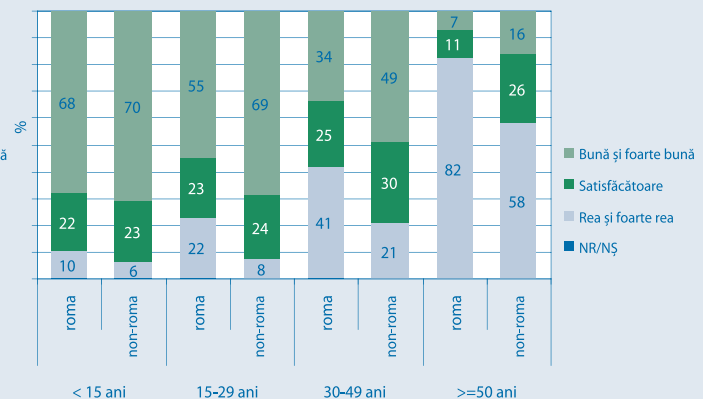

Diagrama 2.2. Autoaprecierea stării de sănătate a persoanelor roma versus non-roma, pe grupuri de vârstă (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Problemele de sănătate și bolile cronice. Peste 1/4 dintre persoanele incluse în cadrul cercetării (roma 27% și non-roma 28%) au raportat că se confruntă cu probleme de sănătate și boli cronice, iar circa 1/3 dintre acestea (roma 29% și non-roma 31%) au comunicat că pe parcursul ultimelor 6 luni au fost limitate în realizarea activităților cotidiene din cauza problemelor de sănătate. Nu există careva diferențe semnificative între respondenții roma și non-roma. Cu toate acestea, există diferențe pe medii de reședință și grupuri de vârstă. În mediul urban romii cu probleme de sănătate și boli cronice (27%) dețin o pondere cu 5 p.p. mai mică față de non-roma (32%), iar în mediul rural ponderea romilor cu astfel de probleme (26%) prevalează cu 5 p.p. asupra non-romilor (21%) (anexa 1, tabelul 2.2.). Pe grupuri de vârstă, datele arată că pe măsura înaintării în vârstă discrepanțele între roma și non-roma cresc. Astfel, dacă în rândul copiilor până la 15 ani nu sunt observate diferențe dintre roma (7%) și non-roma (7%), în cazul persoanelor tinere de 15-29 ani ponderea romilor cu probleme de sănătate prevalează de 2 ori asupra non-roma (8%). În cazul celor de 30-49 ani și 50 ani și peste, diferențele față de non-roma sunt de 10 p.p. și, respectiv, 16 p.p. (diagrama 2.3.).

Tendința este similară și în ceea ce privește barierele în calea realizării activităților cotidiene cauzate de îmbolnăviri. Proporția romilor de 15-29 ani în acest context este cu 10 p.p. mai mare față de non-roma (8%). În rândul persoanelor de 30-49 ani romii prevalează cu 9 p.p. asupra non-roma (24%). În cazul celor de 50 ani și peste, diferența dintre roma (69%) și non-roma (57%) este de 12 p.p. (diagrama 2.4. și anexa 1, tabelul 2.3.).

Vaccinarea copiilor Roma. În Republica Moldova copiii, indiferent de apartenența etnică și religioasă, reprezintă o categorie asigurată de către stat, care beneficiază de vaccinare gratuită în cadrul programelor naționale de imunizări. Datele studiului arată că anume datorită acestei măsuri, proporția copiilor roma de vârsta 0-6 ani vaccinați este destul de înaltă - 94%, diferențele față de non-roma fiind neesențiale cu 2 p.p. mai puțin. Nivelul înalt de vaccinare în rândul romilor este confirmat și de datele studiului UNICEF "Imunizarea copiilor mici, cunoștințe și aptitudini"²¹, unde medicii de familie

Diagrama 2.3. Proporția persoanelor care suferă de o boală cronică sau probleme de sănătate, pe grupuri de vârstă (%)

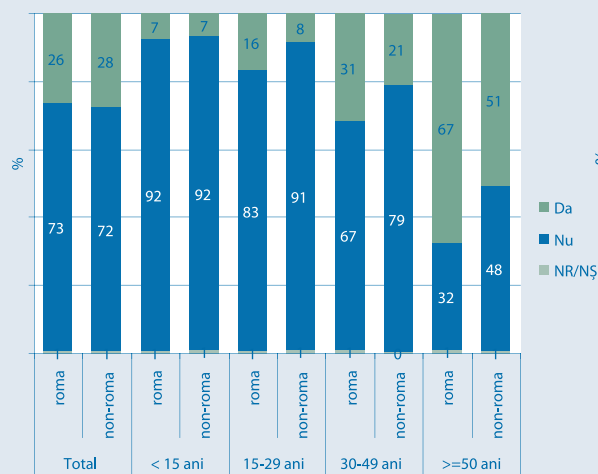
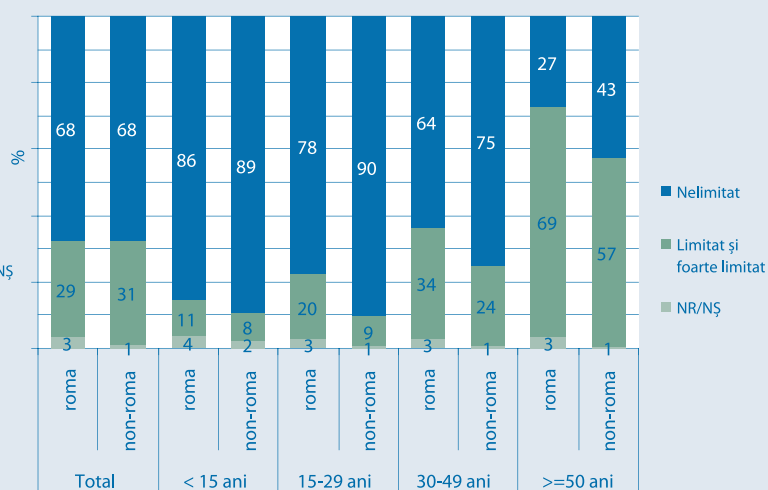

Diagrama 2.4. Proporția persoanelor care s-au confruntat cu probleme în realizarea activităților zilnice pe parcursul ultimelor 6 luni din cauza unei boli (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

²⁰ Eurofund (2012). Condițiile de viață ale romilor: locuințele inadecvate și sănătatea.

susțin că în general romii nu refuză imunizarea, problema, însă, în cazul acestora, este nerespectarea calendarului de imunizări datorită migrației, nașterilor timpurii și întârzierii de a se pune la evidență la medic.

Decalaje în cadrul ratelor de vaccinare între copiii roma și non-roma apar odată cu atingerea vârstei de 6 ani²² și începerea pregătirii pentru integrarea în sistemul educațional, unde deținerea vaccinurilor este o precondiție. Astfel rata de vaccinare a copiilor roma de 6 ani constituie 88%, fiind mai redusă cu 12 p.p. comparativ cu copiii non-roma. Totodată, există și diferențe semnificative bazate pe sexe în cadrul ratelor de vaccinare în cadrul acestei etnii, proporția fetelor roma vaccinate (97%) fiind cu 20 p.p. mai mare ca cea a băieților Roma (77%) (diagrama 2.5. și anexa 1, tabelul 2.4).

Printre principalele cauze ale neimunizării copiilor roma de către părinții acestora au fost menționate următoarele: (i) nu au știut că este necesară imunizarea (12%), (ii) nu au știut că este necesară revenirea pentru dozele 2 și 3 ale vaccinului (9%), (iii) nu au cunoștințe despre vaccinul administrat și frica de reacții adverse (7%). (diagrama 2.6.).

Deprinderile nocive. Studiile în domeniul calității sănătății populației arată că nivelul evoluției indicatorilor speranței de viață, morbidității și mortalității în vârstă aptă de muncă este influențat și de deprinderile nocive ale populației. Datele studiului regional arată că circa ¼ dintre romi (cu vârsta de 16 ani și peste)²³ fumează zilnic, ponderea acestora practic fiind de 1,7 ori mai mare față de non-roma (15%). Proporția femeilor roma fumătoare (16%) este de 3 ori mai mică față de cea a bărbaților roma (47%), însă de circa 6 ori mai mare față de femeile non-roma (3%). În mediul urban atât romii cât și non-romii fumează mai mult, diferența dintre aceștia fiind de 4 p.p., pe când în mediul rural ponderea romilor fumători prevalează cu 24 p.p. asupra non-roma fumători (9%).

Diagrama 2.5. Rata de vaccinare a copiilor roma versus non-roma, pe sexe (%)

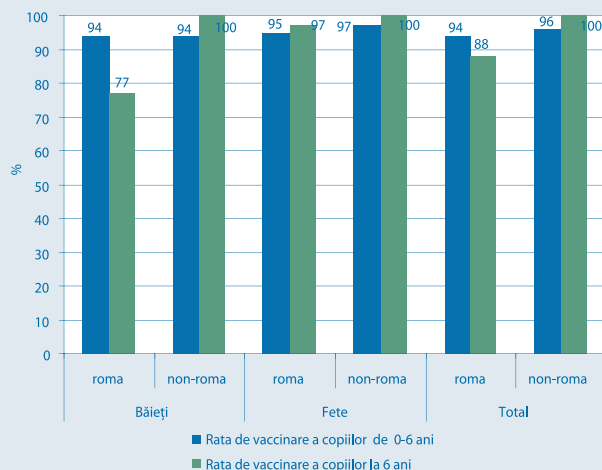
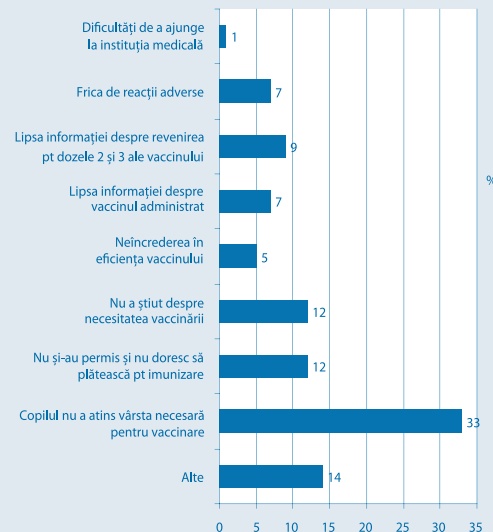

Diagrama 2.6.

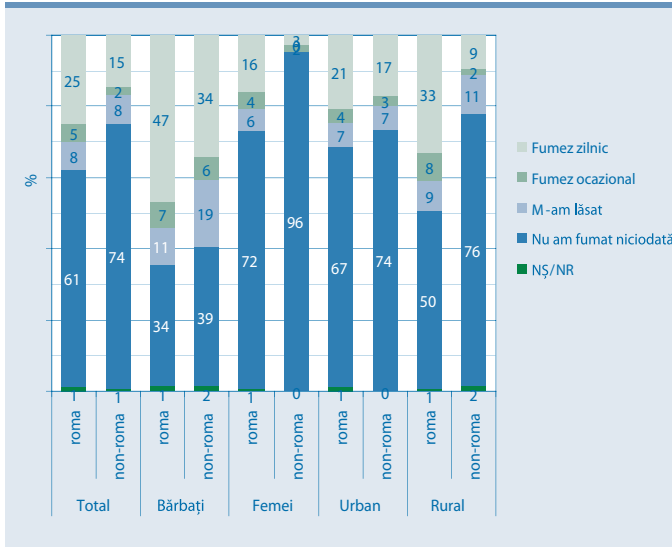
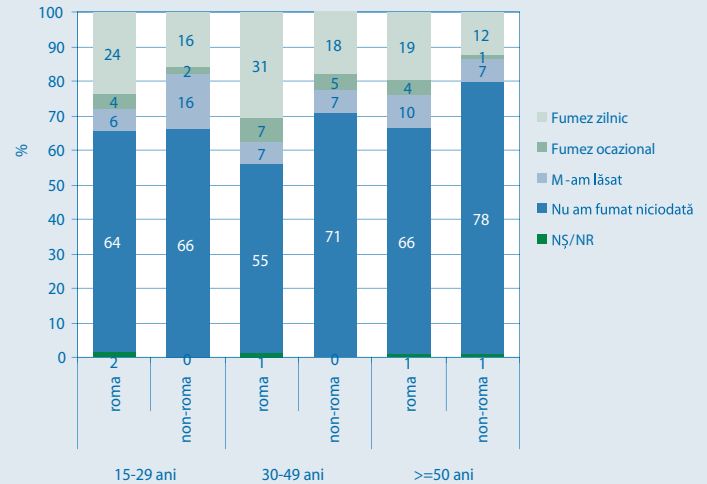
Cauzele neimunizării copiilor roma (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

²² Perioada când un copil trebuie să dețină toate vaccinurile de bază conform calendarului de vaccinare pentru a fi admis în învățământul primar, unde deținerea vaccinării de multe ori este considerată o obligativitate.

²³ La întrebările detaliate referitor la sănătate, percepție (Capitolul 7) și migrație (Capitolul 4) au răspuns doar persoanele adulte (de 16 ani și peste), selectate aleatoriu din cadrul fecării gospodării interviuate.

Diagrama 2.7.a. Ponderea persoanelor fumătoare roma și non-roma, pe sexe și medii de reședință, (16 +) (%)**Diagrama 2.7.b.** Ponderea persoanelor care fumează roma și non-roma, pe grupuri de vârstă (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Proporția cea mai mare de fumători a fost observată în grupul de vârstă 30-49 ani (roma 31% față de 18% non-roma) urmați de persoanele tinere de 15-29 ani (roma 24% față de 16% non-roma). În rândul persoanelor de 50 ani și peste proporția romilor fumători este de 19% pentru roma comparativ cu 12% pentru non-roma din vecinătate (diagrama 2.7. și anexa 1, tabelul 2.5.).

Cu toate că în rândul persoanelor non-roma fumătorii sunt mai puțini, cantitatea produselor de tutunerie consumate în medie pe zi în rândul acestora este mai mare față de roma. Astfel, numărul mediului al țigărilor consumate pe zi de către fumătorii non-roma este de 19 țigări, pe când în rândul celor roma este de doar 17 țigări. De asemenea datele demonstrează că circa 62% non-roma și 51% roma au încercat pe parcursul ultimelor 12 luni să se lase de fumat (anexa 1, tabelul 2.6).

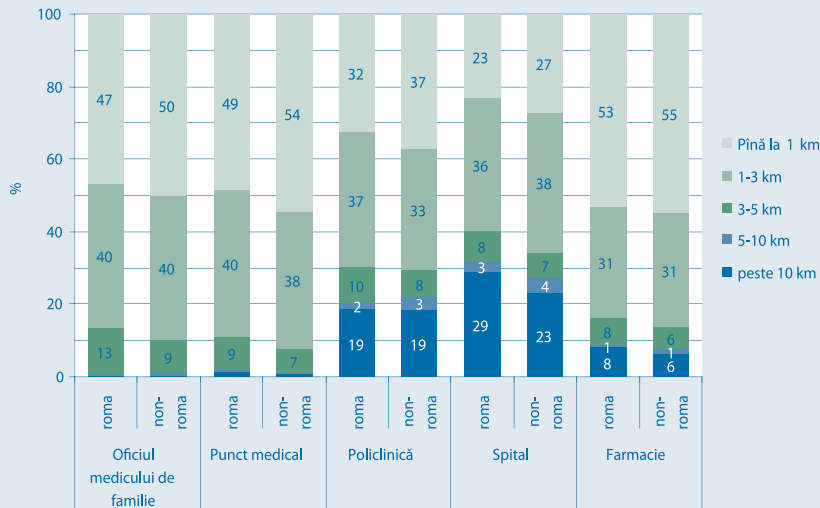
În ceea ce privește consumul produselor alcoolice, datele arată că proporția persoanelor care pe parcursul ultimelor 12 luni au consumat cu o singură ocazie mai mult de 5 pahare este mai ridicată în rândul non-romilor. Astfel, aproape lunar au consumat băuturi alcoolice 22% din roma și 26% și non-roma. În rândul femeilor roma (20%) proporția celor care aproape lunar au consumat băuturi alcoolice este cu 6 p.p. mai mică față de non-roma (26%), pe când în rândul bărbaților diferențe în acest sens nu există (25% pentru roma și non-roma). Totodată, proporția celor care consumă alcool, atât în cazul non-roma, cât și roma este mai mare în mediul rural, în rândul romilor această diferență între medii de reședință este de 8 p.p., pe când non-romilor de 2 p.p. Este destul de mare proporția persoanelor care nu au consumat alcool pe parcursul anului trecut, în rândul romilor acestea constituie 61%, iar în rândul non-romilor 51% (anexa 1, tabelul 2.7).

2.2. Accesul romilor la serviciile medicale

Accesul populației la sistemul de sănătate, inclusiv al romilor, este influențat de factori multipli precum accesibilitatea geografică a infrastructurii medicale, posibilitatea de fi posesorul poliței de asigurare medicală și capacitatea financiară de a suporta cheltuielile pentru tratament, precum și de o serie de factori de natură subiectivă.

Diagrama 2.8.

Accesibilitatea geografică a infrastructurii medicale (%)

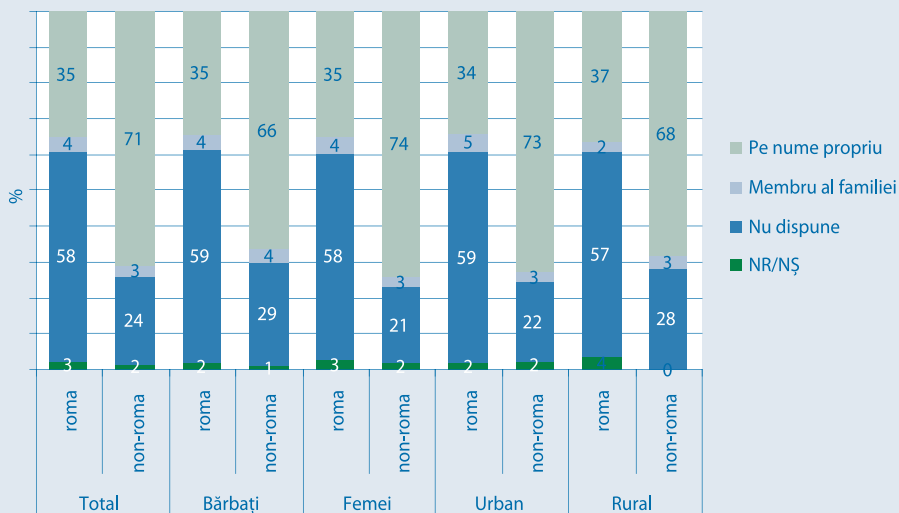

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

la medicul de familie a fost raportată de circa 1% dintre gospodăriile roma și non-roma, iar până la cel mai apropiat spital de către 29% roma și 23% non-roma (diagrama 2.8. și anexa 1, tabelul 2.8.).

Diagrama 2.9.

Nivelul acoperirii cu AOAM, pe sexe și medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Cu toate că **accesibilitatea geografică a infrastructurii medicale** este un factor important care influențează asupra solicitării serviciilor medicale din partea populației, în Republica Moldova aceasta nu reprezintă o problemă pentru nici una dintre gospodăriile casnice roma și non-roma supuse analizei. Astfel, circa 47% din gospodăriile roma și peste 50% non-roma locuiesc la o distanță de până la 1 km până la oficiul medicului de familie sau punctul medical, iar peste 1/3 la o distanță care nu depășește 3 km. O situație similară se atestă și în cazul distanțelor până la cel mai apropiat centru al medicilor de familie, farmacie sau spital. Problema distanțelor mari de la 5 km la 10 km și mai mult până

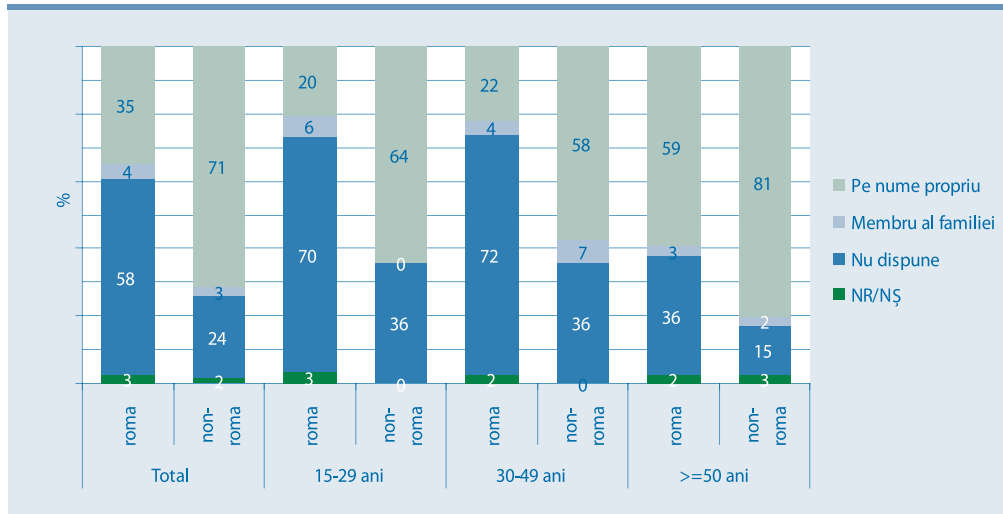
Asigurarea medicală a romilor. Datele studiului regional reflectă asupra unui nivel redus de acoperire cu asigurări medicale în rândul romilor. Astfel, doar circa 35% dintre romi dispun de polițe de asigurare medicală individuală, comparativ cu 71% vecinii lor non-roma (ceea ce nu diferă semnificativ de datele BNS pentru populația totală a țării unde proporția celor asigurați la nivel național constituie 74%)²⁴. Totodată 4% dintre romi dețin polițe de asigurări medicale pe numele unui membru de familie, proporția acestora fiind cu 1 p.p. mai mare față de non-romi (3%).

²⁴ BNS. Accesul populației la serviciile de sănătate. Rezultatele studiului în gospodării, august-octombrie 2010. Sinteză. Chișinău 2011.

Peste 58% dintre romi sunt în afara sistemului de asigurări, proporția acestora fiind de peste 2 ori mai mare față de non-romi (24%). Aceste diferențe sunt similare desagregate pe sexe și pe medii de reședință. Astfel, în rândul bărbaților roma 59% nu dețin poliță de asigurare medicală comparativ cu 29% non-roma, iar în rândul femeilor roma proporția celor care nu au polițe este de 58% față de 21% non-roma. În mediul urban proporția romilor neasigurați constituie 59% față de 22% non-roma. În mediul rural în 2011 nu au fost asigurați cu asigurări medicale 57% dintre roma față de 28% non-roma care trăiesc în vecinătate (diagrama 2.9 și anexa 1, tabelul 2.9).

Diagrama 2.10.

Nivelul acoperirii cu AOAM, pe grupuri de vârstă (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Proporția cea mai mare a romilor neasigurați este concentrată în rândul persoanelor cu vârste cuprinse între 15-29 ani (70%) și 30-49 ani (72%), diferența vis-a-vis de vecinii lor în acest context față de non-roma fiind de 34 p.p. și 36 p.p. Cea mai mică proporție a persoanelor neasigurate a fost observată în rândul celor cu vârsta de 50 ani și peste (36% pentru romi), diferențele comparativ față de non-roma (15%) continuând a fi mari. Proporția destul de mică a persoanelor neasigurate în cadrul acestui grup de vârstă poate fi explicată prin faptul că grupul respectiv include, de asemenea, pensionarii care sunt asigurați de stat grație vârstei acestora și/sau dizabilității (diagrama 2.10.).

Participarea în număr nesemnificativ al romilor la sistemul public de asigurări medicale se explică prin faptul că o parte sunt angajați oficial în câmpul muncii (vezi capitolul 3, Ocupare și șomaj). Deși aceștia ar putea beneficia de poliță de asigurare medicală prin procurarea pe cont propriu, prețul mare al polițelor în raport cu veniturile acestora (care de obicei sunt informale) îi determină să nu o facă. De asemenea, aceștia nu procură polița de asigurare medicală deoarece consideră că nu au nevoie de aceasta, că oricum vor trebui să plătească pentru serviciile medicale necesare. Accesibilitatea redusă în rândul populației la procurarea poliței de asigurări medicale a fost reconfirmată și prin datele unui studiu recent al BNS. Conform acestui studiu își procură polița individual doar 1,4% dintre persoane, 26,4% contribuie la sistem prin achitarea contribuțiilor lunare obligatorii (prin angajare), iar 46,2% sunt din categoriile asigurate gratuit de către stat²⁵.

Accesibilitatea financiară a serviciilor medicale. Datele arată că ponderea cheltuielilor pentru sănătate constituie 12% din totalul cheltuielilor lunare ale gospodăriilor roma și 10% ale gospodăriilor non-roma care locuiesc în vecinătate. În plan financiar, însă, cheltuielile romilor sunt mai mici. Astfel, media lunară pe persoană a cheltuielilor gospodăriilor roma pentru sănătate constituie 79,18 MDL, pe

²⁵ BNS (2011). Accesul la servicii de sănătate.

când ale gospodăriilor non-roma – 92,90 MDL. Există diferențe ale cheltuielilor gospodăriilor roma în dependență de mediul de reședință și sexul capului gospodăriei. Cheltuielile lunare per persoană ale gospodăriilor roma din mediul rural (101,12 MDL) sunt mai mari ca ale celor din mediul urban (66,70 MDL). Iar în gospodăriile roma conduse de bărbați cheltuiesc mai mult pentru servicii medicale (86,62 lei) decât cele conduse de femei (72,90 MDL). Totodată, s-au observat diferențe ale cheltuielilor lunare pe persoană în dependență de tipul gospodăriei. În gospodăriile fără copii acestea sunt în jumătate mai mari (127,83 MDL) decât în cele cu copii (65,39 MDL) (anexa 1, tabelul 2.10). Liderii romi au accentuat faptul că dificultățile financiare nu le permit multor romi să beneficieze de tratamentele prescrise de medic, deseori costisitoare și astfel ei se rezumă la stabilirea diagnosticului.

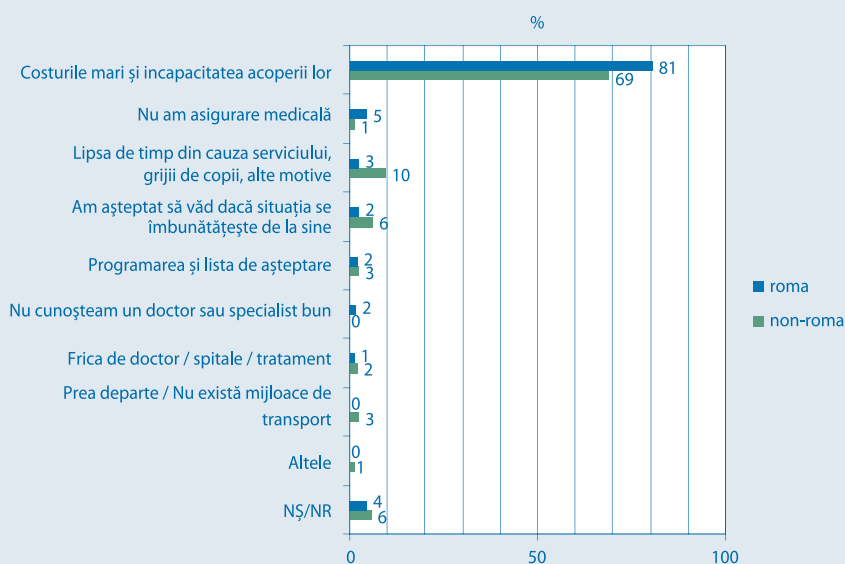
Adresabilitatea romilor la serviciile medicale. Chiar dacă o parte dintredin persoanele roma, precum copiii și vârstnicii, erau asigurați de către stat, circa ¼ dintre gospodăriile casnice roma și membrii acestora nu cunoșteau nici un medic la care ar putea apela în caz de necesitate și nu aveau încredere că vor putea primi servicii medicale în caz de necesitate. Proporția acestora în rândul gospodăriilor non-roma care locuiesc în vecinătate fiind în jumătate redusă. Pe parcursul ultimelor 12 luni premergătoare studiului, peste 65% dintre romi (în vârstă de 16 ani și peste) s-au confruntat cu probleme pentru care au considerat necesară consultația medicului, însă au ezitat să le solicite, în rândul respondenților non-roma de același grup de vârstă ponderea acestora fiind cu 21 p.p. mai mică. Drept motive principale ale neadresării romilor la medic au fost raportate costurile mari legate de tratament și incapacitatea acoperirii acestora (81%) și lipsa poliței de asigurare medicală (5%) (diagrama 2.11 și anexa 1, tabelul 2.11).

Experții intervievați au reconfirmat în mare parte aceste motive adresarea redusă a romilor la medic este influențată și de nivelul insuficient de informare și cunoaștere referitor la serviciile disponibile, dar și a drepturilor de care pot beneficia. Un alt aspect elucidat de liderii romi se referă și la relaționarea

romilor cu medicii de familie. Deseori limbajul utilizat de către lucrătorii medicali este unul neclar pentru romi și ei pleacă dezorientați din cabinetul medicului.

Diagrama 2.11.

Motivele neadresării romilor la medic (16+) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Majoritatea romilor evită să meargă într-o instituție medicală. La întrebarea de ce, ei au motivat că nu au poliță medicală, al doilea lucru că ei nu au încredere în sistemul medical sau că în viziunea lor medicii vor pretinde să-i bage la cheltuială sau să le ceară bani, chiar dacă serviciile intră în programul unic, medicii întotdeauna o să le ceară bani, folosindu-se de necunoașterea prevederilor sau drepturilor pacientului, ei singuri recunosc aceasta, noi nu cunoaștem drepturile, iar ei se folosesc de aceasta și ne cer bani, iar noi suntem nevoiți să le dăm, al treilea ar fi atitudinea personalului medical vis-a-vis de romi, ori ei adesea se plîng de atitudinea neglijentă la adresa romilor (expert, consultant în problemele romilor).

”Prima cauză ar fi că romii nu-și cunosc suficient drepturile, iar o altă cauză este sărăcia și marginalizarea. Uitați-vă, femeia de la Mîngîr, care și-a dat foc, ea nici nu știa că salvarea vine gratuit acasă. Nici nu vine vorba de tratament, mulți nici nu fac investigații.” (expert rom).

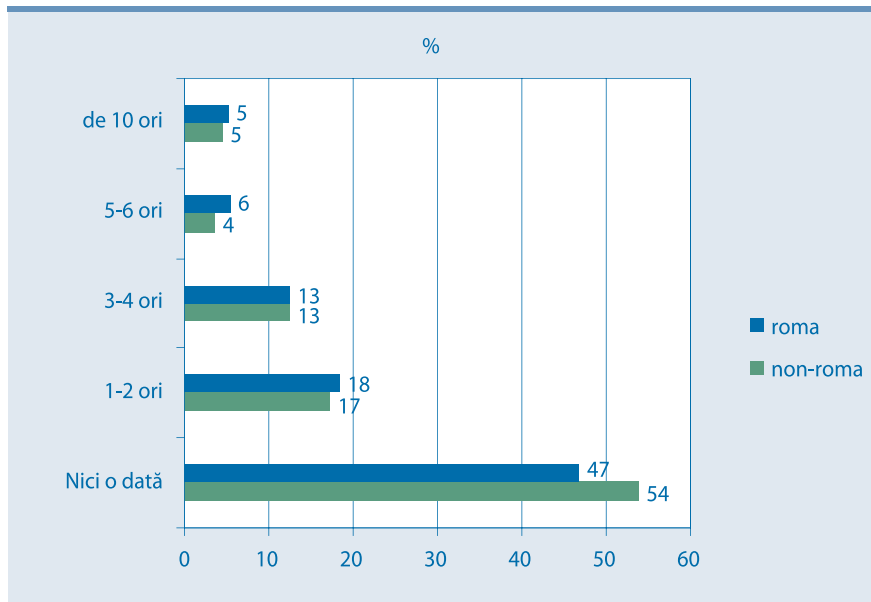
În ceea ce privește **frecvența vizitelor** la medic, datele arată că 47% dintre romii (de 16 ani și peste) pe parcursul ultimului an nu s-au adresat niciodată la medic. Dintre cei care s-au adresat, 18% au făcut-o de 1-2 ori, iar 19% de 3-6 ori și 5% de 10 ori. Peste 28% dintre vizite nu au purtat un caracter urgent, iar cele urgente fiind în 1 cazuri (23%), 2 cazuri (15%) și 3 cazuri (10%) (diagrama 2.12).

Mediatorii comunitari intervieuți au remarcat o experiență pozitivă în ceea ce privește luarea la evidență a femeilor însărcinate. Dacă câțiva ani în urmă ponderea femeilor însărcinate care se adresau tardiv la medic în comunitățile lor era ridicată. După un efort comun al medicilor de familie și al mediatorului comunitar această problemă practic a dispărut. Femeile rome, în mare parte, se adresează singure în primul trimestru de sarcină la medicul de familie.

Unii membri ai comunității romilor au evidențiat că în ultimii ani adresabilitatea Romilor la medic este în creștere. Totuși, aceștia s-au arătat îngrijorați de faptul că în multe cazuri nu există o finalitate – soluționarea problemei de sănătate, din lipsa resurselor financiare pentru a acoperi cheltuielile de tratament necesar.

Diagrama 2.12.

Proporția vizitelor la medic realizate pe parcursul ultimelor 12 luni (+16) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

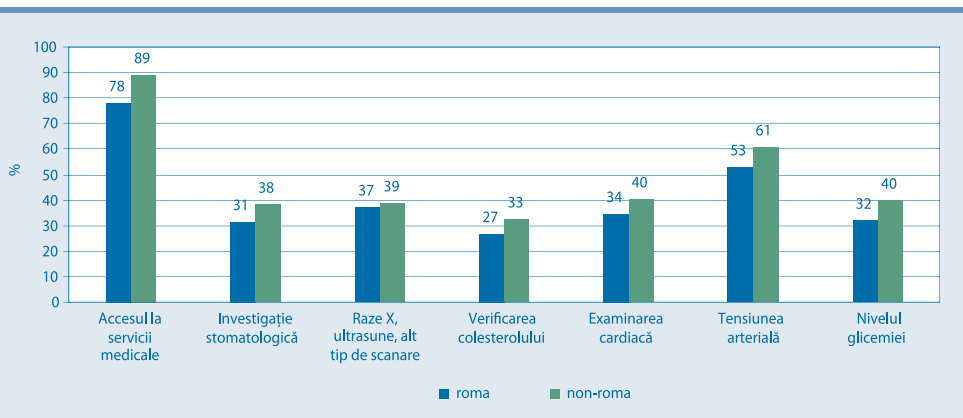
Se adresează mai mulți la medic, dar sănătatea se înrăutățește din cauza că uneori se duc la doctor, doctorul îi primește, și le indică pe rețetă cutare și cutare leacuri, sau ceea ce le trebuie - pastile...dar, cu regret, lumea nu are bani să cumpere (lider rom).

Morbiditatea și prevalența maladiilor necontagioase. Adresabilitatea redusă și tardivă la medic conduce la incidența și prevalența stărilor de morbiditate și agravarea bolilor cronice în rândul romilor. Circa 8% dintre romi (de 16 ani și peste) au declarat că suferă de astm, 17% de bronșită cronică, BPOC²⁶ sau emfizem, 40% de hipertensiune, circa 37% suferă de probleme ale sistemului muscular și osteoarticular, circa 16% - anxietate cronică și depresie, și 8% de diabet zaharat. În rândul non-romilor proporția celor care suferă de astm, boli pulmonare, stări depresive este cu mult mai redusă, exceptând bolile necontagioase unde diferențele sunt mult mai mici (hipertensiunea arterială, diabetul zaharat) confirmând tabloul general pe țară în acest context.

Din perspectiva sexelor datele au relevat că bărbații roma într-o măsură mai mare, comparativ cu femeile, suferă de astm (10% față de 7%) și de bronșită cronică BPOC sau emfizem (18% față de 17%). Pe când femeile roma, comparativ cu bărbații, suferă mai mult de hipertensiune (42% față de 35%), probleme ale sistemului muscular și osteoarticular (38% față de 33%), anxietate cronică sau depresie (17% față de 13%) și de diabet zaharat (8% față de 7%) (anexa 1, tabelul 2.12).

Incidența investigațiilor medicale. Datele arată că persoanele roma (78%) au accesat mai rar investigațiile medicale specializate comparativ cu persoanele non-roma (89%). Astfel, pe parcursul ultimului an, ponderea romilor (de 16 ani și peste) care au fost supuși unei examinări dentare, a fost de 31% față de 38% non-romi (de 16 ani și peste) care locuiesc în vecinătate, proporția celor investigați cu raze X, ultrasunete sau alt fel de scanare în rândul romilor a fost de 37% și 39% non-roma. Totodată, ponderea celor cărora le-a fost făcută examinarea cardiacă și testat colesterolul în rândul romilor au fost de 34% și 27% comparativ cu 40% și 33% non-roma. Diferențele există și în cazul testării tensiunii arteriale (53% roma și 61% non-roma), precum și măsurării nivelului glicemiei în sânge (32% Roma și 40% non-roma) (diagrama 2.13. și anexa 1, tabelul 2.13)

Diagrama 2.13. Incidența investigațiilor medicale în rândul respondenților roma și non-roma (16+) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

mare în mediul urban (31% roma și 34% non-roma) față de cel rural (28% roma și 26% non-roma).

În ceea ce privește investigațiile specifice datele demonstrează că 86% dintre femeile Roma (16+ ani) față de 92% femei non-roma au vizitat cel puțin o dată un medic obstetrician-ginecolog. Totodată, datele arată diferențe nesemnificative între proporția femeilor roma și non-roma care și-au făcut test de frotoliu cervical (sau Babeș Papanicolau), testare pentru diagnosticarea cancerului de col uterin pe parcursul ultimului an (30% și respectiv 31%). Atât în cazul roma, cât și non-roma proporția femeilor care au făcut o astfel de investigație este mai

²⁶ Boală pulmonară obstructivă cronică.

III. OCUPARE ȘI ȘOMAJ

3.1. Rata de ocupare și experiența de muncă	38
3.2. Statutul ocupațional.....	39
3.3. Domeniile de activitate.....	42
3.4. Condițiile de muncă	44
3.5. Șomajul și oportunitățile de angajare	45
3.6. Activitatea de antreprenariat	47

3.1. Rata de ocupare și experiența de muncă

Integrarea în câmpul muncii reprezintă elementul cheie în procesul de reducere a sărăciei și excluziunii sociale. Totodată, accesul deficitar la muncă degenerează în incapacitatea de a realiza celelalte drepturi fundamentale precum: dreptul la un salariu echitabil și satisfăcător, dreptul la protecție împotriva șomajului și securitate socială, dreptul la odihnă, iar în Moldova, în mod special, diminuează accesul la serviciile medicale, etc. Accesul romilor pe piața muncii este un subiect sensibil, pe de o parte, liderii de opinie romi sunt promotorii ideii că romii sunt discriminați la angajare datorită stereotipurilor etnice, iar, pe de altă parte, sunt unii reprezentanți ai statului și mediului de afaceri care afirmă că Romii se auto-marginalizează pe piața muncii prin stilul lor de viață și minimalizarea importanței studiilor care îi fac necompetitivi.

Analiza statistică a indicatorilor arată că din cei 642 romi cu statut de șomer înregistrați în baza de date a Agenției Naționale, 97% au un nivel minim de educație, iar lipsa unei profesii determină dificultatea de integrare a acestora în câmpul muncii. Totodată, analiza ponderii romilor care au reușit să fie plasați în câmpul muncii în 2012, arată că doar 2% din cei fără profesie au reușit să se integreze, comparativ cu 75% care s-au integrat din rândurile celor care dețin o calificare (expert, ANOFM).

Unii experți de etnie Romă au evidențiat faptul că sunt romi care sunt angajați, au un statut social, dar evită să se identifice ca fiind de etnie Romă din frustrarea că ar putea fi discriminați și promovează acest concept și pentru copiii lor.

Romii care sunt angajați nu-și mai doresc atât de mult să-și etaleze identitatea, fie din frică să nu-și piardă lucrul, fie că nu văd necesitatea. Din regiunea de sud mulți părinți nu-și învătă copiii limba romană, pentru că zic ei că nu o să îi ajute la nimic. Își îndrumă copiii să contacteze mai mult cu non-romi... (expert rom).

Potrivit sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația roma, în anul 2011 rata de ocupare²⁷ a populației roma în Republica Moldova a fost mai mică comparativ cu a vecinilor lor non-roma, fiind de doar 20% comparativ cu 38% în cadrul populației non-roma. Pentru populația non-roma, cuprinsă în studiu, rata de ocupare a populației de 15 ani și peste (46%) este una comparabilă cu cea generală pe țară pentru anul 2011 (39%²⁸). În ceea ce privește rata de ocupare a populației în vârstă aptă de muncă (15-64 ani), diferența a fost și mai mare între cele două grupuri, fiind de doar 21% în cazul populației roma față de 46% în cazul non-roma (tabelul 3.1).

Tabelul 3.1. Rata de ocupare a populației roma și non roma (%)

	roma	non-roma
Rata de ocupare (+15 ani)	20	38
Rata de ocupare a populației aptă de muncă (15-64 ani)	21	46

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Mai mult de jumătate (53%) din romii care au peste 15 ani aveau un stagiul de muncă mai mic de 10 ani, pe când în populația non-roma doar un sfert dispuneau de o perioadă de experiență atât de mică de muncă. Media anilor lucrați de populația roma a fost de 13,6 ani față de 22,9 ani în cazul populației non-roma care locuiau în vecinătate (diagrama 3.1).

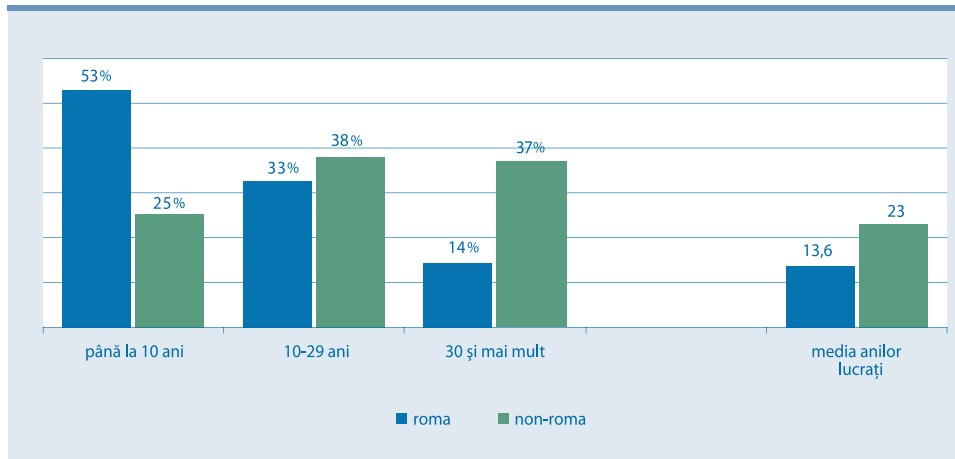
²⁷ Raportul dintre populația ocupată în vârstă de 15 ani și peste și totalul populației de aceeași grupă de vârstă, exprimat procentual.

²⁸ Biroul Național de Statistică, Ancheta Forței de Muncă.

Pentru a diminua efectul eşantionului mai tânăr al romilor am analizat datele și în cadrul subgrupurilor de vârstă pentru romi și non-romi. Astfel, pentru grupul de vârstă peste 50 de ani, care au o experiență de muncă mai mare de 30 de ani, se înregistrează diferențe semnificative (28 p.p.) între romi și non-romi (diagrama 3.2). Constatăm că non-romii sunt cei care au o experiență de muncă mai mare comparativ cu romii și această tendință se păstrează în toate grupurile de vârstă (anexa 1, tabelul 3.1).

Diagrama 3.1.

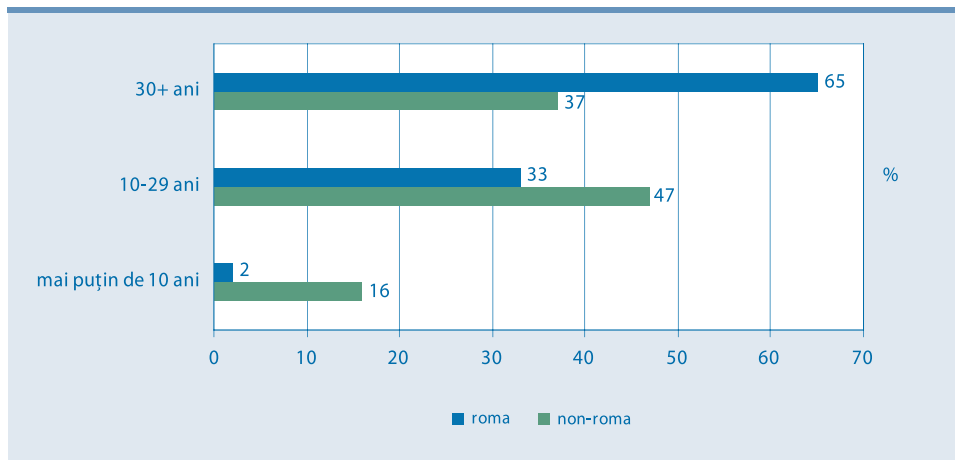
Numărul anilor lucrați (15+) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 3.2.

Numărul anilor lucrați în grupul de vârstă peste 50 de ani (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

3.2. Statutul ocupațional

Romii angajați sunt în mare parte muncitori necalificați. Șase din zece romi angajați, la momentul desfășurării studiului, activau în calitate de muncitori necalificați. Același statut îl aveau doar doi din zece non-Romi (tabelul 3.2). În populația non-roma cei mai mulți angajați lucrează în calitate de muncitori calificați (40%) și specialiști (15%), ponderea romilor care sunt angajați în calitate de muncitori calificați este de doar 5 %, iar cei în calitate specialiști 2%. De asemenea, diferențe semnificative între romi și non-romi se înregistrează în activitatea acestora în calitate de funcționari publici, doar 0,2% din romi sunt funcționari publici comparativ cu 7% în cazul non-romilor. Însă, romii într-o pondere mai mare cu 7 p.p. sunt angajați în lucrări agricole fără a avea pământ - 10% față de 3% în cazul non-romilor (tabelul 3.2).

Tabelul 3.2 Statutul ocupațional al persoanelor angajate la moment și al tuturor celor care au muncit vreodată (15+) (%)

	Persoanele angajate		Toate persoanele care au avut un loc de muncă (la ultimul lor loc de muncă)	
	roma	non-roma	roma	non-roma
Proprietar al propriei afaceri	8	4	4	2
Directorul unei întreprinderi, departament	1	0	1	1
Specialist	2	15	1	9
Funcționar, ofițer	2	0,4	2	1
Funcționar de birou	0,2	4	0,3	3
Maistru, tehnician	0	2	0,3	2
Muncitor calificat	5	30	5	27
Muncitor semi-calificat	6	9	8	12
Muncitor necalificat	64	19	58	23
Militar	0	1	0,1	1
Funcționar de stat	0,2	7	0,3	7
Fermier	1	4	1	3
Agriculator fără pământ	10	3	16	4
Alta	0	1	0,3	1
Refuz	1	3	4	5

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Dacă analizăm toate persoanele intervievate, cele care sunt angajate la moment plus cele care au avut vreodată un loc de muncă, putem constata că tendințele structurale între romi și non-roma sunt relativ asemănătoare.

După caracteristicile socio-demografice, cei care au lucrat în ultima săptămână cel puțin o oră, în cazul romilor sunt cu precădere bărbați de vârstă medie din mediul rural (tabelul 3.3). În ceea ce privește non-romii, angajați sunt în egală măsură femei și bărbați, mai mult de jumătate fac parte din categoria de vârstă de 30-49 ani și într-o pondere mai mare provin din mediul urban.

Tabelul 3.3 Caracteristicile demografice ale persoanelor care au lucrat cel puțin o oră în ultima săptămână (%)

		roma	non-roma
Sex	bărbați	54	49
	femei	46	51
Vârstă	15 - 29	37	19
	30 - 49	47	52
	>=50	17	29
Mediu	urban	47	63
	rural	54	38

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Pentru a avea o idee mai clară vom analiza situația în cadrul grupurilor cu o anumită caracteristică demografică. După criteriul de gen, la o analiză separată a bărbaților de etnie romă și a celor non-romă constatăm că din toți bărbații romi, doar un sfert au muncit în ultima săptămână comparativ cu patru din zece bărbați non-romi (tabelul 3.4). Ponderea femeilor rome angajate din totalul acestora este și mai mică, doar 15% față de 34% în cazul femeilor non-roma.

Tabelul 3.4 Ponderea persoanelor angajate din totalul bărbaților/ femeilor de romi și non-romi (15+)

	Bărbați	Femei
Roma	25 %	15%
Non-roma	40%	34%
Diferența non-roma/roma	15 p.p.	20 p.p.

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Dacă aplicăm același principiu de interpretare a datelor pentru vârsta respondenților constatăm că în grupul de vârstă 30-49 ani sunt cei mai mulți angajați indiferent de criteriul etnic (tabelul 3.5). Tot în cadrul acestei categorii se înregistrează, însă, și cel mai mare decalaj (37 p.p.) între romi și non-romi privind ponderea populației angajate. Astfel dacă șase din zece non-romi cu vârsta 30-49 ani au muncit în ultima săptămână, atunci doar trei din zece romi de această vârstă au lucrat.

Tabelul 3.5. Ponderea persoanelor angajate în dependență de grupul de vârstă

	15-29 ani	30-49 ani	>=50 ani
Roma	18%	27%	12%
Non-roma	32%	64%	23%
Diferența non-roma/roma	15 p.p.	37 p.p.	11 p.p.

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Un număr mic de romi (14%) din mediul urban sunt angajați, acest indicator contravine tendințelor generale pe piața muncii privind oportunitățile mai mari de angajare din mediul urban. Non-romii din mediul urban sunt angajați în proporție de 38 la sută sau cu 24 p.p. mai mult față de romii din mediul urban. Angajarea în mediul rural este indicatorul care a înregistrat cea mai mică discrepanță între romi și non-romi după caracteristicile demografice (tabelul 3.6), deși și această diferență de 8 p.p. este una semnificativă.

Tabelul 3.6 Ponderea persoanelor angajate în dependență de mediul de trai (15+)

	Urban	Rural
Roma	14%	28%
Non-roma	38%	35%
Diferența non-roma/roma	24 p.p.	8 p.p.

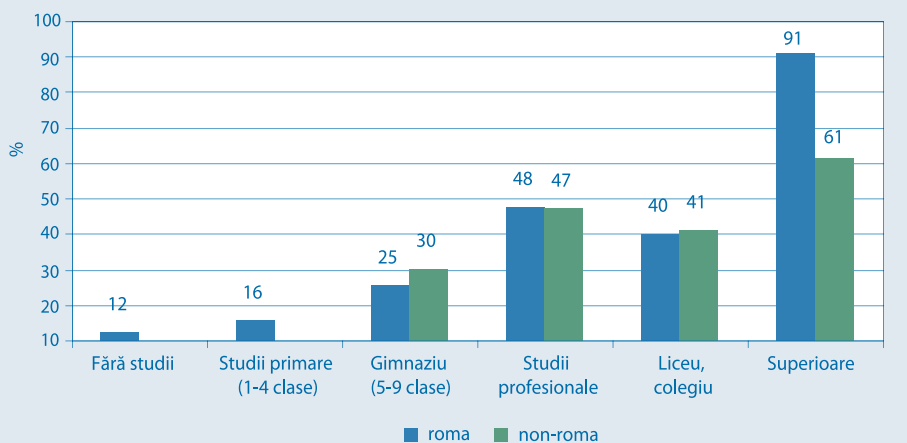
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Studiile reprezintă un factor care facilitează accesul persoanelor pe piața muncii, iar datele prezentei cercetări vin să confirme acest deziderat. Astfel, odată cu creșterea nivelului de studii, sporește semnificativ ponderea celor angajați (diagrama 3.3). Practic toți romii cu studii superioare sunt angajați (10 din 11 persoane cu studii superioare cuprinși în eșantion), deși ponderea acestora în sub-eșantionul roma este sub un procent (0,5%), comparativ cu 13% din non-romii de peste 15 ani cu studii superioare. Șase din zece non-romi cu studii superioare munceau în momentul desfășurării studiului. În ceea ce privește

persoanele cu studii profesionale, liceale și medii de specialitate (colegiu), practic nu există diferență în ponderea persoanelor angajate în cele două sub-eșantioane. Persoanele fără studii și cele cu studii

Diagrama 3.3.

Rata de angajare în funcție de nivelul de studii (15+) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

primare non-roma sunt angajate chiar într-o pondere mai mică, față de romi. Dar și ponderea acestora în sub-eșantion este redusă - aproximativ 2% non-romi nu au studii, comparativ cu 41% în cazul romilor de peste 15 ani. Prin urmare, romii fără studii și cu studii primare, precum și cei cu studii superioare se regăsesc pe piața muncii într-o pondere mai mare comparativ cu non-romii cu același nivel de studii, dacă ne raportăm la rata de ocupare în fiecare sub-grup în funcție de nivelul de studii (diagrama 3.3).

3.3. Domeniile de activitate

Principalele domenii de activitate pentru cei intervievați sunt comerțul și agricultura, indiferent de criteriul etnic (Anexa 1, tabelul 3.2). Însă ponderea romilor angajați în aceste domenii este semnificativ mai mare, comparativ cu non-romii. Patru din zece angajați romi activează în domeniul comerțului și trei din zece în domeniul agrar. În timp ce doar 14% non-romi activează în comerț, cu 27 p.p. mai puțini față de romii încadrați în acest sector și 15% non-romi sunt angajați în agricultură și silvicultură, cu 16 p.p. mai puțini față de romi. Agricultura reprezintă domeniul prioritar în care au fost angajați cele mai multe persoane care la moment nu au un loc de muncă, 38% romi și 20% non-romi la ultimul lor loc de muncă au activat în sectorul agrar. Acest aspect se datorează atât muncii sezoniere în agricultură, cât și activității persoanelor mai în vârstă în fostele gospodării agricole colective (colhozuri), aceasta fiind ultima ocupație a lor. În domeniile de activitate care necesită calificare înaltă, cum ar fi educația și sănătatea, ponderea romilor este nesemnificativă - 2% în domeniul educației și mai puțin de un procent în sectorul de sănătate din totalul romilor angajați (anexa 1, tabelul 3.2). Potrivit reprezentanților ANOFM, în mare parte șomerii romi posedă următoarele calificări: strungar, tencuitor, pietrar-zidar, conducător auto, lăcătuș, electrician, electrogazosudor, cusător, ceasornicar (pentru absolvenții învățământului secundar profesional), iar pentru absolvenții de colegii și universități: teolog, contabil, muzician.²⁹

Cele mai multe dintre persoanele angajate activează în companii private: mai mult de jumătate (58%) dintre romi și aproape jumătate (49%) din populația non-roma. Diferența după criteriul etnic este foarte mare în cazul angajării în câmpul muncii la întreprinderile de stat, doar 11% din romi activează în instituții de stat, față de 37% de non-romi (diagrama 3.4).

²⁹ Interviu, ANOFM.

Acest fenomen se datorează mai multor factori, cum ar fi:

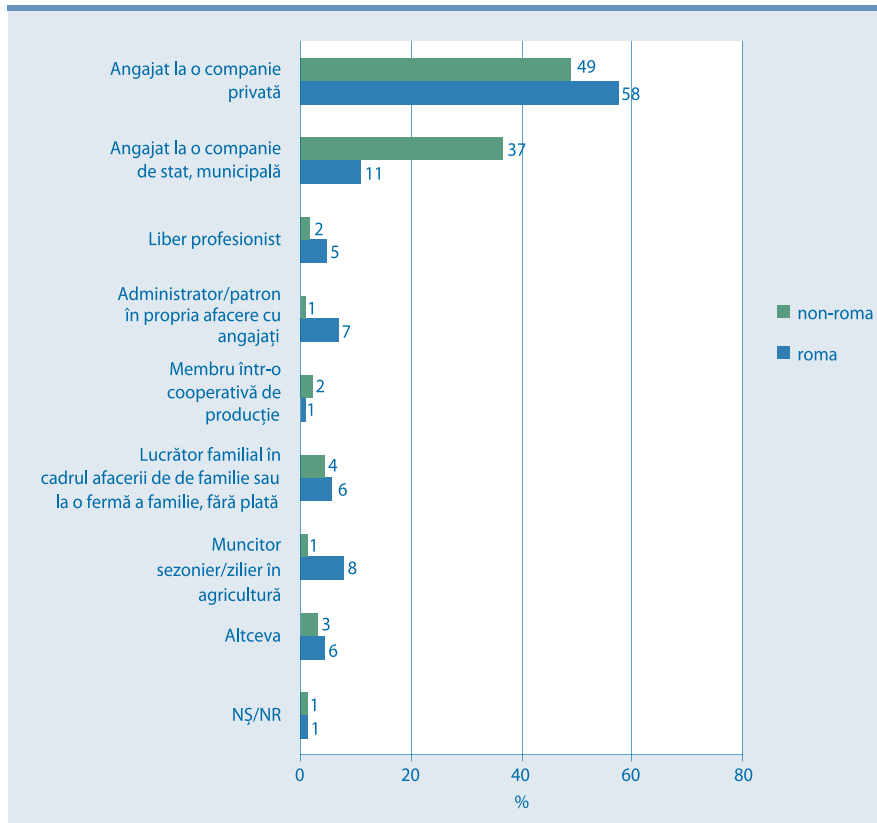
- nivelul mai scăzut de instruire al romilor, sfera bugetară fiind dominată ca și număr de muncitori din învățământ, sănătate, APL, unde sunt angajate preponderent cadre cu studii superioare;
- necesitatea angajării pentru o normă întreagă cu un program fix de muncă, condiții mai puțin acceptate de romi, compartiv cu non-romi (vezi capitolul 7);
- remunerarea mai joasă în instituțiile de stat etc.

Aproape jumătate (47%) din romi lucrează în companii mici, cu 1-5 angajați, comparativ cu un sfert din non-romi. Mai mult de un sfert (27%) din romi nu știu numărul de angajați al companiei în care activează, sau cu 11 p.p. mai mult față de non-romi (diagrama 3.5).

Necunoașterea mărimii întreprinderii este și din cauza angajării temporare, ocazionale. Din eșanționul cercetării aproximativ șapte din zece angajați non-romi au siguranța locului de muncă, având statut de angajat permanent, acest lucru este valabil doar pentru doi din zece romi care sunt încadrați pe piața muncii. Datele studiului relevă că romii sunt angajați într-o pondere mai mare la munci periodice și sezoniere (diagrama 3.6). Mai mult de o treime (36%) din romii care au muncit în ultima săptămână

Diagrama 3.4.

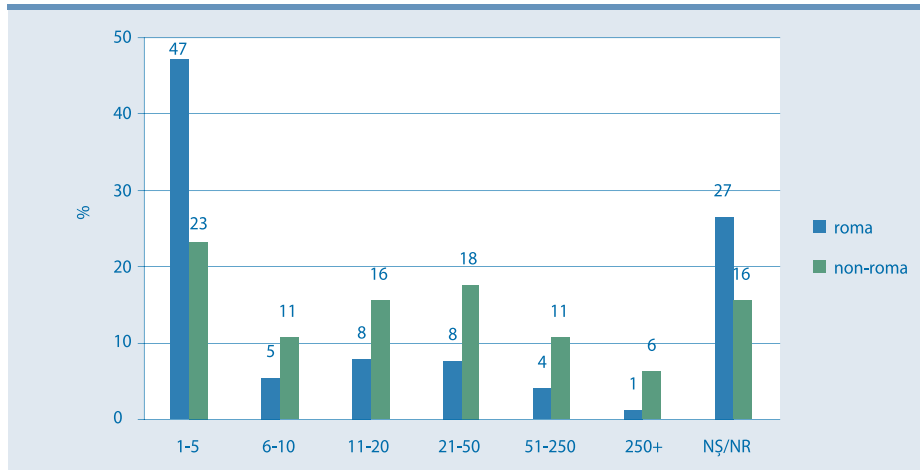
Tipul întreprinderii unde sunt angajate persoane roma și non-roma (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 3.5.

Mărimea companiei la care activează persoanele roma și non-roma, după numărul de angajați (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

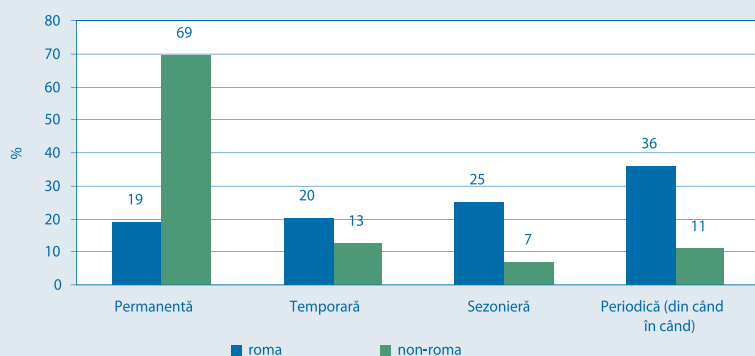
anterioră interviuării, au declarat că această muncă este periodică și doar un sfert au menționat că muncesc sezonier.

În acest context, doar 12% din romi au remarcat că au un contract formal (în scris) cu angajatorul, majoritatea din ei fiind angajați permanenți - 72% din cei cu contract de muncă. Ponderea non-romilor

care au un contract scris cu angajatorul este de 66%. Acest indicator este, însă, într-o corelație directă cu ponderea statutului de angajat permanent. Romii într-o pondere mai redusă lucrează formal (oficial), iar dat fiind caracterul periodic al angajării, aceștia preferă un loc de muncă instabil, comparativ cu populația non-romă, astfel ca să-și poată gestiona timpul, o muncă periodică, dar mai bine plătită (capitolul 7, tabelul 7.1).

Diagrama 3.6.

Tipul angajării după durată de angajare (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

3.4. Condițiile de muncă

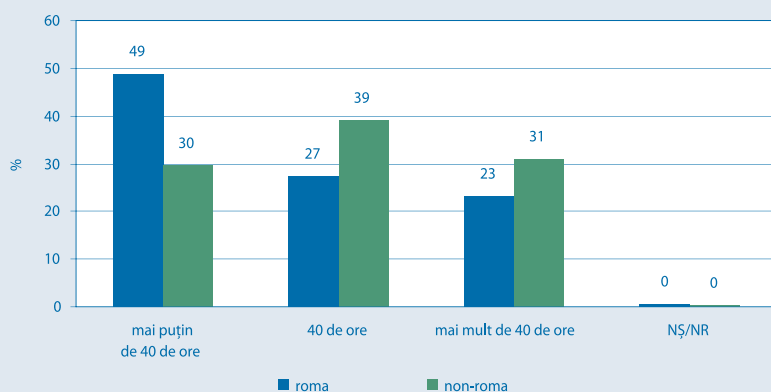
Condițiile de muncă sunt cel mai des percepute ca mediu de activitate a persoanelor, în acest subcapitol ne vom referi, însă, la aspecte privind numărul de ore lucrate săptămânal și în ce măsură cei care muncesc sunt asigurați din punct de vedere social și medical.

Aproape jumătate din romi (49%) muncesc mai puțin de 40 de ore săptămânal față de 30% în cazul populației non-roma. (diagrama 3.7). Muncesc câte 8 ore pe zi, 5 zile în săptămână (în total 40 de ore pe săptămână), 28% din romi și 39% din non-romi. Astfel,

numărul mediu de ore lucrate săptămânal de romi este 37,1 ore, sau cu 2,9 ore mai puțin decât norma întreagă de muncă. Pentru populația non-roma, media de ore lucrate săptămânal este de 40,6 ore. Deci, în mediu, o persoană angajată de etnie romă, lucrează săptămânal cu 3,5 ore mai puțin, decât populația non-roma cu același statut ocupațional.

Diagrama 3.7.

Numărul de ore lucrate săptămânal (% din eșantionul populației angajate)

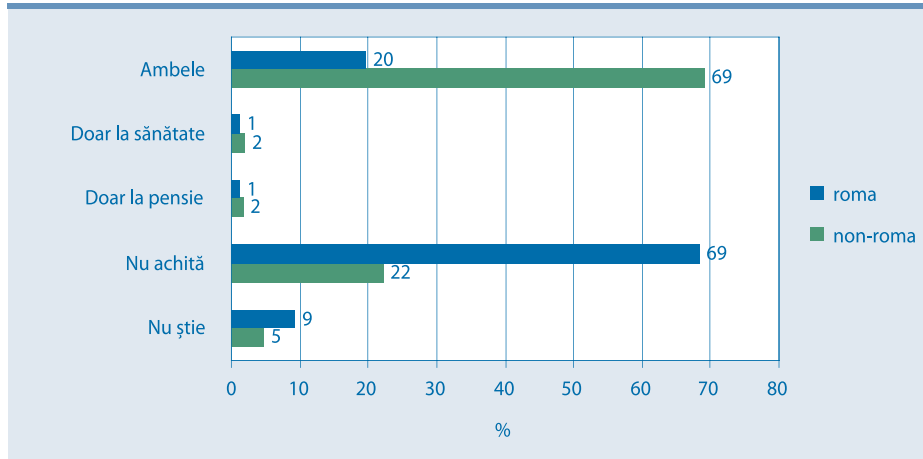
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Dintre romii care muncesc, doar 20% declară că contribuie la sistemul de asigurări so-

ciale și medicale obligatorii, cu 49 p.p. mai puțin față de non-romi (diagrama 3.8). În ambele sub-șantioane au existat câte 1-2% din respondenți care au menționat, cel mai probabil din necunoaștere, că contribuie doar pentru asigurarea socială sau medicală, lucru imposibil de realizat în condițiile Republicii Moldova, dat fiind faptul că ambele sunt plăți obligatorii, iar acestea fie sunt plătite, fie nu. Unul din zece respondenți roma și unul din douăzeci din populația non-roma nu cunoaște dacă angajatorul lor achită sau nu aceste contribuții.

Diagrama 3.8.

Ponderea celor care achită contribuțiile sociale pentru pensie și/sau asigurările medicale (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

3.5. Șomajul și oportunitățile de angajare

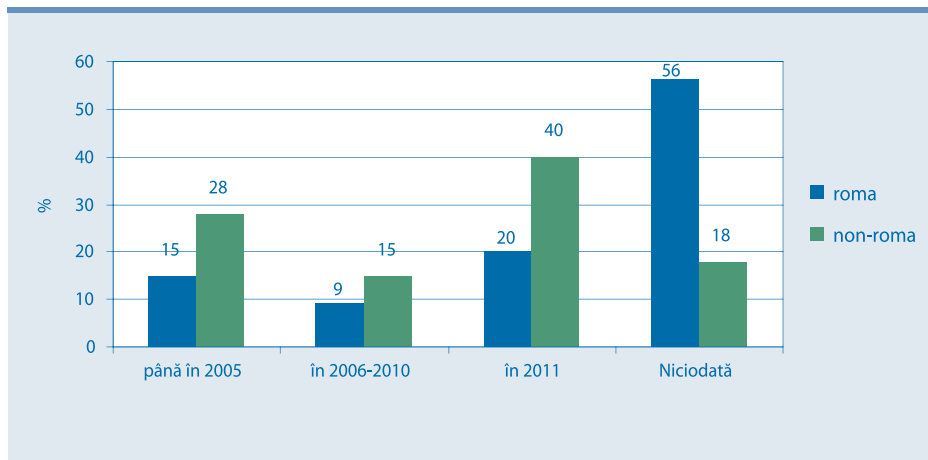
Conform datelor *Sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011* rata șomajului³⁰ în rândul romilor este una ridicată - 37%, comparativ cu 20% în rândul populației non-roma, iar acești indicatori depășesc cu mult rata șomajului înregistrat la nivel național în anul 2011 - 7%³¹.

Mai mult de jumătate (56%) dintre romii neangajați nu au muncit niciodată în viață, ponderea acestei categorii în populația non-roma înregistrează valori mult mai mici - 18%, sau cu 39 p.p. mai puțin față de populația roma.

Și-au pierdut locul de muncă în anul desfășurării studiului 40% din non-romii neangajați la moment și 20% din romi (diagrama 3.9).

Diagrama 3.9.

Perioada ultimei ocupări a persoanelor neangajate la momentul studiului (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

³⁰ Conform metodologiei BIM privind ancheta forței de muncă - respondentul care în ultimele 7 zile nu a desfășurat o activitate în scopul obținerii unor venituri, a fost în căutarea unui loc de muncă și ar fi disponibil să înceapă lucrul în următoarele 2 săptămâni, dacă s-ar găsi un loc de muncă

³¹ 6,7%, BNS 2012, Publicația „Forța de muncă în Republica Moldova ocupare și șomaj”, Chișinău 2012.

În pofida situației privind angajarea și comportamentul pe piața muncii a angajaților romi și non-romi, nu au fost remarcate deosebiri semnificative între reprezentanții acestor grupuri aflați în căutarea unui loc de muncă. Astfel, opt din zece persoane din ambele sub-eșantioane nu au întreprins nici o acțiune pentru a găsi un loc de muncă și doar una din zece persoane a încercat să se angajeze. Circa 7% non-romi și 6% romi au remarcat că au deja un loc de muncă unde își vor începe activitatea în curând, iar ceilalți respondenți, 3-4%, nu au oferit un răspuns la această întrebare. Dacă, însă, li s-ar oferi un loc de muncă, 45% din romii neangajați ar putea începe activitatea în următoarele două săptămâni, ceea ce este cu 17 p.p. mai mult decât în cazul non-romilor (diagrama 3.10).

Cu toate acestea, doar unul din zece respondenți fără un loc de muncă în momentul desfășurării studiului, indiferent de etnie, se află la evidență la Agenția de Ocupare a Forței de Muncă. Potrivit datelor ANOFM, în anul 2011 au fost înregistrați în total cu statut de șomer 772 romi, dintre care 471 femei (61%)³² Deși în anul 2012 numărul șomerilor de etnie romă s-a redus cu 45 persoane, comparativ cu anul 2011, ponderea șomerilor romi a fost mai mare, 1,4% (2012) din totalul numărului de persoane înregistrate la ANOFM, față de 1,2% (2011). La 15 ianuarie 2013 la evidența ANOFM figurau 642 romi aflați în căutarea unui loc de muncă, dintre care 68% erau femei.

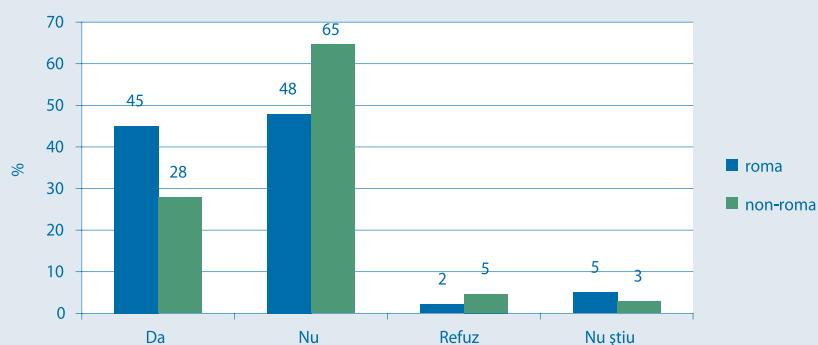
Conform opiniei experților, principalul impediment pe piața muncii în cazul romilor se referă la lipsa instruirii și calificărilor necesare. Totodată nu poate fi negat faptul că există și situații în care angajatorii refuză să accepte o persoană de etnie romă pentru a ocupa o funcție în companie, din cauza stereotipurilor. Chiar dacă mulți refuză să recunoască acest lucru deschis³³, invocând motive care se referă la nivelul insuficient de educație sau experiență, sau lipsa altor abilități profesionale. Unii lideri romi recunosc că o bună parte dintre romi au renunțat la meșteșugăritul tradițional și s-au specializat în comerț, inclusiv în comerțul în afara țării. S-a menționat, de asemenea, că meseriile tradiționale ale romilor, cum ar fi fierăritul și lăutarii, nu mai sunt atât de solicitate pe piața muncii, romii fiind nevoiți să identifice alte

activități pentru a-și întreține familia.

Experții intervievați consideră că pentru a spori încadrarea romilor pe piața muncii este necesară în primul rând integrarea copiilor în ciclurile de învățământ obligatoriu, ca ulterior să li se ofere șansa noilor generații de a avea acces la formare profesională. În prezent există încercări ale unor ONG-uri și instituții de stat, prin diferite proiecte și programe, să li ofere calificări romilor.

Diagrama 3.10.

Disponibilitatea de a munci în cazul oferirii unui loc de muncă (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

³² Datele privind romii înregistrați la ANOFM, ne-au fost oferite de către Raisa Dogaru, director-adjunct, ANOFM și Cristina Drumea, Direcția implementarea politicilor de ocupare, ANOFM.

Pentru a responsabiliza, dar și pentru a motiva șomerul să se implice activ în soluționarea problemei care se referă la angajarea în câmpul muncii, se elaborează Planul individual de mediere, care constituie o evidență a acțiunilor întreprinse și a rezultatelor atinse de Agenție și șomer în scopul sporirii șanselor de angajare în câmpul muncii. Din totalul șomerilor de etnie romă la momentul actual 60 de persoane au deja întocmit un Plan individual de mediere (expert, ANOFM).

Procesul de integrare a romilor pe piața muncii este apreciat ca fiind unul anevoios în condițiile în care importanța studiilor în Republica Moldova în general se devalorizează, iar ofertele de pe piața muncii, în mare parte sunt neatractive din punct de vedere financiar. Unii experți sunt ferm convinși că romii care se adresează la ANOFM o fac în mare parte pentru a putea beneficia de ajutor social și nu pentru a-și găsi un loc de muncă, deoarece salariul oferit pentru muncile care ar putea să le presteze romii potrivit, calificării lor, este unul foarte mic.

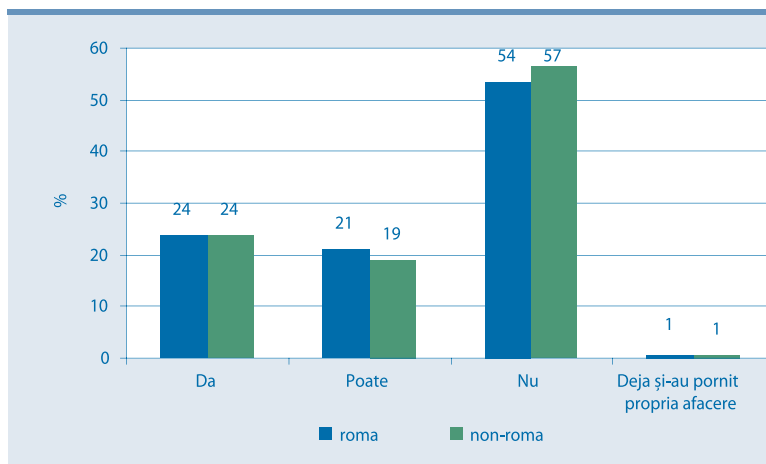
... chiar și puținii romi care merg să se înregistreze la oficiul forței de muncă o fac cu unicul scop de a primi ajutor social... ei neavând studii care să îndeplinească anumite activități automat ei nu cad sub incidența unor oportunități mai bine plătite. Maxim de ce pot ei beneficia de la stat sunt munci necalificate care nu presupune mare teorie. Evident ei refuză, pentru că acei 700-1000 de lei ei îi fac prin activități de comerț, prin meșteșugărit (expert, consultant în problemele romilor).

3.6. Activitatea de antreprenoriat

În ceea ce privește intenția de angajare pe cont propriu și de antreprenoriat, practic nu există diferență între cele două grupuri intervievate în cadrul studiului. Aproximativ 24% din populația roma și din cea non-roma declară intenția de a deschide o afacere. Mai mult de jumătate din respondenți nu intenționează să fie angajați pe cont propriu sau să-și deschidă propria afacere (diagrama 3.11).

Unii lideri romi sunt fermi convinși că viitorul romilor în Republica Moldova ține de dezvoltarea întreprinderilor mici. Ei consideră că romilor le este caracteristic spiritul de antreprenor, doar că au nevoie de suport financiar și informațional pentru a gestiona corect afacerile și a se reprofila.

Diagrama 3.11. Ponderea persoanelor care sunt interesate de a lucra independent sau de a porni o afacere proprie (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

... aici în Soroca, fiecare casă avea cuznița ei, fierăria ei și făcea săpi, făcea diferite obiecte, deci de toate făcea, dar mai mult săpile.. o sapă țigănească slujea foarte mult, făcute și din disc, și din alt fier.. deci, iată care era.. și el făcea câte 2-3-5 mii de săpi. Adică dacă se strângeau mai mulți, făceau și mai multe, și se duceau și le vindeau prin țară, în Ucraina, în Rusia, în Belarus.. sapa țigănească - e sapă. Noi suntem meșteri, știm să mânuim fierul, să-l prelucrăm... produsele noastre nu mai sunt așa întrebate și trebuie să ne orientăm la altceva (lider Rom).

Liderii romi intervievați declară că romii sunt foarte muncitori și inventivi, prin tradiție agonesesc pentru noile generații, însă nu sunt deprinși să lucreze după un program fix și în condiții stricte. Unii lideri romi au menționat că romilor le este din ce în ce mai dificil să practice meseriile tradiționale, produsele din meșteșugărit sunt puțin solicitate pe piață, iar comerțul este tot mai mult restricționat de forțele de ordine deoarece, de obicei nu are un caracter formal, în asemenea condiții romii întâmpină dificultăți în asigurarea necesităților de zi cu zi.

... ce e mai bine, ca romii să se ducă să fure, să spargă casele, să ucidă, sau e mai bine să se ducă să vândă, să agonisească un ban- doi pentru familie?! (lider Rom).

Potrivit studiului, în 4% (32 gospodării din sub-eșantionul roma) din gospodăriile roma și doar 1,7% (6 gospodării) din cele non-roma există cineva din membrii familiei care deține o afacere proprie sau este liber profesionist. Doi din trei romi care au declarat că în familia lor există persoane care au o afacere proprie, au menționat că această afacere nu dispune de un cont bancar, iar în cazul non-roma doar unul din șase antreprenori. Deci, putem conchide că o bună parte din romi care se autoidentifică ca antreprenori, lucrători pe cont propriu, activează informal. Domeniul principal de activitate a antreprenorilor, indiferent de etnie, este comerțul (25 din 32 de romi și 4 din 6 non-romi). Două persoane de etnie romă păstrează tradiția ocupațională a familiei, activând în domeniul fierăritului, iar ceilalți romi sunt antrenați în domeniul construcțiilor și transportului de pasageri.

Economiile familiei sunt principala sursă financiară în demararea afacerilor pentru mai mult de jumătate din cei intervievați. Împrumuturile sau cadourile de la familie/rude, de asemenea, reprezintă surse importante pentru lansarea afacerii. Mai rar antreprenorii apelează la credite bancare. Romii, deși în cazuri individuale, au apelat și la împrumuturi non-bancare, la creditori privați, au beneficiat de donații sau au moștenit resurse. Asemenea surse de finanțare nu au fost identificate în rândul antreprenorilor non-roma, însă numărul acestora în eșantion este prea mic pentru a generaliza situația, fiind necesare investigații suplimentare la acest subiect.

Principala problemă, atât pentru demararea, cât și funcționarea afacerilor, se referă la lipsa resurselor financiare, iar acest impediment este caracteristic atât antreprenorilor romi, cât și celor non-romi. Totuși, în jur de o treime din antreprenorii romi au declarat că nu s-au confruntat cu nici un fel de impedimente, atât în inițierea activității antreprenoriale, cât și, ulterior, în procesul de activitate. Alte probleme menționate de antreprenori se referă la: accesul limitat la materia primă, impozitele mari și politica fiscală neclară, deficitul de forță de muncă adecvată și lipsa abilităților generale și specifice afacerilor. Cât privește necesitățile, mai mult de jumătate din antreprenorii romi (17 din 32) au declarat că au nevoie de suport informațional în domeniul financiar. Jumătate din antreprenorii romi consideră

că pentru demararea unei afaceri de către persoane care locuiesc în gospodării similare cu ale lor, este necesar un suport în dezvoltarea planurilor de afaceri. Antreprenorii romi (15 din 32 respondenți) consideră eradicarea stereotipurilor și discriminării din partea personalului băncilor și a instituțiilor de micro-finanțare, o necesitate la fel de importantă ca reducerea impozitelor pentru dezvoltarea afacerilor. Această opțiune a fost insistent recomandată (solicitată) pentru ca mai multe persoane de etnie romă să inițieze afaceri.

IV. MIGRAȚIE

4.1. Imigrarea	49
4.2. Emigrare	51
4.2.1. Profilul migrațional	53
4.2.2. Statutul ocupațional în țara gazdă	55
4.2.3. Intențiile de emigrare	56
4.3. Impactul socio-economic al proceselor migraționiste	58

Percepția potrivit căreia romii reprezintă un popor nomad, cel puțin în cazul Republicii Moldova, cu certitudine poate fi catalogată drept stereotip. Studiul constată că 97% din ei nu și-au schimbat locul de trai în ultimii 5 ani. Atât în procesul de imigrare, cât și în cel de emigrare, ca pondere a populației implicate, nu există diferențe semnificative în exercitarea drepturilor la libera circulație între romi și non-romi. Deosebirile apar la nivel de atitudini și comportamente pentru unii indicatori. Romii migrează preponderent cu întreaga familie, inclusiv copii, și în grupuri mai mari, iar perioada lor de aflare în străinătate este mai mică comparativ cu cea a non-romilor.

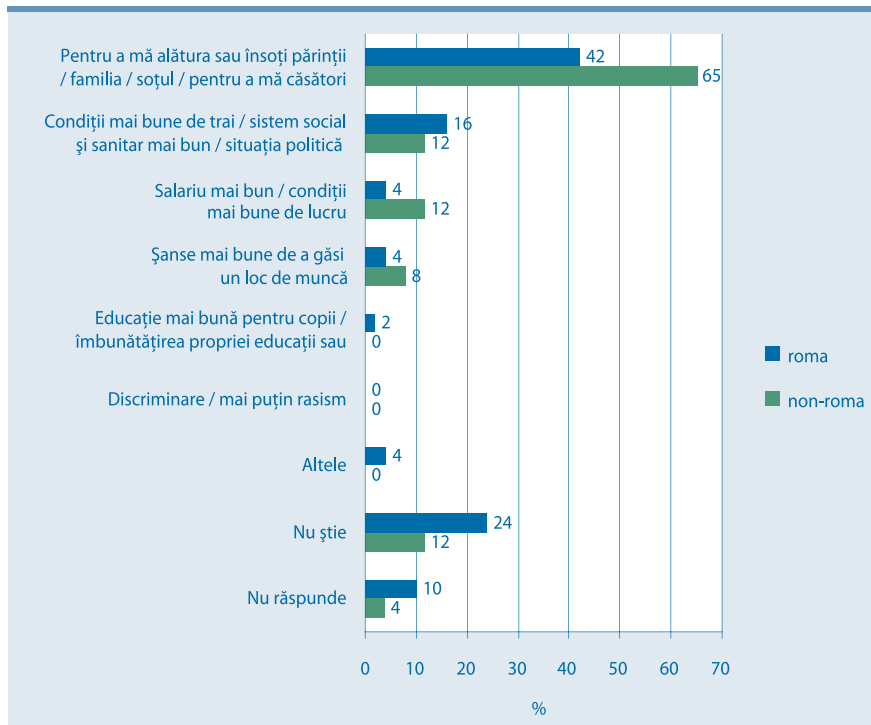
4.1. Imigrarea

Sedentarismul romilor din Republica Moldova este confirmat de datele sondajului, marea majoritate a celor intervievați sunt originari din Republica Moldova și doar 7% din respondenți s-au născut în afara hotarelor Moldovei. Totuși aproape unul din zece (8%) copii (0-18 ani) de etnie romă a fost născut în afara Republicii Moldova. Majoritatea copiilor (87%) de etnie roma, care nu sunt originari din Moldova, au fost născuți în Rusia și Ucraina, principalele țări de destinație pentru emigranții romi. Ponderea copiilor născuți în străinătate din eșantionul non-roma este mai mică (2%).

Situația socioeconomică precară, politicile sociale și demografice existente în Republica Moldova nu sunt actualmente atractive pentru imigranți. Nouă din zece cazuri de imigrare în Moldova, înregistrate în cadrul sondajului regional, au avut loc până la destrămarea Uniunii Sovietice. În consecință, grupul imigranților este unul îmbătrânit, 6 din 10 romi imigranți au vârsta de peste 50 de ani, iar fenomenul este și mai pronunțat în cazul non-romilor, 9 din 10 imigranți au peste 50 de ani, în condițiile în care și eșantionul non-roma este unul cu o vârstă medie mai mare. Atât romii, cât și populația non-romă, au imigrat în Republica Moldova preponderent din fostul spațiu sovietic, preponderent din Ucraina și Rusia. Mai mult de jumătate din imigranți provin din Ucraina, situație caracteristică pentru ambele sub-eșantioane. Totodată, unul din zece romi a imigrat în Moldova din România. Datele sondajului au constatat, de asemenea, cazuri de imigrare a romilor în Republica Moldova din Albania și Ungaria.

Mai mult de jumătate din imigranți s-au stabilit cu traiul în Moldova împreună cu familiile lor. În sub-eșantionul romilor se conturează tendința de imigrare în grupuri mai mari: familie și alte persoane, iar pentru non-romi - imigrarea individuală. Principalul motiv, declarat de respondenți, pentru care au imigrat în Moldova se referă la reunificarea familiei, însoțirea părinților, partenerilor sau pentru căsătorie. Acest ultim motiv fiind invocat de patru din zece romi și de șapte din zece non-romi care au venit în Moldova. În cazul romilor, s-a conturat mai pronunțat și aspectul socio-economic al imigrației, 16% din romii imigranți au menționat că au venit în țara noastră în căutarea unor condiții de trai mai bune, a unui sistem social și sanitar mai bun, comparativ cu 12% în cazul non-romilor. Însă non-romii imigranți au contat într-o proporție mai mare decât romii pe faptul că își vor găsi în Republica Moldova un loc mai bun de muncă, 8% au sperat că vor avea șanse mai mari pentru angajare, iar 12% - un salariu mai bun (diagrama 4.1, anexa 1, tabelul 4.1).

Diagrama 4.1. Motivul pentru care au imigrat în Moldova (sub-eșantion roma – 50 persoane, sub-eșantion non-roma – 26 persoane, de +15 ani, au fost posibile până la 3 răspunsuri) (%)

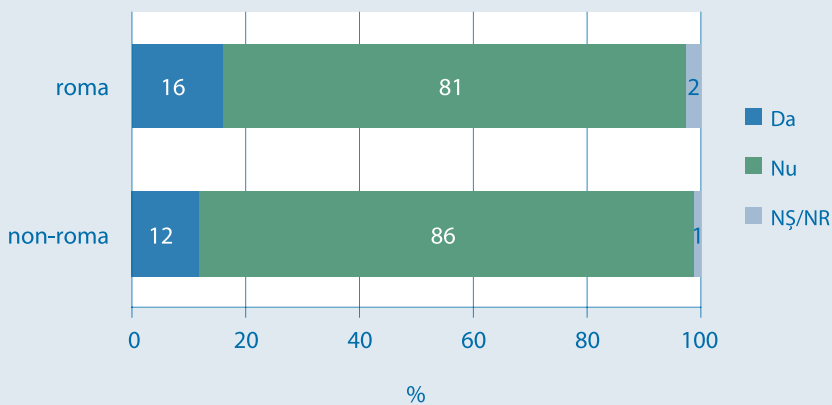

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

4.2. Emigrare

Republica Moldova este o țară profund afectată de fenomenul migrației în scop de muncă. Potrivit datelor oficiale, în 2011 - 316,9 mii persoane de peste 15 ani se aflau la muncă sau în căutarea unui loc de muncă peste hotare³⁴ (anexa 1, tabelul 4.3). Dat fiind atmosfera generală pe piața muncii din Republica Moldova, numărul limitat de oferte de muncă și, în special, salariile mici³⁵, tendința de emigrare în vederea creșterii bunăstării familiei, toți acești factori determină și implicarea populației roma în procesul de emigrare pentru muncă.

Diagrama 4.2. Ponderea persoanelor de +15 ani care au locuit într-o altă țară în afara Republicii Moldova, cu excepția vizitelor scurte (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Astfel, studiul a constatat că 16% din romi și 12% din non-romii intervievați au locuit pe parcursul vieții într-o altă țară (fără a lua în calcul vizitele scurte). Putem remarca că fenomenul emigrării în rândul romilor este aproximativ la aceleași nivel ca și pentru populația non-roma, deși datele arată o pondere cu 4 p.p. mai mare a romilor, care a emigrat, însă aceasta se încadrează în limitele marjei de eroare a studiului (diagrama 4.2).

Astfel, studiul a constatat că 16% din romi și 12% din non-romii intervievați au locuit pe parcursul vieții într-o altă țară (fără a lua în calcul vizitele scurte). Putem remarca că fenomenul emigrării în rândul romilor este aproximativ la aceleași nivel ca și pentru populația non-roma, deși datele arată o pondere cu 4 p.p. mai mare a romilor, care a emigrat, însă aceasta se încadrează în limitele marjei de eroare a studiului (diagrama 4.2).

Respondenții adulți au menționat problemele economice³⁶ ca fiind primordiale în decizia de plecare la muncă peste hotare. Mai mult de 65 la sută din respondenți, indiferent de etnie, au menționat că șansele mai bune de a găsi un loc de muncă și salariu /condiții mai bune de lucru sunt motive determinante în decizia de a emigra. Diferențe semnificative între romi și non-romi apar în emigrarea cu alți membri ai familiei, dacă acest motiv a fost menționat de unul din cinci romi, în populația non-roma doar unul din zece a remarcat această cauză. De asemenea, există o tendință mai mare a non-romilor de a emigra în vederea sporirii calității studiilor, comparativ cu populația de etnie romă. Deci, în ansamblu, salariile mici și lipsa locurilor de muncă reprezintă principalele motive de emigrare a cetățenilor moldoveni peste hotare, indiferent de criteriul etnic (diagrama 4.3, anexa 1, tabelul 4.2). Totuși, emigrarea membrilor familiei este un factor important în decizia romilor de a pleca peste hotare.

³⁴ Biroul Național de Statistică, Ancheta Forței de Muncă

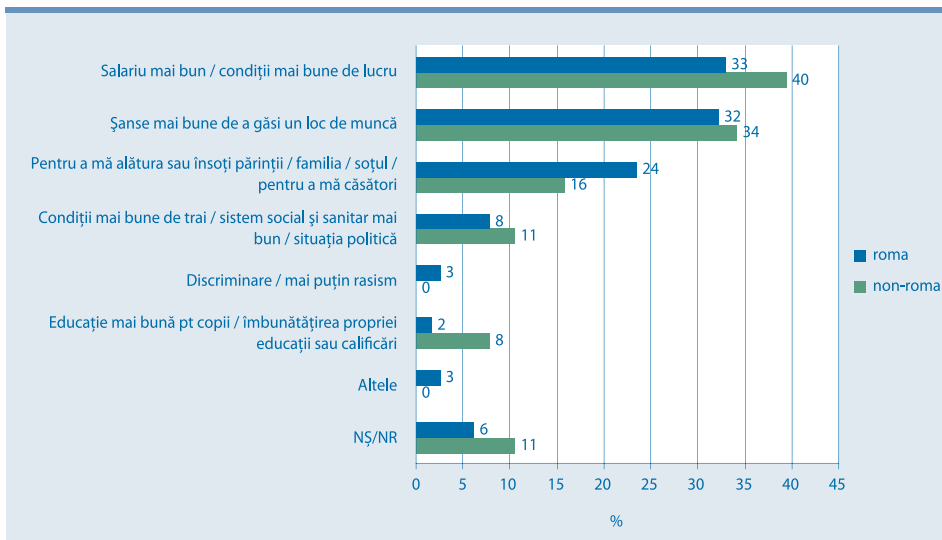
³⁵ Salariul mediu lunar pe economie al unui angajat a constituit în 2011 - 3193,9 lei (BNS), remunerarea lunară medie a unui lucrător migrant este de 800-1000 euro (în jur de 15000 lei).

³⁶ Întrebarea a fost deschisă, nu li s-au oferit variante de răspuns celor intervievați, au fost solicitate principalele 3 motive.

Specificul migrației romilor împreună cu familiile lor este confirmată și de indicatorul ce ilustrează cu cine s-au mutat cei care au emigrat în țara-gazdă (tabelul 4.1). Marea majoritate a romilor (78%) au emigrat împreună cu familiile lor, comparativ cu mai puțin de jumătate din non-romi care locuiesc în vecinătatea lor și au emigrat. Fenomenul de emigrare a întregii familii este caracteristic romilor în condițiile în care perioada de ședere a acestora în țara-gazdă este, de obicei, mai mică, aceștia se află în medie între 3 luni și 1 an peste hotare, comparativ cu non-romii, care se află în medie între 1 an și 2 ani în afara țării.

Diagrama 4.3.

Motivul pentru care au plecat din Moldova într-o altă țară (răspuns multiplu) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Tabelul 4.1. Ponderea respondenților care au emigrat singuri sau împreună cu alte persoane

	roma		non-roma	
	%	nr.	%	nr.
Total	-	115	-	38
Singur	20	23	47	18
Împreună cu familia	75	86	47	18
Împreună cu alte persoane	3	3	5	2
Împreună cu familia și alte persoane	3	3	-	-

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Aproape un sfert din populația roma (24%) și patru din zece migranți din populația non-roma (42%) pe parcursul șederii lor în țara-gazdă au încercat să realizeze una sau mai multe acțiuni din cele enumerate: să-și înregistreze domiciliul, să aplice pentru un permis de muncă, să-și înscrie copilul / copiii la o școală / grădiniță, să aplice pentru locuințele oferite de guvern. O treime din populația non-roma și doar un sfert din populația roma a primit ajutorul solicitat de la instituțiile statului sau alte organizații. Putem conchide, deci, că oficialii din țările-gazdă sunt mai deschiși să ofere suport populației non-roma, dar această supoziție trebuie tratată cu acuratețe și necesită investigații suplimentare, deoarece indicatorul cuprinde mai multe proceduri și, cel mai probabil, pot exista diferențe de solicitări între populația roma și non-roma.

4.2.1. Profilul migrațional

Populația roma intervievată, implicată în migrație, este mai tânără comparativ cu populația non-roma (diagrama 4.5). Din cauza practicilor de a emigra cu întreaga familie, în rândul romilor nu există diferențe de gen în procesul de migrație, spre deosebire de populația non-romă, unde ponderea bărbaților ce emigrează este mai mare (diagrama 4.6, anexa 1, tabelul 4.4). Romii pleacă mai des peste hotare, însă perioadele de aflare a lor peste hotare sunt mai scurte față de șederea migrașilor non-romi, ei fiind atașați în mare parte de țările ex-sovietice, în special Rusia și Ucraina.

Diagrama 4.4.

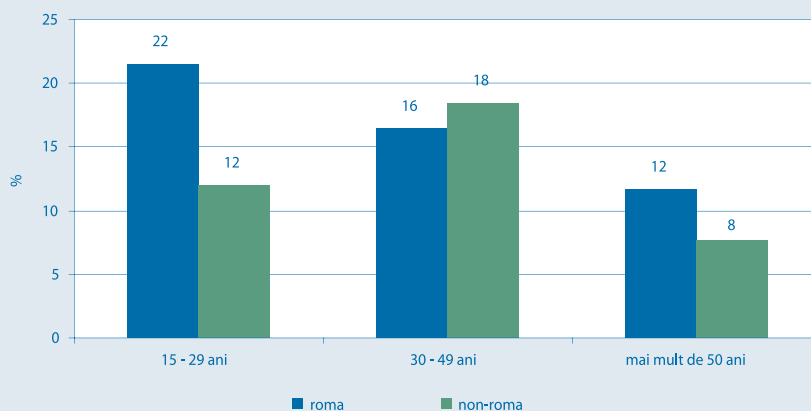
Distribuția după vârstă a celor care au locuit în străinătate (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 4.5.

Ponderea migrașilor, pe grupe mari de vârstă (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Segmentele de populație cele mai mobile sunt cele apte de muncă. Două treimi din romii care au experiența locuirii în străinătate sunt până la 50 de ani, indicator ce ne permite să constatăm că tinerii sunt implicați într-o pondere mai mare în procesul de emigrare (diagrama 4.4).

Dacă analizăm migrația în cadrul populațiilor de aceeași vârstă, se confirmă faptul că contingentul migrant al romilor este unul mai tânăr, unul din cinci tineri (22%) are experiența locuirii în străinătate, față de doar 12% în cazul tinerilor non-romi (diagrama 4.5).

După caracteristica de gen practic nu există diferență în comportamentul migrațional în populația roma, rata migrărilor în cazul femeilor fiind aproape egală cu cea în rândul bărbaților - 16% și, respectiv, 17% (diagrama 4.6). Spre deosebire de romi, la non-romi se conturează clar o participare mai mare a bărbaților în migrație, 15% dintre bărbați comparativ cu 10% dintre femei. În ansamblu pe țară migrația este puternic masculinizată, iar cercetarea Migrația Forței de Muncă realizată în trimestrul II al anului 2008 de către Biroul Național de Statistică (BNS)³⁷ a relatat circa 210,0 mii bărbați și 108,3 mii femei, aflați la muncă sau în căutare de lucru peste hotare.

³⁷ http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/migratia/Migratia_FM.pdf.

Sondajul regional privind populația Roma realizat în anul 2011 a constatat că majoritatea absolută a romilor (92%), la ultima lor ședere într-o țară străină, au avut ca țară de destinație Rusia și Ucraina. În comparație, în eșantionul non-romilor doar 76% au avut ca destinații de emigrare aceste țări, la ultima lor deplasare peste hotare. Romii au migrat și în alte țări din spațiul ex-sovietic, cum ar fi Belarus, Kazahstan, Tadjikistan, Turkmenistan, doar un singur respondent de etnie romă a menționat că a fost în UE, și anume în Spania.

Non-romii au avut ca țări de destinație și alte țări europene cum ar fi: Italia, Germania, Polonia. O altă țară de destinație atât pentru romi, cât și pentru non-romi este Turcia (vezi anexa 1, tabelul 4.5). Experții intervievați confirmă atașamentul romilor față de Rusia și Ucraina, în opinia lor, aceste țări sunt mai comode pentru romi din mai multe puncte de vedere: nu necesită perfectarea actelor suplimentare pentru emigrare, legalizarea șederii, costurile emigrării sunt mici și există experiența emigrării, dacă nu proprie, cel puțin a altor membri ai familiei, grupului.

Dacă imigrarea în Republica Moldova a fost caracteristică mai mult perioadei sovietice, după cum am putut urmări în capitolul precedent, atunci procesul de emigrare este mult mai intens după proclamarea independenței Moldovei, 9 din 10 respondenți care au locuit peste hotarele țării au avut această experiență după anul 1989.

Aflarea romilor peste hotare pare a fi mai scurtă, comparativ cu cea a non-romilor. Astfel, în ultima țară în care au locuit, șase din zece romi (63%) au stat mai puțin de un an, comparativ cu 32% non-romi³⁸. De asemenea, ponderea celor care au stat mai mult de 5 ani în țara-gază este mult mai mare în cazul non-romilor – 26%, comparativ cu 10% în cazul romilor (vezi anexa 1, tabelul 4.6).

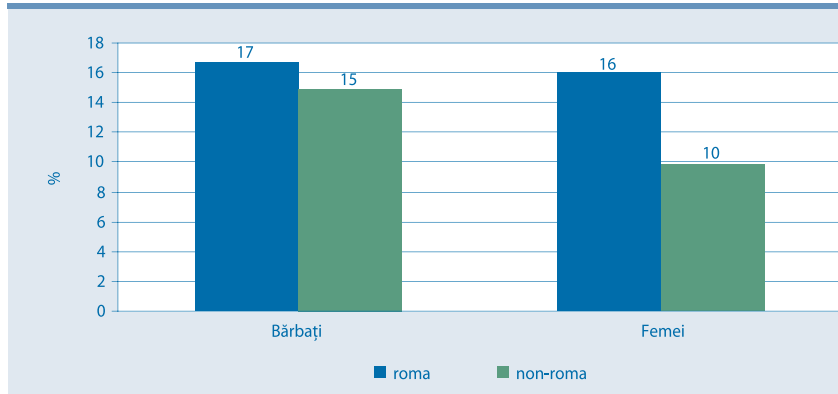
Experiența ultimei locuiri în străinătate este mai recentă pentru romi, față de non-romi. Astfel, circa o treime din romii care au locuit în străinătate s-au întors în Republica Moldova în ultimii doi ani (2010 și 2011), comparativ cu doar 13% non-romi (vezi anexa 1, tabelul 4.7). Deci, constatăm că emigrația romilor este mai intensă, însă pe perioade mai scurte de timp, comparativ cu restul populației.

4.2.2. Statutul ocupațional în țara-gază

Există diferențe semnificative în caracterul ocupațional al romilor și non-romilor peste hotarele țării. Romii într-o pondere semnificativ mai mare sunt muncitori ocazionali și lucrători pe cont propriu peste hotarele țării. Dacă jumătate din populația emigrantă non-roma era angajată în străinătate, primind un salariu regulat, atunci doar un sfert din romi aveau acest statut. Unul din cinci romi a fost peste hotarele țării muncitor ocazional, comparativ cu unul din zece din sub-eșantionul populației non-roma. Romii, de asemenea, într-o proporție mai mare au activat ca lucrători pe cont propriu, comparativ cu non-romii (tabelul 4.2).

Diagrama 4.6.

Ponderea migranților în populațiile de bărbați și femei roma și non-roma (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

³⁸ Ponderea generală pe țară a persoanelor aflate la muncă peste hotare care stau în țara-gază mai puțin de un an este de 17%, pentru cei care emigrează în Rusia fiind de 23% (sursa Migrația Forței de Muncă, BNS, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/migratia/Migratia_FM.pdf).

Tabelul 4.2 Ocupația în țara gazdă (%)

	Roma		Non-roma	
	%	nr.	%	nr.
Total	100	115	100	38
Salariat	24	28	50	19
Muncitor ocazional	22	25	13	5
Lucrător pe cont propriu	18	21	11	4
Casnică (având grijă de casă/copii/rude)	10	12	5	2
Ajutori familiari angajați (afacere, fermă, alte)	4	4	3	1
Nu lucrează	10	12	11	4
Merge la școală/grădiniță/student	-	-	3	1
Pensionar/prea în vârstă pentru a munci	2	2	-	-
Incapabil de muncă din cauza unor afecțiuni cronice / dizabilități	1	1	-	-
În serviciul militar obligatoriu / serviciul comunității	-	-	3	1
Altceva	4	4	-	-
Nu răspunde	2	2	3	1
Nu știe	4	4	-	-

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

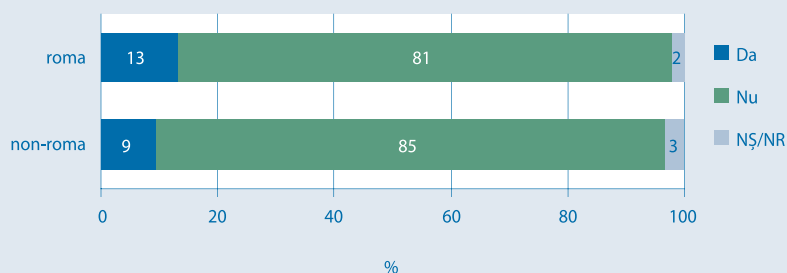
Una din zece persoane care s-a aflat peste hotarele țării nu a avut un loc de muncă, nu s-au înregistrat diferențe între romi și non-romi. Totuși, 9% din romi nu au declarat statutul lor ocupațional, remarcând că nu știu sau nu au dorit să ofere un răspuns. Aceste non-răspunsuri lasă, însă, loc de interpretări privind îndeletnicirea acestora peste hotare cu ocupații cu care sunt asociați/etichetați romii (furt, cerșit etc.), cazuri care sunt mediatizate pe larg în țările-gazdă.

Liderii romi consideră că romii din Republica Moldova care emigrează preponderent în Rusia și Ucraina sunt antrenați în mare măsură în comerț și mai puțin în activități de cerșit sau îndeletniciri ilegale, cu care sunt asociați în special romii din România care emigrează în țările UE.

4.2.3. Intențiile de emigrare

Diagrama 4.7.

Intențiile de emigrare (persoanele de +15 ani) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Unul din zece respondenți din ambele grupuri intenționează să se mute cu traiul într-o altă țară. Luând în calcul marja de eroare specifică pentru eșantioanele respective, putem afirma că nu există diferențe semnificative privind intențiile de emigrare ale romilor și non-romilor (diagrama 4.7).

Respondenții au fost întrebați dacă iau în calcul mutarea într-o

altă țară la un moment dat, deci aceste intenții declarate nu reflectă neapărat nivelul intențiilor pentru o migrație în scop de muncă, care este cel mai probabil la un nivel mai înalt. Mai mult de un sfert (26%) din romi consideră că își poate îmbunătăți situația personală prin plecarea la muncă peste hotare. La acest indicator se atestă o diferență semnificativă (12 p.p.) între romi și non-romi, primii într-o pondere mai mare își leagă speranța unui trai mai bun de plecarea peste hotarele țării (anexa 1, tabelul 4.8).

Analizând tendințele în interiorul grupurilor de vârstă, s-a constatat că nu există practic diferențe de comportament privind intenția de emigrare. Astfel, în rândul tinerilor intenția de emigrare este mai mare – 18% din tinerii romi intenționează să plece din Republica Moldova și 20% din tinerii non-romi. O tendință mai mare de plecare a romilor se înregistrează în grupul de vârstă de 30-49 ani, 17% în rândul romilor și 11% în cel al non-romilor.

Intenția de emigrare este mai mare în rândul bărbaților, atât romii – 17% din bărbați intenționează să plece, comparativ cu 11% femei, cât și non-romii – 12% bărbați, față de 7% femei, raportul fiind de 1,7.

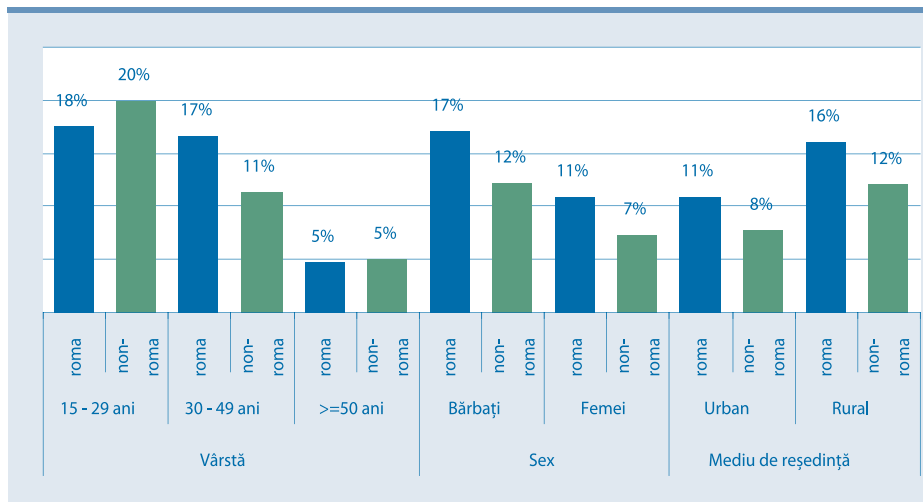
Pentru populația din mediul rural intenția de emigrare este mai mare, fiind de 16% față de 11% din mediul urban în cazul romilor, 12% și, respectiv, 7% în cazul non-romilor. Această tendință pare să fie mai evidentă pentru non-romi, raportul urban-rural fiind de 1,6, comparativ cu 1,5 în cazul romilor (diagrama 4.8).

Rusia este țară de destinație preferată pentru aproape jumătate din cei care și-au manifestat intenția de a se muta într-o altă țară, atât pentru romii, cât și pentru non-romii intervievați. Diferențe apar în ceea ce privește Ucraina, dacă unul din cinci romi cu intenții de plecare a manifestat această opțiune, atunci doar o persoană din sub-eșantionul non-roma a menționat Ucraina ca fiind atractivă. Pentru non-romi, Italia reprezintă a doua țară de destinație, remarcată de unul din cinci respondenți care au avut o opțiune; în acest grup au mai fost menționate așa state ca Canada și țările UE: Germania, Franța, România. Italia, de asemenea, este atractivă pentru unul din zece romi, Germania și SUA urmează în topul preferințelor de emigrare a romilor; de asemenea, au mai fost menționate: România, Franța, Polonia, Israel, Kazahstan și Tadjikistan (vezi anexa 1, tabelul 4.9).

Ca perioadă de timp în care urmează să migreze, unul din zece respondenți intenționează să plece în altă țară în mai puțin de 6 luni, iar doi din zece vor pleca în perioada de până la un an — această constatare este valabilă pentru ambele sub-eșantioane. Se pare, totuși, că non-romii sunt mai hotărâți în ceea ce privește intenția de emigrare, deși în jur de o treime (34%) din respondenții care și-au declarat intenția de a pleca, nu știu când se va întâmpla aceasta. În cazul romilor ponderea acestora este cu 13 p.p. mai mare, constituind aproape jumătate (47%) din cei cu intenție de emigrare. Patru din zece

Diagrama 4.8.

Intenții de emigrare, pe medii, după vârsta și sexul respondenților (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

respondenți din sub-eșantionul non-roma și doi din zece din sub-eșantionul roma consideră că vor pleca în străinătate peste un an (tabelul 4.3).

Tabelul 4.3 Perioada estimată în care se vor muta într-o altă țară

	Roma		Non-roma	
	%	no.	%	no.
Total	100%	96	100	32
În mai puțin de 6 luni	14	13	9	3
Între 6 și 12 luni	9	9	13	4
Peste un an	22	21	44	14
Nu mă voi muta niciodată acolo	5	5	-	-
Nu răspunde	3	3	-	-
Nu știe	47	45	34	11

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Motivele care îi determină pe respondenți să se gândească la eventualitatea mutării într-o altă țară sunt cu precădere de natură economico-financiară și coincid, în mare parte, cu cele care au determinat emigrarea celor care deja au experiența plecării peste hotare. Șase din zece respondenți romi și cinci din zece non-romi consideră că plecarea lor într-o altă țară le va aduce șanse mai mari de a găsi un loc de muncă. Au menționat că speră la un salariu mai atractiv și condiții mai bune de muncă 47% din respondenți romi și 44% din non-romi. Nu există diferențe între populația roma și non-roma la explicarea intențiilor de a migra în scopul îmbunătățirii nivelului educației sau al calificării. Diferențe apar însă în ceea ce privește așteptările privind îmbunătățirea condițiilor de trai, accesul la sistemul social și sanitar, situația politică mai favorabilă – 41% din non-romi și 31% din romi. Non-romii speră la aceste facilități cu 10 p.p. mai mult față de romii intervievați. Romii, însă, sunt atrași într-o măsură mai mare de reîntregirea/formarea familiei, unul din zece a menționat acest motiv în intenția de emigrare, față de doar 3% în cazul non-romilor (tabelul 4.4).

Tabelul 4.4 Motive pentru perspective de emigrare (răspuns multiplu, întrebare deschisă)

	Roma		Non-roma	
	%	nr.	%	nr.
Total	100	166	100%	51
Șanse mai bune de a găsi un loc de muncă	65	62	53	17
Salariu mai bun/ condiții mai bune de lucru	47	45	44	14
Educație mai bună pentru copii / îmbunătățirea propriei educații sau calificări	14	13	13	4
Condiții mai bune de trai / sistem social și sanitar mai bun / situația politică	31	30	41	13
Pentru a mă alătura sau însoți părinții / familia / soțul / pentru a mă căsători	10	10	3	1
Discriminare / mai puțin rasism	3	3	-	-
Nu răspunde	-	-	6	2
Nu știe	3	3	-	-

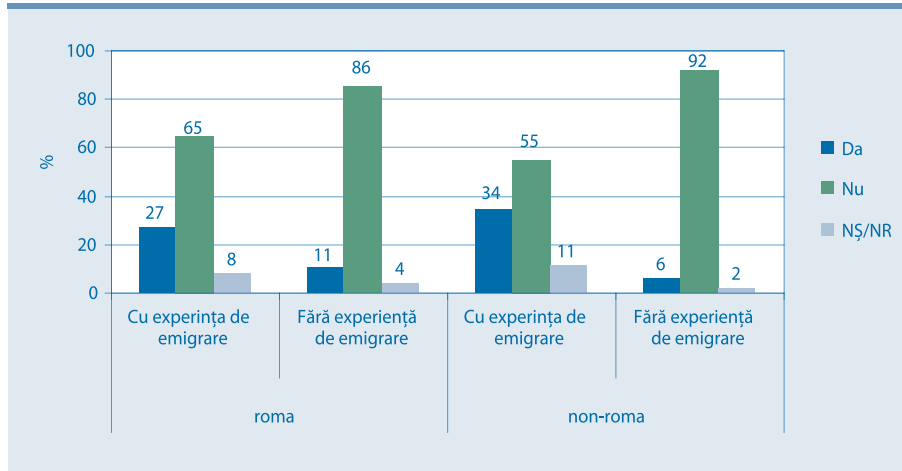
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Experiența de emigrare este un indicator care corelează puternic cu intenția de emigrare. Respondenții

care au locuit deja în străinătate își manifestă într-o pondere semnificativ mai mare dorința de a pleca din nou peste hotare. Unul din trei romi și mai mult de o treime din non-romi, care a fost peste hotare în trecut, și-ar dori să repete experiența de locuire în străinătate (diagrama 4.9). Dorința de a pleca într-o altă țară este mult mai mică la cei care nu au experiența emigrării, fiind, totuși, mai accentuată pentru respondenții romi - 11% din cei care nu au locuit în străinătate și-au manifestat dorința de plecare, față de doar 6% în cazul eșantionului non-roma.

Diagrama 4.9.

Intenția de emigrare în dependență de experiența de emigrare (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

4.3. Impactul socio-economic al proceselor migraționale

Prevalența înaltă a emigrației pentru muncă în Republica Moldova, în contextul dependenței de remitențe a unui număr semnificativ de gospodării³⁹, accentuează importanța economică a emigrării. Toate studiile⁴⁰ realizate în domeniul migrației au constatat efectele benefice ale migrației asupra bunăstării gospodăriilor. În sondajul regional privind populația roma, remitențele au fost declarate printre principalele surse de venit pentru 27% gospodării roma din Republica Moldova. Gospodăriile romilor sunt mult mai dependente de remitențe, comparativ cu cele din sub-eșantionul non-roma, unde doar 9% au menționat banii de peste hotare ca sursă de venit a gospodăriei. Experții intervievați au remarcat, de asemenea, că migrația asigură principalul venit în gospodăriile mai înstărite. Aspectul exterior al locuințelor, dotarea cu electrocasnice și alte facilități a locuințelor se remarcă, în opinia experților, în gospodăriile în care există migranți. În general, însă, remitențele au un caracter consumist.

În ultima perioadă se atrage o atenție sporită aspectului psiho-social al migrației. În acest context, au fost realizate mai multe cercetări sociologice care au ilustrat impactul negativ al migrației asupra: copiilor lăsați fără îngrijire părintească, relațiilor dintre parteneri, îngrijirii bătrânilor etc.

Copiii romilor sunt într-o proporție mai mică afectați de despărțirea de părinții antrenați în migrație, decât copiii non-roma. Aceasta deoarece, în cele mai dese cazuri, aceștia își însoțesc părinții în procesul de migrație. Migrația romilor are un caracter specific, comparativ cu populația non-roma datorită faptului că ei, de obicei pleacă peste hotare cu întreaga familie, inclusiv copiii, chiar dacă aflarea peste hotare este scurtă, pentru perioade de câteva luni. De obicei, însă, această practică îi privează pe copiii romilor de procesele educaționale și asistență medicală profilactică, dat fiind faptul că în țara-gazdă, în mare parte, aceștia nu frecventează instituțiile de învățământ și nu se află la medic. În aceste condiții, copiii romilor care migrează sunt aduși sporadic în instituțiile de învățământ, iar unii

³⁹ O treime din gospodării beneficiază de remitențe (studiu OIM, Impactul Socio-Economic al Crizei Economice asupra Migrației și Remitețelor în Republica Moldova, 2009).

⁴⁰ Studiile OIM privind migrația din 2006, 2008, 2009 - <http://www.iom.md/index.php/en/publications> și studiul UNICEF/PNUD - http://www.unicef.org/moldova/ro/12007_19494.html.

din ei abandonează școala. Examenle medicale obligatorii pentru copiii mici și imunizarea acestora se face cu întârziere de la calendarul recomandat (vezi Capitolul 2). Nivelul educațional în comunitatea romilor este redus (vezi Capitolul 1) și, totodată, la nivel de percepție educația nu reprezintă o valoare primordială⁴¹. În acest context, romii preferă să-și ia copiii cu ei peste hotare, considerând că părinții, în special mama, trebuie să fie alături de copii. Astfel, copiii romilor nu frecventează școala în timpul aflării lor peste hotare.

... nu numai romii, dar și moldovenii, și rușii, cetățeni ai Republicii Moldova, se deplasează în alte țări la căutarea unui loc de muncă. Acei care pleacă cu traiul, lor li-i mai ușor, ei s-au aranjat acolo, au cumpărat casă sau o închiriază și lucrează, și copiii tot învață la școală. Dar romii nu au loc de lucru permanent, e așa temporar, dintr-un oraș în altul, dintr-o țară în altă țară, și nu pot ca copiii să învețe (lider Rom).

Astfel de comportamente sunt mai rar răspândite în rândul cetățenilor Republicii Moldova de alte etnii. Migrația romilor împreună cu copiii îi scutește, însă, pe aceștia din urmă de sentimentele de abandon, dor de părinți și alte efecte psiho-emoționale negative, prin care trec de regulă copiii non-romi lăsați fără îngrijire părintească în urma migrației.

Un alt aspect specific migrației romilor este antrenarea copiilor peste hotare în activități de cerșit. Acest aspect este puțin investigat în rândul romilor din Republica Moldova. Liderii romi consideră, în general, că acest fenomen este puțin caracteristic romilor din Moldova, dar nu neagă că părinții romi ar putea recurge la acest mod de a-și câștiga existența în situații extreme.

Migrația afectează și structura demografică a populației, contribuie la îmbătrânirea acesteia datorită prevalenței tinerilor în fluxurile migraționale. Totodată, scade presiunea pe piața muncii, diminuând ponderea celor care sunt în căutarea unui loc de muncă. Pe termen lung, însă, se atestă efecte negative, precum consumismul excesiv și dependența gospodăriilor receptoare de remitențe, neimplicarea pe piața locală a muncii, interesul redus față de studii și performanțele academice etc.

⁴¹ Mai mult de jumătate din romi consideră că este acceptabil ca un băiat de vârstă școlară să muncească, în loc să meargă la școală.

V. CONDIȚII DE TRAI

5.1. Tipurile de locuință	62
5.2. Spațiul disponibil al locuinței	64
5.3. Utilitățile disponibile în gospodărie.....	66
5.4. Pregătirea hranei și încălzirea locuinței	67
5.5. Disponibilitatea bunurilor de lungă durată.....	70

Analizele efectuate la nivel european au reflectat că populația roma se confruntă cu un deficit sever în realizarea drepturilor la o locuire adecvată, aceștia continuând să trăiască în locuințe supraaglomerate, insalubre, situate în cartierele marginalizate urbane, departe de serviciile de bază⁴². Aceste aspecte au servit la extinderea portofoliului de indicatori comuni de monitorizare a excluziunii sociale prin completarea cu cei privind condițiile locuirii. Capitolul respectiv vizează analiza situației în Republica Moldova privind disponibilitatea locuinței, condițiile de trai și accesul la utilități și bunuri în locuințele roma, comparativ cu populația non-roma care locuiește în vecinătate. O locuință adecvată, cu condiții îmbunătățite, poate contribui la incluziunea socială a grupurilor defavorizate prin diminuarea marginalizării și a sentimentului de automarginalizare din motive ce țin de calitatea locuirii. În capitolul dat calculele și estimările sunt prezentate cu referire la gospodăriile respondenților roma și non-roma, incluse în cercetare.

⁴² Eurofund (2012). Condițiile de viață ale romilor: locuințele inadecvate și sănătatea.

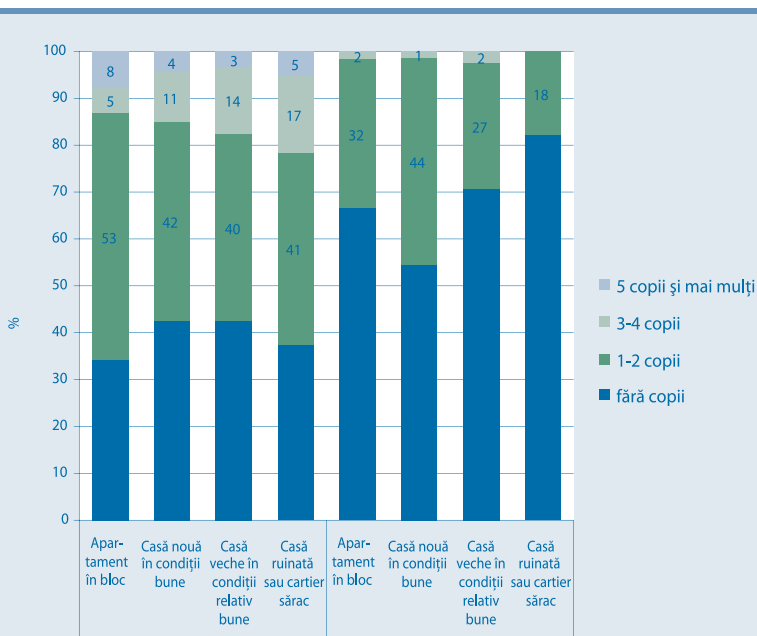
5.1. Tipurile de locuințe

Tradițional, în republică populația din mediul rural locuiește în case individuale, în orașe, în special în cele mari, ponderea cea mai mare a populației locuiește în apartamente la bloc. Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice, efectuată anual de către BNS⁴³, denotă că circa 68% din populație locuiește în case individuale, 30% - în apartamente, iar aproximativ 2% - în cămine sau alte tipuri de locuințe.

Conform Sondajului regional privind situația populației roma al PNUD/BM/CE, 2011, aproximativ aceeași pondere de gospodării (77%) pentru ambele sub-eșantioane (roma și non-roma) locuiesc în case individuale, în condiții bune sau relativ bune, 5% gospodării roma și 18% dintre gospodăriile non-roma locuiesc în apartamente la bloc. Totodată, datele studiului relatează asupra unor diferențe între populația roma și non-roma privind calitatea locuinței, observate la interviere. Chiar dacă o parte semnificativă de gospodării dispun de locuință adecvată, totuși, cuantumul gospodăriilor roma care locuiesc în case ruinate sau în cartiere sărace este de peste 3 ori mai mare, decât în cazul gospodăriilor non-roma, constituind, 18% și, respectiv, 5% (anexa 1, tabelul 5.1). Experții au remarcat existența unor diferențe semnificative între condițiile de trai ale romilor din diferite localități și chiar regiuni.

Să luăm două extreme: la Ștefan Vodă, unde este vinăria Purcari, casele practic sunt după același model (mici, de lut, gata să se ruineze) și Otaciul, unde nu există case de lut în general. În afară de Otaci și Soroca romii o duc greu oriunde s-ar afla. În Republica Moldova toate casele acestea mari s-au construit pe vremuri când erau căi mai accesibile de a face bani, în fosta URSS, acum ei nu mai investesc. Acesta este un caracter specific pentru Republica Moldova, partea de Nord este mai mult legată de hotarele cu Ucraina pentru că majoritatea pleacă în Ucraina să ia niște marfă și să le vândă la piață. În Centru și la Sud nu o să întâlnești nici un caz de romi care face bișniță în Ucraina (expert, consultant pe problemele romilor).

Diagrama 5.1. Structura gospodăriilor în funcție de locuințele în care trăiesc și numărul de copii (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Peste 60% dintre gospodăriile roma care locuiesc în astfel de case sunt familii cu copii, iar 20% - au 3 și mai mulți copii (diagrama 5.1).

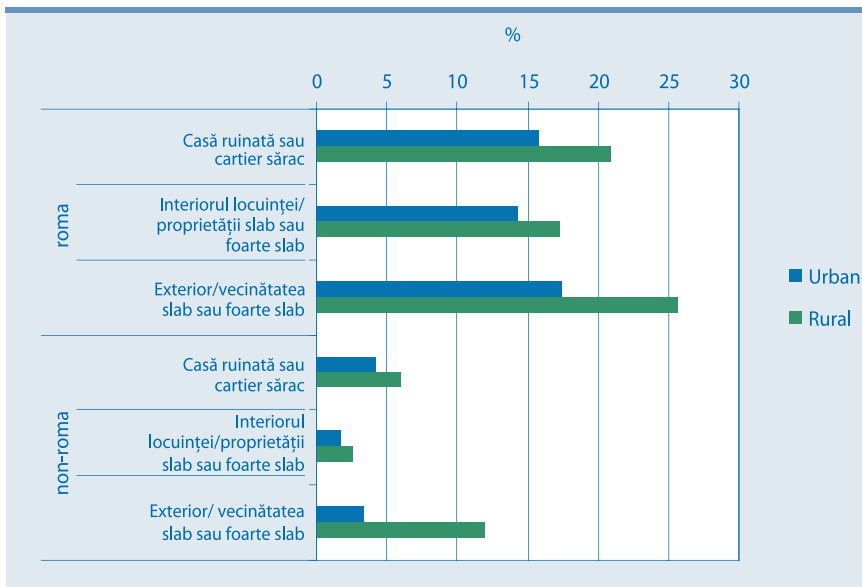
Pentru circa 15% dintre gospodăriile roma a fost relatat un interior al locuinței de o calitate slabă sau foarte slabă, în cazul a circa 16% dintre gospodării a fost menționată aceeași situație pentru exteriorul acestora și imediata vecinătate (anexa 1, tabelul 5.1).

Există diferențe semnificative privind calitatea locuinței și a vecinătății acestea pe medii de reședință, atât pentru gospodăriile roma, cât și non-roma (anexa 1, tabelul 5.1). Astfel, peste 1/5 dintre gospodăriile roma din mediul rural locuiesc în case

ruinate, în mediul urban acestea constituie circa 16% (diagrama 5.2). Gospodăriile non-roma care locuiesc în astfel de condiții constituie 6% și, respectiv, 4%. În cazul gospodăriilor roma aceleași tendințe au fost observate atât pentru interiorul locuinței de o calitate slabă sau foarte slabă, cu 17% în mediul rural și 15% în urban, cât și pentru exteriorul (și imediata vecinătate) acestora, pentru care ponderea constituie 26% în mediul rural și 17% - urban. De menționat că pentru mediul rural a fost observată și o pondere relativ mare (12%) a gospodăriilor non-roma care locuiesc într-o zonă menționată în cercetare ca având un exterior (și imediata vecinătate) de o calitate slabă sau foarte slabă.

Diagrama 5.2.

Ponderea gospodăriilor în funcție de calitatea redusă a locuirii și medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Aceste date conduc la concluzia că pentru gospodăriile roma sunt mai accentuate condițiile proaste de locuire, iar în cazul mediului rural această situație este și mai pronunțată. Nu există diferențe evidente privind forma de proprietate a locuinței între gospodăriile roma și non-roma. Astfel, pentru peste 96% dintre gospodăriile de ambele tipuri proprietarul locuinței este familia/un membru al familiei sau rudele (anexa 1, tabelul 5.2). De menționat că în cazul gospodăriilor roma o pondere mai înaltă (9%), comparativ cu gospodăriile non-roma (2%), este observată pentru cazul când proprietarii ai locuinței sunt rudele gospodăriei cercetate. Acest fapt poate relata asupra tradiționalismului gospodăriilor roma de a locui în familii mari, extinse. Pentru ambele grupuri de gospodării nu există diferențe pe medii de reședință în acest sens (anexa 1, tabelul 5.2).

Circa 3% dintre gospodăriile roma achită chirie pentru locuința pe care o ocupă, această pondere fiind aceeași pe medii de reședință (anexa 1, tabelul 5.3). În cazul gospodăriilor non-roma sunt înregistrate aproximativ aceleași tendințe pentru mediul urban, iar în cazul mediului rural nu a fost înregistrat nici un respondent care ar fi declarat că achită chirie pentru locuință. De asemenea, nu există diferențe semnificative asupra sumei lunare a chiriei, care în medie este de circa 500 lei pentru ambele grupuri de gospodării incluse în cercetare. De menționat că aceste cifre ar putea relata doar asupra unor tendințe și nu pot servi ca bază pentru concluzii în acest sens din motivul numărului redus de cazuri observate în cadrul studiului.

Circa 42% gospodării roma și 32% gospodării non-roma, din cauza dificultăților financiare, se confruntă cu dificultăți în achitarea la timp a plăților pentru locuință, inclusiv plata ipotecii pentru locuința principală, chiria, facturile la servicii, etc. (diagrama 5.3 și anexa 1, tabelul 5.4).

Există diferențe semnificative în acest sens pe medii de reședință. Pentru gospodăriile roma această diferență constituie aproape 10 p.p., în cazul gospodăriilor non-roma diferența este mai pronunțată și constituie 14 p.p., ceea ce relatează că o pondere mai mare de gospodării care locuiesc în mediul urban au avut dificultăți la achitarea plăților respective.

Aceste date pot fi explicate prin costurile crescânde pentru servicii și întreținere a locuinței în mediul urban.

O pondere importantă a gospodăriilor roma (38%) este îngrijorată sau foarte îngrijorată privind o posibilă pierdere a locuinței, iar această pondere pentru orașe este destul de considerabilă și constituie 43% (diagrama 5.4 și anexa 1, tabelul 5.5). Experții intervievați au menționat că teama pierderii locuinței poate fi generată de mai multe contexte, cum ar fi starea deplorabilă a locuinței care s-ar putea ruina, iar în cazul caselor mari - imposibilitatea de a le întreține. De asemenea, unii proprietari roma nu au actele perfectate pentru locuințele construite. Un alt aspect vizează locuirea mai multor familii în aceeași gospodărie, apariția divergențelor între ei ar putea determina ca una sau mai multe familii să fie nevoite să părăsească locuința dată.

Și în cazul gospodăriilor non-roma acest procent este relativ înalt, în special în cazul gospodăriilor din orașe, această situație este relatată de circa 20% dintre intervievați. Pentru mediul rural aceste ponderi sunt mai mici, totuși, pentru gospodăriile roma indicatorul este de 2 ori mai mare, decât în cazul gospodăriilor non-roma.

Diagrama 5.3. Ponderea gospodăriilor care au avut dificultăți privind achitarea la timp a plăților cu referire la locuință, din cauza problemelor financiare, pe medii de reședință (%)

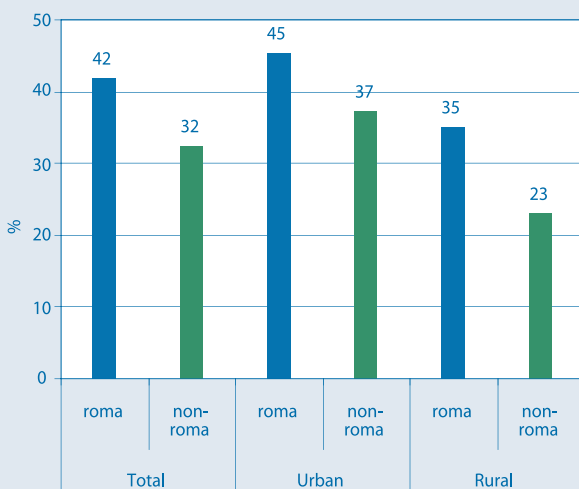
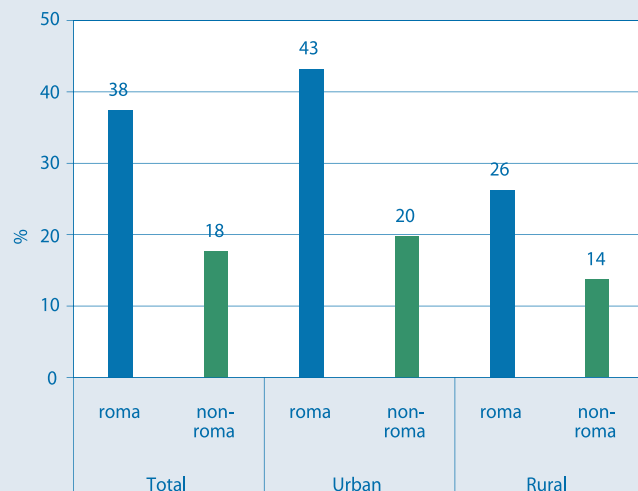

Diagrama 5.4. Ponderea gospodăriilor îngrijorate sau foarte îngrijorate în legătură cu o posibilă pierdere a locuinței, pe medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

5.2. Spațiul disponibil al locuinței

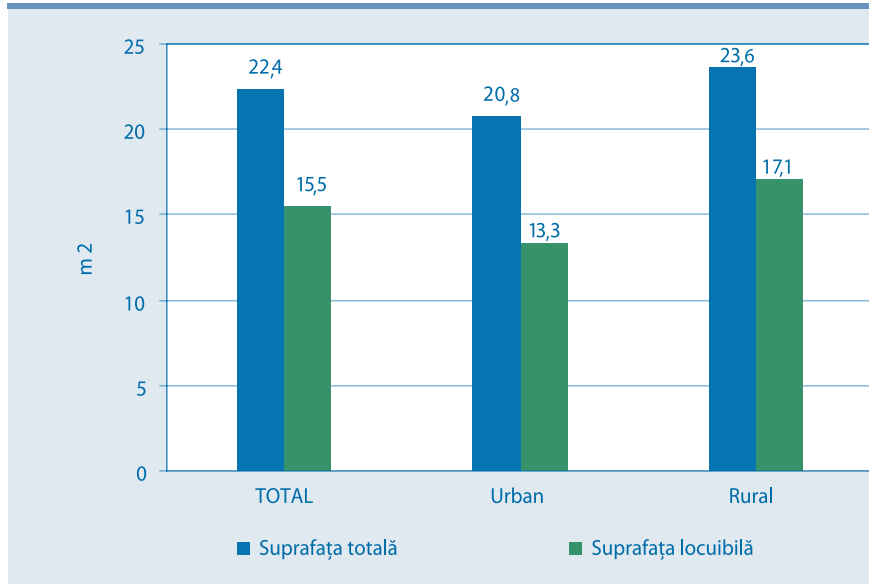
Pentru Moldova nu este caracteristic fenomenul de supraaglomerare a locuinței. Datele statisticii oficiale denotă că la începutul anului 2012 suprafața totală a încăperilor de locuit în medie pe un locuitor a constituit 22,4 m², 20,8 m² în mediul urban și, respectiv, 23,6 m² în mediul rural (diagrama 5.5), iar dinamica denotă că indicatorul dat înregistrează tendințe ușoare spre creștere (anexa 1, tabelul 5.6).

De menționat că supraaglomerarea determină situația când persoanele din gospodărie nu dispun de condiții necesare pentru a-și asigura dreptul la intimitate, fiind nevoite să împartă o cameră sau spații mici cu una sau mai multe persoane din gospodărie.

Datele cercetării regionale denotă că în cazul gospodăriilor roma disponibilitatea suprafeței locuibile este mai mică, decât în gospodăriile non-roma, în medie constituind 23,2 m² și, respectiv, 31,8 m² (diagrama 5.6). În cazul mediului rural diferențele sunt mai pronunțate, spațiul locuibil disponibil pe persoană fiind în medie cu peste 11 m² mai mic pentru gospodăriile roma. De asemenea, gospodăriile roma din sate se caracterizează prin tendințe spre supraaglomerare exprimată prin faptul că este relativ mare numărul persoanelor pe o odaie de locuit, care constituie 1,79, față de 0,96 în gospodăria non-roma.

Diagrama 5.5.

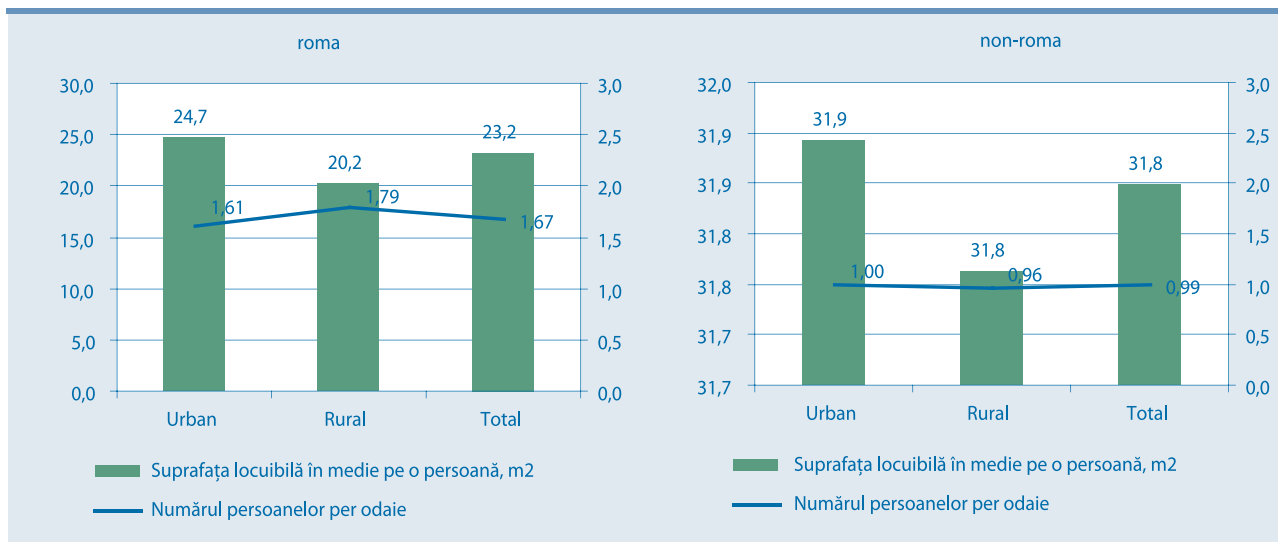
Asigurarea populației RM cu spațiu locativ la 1 ianuarie 2012, m² pe un locuitor

Sursa: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=3800>, Situația fondului locativ al Republicii Moldova la 1 ianuarie 2012, Anexa 1

Diagrama 5.6.

Disponibilitatea spațiului locativ, pe medii de reședință

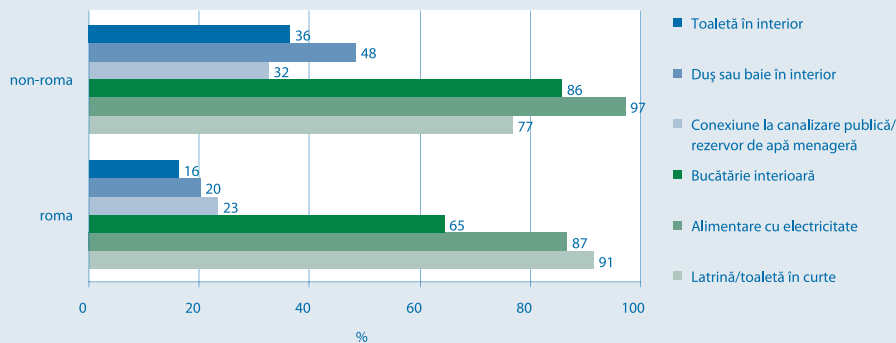
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

5.3. Utilitățile disponibile în gospodărie

Cultura locuirii depinde esențial de utilitățile disponibile în locuință. Studiul relatează asupra accesibilității reduse a acestora în gospodăriile roma (diagrama 5.7, anexa 1, tabelul 5.7). Disponibilitatea bucătăriei interioare a fost declarată de doar 65% dintre gospodăriile de acest grup, circa 87% dintre ele fiind alimentate cu electricitate. De menționat că și gospodăriile non-roma se confruntă cu probleme în acest sens. Chiar dacă disponibilitatea utilităților este mai bună, totuși, doar 86% au bucătărie interioară și aproape 3% dintre gospodăriile non-roma au declarat că nu au electricitate.

Diagrama 5.7.

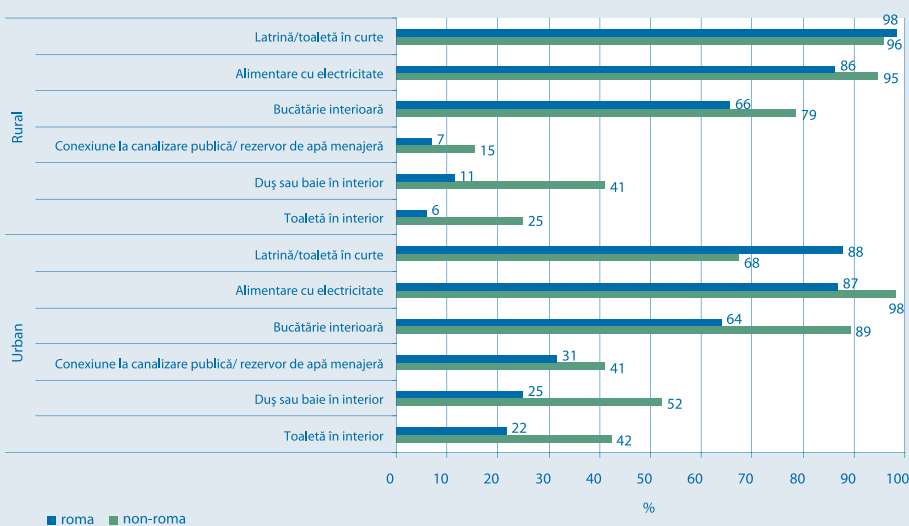
Disponibilitatea anumitor utilități în gospodării (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 5.8.

Disponibilitatea utilităților, pe medii de reședință (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Disponibilitatea utilităților dependente de accesul la sursele de apă în comunitate sunt mult mai reduse pentru ambele tipuri de gospodării. Doar 16% dintre gospodăriile roma dispun de toaletă în interior, 20% au duș sau baie în interior, iar 23% dintre acestea sunt conectate la canalizarea publică sau la rezervorul de apă menajeră. Pentru gospodăriile non-roma accesul la aceste utilități este mai mare, totuși, rămâne a fi, de asemenea, deosebit de redus, înregistrând pentru 37% dintre gospodăriile cercetate disponibilitatea toaletei în interior, pentru mai puțin de jumătate – existența dușului sau a băii în interior, iar doar 1/3 dintre acestea fiind conectate la canalizarea publică sau rezervorul de apă menajeră.

Există diferențe esențiale pe medii de reședință între gospodăriile roma privind disponibilitatea utilităților în locuință (diagrama 5.8), precum și în raport cu gospodăriile non-roma.

Accesul la confort și comodități este mai redus pentru gospodăriile roma, atât în mediul urban, cât și în sate. Datele studiului relatează că în mediul rural de 4 ori mai mică este cota gospodăriilor roma care dispun de toaletă în interior (6% gospodării

roma față de 25% non-roma), duș sau baie în interior (11% și, respectiv, 41%); de două ori mai puține dintre gospodăriile roma, comparativ cu non-roma sunt conectate la canalizare publică sau rezervor de apă menajeră, înregistrând 7% în cazul gospodăriilor roma și 15% - non-roma. În mediul urban de două ori mai puține gospodării roma dispun de toaletă în interior, față de gospodăriile non-roma (22% și, respectiv, 42%), duș sau baie în interior (25% și, respectiv, 52%). De asemenea, ponderea gospodăriilor roma care sunt conectate la canalizare publică sau rezervor de apă menajeră constituie 32%, față de 41% în cazul gospodăriilor non-roma.

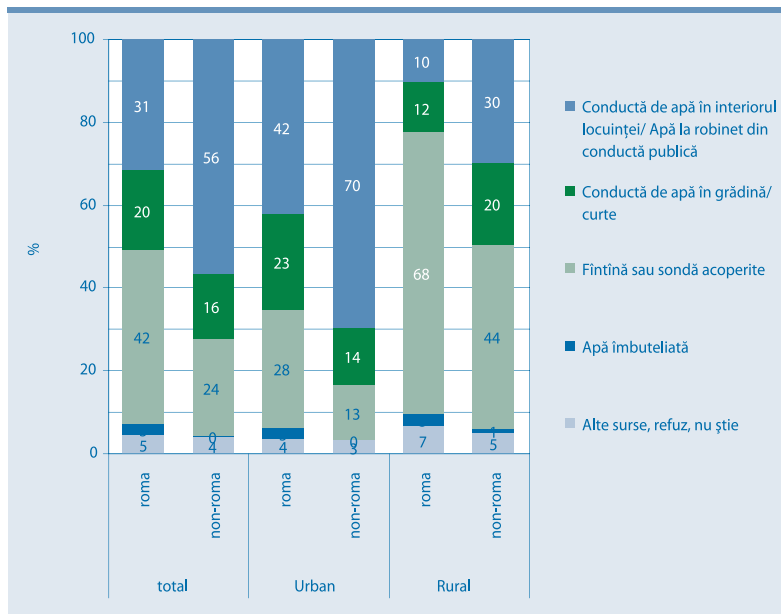
Este necesar de menționat că accesul redus la utilitățile dependente de sursele de apă poate fi explicat prin lipsa acestora în localitate, iar conexiunea privată a locuinței la sursele de apă curgătoare rămâne ar fi destul de costisitoare.

Accesul la surse sigure de apă este de o importanță majoră, acesta fiind, de asemenea, studiat în cadrul cercetării realizate. Datele denotă că doar jumătate din gospodăriile roma dispun de apă la robinet sau acces la conducta de apă în interiorul locuinței sau în grădină/curte. În cazul gospodăriilor non-roma această pondere constituie peste 70% (diagrama 5.9).

În mediul urban ponderea este de 65% și, respectiv, 83%. Discrepanțe esențiale se observă și în cazul mediului rural, unde doar 22% dintre gospodăriile roma au acces la apa la robinet sau acces la conducta de apă în interiorul locuinței, sau în grădină/curte, atunci când ponderea gospodăriilor non-roma cu acces la aceste surse de apă este dublă.

Diagrama 5.9.

Accesul la apă potabilă, pe medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

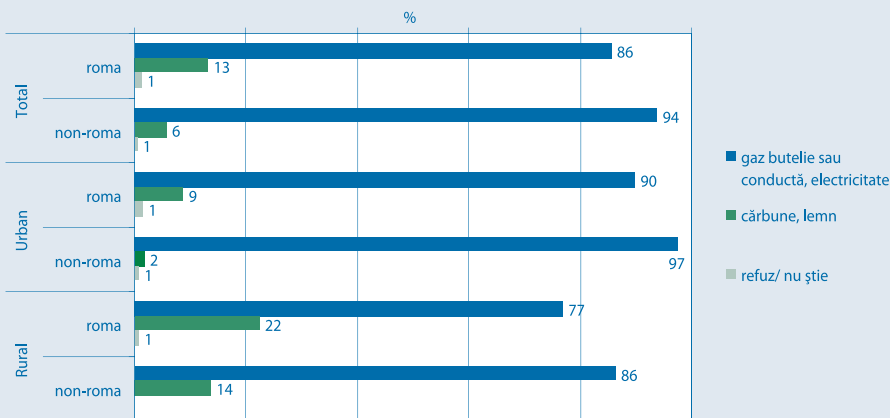
5.4. Pregătirea hranei și încălzirea locuinței

O parte considerabilă dintre gospodăriile cercetate din ambele grupuri pregătesc hrana utilizând drept sursă de energie gazul sau energia electrică, însă mai rămâne un grup de gospodării care nu au acces sau nu își pot permite utilizarea acestora. Astfel, 13% dintre gospodăriile roma pregătesc hrana cu lemne sau cărbune (diagrama 5.10), comparativ cu 6% dintre gospodăriile non-roma.

În mediul rural această pondere este mai mare și constituie 22% dintre gospodăriile roma cercetate. Gospodăriile non-roma din mediul rural care utilizează lemnele sau cărbunii pentru pregătirea hranei constituie 14% din totalul acestui grup de gospodării. Si în mediul urban sunt înregistrate diferențe în acest sens între cele două grupuri de gospodării, însă aceste discrepanțe nu sunt atât de pronunțate, consti-

Diagrama 5.10.

Pregătirea hranei, pe medii de reședință (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

acestea nu tind să se conecteze la gaz din diverse motive. Liderii roma au menționat că conectarea la gaz nu este o investiție fezabilă pentru cei care au locuințe într-o stare deplorabilă, ei nici nu-și pot permite achitarea acestui serviciu. În cazul gospodăriilor mai bogate încălzirea caselor mari cu gaz este prea costisitoare.

Primii care au fost mai aproape de conducta de gaz a fost Otaciul, și romii toți l-au pus. Când au văzut ei cât le iese factura, cu acești bani pot să ieși 3-4 sezoane cu lemne, deci 2-4 mii de dolari pe iarnă dacă casa e mare. Din punct de vedere economic nu e convenabil. Dacă o să mă întrebați de ce la mine așa e răcoare în casă, am să vă spun, da, eu nu m-am conectat la gaz, nu îmi e convenabil, și nu se știe care vor fi prețurile mai departe că ele tot cresc, dar nu se merita investiția. Iată vedeți, cărbuni, lemne, soba, și atât e. Mai răcoare e mai bine, mai mult trăiești. Casele sunt foarte mari, foarte imense, iată vecinul, verișor, casa cea roșie, deci, i-a venit factura în medie 6-8 mii lei... (lider Roma).

La aceste aspecte financiare se adaugă și tradiția preparării bucatelor la focul din lemne. Mâncarea preparată astfel este considerată mai gustoasă și mai sănătoasă.

Conform datelor cercetării, majoritatea gospodăriilor de ambele tipuri încălzesc locuința cu lemne, cărbune sau petrol, constituind 77% dintre gospodăriile roma și 69% dintre gospodăriile non-roma (diagrama 5.11). Discrepanțe mai pronunțate, de 11 p.p., sunt observate între gospodăriile din mediul urban, unde o pondere mai mare de gospodării roma utilizează aceste tipuri de combustibil. În cazul mediului rural sunt înregistrate aproximativ aceleași ponderi de gospodării care încălzesc locuința cu lemne, cărbune sau petrol.

tuind 9% în cazul gospodăriilor roma și aproape 2% printre gospodăriile non-roma.

De menționat că gazul de conductă este mai puțin utilizat de gospodăriile roma în raport cu gospodăriile non-roma, atât în mediul rural, cât și urban (anexa 1, tabelul 5.8). Astfel, în mediul urban doar 35% dintre gospodăriile roma și circa jumătate din cele non-roma utilizează gaz de conductă, în mediul rural - 13% și, respectiv, 28%. Aceste constatări ar putea conduce la concluzia că, sau în localitățile respective, unde sunt concentrate gospodăriile roma, nu există conductă de gaz, sau

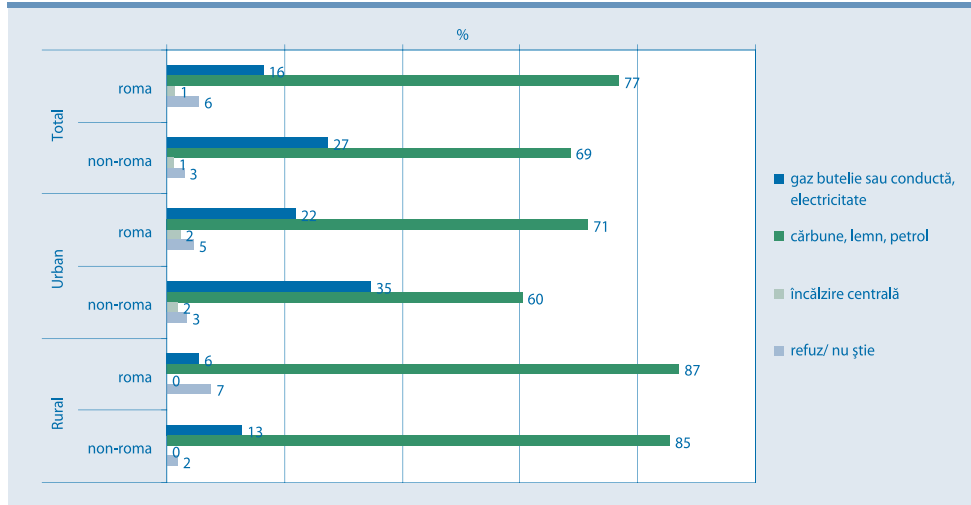
Gospodăriile își impun restricții la încălzirea locuinței în perioada rece a anului. În mediul urban circa 78% din ambele grupuri au raportat aceste restricții. Discrepanțe au fost observate, însă, în cazul mediului rural, care constituie circa 13 p.p. Astfel, în cazul mediului rural, aceste restricții au fost înregistrate pentru circa 83% dintre gospodăriile roma și 71% dintre gospodăriile non-roma incluse în cercetare (anexa 1, tabelul 5.8).

De menționat că există diferențe în utilizarea gazului de conductă pentru pregătirea hranei și utilizarea acestui tip de combustibil pentru încălzirea locuințelor. Datele denotă că gospodăriile care utilizează conducta de gaz pentru prepararea hranei continuă să încălzească locuința cu lemne, cărbune, petrol sau electricitate, acestea constituind aproape jumătate din gospodăriile cercetate din ambele grupuri (diagrama 5.12 și anexa 1, tabelul 5.9).

În cazul mediului urban circa 42% gospodării roma, și 39% non-roma, iar în mediul rural - circa 73% și, respectiv, 64%, chiar dacă au acces la gazul de conductă, preferă să încălzească locuința cu alt combustibil. Datele respective conduc la concluzia că costul înalt al gazului nu permite utilizarea lui pentru încălzire de către toate gospodăriile conectate la conductă, iar acestea încearcă să economisească banii utilizând alte resurse energetice.

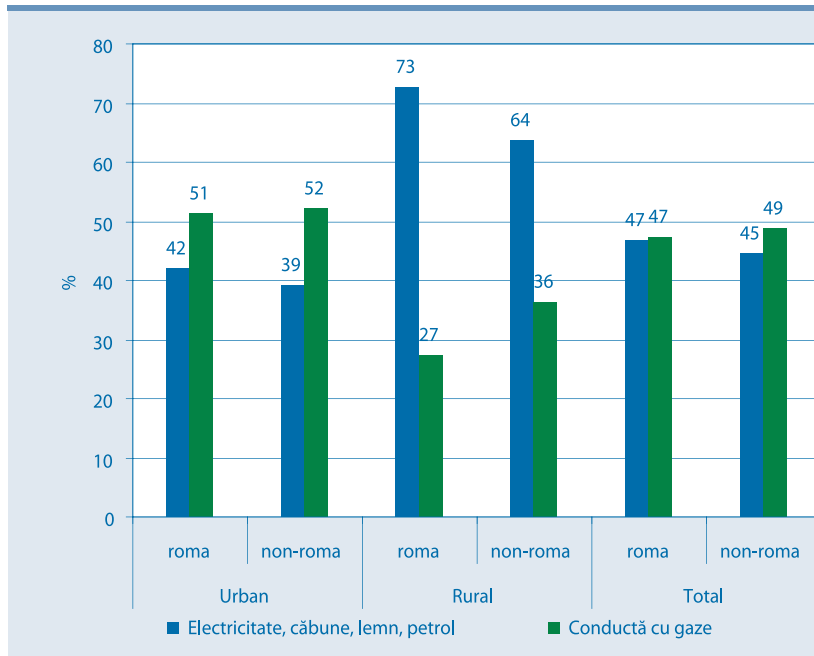
Diagrama 5.11.

Încălzirea locuinței, pe medii de reședință (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 5.12. Încălzirea locuinței de către gospodăriile care utilizează conducta de gaz pentru prepararea hranei, după tipul combustibilului, pe medii de reședință (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

5.5. Disponibilitatea bunurilor de lungă durată

În prezentul sub-capitol, analiza situației s-a bazat pe presupunerea că bunurile, de care dispun gospodăriile casnice, pot fi divizate în trei grupuri, în funcție de gradul de necesitate și accesibilitatea acestora pentru membrii gospodăriilor din punct de vedere financiar (tabelul 5.1).

Tabelul 5.1. Repartizarea bunurilor de lungă durată în funcție de gradul de necesitate în gospodărie

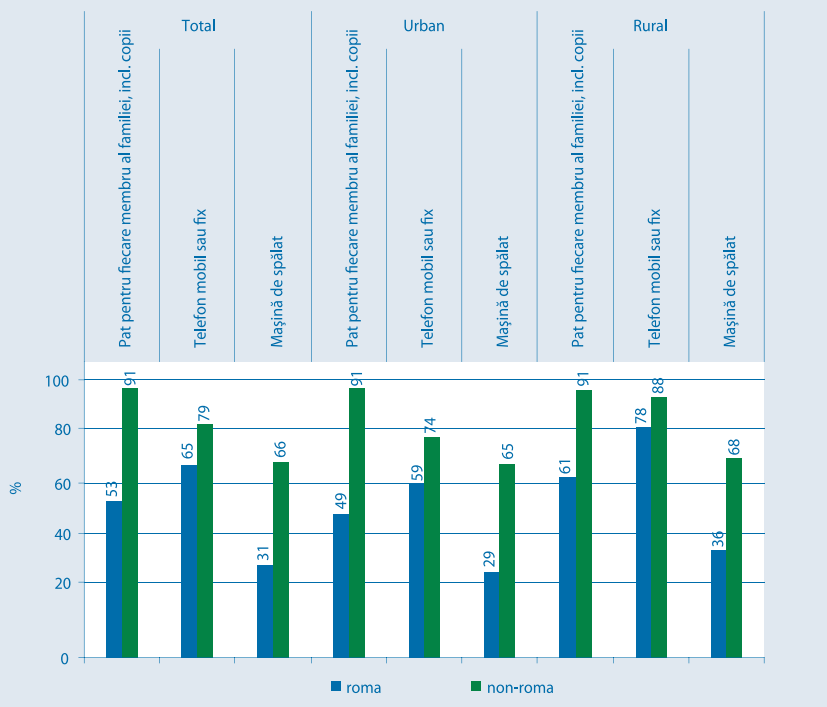
I grup	II grup	III grup
Pat pentru fiecare membru al familiei, incl. copii	Aparat radio	Bicicletă sau motocicletă
Telefon mobil sau fix	Televizor color	Mașină/furgon pentru uz privat
Mașină de spălat	Computer	Cal
	Conexiune la internet	Generator de curent

Astfel, *grupul 1* include obiectele considerate ca fiind de primă necesitate, explicată prin confortul minim (pat pentru fiecare membru al familiei, incl. copii), necesitatea de comunicare (telefon), de asemenea, asigurarea minimumului necesar în menajul gospodăriei casnice (mașină de spălat).

Diferențele sunt esențiale între grupurile de gospodării studiate (diagrama 5.13 și anexa 1, tabelul 5.10), în special în cazul disponibilității unui pat pentru fiecare membru al gospodăriei, inclusiv pentru copii. Datele denotă că 91% dintre gospodăriile non-roma dispun în măsură deplină de paturi, însă în cazul gospodăriilor roma – doar 53%.

Diagrama 5.13.

Disponibilitatea bunurilor, pe medii de reședință, grupul I (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

De mașină de spălat dispun 31% dintre gospodăriile roma, față de 66% cele non-roma, diferența fiind de 35 p.p. O diferență mai mică este înregistrată în cazul telefonului mobil sau fix, disponibilitatea acestuia fiind de 65% pentru romi și 79% pentru non-romi.

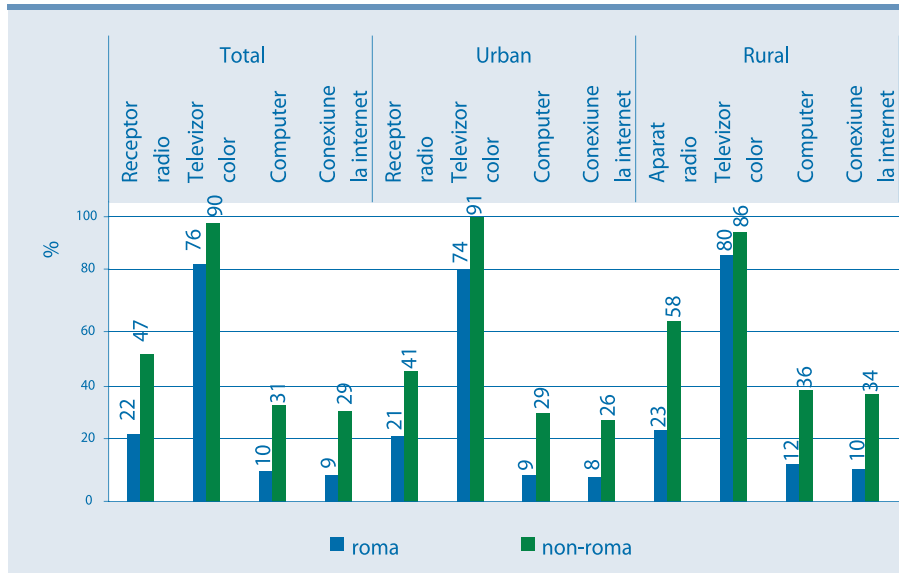
Se observă diferențe pe medii de reședință cu referire la disponibilitatea acestor bunuri în gospodării. De paturi pentru fiecare membru al gospodăriei dispun în mai mare măsură gospodăriile roma din mediul rural (61%), față de mediul urban (49%). Mașină de spălat au 29% dintre gospodăriile roma urbane, în cazul celor rurale această pondere constituie 36%. În cazul gospodăriilor non-roma diferențe nu există – 91% dintre gospodării dispun de suficiente

paturi, iar 65% au mașini de spălat. Telefon mobil sau fix au 59% dintre gospodăriile roma din mediul urban, cu 19 p.p. mai puțin decât cele din mediul rural și cu 15 p.p. mai puțin decât cele non-roma din orașe. Între gospodăriile studiate din mediul rural diferența este de doar 10%, cu 78% pentru gospodăriile roma și 88% gospodăriile non-roma.

Al doilea grup include obiecte necesare privind accesul îmbunătățit la comunicare și socializare: radio, televizor, computer, conexiune internet. Circa 20% dintre gospodăriile roma au în gospodărie aparat radio, 76% - televizor color, aproape 10% - computer și circa 9% - conexiune internet. În cazul gospodăriilor non-roma, respectiv, 47% au aparat radio, 90% - televizor color, 31% - computer, 29% - conexiune la internet (diagrama 5.14).

Diagrama 5.14.

Disponibilitatea bunurilor, pe medii de reședință, grupul II (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Gospodăriile roma din mediul rural sunt mai înzestrate cu aceste bunuri, față de cele din mediul urban. Respectiv, dispun de aparat radio 23% gospodăriile din mediul rural, față de 21% din mediul urban, televizor color - 80% rural, față de 74% urban, computer - 12% rural, față de 9% urban, conexiune internet - 10% rural, față de 8% urban.

În ceea ce privește compararea pe tipuri de gospodării, este de menționat că în mediul urban pentru aceste bunuri diferența respectivă este de circa 20 p.p. cu ponderi mai mari în cazul gospodăriilor non-roma. În mediul rural accesul este pentru gospodăriile roma și, respectiv, non-roma: aparat radio - 23% și, respectiv, 58%, televizor color - 80% și 86%, computer - 12% și 36%, conexiune internet - 10% și 34%.

Pentru ambele tipuri de gospodării doar de televizor color dispun o pondere mai mare de gospodării din mediul urban față de rural. Astfel, în cazul gospodăriilor non-roma de computer și conexiune internet dispun o pondere mai mare de gospodării din mediul rural (36% și, respectiv, 34%), comparativ cu mediul urban (29% și, respectiv, 26%). Dacă să considerăm migrația mai pronunțată la muncă în afara țării din mediul rural, acest lucru poate conduce la concluzia că disponibilitatea computerului și a internetului în gospodăriile rurale este dictată de necesitatea de comunicare cu membrii familiei plecați peste hotare.

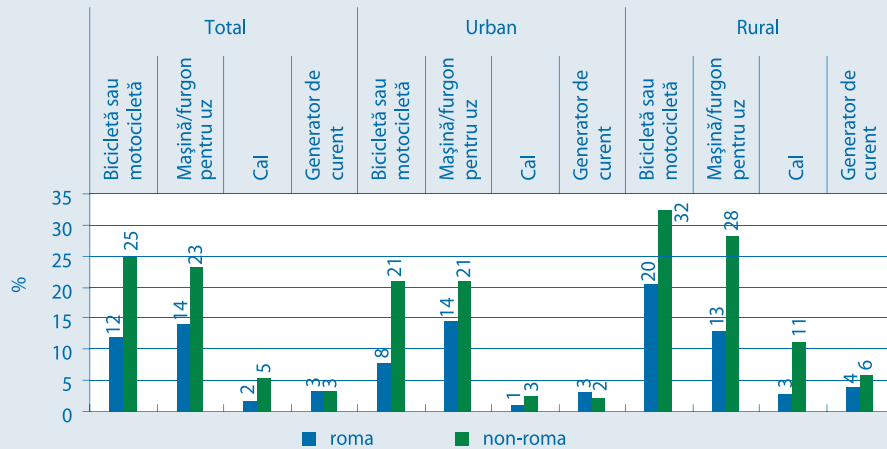
Din *grupul trei* fac parte mijloacele de transport, disponibile în gospodăria casnică, care permit asigurarea accesului geografic, și obiecte care ar facilita producerea bunurilor sau a producției agricole (generator de curent), dar care necesită cheltuieli adiționale (diagrama 5.15).

Gospodăriile roma dispun într-o pondere mai mică de mijloace de transport, în comparație cu cele non-roma. Din totalul gospodăriilor roma, 12% dispun de bicicletă sau motocicletă, comparativ cu

25% din gospodăriile non-roma, aproximativ aceleași ponderi sunt înregistrate în cazul dispunerii de mașină/ furgon pentru uz privat; celelalte bunuri nu înregistrează ponderi semnificative, tendințe mai bune atestându-se totuși pentru gospodăriile non-roma.

Diagrama 5.15.

Disponibilitatea bunurilor, pe medii de reședință, grupul III (% gospodării)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Ambele grupuri de gospodării din mediul rural dispun în ponderi mai mari de bicicletă sau motocicletă, față de cele din mediul urban. De asemenea, o pondere mai mare de 28% dintre gospodăriile non-roma din mediul rural dispun de mașină/ furgon pentru uz privat, față de 21% în mediul urban. Gospodăriile roma dispun de acestea aproximativ în aceeași măsură - circa 13% dintre gospodăriile rurale și 14% urbane. Au cal în gospodărie 11% dintre gospodăriile non-roma, iar 6% au generator de curent (diagrama 5.15). În cazul gospodăriilor roma aceste ponderi sunt ne semnificative.

VI. SITUAȚIA ECONOMICĂ

6.1. Profilul ocupațional al gospodăriilor	74
6.2. Venituri.....	76
6.3. Cheltuieli	81
6.4. Sărăcia și inegalitatea.....	86
6.5. Dificultăți și restanțe privind acoperirea cheltuielilor.....	87
6.6. Autoaprecierea situației economice	88
6.7. Depuneri bănești, conturi bancare, datorii, împrumuturi	91

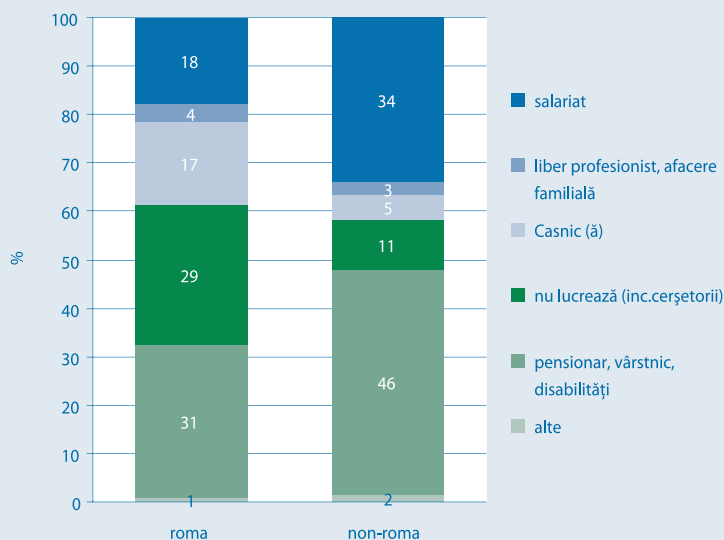
Capitolul ce urmează include analiza situației economice a gospodăriilor incluse în studiu, veniturile și cheltuielile acestora, posibilitățile de a obține mijloacele financiare necesare pentru existență. Situația economică a unei gospodării depinde esențial de statutul ocupațional al membrilor acesteia, de posibilitățile lor de a obține veniturile necesare, în special fiind influențată de statutul socioeconomic al persoanei considerate capul gospodăriei. Analiza situației economice a gospodăriilor incluse în studiu este corelată cu statutul ocupațional, precum și cu alte caracteristici socioeconomice ale capului gospodăriei.

6.1. Profilul ocupațional al gospodăriilor

Ocuparea și angajarea în câmpul muncii a capului gospodăriei. Conform datelor cercetării, doar 22% dintre gospodăriile roma sunt conduse de persoane care muncesc (18% - de salariați și 4% - de liber profesioniști sau care activează în afacere familială⁴⁴). În cazul non-roma, capul gospodăriei muncește în 37% dintre gospodăriile respondente, dintre care 34% sunt salariați și 3% - liber profesioniști sau au afacere familială (diagrama 6.1 și anexa 1, tabelul 6.1).

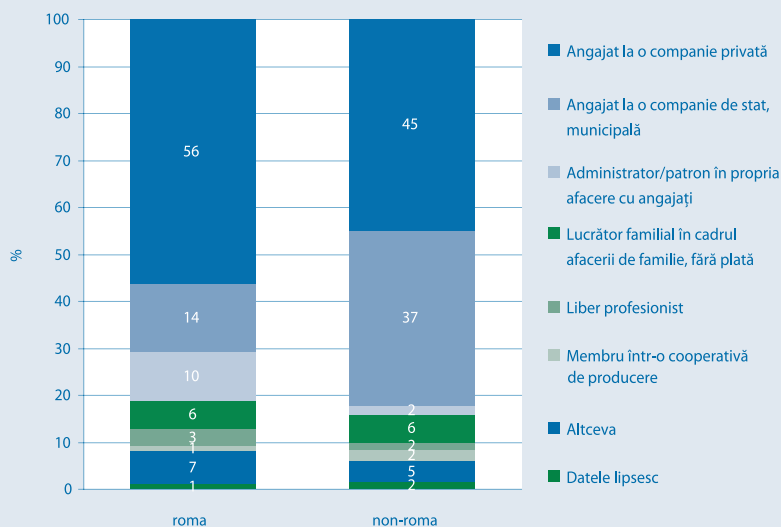
Diagrama 6.1.

Structura gospodăriilor în funcție de activitatea capului gospodăriei (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 6.2. Structura gospodăriilor în funcție de angajarea în câmpul muncii a capului gospodăriei (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

În 46% dintre gospodăriile roma, capul gospodăriei nu activează pentru a obține venit (17% este casnic, iar 29% nu lucrează)⁴⁵. În cazul gospodăriilor non-roma, această pondere este mult mai mică și constituie doar 16% (5% este casnic și 11% nu lucrează). Totodată, este necesar de menționat că gospodăriile roma din eșantion sunt relativ mai tinere, fiind conduse de pensionari sau vârstnici într-o pondere de 32%, iar gospodăriile non-roma - 46%.

În majoritatea cazurilor, 56% capul gospodăriei roma este angajat la o companie privată, o parte relativ mică, de 14% - în companii de stat, municipale, 10% - administratori/patroni în propria afacere, 6% - lucrător familial în cadrul afacerii de familie (diagrama 6.2).

Majoritatea gospodăriilor non-roma sunt conduse de angajați (45% la întreprinderi de stat, municipale și 37% la companii private). Doar 6% dintre aceste gospodării sunt conduse de persoane care muncesc în cadrul afacerii de familie fără plată.

Majoritatea gospodăriilor non-roma sunt conduse de angajați (45% la întreprinderi de stat, municipale și 37% la companii private). Doar 6% dintre aceste gospodării sunt conduse de persoane care muncesc în cadrul afacerii de familie fără plată.

⁴⁴ Aici sînt incluse grupul de persoane care conform chestionarului au fost clasificate liber profesioniști și cele care execută muncă în interesul afacerii familiei / fermei.

⁴⁵ Conform chestionarului, în grupul persoanelor care nu lucrează sunt incluși și cerșetorii.

Celelalte tipuri de activități nu sunt reprezentative pentru gospodăriile non-roma, doar câte 2-3 cazuri în eșantion.

Medii de reședință. Distribuția gospodăriilor roma și non-roma, în funcție de statutul ocupațional al capului gospodăriei, este diferit pe medii de reședință (diagrama 6.3 și anexa 1, tabelul 6.1).

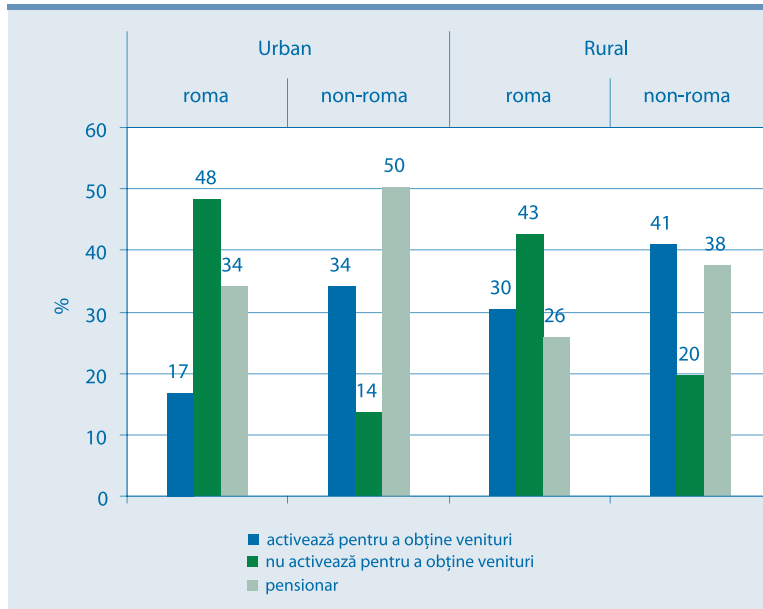
Aproape jumătate din gospodăriile roma din mediul urban sunt conduse de persoane care nu activează pentru a obține venituri (nu lucrează sau sunt casnice), 34% - de pensionari și doar 17% - de cei care muncesc⁴⁶ (sunt salariați, liber profesioniști sau activează în afacere familială). În cazul gospodăriilor non-roma, doar în 14% capul gospodăriei nu lucrează sau este casnic, 50% din gospodării sunt conduse de pensionari, în 34% capul gospodăriei muncește. La sate aceleași tendințe se păstrează atât pentru gospodăriile roma, cât și non-roma. Totuși, un procent mai mic dintre gospodăriile roma sunt conduse pe persoane care nu lucrează sau sunt casnice (43%), în 26% - sunt pensionari, iar într-un procent mai mare de gospodării roma din mediul rural, față de cel urban, capul gospodăriei muncește (30%). Situația gospodăriilor non-roma în mediul rural, de asemenea, diferă față de orașe. Un procent puțin mai ridicat se înregistrează în cazul gospodăriilor conduse de persoane care nu lucrează și casnici (20%), o pondere mai mică, de 38% - de pensionari și 41% - de persoane care muncesc. Astfel, sunt observate tendințe mai pronunțate ale capului gospodăriei roma de la orașe de a nu munci, comparativ cu romii de la sate, dar și cu non-romii din orașe.

Sexul capului gospodăriei. Bărbații roma, capi de gospodărie, sunt mai dispuși să muncească (32%), comparativ cu femeile (13%), însă ponderea gospodăriilor roma conduse de persoane care muncesc este cu peste 10 p.p. mai mică decât pentru non-roma în ambele cazuri (pentru capul gospodăriei bărbat sau femeie). Diferențe semnificative sunt observate în cazul gospodăriilor roma, conduse de persoane care nu activează pentru a obține venituri (40% bărbați au declarat că nu lucrează și 4% - sunt casnici, femeile - 20% nu lucrează, 28% sunt casnice). De menționat că ponderea gospodăriilor roma în care capul gospodăriei nu activează pentru a obține venituri este cu circa 30 p.p. mai mare față de gospodăriile non-roma, atât în cazul femeilor, cât și al bărbaților (anexa 1, tabelul 6.1).

Grupuri de vârstă. Analiza situației privind statutul ocupațional în funcție de grupuri de vârstă confirmă tendințele mai reduse ale gospodăriilor roma în care capul gospodăriei lucrează. Astfel, în cazul gospodăriilor conduse de persoane de 15-49 ani ponderea celor conduse de persoane care muncesc

Diagrama 6.3.

Structura gospodăriilor în funcție de activitatea capului gospodăriei și medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

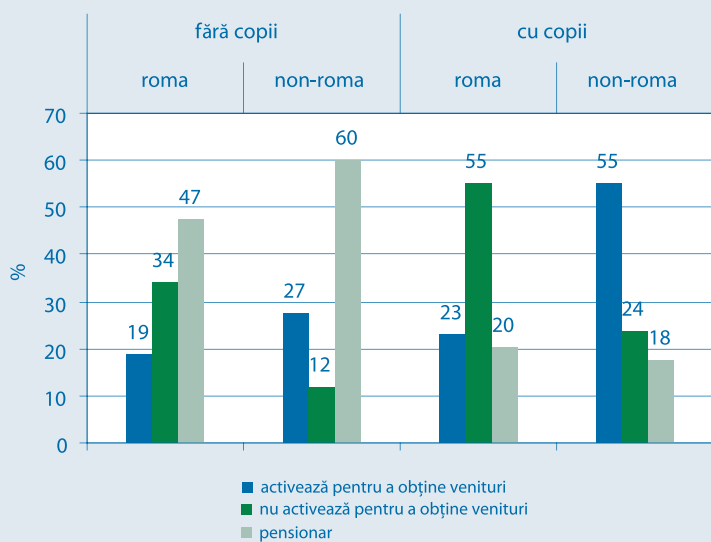
⁴⁶ În prezentul capitol, este definită ca muncește persoana care activează pentru a obține venituri, adică a declarat că este salariat, liber profesionist sau activează în afacere familială; persoana care nu activează pentru a obține venituri este cea care a declarat că nu lucrează sau este casnică.

constituie doar o treime (31%), față de gospodăriile non-roma (63%). Situația este proporțional diferită în cazul în care capul gospodăriei nu lucrează sau este casnic, înregistrând ponderile de 60% pentru gospodăriile roma și, respectiv, 30% non-roma.

Tendențele sunt similare și pentru grupul de vârstă de 50 ani și peste. Ponderea gospodăriilor conduse de persoane care muncesc este de 11% pentru gospodăriile roma și 21% pentru cele non-roma, în cazul celor care nu muncesc diferența este și mai mare, 31% pentru gospodăriile roma și, respectiv, 8% non-roma (anexa 1, tabelul 6.1).

Gospodării cu copii. Existența copiilor în gospodărie nu denotă tendințe pronunțate ale romilor de a munci (diagrama 6.4). În gospodăriile roma cu copii, doar 23% dintre sunt conduse de persoane care muncesc, iar 55% - de persoane care nu lucrează sau sunt casnice. În cazul gospodăriilor non-roma, ponderea lor este exact inversă: 55% muncesc, iar 24% nu lucrează sau sunt casnice.

Diagrama 6.4. Structura gospodăriilor în funcție de activitatea capului gospodăriei și existența copiilor în gospodărie (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

În cazul gospodăriilor fără copii, pentru ambele grupuri (roma și non-roma), este observată o pondere semnificativă a pensionarilor, 47% pentru romi și 60% non-romi.

De menționat că o pondere mare, de 34%, se înregistrează în cazul în care capul gospodăriei roma fără copii nu este angajat, față de gospodăriile non-roma, care au înregistrat o pondere de 3 ori mai mică, de 12% (diagrama 6.4 și anexa 1, tabelul 6.1). Analogic gospodăriilor cu copii, ponderea gospodăriilor fără copii, conduse de persoane care activează pentru a obține venituri, este mai mare pentru gospodăriile non-roma decât roma (27% și, respectiv, 19%).

6.2. Venituri

Veniturile în natură. Veniturile în natură, obținute în gospodăria casnică, sunt foarte specifice pentru Moldova. Conform datelor CBGC 2010⁴⁷ veniturile în natură constituie 11,8% din veniturile disponibile ale gospodăriei, ponderea acestora în cazul gospodăriilor din mediul rural este de aproape 1/5 (19,8%), iar pentru cele din mediul urban – 4,4%. Din totalul gospodăriilor din CBGC, peste 80% dintre gospodării au declarat careva venituri în natură. Circa 60% dintre gospodăriile din mediul urban și 100% din mediul rural, incluse în cercetare, au venituri în natură.

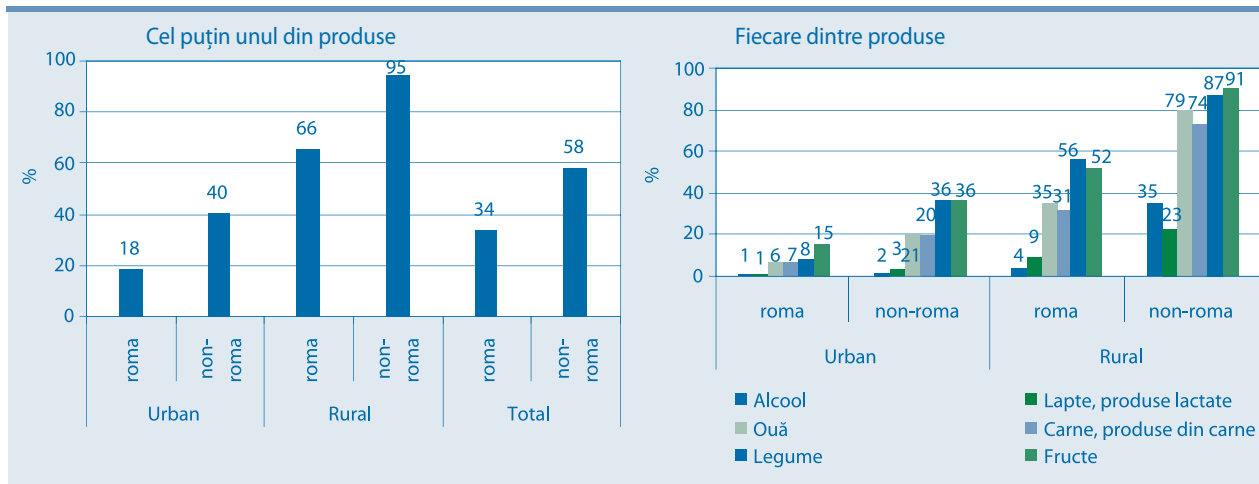
Datele Sondajului regional privind situația roma, 2011, denotă, de asemenea, o pondere semnificativă a gospodăriilor care produc sau cultivă pentru consumul casnic legume, fructe, lapte și produse din

⁴⁷ http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/aspecte_nivelul_trai/Aspecte_trai_in_2010.pdf.

lapte, ouă, carne și produse din carne sau alcool. De menționat că în studiul respectiv nu au fost solicitate informații privind producerea altor produse agricole, de aceea, se observă o discrepanță față de ponderea gospodăriilor care obțin venituri în natură, incluse în CBGC. Conform sondajului privind situația roma, circa 1/3 dintre gospodăriile roma incluse în cercetare și aproape 60% dintre gospodăriile non-roma produc sau cultivă cel puțin unul din produsele enumerate, diferența între grupurile de gospodării studiate este de circa 24 p.p (diagrama 6.5). În cazul mediului rural această diferență este și mai pronunțată și constituie aproape 30 p.p. Astfel, 66% dintre gospodăriile roma și 95% gospodăriile non-roma produc cel puțin unul din următoarele produse: legume, fructe, lapte și produse din lapte, ouă, carne și produse din carne sau alcool.

Diagrama 6.5.

Ponderea gospodăriilor care produc și cultivă pentru consumul casnic, pe medii de reședință (%)

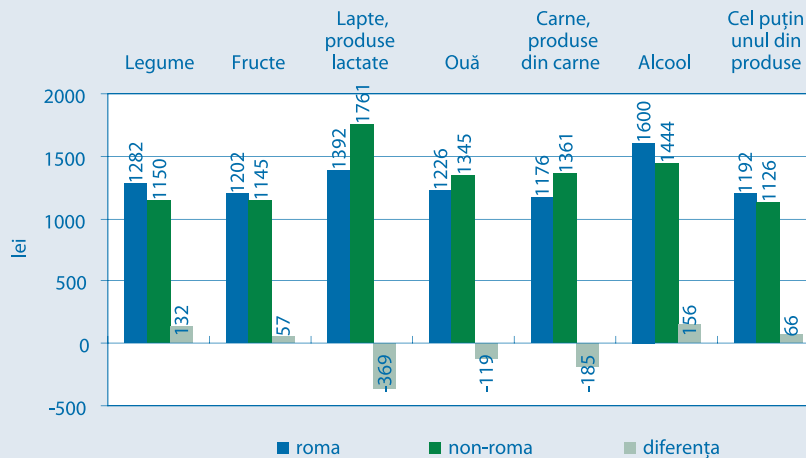
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Gospodăriile, incluse în sondaj, produc preponderent fructe, legume și ouă, iar diferențele pe medii de reședință sunt semnificative. Astfel, peste jumătate dintre gospodăriile roma de la sate cultivă fructe sau legume, peste 1/3 produc carne și produse din carne sau ouă, iar 9% produc lapte și produse lactate. Ponderea celor care produc alcool este nesemnificativă. În cazul gospodăriilor non-roma circa 90% cultivă fructe sau legume, 74% produc carne sau produse din carne, 79% - ouă, 23% - lapte sau produse din lapte, 35% produc alcool.

În mediul urban aceste ponderi sunt mult mai mici. În cazul gospodăriilor roma 15% cultivă fructe, legume – 8%, iar carne și ouă – doar 6% dintre acestea. Gospodăriile non-roma sunt mai implicate în obținerea în gospodărie a produselor agricole menționate, respectiv, peste jumătate cultivă fructe și legume, câte 1/3 produc carne și ouă, 9% - lapte, astfel asigurând un minim necesar de consum alimentar în gospodărie.

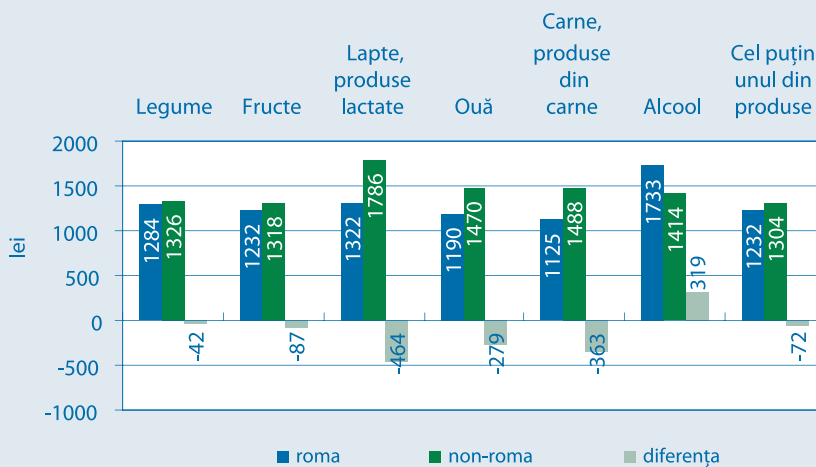
Există anumite tendințe în aprecierea costului producției proprii în cazul dacă ar trebui să fie cumpărată la piață. Romii au tendința de a-și aprecia producția mai scump decât non-romii, costul mediu al producției declarat de gospodăriile care produc cel puțin unul din produsele menționate este de 1192 lei în cazul gospodăriilor roma și 1126 lei non-roma (diagrama 6.6). Gospodăriile roma au declarat un cost mediu mai înalt pentru legume, fructe și alcool, iar gospodăriile non-roma – pentru lapte, ouă, carne.

Diagrama 6.6. Costul mediu estimat de gospodării al producției proprii, pe grupuri de produse, lei

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 6.7. Costul mediu estimat de gospodării al producției proprii în mediul rural pe grupuri de produse, lei

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

diferențele sunt deosebit de semnificative. Venitul mediu bănesc al romilor calculat per persoană este de 466 lei, ceea ce constituie 48% din venitul per persoană în cazul non-romilor (963 lei). Dacă se compară aceste ponderi cu cele evaluate în cazul veniturii per gospodării, aceasta relatează asupra faptului că, adițional la cuantumurile mai mici ale veniturii medii per gospodărie, gospodăriile roma sunt și mai numeroase decât cele non-roma.

Costurile medii ale produselor proprii, estimate de către gospodării, sunt diferite pe medii de reședință (anexa 1, tabelul 6.2). În cazul mediului urban, gospodăriile roma au indicat costuri mai înalte pentru toate produsele proprii, cu excepția alcoolului, însă producerea acestuia a fost menționată doar de două gospodării, ceea ce nu poate fi luat în calcul în analiză. La sate situația este inversă: gospodăriile non-roma au indicat costuri mai înalte pentru toate produsele, cu excepția alcoolului (diagrama 6.7).

Venituri bănești. Conform datelor sondajului privind situația roma, 86% dintre toate gospodăriile incluse în cercetare au declarat că au încasat venituri bănești în luna precedentă, acesta constituind în medie 2136,9 lei. Ponderea gospodăriilor roma, care au declarat încasarea acestor venituri constituie 82%, mărimea venitului mediu fiind 1938,0 lei. Indicatorii respectivi sunt mai mici, față de cei pentru gospodăriile non-roma - 93% și însumează o medie bănească de 2547,9 lei (diagrama 6.8). Astfel, gospodăriile roma au declarat încasarea unui venit bănesc mediu per gospodărie în luna precedentă în proporție de 76% din venitul gospodăriilor non-roma.

În cazul venitului per persoană⁴⁸,

⁴⁸ Veniturile și cheltuielile per persoană sunt estimate cu utilizarea numărului membrilor gospodăriei casnice, fără utilizarea scalei de echivalență.

Există discrepanțe în acest sens și pe medii de reședință. Gospodăriile roma din mediul urban, care au declarat obținerea veniturilor bănești în luna precedentă, în medie au încasat o sumă de 419,1 lei per persoană, ceea ce a constituit 41% din venitul mediu per persoană al gospodăriilor non-roma din orașe (1032,2 lei). În cazul gospodăriilor din mediul rural, această diferență este mai mică, venitul per persoană al gospodăriilor roma constituind circa 64% din venitul gospodăriilor non-roma din sate (anexa 1, tabelul 6.3).

Există diferențe și în funcție de caracteristicile capului gospodăriei. *Sexul capului gospodăriei* roma pare a fi important în cazul posibilității de a obține venituri bănești. Astfel, raportul între venitul mediu per persoană al gospodăriei roma conduse de femei, față de cele conduse de bărbați, constituie doar circa 70%, în cazul non-roma acesta constituie circa 93%. Totodată, compararea pe tipuri de gospodării denotă faptul că, în cazul capului gospodăriei-bărbat, venitul per persoană al gospodăriilor roma constituie 56% din venitul gospodăriilor non-roma, pentru gospodăriile cu capul gospodăriei-femei – doar 42% (anexa 1, tabelul 6.3).

Pe *grupuri de vârste ale capului gospodăriei* raportul respectiv este diferit, diferența între veniturile per persoană între gospodăriile roma și non-roma se micșorează în funcție de creșterea vârstei. Astfel, venitul per persoană al gospodăriilor roma, conduse de persoane de 15-29 ani, constituie circa 65% din venitul per persoană al gospodăriilor non-roma din același grup de vârstă, al celor de 30-49 ani – 54%, iar în vârstă de 50 ani și peste - doar 39%. Se observă că gospodăriile roma conduse de vârstnici au cele mai mici venituri per persoană, în comparație cu gospodăriile roma, conduse de persoane mai tinere, constituind doar circa 376,4 lei.

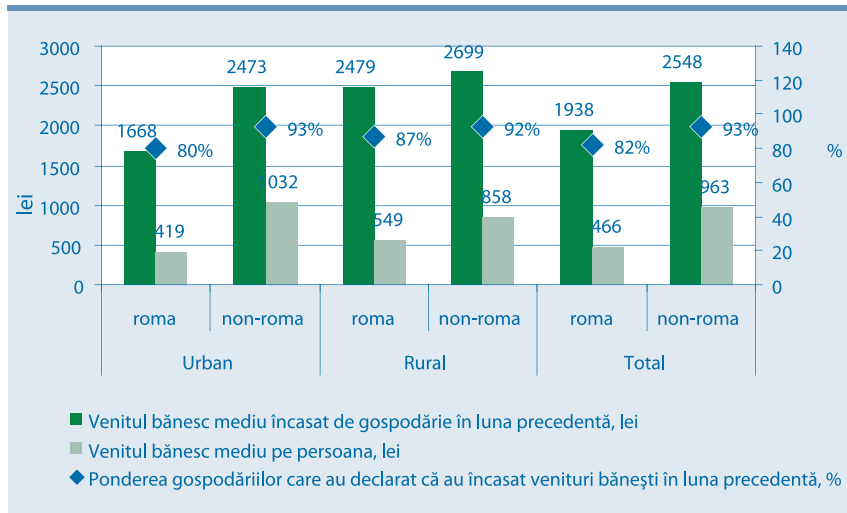
Statutul ocupațional al capului gospodăriei este, de asemenea, un factor important. Venitul per persoană al gospodăriilor roma în raport cu al celor non-roma constituie 67% în gospodăriile conduse de salariați, 72% - de casnici, 40% - capul gospodăriei nu lucrează, iar cea mai mică pondere, de 37%, este pentru gospodăriile conduse de pensionari, vârstnici sau persoane cu dizabilități. Dacă capul gospodăriei este liber profesionist sau are afacere familială, venitul per persoană al gospodăriei roma este dublu (522,8 lei), față de gospodăriile non-roma (273,4 lei), însă în studiu au fost înregistrate doar câteva astfel de cazuri.

În funcție de *existența copiilor în gospodărie* se observă că venitul mediu pe persoană al gospodăriilor roma fără copii constituie 58% din venitul gospodăriilor non-roma, în cazul gospodăriilor cu copii acesta este mai mic și constituie doar 47%.

Structura veniturilor. Structura veniturilor gospodăriilor⁴⁹ studiate este diferită (diagrama 6.9 și anexa 1, tabelul 6.4).

Diagrama 6.8.

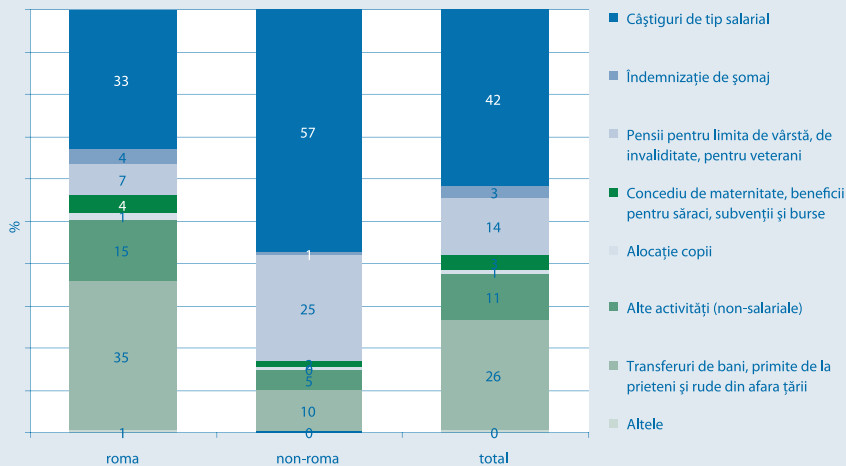
Venituri bănești medii în luna precedentă, pe medii de reședință (% și lei)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

⁴⁹ Structura venitului mediu lunar per gospodărie a fost estimată în baza venitului mediu lunar din ultimele 6 luni, pe surse de venituri, obținute de toți membrii gospodăriei.

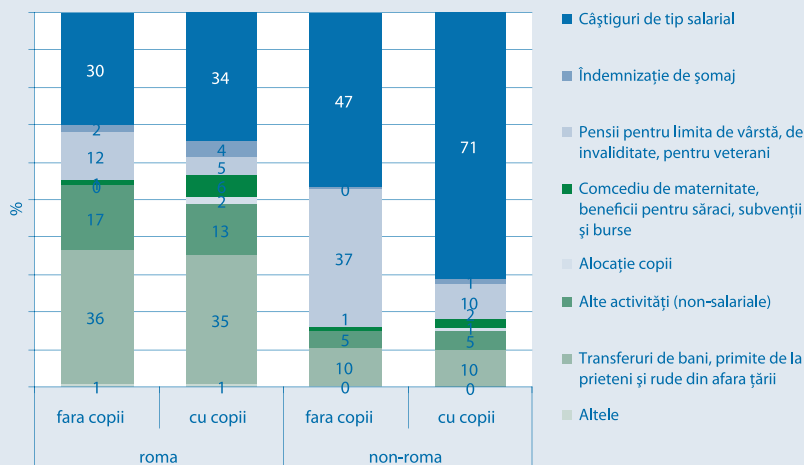
Diagrama 6.9. Structura veniturii medii totale lunare pe gospodărie, pe categorii de venituri⁵⁰ (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

toate plățile sociale, inclusiv pensiile, constituie 17% (alocație copii, asistență socială, pensie, indemnizație de șomaj). În cazul gospodăriilor non-roma cu copii, structura veniturilor bănești este complet diferită

Diagrama 6.10. Structura veniturii medii totale lunare pe categorii de venituri, în funcție de existența copiilor în gospodărie (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Conform datelor studiului, circa 35% din venitul gospodăriilor roma îl constituie venitul din transferuri de bani primite de la prieteni și rude din afara țării, urmate de 33% - câștigurile de tip salarial⁵¹, 15% - veniturile din alte activități (non-salariale)⁵², 7% - pensiile⁵³. În cazul gospodăriilor non-, 57% constituie câștigurile de tip salarial, 25% - pensiile, 10% - transferurile de bani primite de la prieteni și rude din afara țării.

Peste 1/3 din veniturile bănești ale gospodăriilor roma cu copii este formată din transferurile de bani de peste hotare, 34% - câștigurile de tip salarial, 13% - alte activități (non-salariale), iar peste 1/3 din veniturile bănești ale gospodăriilor roma, fiind alcătuite în mare parte din câștigurile de tip salarial - 71%. Transferurile bănești din afara țării constituie 10%, iar plățile sociale însumează 13% (diagrama 6.10 și anexa 1, tabelul 6.4).

De menționat că în grupurile de gospodării roma cu și fără copii structura veniturii este aproximativ aceeași. Aproximativ câte 1/3 din venituri este formată din câștigurile de tip salarial, altă treime este constituită din transferurile bănești din afara țării și o pondere semnificativă (17% gospodării fără copii și, respectiv, 13% gospodării cu co-

⁵⁰ Conform chestionarului, aici sunt incluse: câștiguri de tip salarial (toate tipurile de salarii, venituri, bonusuri, de la toți membrii gospodăriei inclusiv din mediul de afaceri și orice activitate individuală de muncă); pensii (pensiile pentru limită de vârstă, pensii de invaliditate, pensii pentru veterani); asistență socială - toate tipurile (concediu de maternitate, beneficii pentru săraci, subvenții și burse); venituri din alte activități, non-salariale - (vânzări de acasă, bani din activități informale personale, cum ar fi jocurile de noroc, cerșetorie).

⁵¹ Toate tipurile de salarii, venituri, bonusuri, de la toți membrii gospodăriei, inclusiv din mediul de afaceri și orice activitate individuală de muncă.

⁵² Vânzări de acasă, bani din activități informale personale, cum ar fi jocurile de noroc, cerșetorie.

⁵³ Pensiile pentru limită de vârstă, pensii de invaliditate, pensii pentru veterani.

pii) este formată din alte activități (non-salariale). În cazul gospodăriilor non-roma fără copii, structura venitului diferă semnificativ de structura venitului celor cu copii.

Deși din datele cantitative nu poate fi surprins acest aspect, mai mulți experți în problemele romilor au remarcat faptul că romii sunt cei care insistă mai mult, comparativ cu non-romii, să fie incluși în calitate de beneficiari ai diferitor servicii guvernamentale și non-guvernamentale pentru obținerea unor ajutoare financiare sau non-monetare. Pe de altă parte, reprezentanții etniei roma au remarcat că vulnerabilitatea accentuată a acestora îi determină să ceară ajutor. În opinia lor, o persoană, indiferent de etnie, în special dacă are copiii, va solicita sprijin, iar ponderea populației roma aflate în sărăcie extremă este mai mare, comparativ cu non-roma.

Romii contează foarte mult pe alocațiile statului, atunci când vine vorba de alocații pentru copii, ajutor material sau social. Deci romii au lipsă de inițiativă în obținerea unor bunuri prin eforturi proprii. Ceea ce am observat din opinia lor este că statul ne-ar fi dator... am mers noi prin gospodării și am văzut că persoanele care pretind la ajutor social de fapt nu se încadrează în categoriile beneficiare și continuă să fie nemulțumiți că cineva le-ar fi luat banii și de ce i-au exclus, că aceasta este discriminare (expert, consultant pe problemele roma).

Când avem ceva ajutor sau oferim ceva ei fac foarte mare gălăgie dacă nu le dai și lor. Încercăm să le explicăm că ei nu se încadrează de data aceasta în categoria vizată sau că ei nu au nevoie de așa ceva. Ei așteaptă să le dai, dar când să-i implici în ceva activități, marea majoritate refuză... (reprezentant ONG).

Este un stereotip că romii doresc să trăiască pe alocații sociale, eu cred că orice persoană care se află în condiție vulnerabilă așteaptă ca statul să-i ofere ajutor sau să-i asigure un minim necesar pentru existență (specialist în drepturile omului, reprezentant al etniei roma).

Se observă că gospodăriile roma mai puțin sunt dispuse să declare obținerea veniturilor, circa 10% dintre acestea au refuzat să răspundă, iar în mediul urban altele circa 10% au declarat că nu au obținut nici un venit bănesc. Astfel, doar 80% dintre gospodăriile roma din mediul urban au declarat că au obținut anumite venituri bănești în luna precedentă, față de 93% gospodării non-roma. Pentru sate diferența este nesemnificativă între ponderile gospodăriilor roma și non-roma care au declarat încasarea unor venituri bănești în luna precedentă. În cazul în care s-a întrebat dacă gospodăriile au obținut venituri bănești în ultimele 6 luni, rata de non răspunsuri este mai mare, în special în mediul rural. Circa 1/3 dintre gospodăriile roma și ¼ dintre cele non-roma au refuzat să răspundă la întrebarea respectivă (anexa 1, tabelul 6.5).

6.3. Cheltuieli

În Moldova nivelul de trai și sărăcia sunt măsurate prin cheltuielile de consum ale populației, astfel considerându-se că bunăstarea gospodăriei este exprimată prin cheltuielile pe care aceasta poate să și le permită. Persoanele sunt mai mult dispuse să declare cheltuielile pe care le-au realizat pentru existență, decât veniturile obținute.

În cadrul Sondajului regional privind situația roma, 2011, circa 90% dintre toate gospodăriile din eșantion au declarat că au cheltuit anumite sume de bani în luna precedentă, 1% – nu au avut cheltuieli bănești, iar 9% - au refuzat să răspundă. Ca și în cazul veniturilor, gospodăriile roma sunt mai puțin dispuse să declare cheltuielile efectuate, în comparație cu gospodăriile non-roma. Astfel, 87% au declarat că au avut anumite cheltuieli bănești, iar 11% au refuzat să răspundă. În cazul gospodăriilor non-roma 94% au declarat că au avut cheltuieli în luna precedentă. În mediul urban discrepanța între

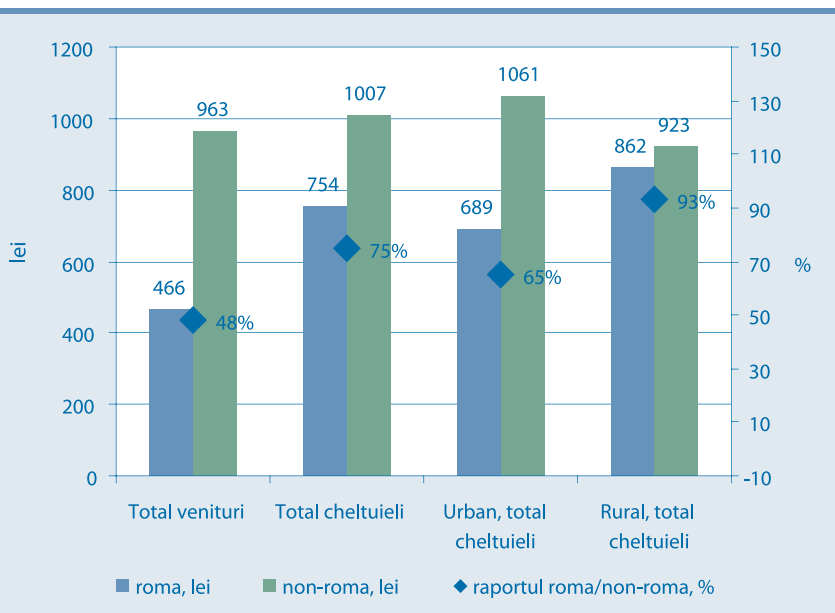
aceste două grupuri de gospodării studiate este mai mare, anume din motivul refuzului de a răspunde. Rata gospodăriilor roma din orașe care nu au oferit un răspuns privind efectuarea cheltuielilor a fost de 13%, comparativ cu doar 5% în cadrul grupului gospodăriilor non-roma din mediul urban (anexa 1, tabelul 6.6).

Sunt observate diferențe și în cazul răspunsurilor privind cheltuielile bănești, pe categorii de cheltuieli. O pondere înaltă, de circa 90% dintre toate gospodăriile din eșantion, a declarat cheltuieli pentru alimente și bunuri necesare zilnic, ponderea cea mai joasă care a raportat aceste cheltuieli este pentru gospodăriile roma din mediul urban (88%). Totodată, a fost înregistrată cea mai înaltă pondere a gospodăriilor care au cheltuit pentru alcool și țigări, acestea fiind gospodăriile roma de la sate (52%). Gospodăriile roma din orașe au înregistrat cea mai mică pondere, de 79%, care au declarat cheltuieli pentru chirie și utilități publice. În cazul gospodăriilor roma de la sate a fost estimată cea mai mare pondere, de 64%, a gospodăriilor care au avut cheltuieli pentru servicii medicale, atunci când printre gospodăriile non-roma de la sate este înregistrată cea mai mică pondere a celor care au făcut acest tip de cheltuieli (50%). O pondere mai mică a gospodăriilor roma din mediul urban a înregistrat cheltuieli pentru îmbrăcăminte, încălțăminte (21%) și transport (29%), în raport cu gospodăriile non-roma.

Cheltuielile bănești per persoană, declarate de către gospodăriile roma ca fiind realizate în luna precedentă, incluse în studiul respectiv, depășesc de 1,6 ori veniturile per persoană, atunci când în cazul gospodăriilor non-roma sunt aproximativ aceleași (diagrama 6.11). Acest fapt, împreună cu ponderea relativ înaltă de refuzuri, menționată în subcapitolele precedente, confirmă presupunerea privind sub-declararea veniturilor de către gospodăriile roma.

Cheltuielile per persoană ale gospodăriilor roma constituie circa 75% din cele ale gospodăriilor non-roma. Diferența cea mai mare este observată pentru mediul urban, cu 689 lei per persoană pentru roma și 1060 lei pentru non-roma. În

Diagrama 6.11. Veniturile și cheltuielile medii totale lunare per persoană, pe medii de reședință (% și lei)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

mediul rural această discrepanță e mai mică, cheltuielile per persoană fiind de 861,6 lei și, respectiv, 922,9 lei.

Romii din orașe au declarat cheltuieli mai mici pe persoană decât romii din sate, atunci când în cazul non-romilor situația este inversă (anexa 1, tabelul 6.7).

În funcție de *sexul capului gospodăriei* se observă că în cazul gospodăriilor roma conduse de bărbați cheltuielile per persoană sunt mai mari cu peste 40% în raport cu gospodăriile roma conduse de femei (anexa 1, tabelul 6.7). În gospodăriile non-roma cheltuielile respective sunt aproximativ aceleași (circa 1000 lei).

Gospodăriile roma conduse de persoane din *grupul de vârstă* 30-49 ani cheltuie cel mai mult, suma fiind de 832,8 lei, urmat de grupul 15-29 ani cu 774,8 lei cheltuieli pe persoană. Cel mai puțin cheltuiesc gospodăriile conduse de vârstnici, iar suma declarată de aceștia este de 678,9 lei. Cheltuielile non-romilor sunt mai mari, în special pentru gospodăriile în care capul gospodăriei este în vârstă de 15-29 ani și constituie 1271 lei. Printre gospodăriile non-roma cel mai puțin cheltuiesc, de asemenea, gospodăriile vârstnicilor - 967 lei per persoană (suma respectivă fiind totuși mai mare decât suma medie cheltuită de gospodăriile vârstnicilor roma).

Pentru gospodăriile roma *statutul ocupațional* al capului gospodăriei nu impune diferențe privind cheltuielile per persoană, acestea fiind pentru toate categoriile în jur de 700 lei. Doar în cazul gospodăriilor roma conduse de liber profesioniști, încadrați în afacere familială, cheltuielile sunt de aproape 3000 lei per persoană, fiind duble în raport cu același grup al gospodăriilor non-roma (de menționat că în cercetare grupul respectiv a fost reprezentat doar de 20 gospodării roma și 9 non-roma). Gospodăriile non-roma în general cheltuiesc circa 1100 lei per persoană, doar gospodăriile conduse de casnici cheltuiesc deosebit de puțin, această sumă fiind de 678 lei per persoană.

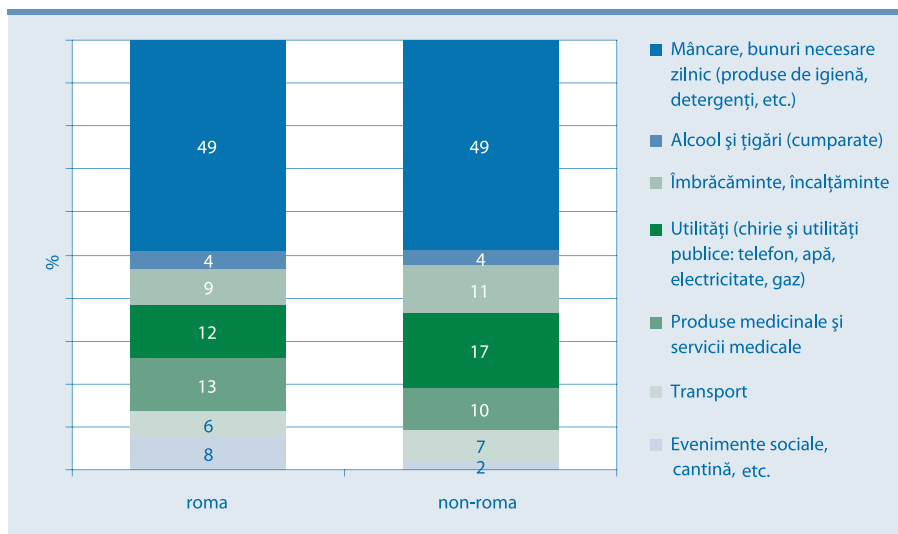
Raportul cheltuielilor între *gospodăriile cu copii* și fără copii este de 1,4 atât pentru roma, cât și pentru non-roma, totuși, sumele indicate de gospodăriile roma sunt mai mici. În cazul gospodăriilor roma cu copii, acestea au indicat cheltuieli în sumă de 694 lei per persoană, iar gospodăriile non-roma cu copii - 833 lei, gospodăriile roma fără copii au declarat 964 lei și gospodăriile non-roma - 1174 lei.

Ponderea cheltuielilor pentru mâncare, bunuri necesare zilnic (produse de igienă, detergenți, etc.) în totalul cheltuielilor realizate sunt egale în ambele grupuri de gospodării. Totuși, structura cheltuielilor denotă diferențe ne semnificative pe categorii de cheltuieli. Ponderea cheltuielilor pentru produse și servicii medicale este mai mare în cazul gospodăriilor roma, față de non-roma (13% și, respectiv, 10%), iar pentru evenimente sociale și cantină (8% pentru roma, iar pentru non-roma acestea sunt ne semnificative). Cheltuieli mai mici sunt înregistrate pentru gospodăriile roma în cazul cheltuielilor pentru utilități (12% - roma, comparativ cu 17% - non-roma), îmbrăcăminte și încălțăminte (9% - roma, comparativ cu 11% - non-roma), transport (6% - roma, față de 7% - non-roma) (diagrama 6.12).

Un număr deosebit de mic, 55 de gospodării, au declarat că au făcut cheltuieli pentru procurarea bunurilor de lungă durată, ceea ce este sub marja de eroare a eșantionului. Totuși, gospodăriile roma sunt dispuse să cheltuiască mai puțin decât gospodăriile non-roma pentru bunuri de folosință îndelungată (frigider, mașină de spălat, TV), iar sumele medii declarate constituie 3173 lei și, respectiv, 3992 lei.

Diagrama 6.12.

Structura cheltuielilor pe categorii de cheltuieli (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Studiul confirmă că gospodăriile, în special gospodăriile roma, sunt dispuse să declare cheltuielile, însă, mai puțin veniturile. Subdeclararea veniturilor de către gospodăriile roma se poate analiza în tabelul 6.1. de mai jos.

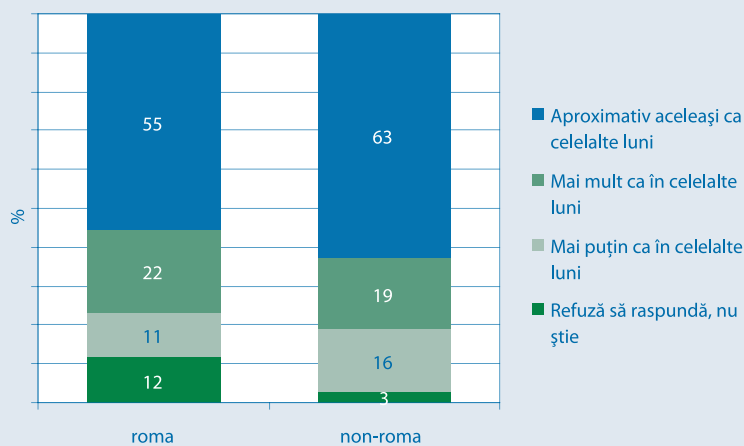
Tabelul 6.1. Distribuția gospodăriilor pe chintile ale veniturilor, comparativ cu chintile ale cheltuielilor

			Chintile după cheltuieli					Total
			1	2	3	4	5	
			%	%	%	%	%	%
Roma	Chintile după venituri	1	56,1	15,3	7,6	12,7	8,3	100
		2	33,0	30,9	15,5	12,4	8,2	100
		3	3,0	43,0	28,0	14,0	12,0	100
		4	0,8	10,9	34,1	33,3	20,9	100
		5	1,1	1,1	7,9	20,2	69,7	100
	Total		21,9	19,6	18,5	18,7	21,3	100
Non-roma	Chintile după venituri	1	72,7	27,3	-	-	-	100
		2	44,8	35,6	12,6	6,9	-	100
		3	8,6	35,7	35,7	11,4	8,6	100
		4	-	5,9	44,1	33,8	16,2	100
		5	1,3	1,3	7,8	32,5	57,1	100
	Total		17,3	20,4	23,0	19,8	19,5	100

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Analiza distribuției gospodăriilor pe chintile demonstrează că dintre gospodăriile roma, care, după venituri, sunt plasate în chintilele cele mai sărace (chintilele 1 și 2), după cheltuieli, însă, câte 20% dintre acestea se plasează în chintilele superioare, cele mai înstărite (chintilele 4 și 5). În cazul gospodăriilor non-roma toate gospodăriile care după venituri se afla în chintila 1, după cheltuieli se plasează tot în chintilele sărace (1 și 2), cele din chintila 2 după venituri, de asemenea, se distribuie în chintilele vecine după cheltuieli, iar aproape jumătate se plasează în prima chintilă (tabelul 6.1).

Diagrama 6.13. Veniturile și cheltuielile medii totale lunare pe persoană, pe medii de reședință (% și lei)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Mai mult de jumătate dintre gospodăriile cercetate din ambele grupuri au declarat că în luna precedentă au suportat aproximativ aceleași cheltuieli ca și în orice altă lună din ultimul an (diagrama 6.13).

6.4. Sărăcia și inegalitatea

Incidența sărăciei. O pondere mare de gospodării se plasează sub pragurile sărăciei, propuse pentru analiză în cadrul cercetării date (diagrama 6.14 și anexa 1, tabelul 6.8). Circa 73% dintre persoanele intervievate din gospodăriile roma se află sub pragul național al sărăciei (pragul sărăciei absolute⁵⁴) și doar 40% dintre non-roma care locuiesc în vecinătate. În cazul sărăciei, estimate în funcție de venituri raportat la pragul internațional de 4,30 dolari SUA⁵⁵, ponderea persoanelor roma aflate sub pragul sărăciei este cu 37 p.p. mai mare, decât în cazul non-roma, constituind 65% și, respectiv, 28%. Utilizând același prag, dar fiind aplicat pe cheltuieli, discrepanța între ponderea săracilor roma și non-roma este mai mică (26 p.p.), înregistrând 51% și, respectiv, 24% ale acestora sub pragul sărăciei. În cazul sărăciei extreme, utilizând pragul de 2,15 dolari SUA, sunt înregistrate aceleași tendințe. Diferența cea mai mică între grupuri, egală cu 18 p.p., este înregistrată pentru venituri, iar incidența sărăciei fiind de doar 3% în cazul gospodăriilor non-roma.

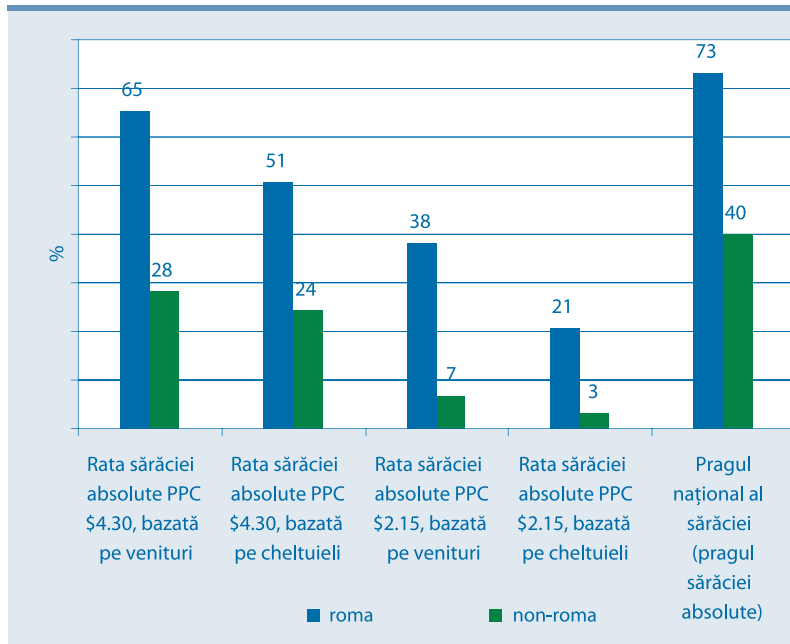
Analiza sărăciei la pragul de 4,30 dolari SUA per zi, bazată pe indicatorul de venituri, în cazul gospodăriei roma arată o diferență semnificativă de 14 p.p., în comparație cu rata sărăciei estimată în funcție de cheltuieli. În cazul gospodăriilor non-roma această diferență constituie doar 4 p.p. Aproximativ aceleași diferențe sunt înregistrate și în raport cu pragul de 2,15 dolari SUA per zi, aceasta confirmând presupunerea de mai sus privind rata înaltă de subdeclarare a veniturilor în cazul gospodăriilor roma.

Incidența sărăciei în gospodăriile roma cu copii este mai mare decât în cele fără copii, atât în cazul sărăciei estimate pe venituri, cât și pe cheltuieli. Diferențele sunt mai pronunțate în cazul estimării sărăciei pe cheltuieli - circa 53% dintre gospodăriile roma cu copii se plasează sub pragul de 4,30 dolari SUA per zi, față de 44% în cazul gospodăriilor roma fără copii. Aceasta conduce la concluzia că nivelul de trai al gospodăriilor roma depinde de existența copiilor și cu un risc mai mare de sărăcie se confruntă anume gospodăriile cu copii. Totodată, este necesar de menționat că nu se atestă diferențe pronunțate între gospodăriile roma cu copii și fără copii, în cazul estimării sărăciei la pragul de 2,15 dolari SUA per zi. Deci, minimul necesar este asigurat în egală măsură în gospodăriile roma și nu depinde dacă au sau nu copii.

În cazul gospodăriilor non-roma tendințele sunt inverse, incidența sărăciei este mai pronunțată în cazul gospodăriilor fără copii, de asemenea, cu diferențe mai pronunțate în cazul estimării sărăciei pe

Diagrama 6.14.

Incidența sărăciei pe venituri și cheltuieli (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

⁵⁴ Pragul sărăciei absolute reprezintă suma cheltuielilor lunare pentru produsele alimentare, bunuri nealimentare și servicii, constituind în anul 2010 – 1016 lei.

⁵⁵ Pragurile de 4,30 dolari SUA și 2,15 dolari SUA per zi au fost calculate cu ajustarea la Paritatea Puterii de Cumpărare (PPC).

cheltuieli. Circa 28% dintre gospodăriile non-roma fără copii și 20% dintre cele cu copii se plasează sub pragul de 4,30 dolari SUA per zi după cheltuieli. Depășirea eşantionului spre gospodăriile vârstnice în cazul gospodăriilor non-roma influențează ponderile estimate privind sărăcia, atât pe venituri, cât și pe cheltuieli.

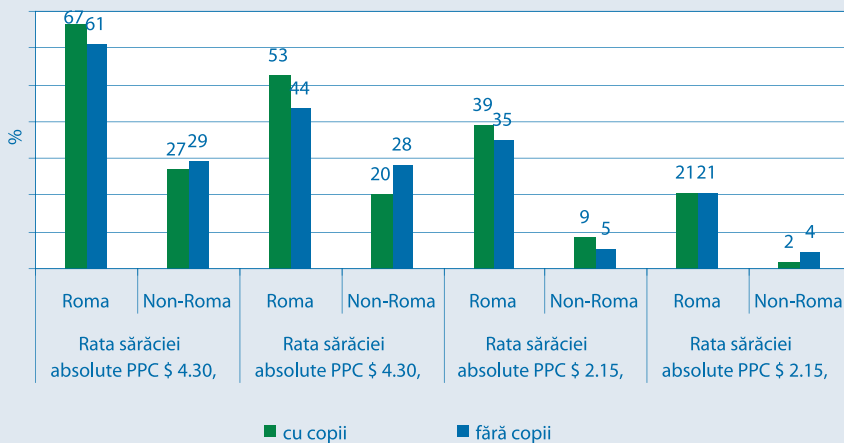
În cazul gospodăriilor roma, atât cu copii, cât și fără copii se înregistrează o incidență mai pronunțată a sărăciei pe venituri, față de cheltuieli. În cazul non-roma ponderile respective sunt aproximativ aceleași, ceea ce confirmă tendințele de subdeclarare a veniturilor de către ele. De asemenea, este necesar de

menționat că după ponderile gospodăriilor plasate sub pragurile sărăciei, gospodăriile roma, în special cele cu copii, se confruntă cu un risc mai pronunțat de sărăcie (diagrama 6.15).

Profunzimea sărăciei. Distanța medie a gospodăriilor până la pragul sărăciei este măsurată de indicatorul profunzimii sărăciei. Datele denotă că în medie pentru roma este înregistrat un deficit de 21% din quantumul pragului de 2,15 dolari SUA per zi, pentru gospodăriile non-roma – doar 2%. În raport cu pragul de 4,30 dolari SUA per zi acest deficit constituie 36% și, respectiv, 9% (diagrama 6.16). Astfel, pe lângă faptul că gospodăriile roma se confruntă cu un risc mai pronunțat de sărăcie, de asemenea, există un deficit mai mare de resurse pentru a-și asigura un minim necesar de existență.

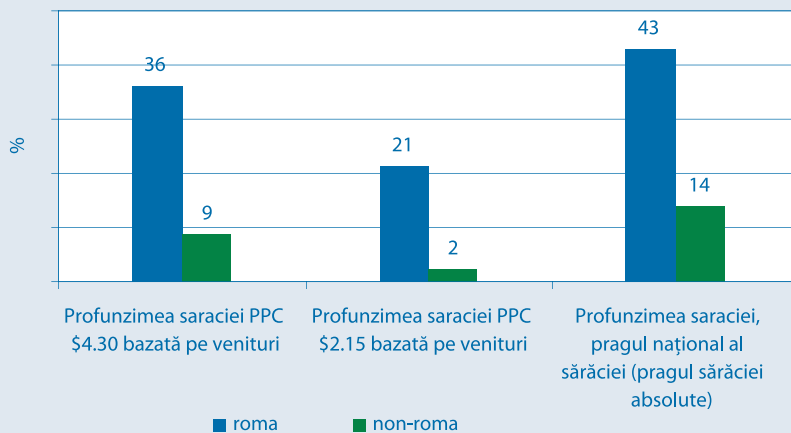
Inegalitatea. Datele denotă o inegalitate semnificativă între gospodăriile roma din sondaj. Coeficientul Gini este de 0,57 pentru roma și 0,38 pentru non-roma, inegalitatea înaltă fiind confirmată și după chintile, raportul veniturilor celor mai înstărite 20% dintre persoane și 20% celor mai sărace. Astfel, în cazul gospodăriilor roma, venitul celor mai înstărite este de 33,16 ori mai mare, decât al celor

Diagrama 6.15. Incidența sărăciei pe venituri și cheltuieli, în funcție de existența copiilor în gospodărie (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 6.16. Profunzimea sărăciei pe venituri în funcție de venituri (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

mai sărace, atunci când acest raport este de 7,30 în cazul gospodăriilor non-roma. Aceste date relatează asupra unor diferențe mari privind nivelul de trai în cadrul grupului de gospodării roma.

De menționat că datele privind sărăcia și inegalitatea nu pot fi comparate cu datele CBGC deoarece, în cazul Sondajului privind situația roma, 2011, indicatorul pe venituri nu include toate sursele de venituri, prevăzute în CBGC. De asemenea, nu include nici venitul în natură, care în CBGC face parte din venitul disponibil al gospodăriei casnice. De asemenea, indicatorul privind cheltuielile nu a inclus cheltuielile privind consumul din gospodăria proprie și din rezervele făcute de către gospodărie anterior. Aceste constatările sunt importante în cazul Moldovei, având la bază caracterul specific de consumului și acumularea a rezervelor, în special, produsele agricole.

6.5. Dificultăți și restanțe privind acoperirea cheltuielilor

Datele studiului includ puține cazuri cu referire la restanțe în achitarea plăților, semnificative sunt doar cele ce țin de alimentarea cu apă și electricitate, înregistrate la circa 7% din totalul gospodăriilor din cercetare. Totuși, în cazul gospodăriilor roma se constată tendința de a avea datoriile atât ca durată, cât și considerabile ca mărime a sumelor bănești (anexa 1, tabelul 6.9).

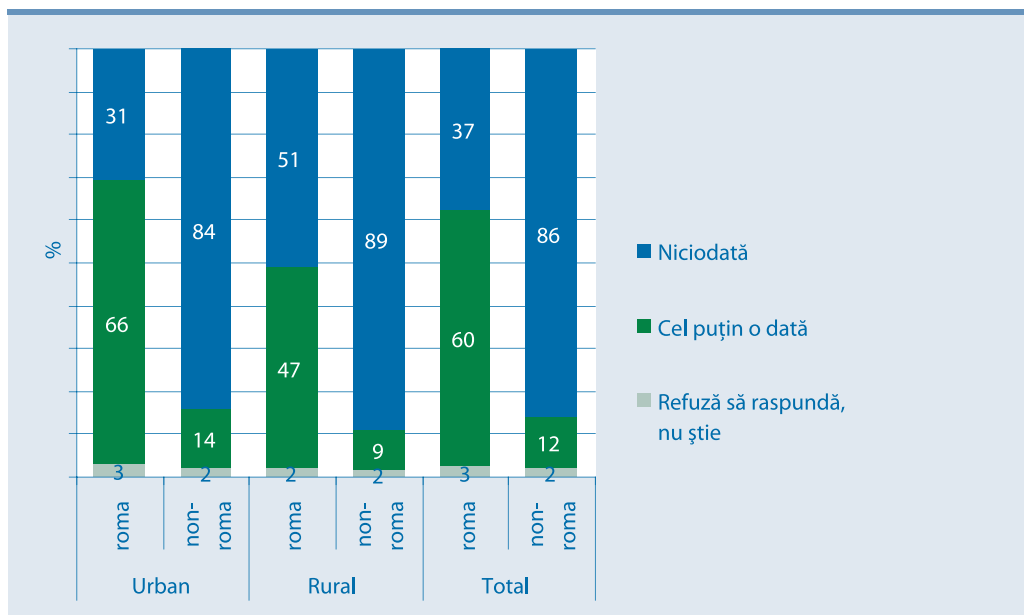
Gospodăriile roma au datorii restante sunt înregistrate pentru la achitarea impozitelor și electricității. Perioada maximă înregistrată a fost de 48 luni, iar suma maximă datorată a fost de 10000 lei și, respectiv, 4000 lei, urmată de datorii pentru alimentarea cu apă și utilități, care este de 36 luni, cu sume maxime de 7000 lei și, respectiv, 2800 lei. Sume considerabile ale datoriilor sunt înregistrate la facturile pentru educație de circa 24000 lei, credite de consum - maximum 15000 lei, însă pentru acestea au fost înregistrate doar 4 și, respectiv, 5 cazuri.

În cazul gospodăriilor non-roma datoriile sunt considerabil mai mici și ca durată, și ca sume bănești.

Pentru apă și utilități acest grup de gospodării a înregistrat datorii pentru o perioadă de 12 luni cu suma maximă a datoriei de 3000 lei și, respectiv, 1020 lei, pentru impozite - 12 luni cu suma maximă de 2000 lei. Pentru alte tipuri de datorii au fost înregistrate doar câte 1-5 cazuri.

Gospodăriile roma au declarat în cadrul studiului că se confruntă deosebit de des cu probleme privind procurarea hranei. Circa 60% din totalul gospodăriilor roma au declarat că cineva din gospodărie a mers în luna precedentă cel puțin o dată flămând la culcare, deoarece nu și-a permis procurarea alimentelor, iar dintre acestea 27% - de 2-3 ori, 21% - mai mult de 4 ori. În cazul

Diagrama 6.17. În ultima lună cineva din gospodărie a mers la culcare flămând pentru că nu și-a permis să cumpere mâncare, pe tipuri de gospodării și medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

gospodăriilor non-roma incluse în studiu această situație a fost relatată doar de 12% (diagrama 6.17. și anexa 1, tabelul 6.10).

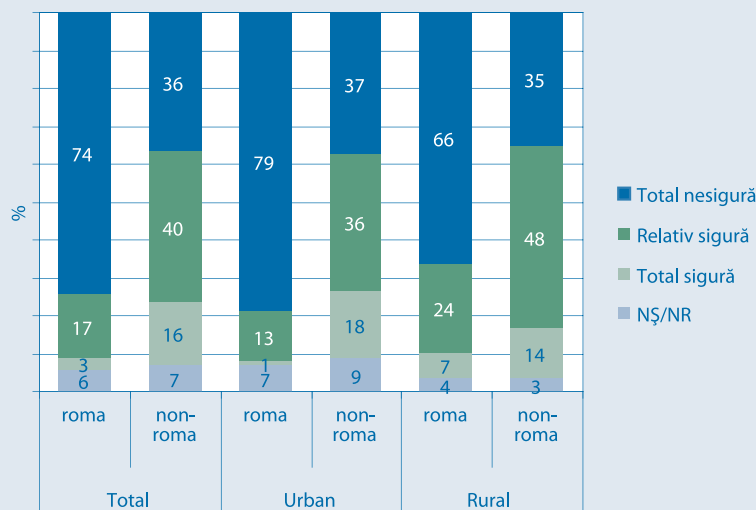
În mediul urban o pondere mai mare a gospodăriilor roma față de non-roma se confruntă cu aceste dificultăți cel puțin o dată – circa 66%, față de 47% în mediul rural. Pentru gospodăriile non-roma această situație este mai rar întâlnită – în orașe este înregistrată o pondere de 14%, iar în sate – 9% dintre gospodării.

6.6. Autoaprecierea situației economice

Autoaprecierea nivelului de trai, al situației economice a gospodăriei este importantă în contextul excluziunii sociale. Sărăcia generează sentimente de jenă și conduce la automarginalizare și detașare de la viața socială, rezultă în lipsa de participare la evenimentele organizate în comunitate din motive economice.

Siguranța economică, declarată de către gospodăriile incluse în studiu, diferă în cazul gospodăriilor roma și non-roma (diagrama 6.18).

Diagrama 6.18. Evaluarea situației economice în ceea ce privește siguranța economică, pe medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Ponderea gospodăriilor roma care au declarat că sunt total nesigure în legătură cu situația economică a constituit 74%, ceea ce este dublu în comparație cu ponderea gospodăriilor non-roma, ponderea celor care au declarat această situație fiind de 36%. Cel mai nesigur se simt romii din mediul urban, care au declarat acest lucru într-o pondere de 79%. Cea mai mică pondere în acest sens este observată în cazul gospodăriilor non-roma de la sate (35%).

Nu există diferențe semnificative în ceea ce privește siguranța economică, analizată în funcție de *sexul capului gospodăriei*, atât în cazul gospodăriilor roma cât și al celor non-roma. Totuși, o pondere puțin mai mare a

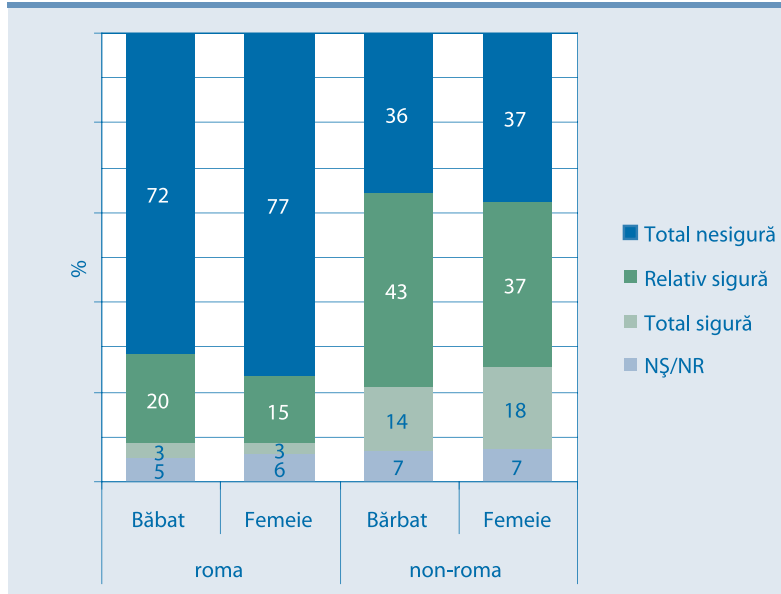
gospodăriilor roma conduse de femei (77%, față de 72% conduse de bărbați) relatează asupra faptului că sunt total nesigure privind situația economică a gospodăriei. În cazul gospodăriilor non-roma, de asemenea, mai nesigure se simt gospodăriile conduse de femei (ponderea acestora fiind de 37%, față de 36% conduse de bărbați), însă diferența este ne semnificativă și constituie doar 1,8 p.p. Respectiv, total sigure și relativ sigure se consideră o pondere mai mare a gospodăriilor conduse de bărbați, față de cele conduse de femei, atât în cazul gospodăriilor roma (23% gospodării în care capul gospodăriei este bărbat și 18% - femeie), cât și non-roma (57% - capul gospodăriei este bărbat și 55% - femeie) (diagrama 6.19).

În cazul gospodăriilor roma nu există diferențe în evaluarea siguranței economice în funcție de existența copiilor (diagrama 6.20), atunci când în cazul gospodăriilor non-roma cu copii se poate vorbi despre tendințe spre nesiguranță mai pronunțate, în comparație cu gospodăriile non-roma fără copii. Astfel, ponderea gospodăriilor non-roma cu copii care au declarat că sunt total nesigure privind situația economică a gospodăriei constituie 38%, față de 36% dintre gospodăriile non-roma fără copii, care au declarat aceeași situație.

O pondere deosebit de mică, doar 6%, a gospodăriilor roma își poate permite anual o vacanță de o săptămână departe de casă, fiind și mai mică în mediul rural - 4% (diagrama 6.21). Chiar dacă pentru non-romi este înregistrată o pondere mai mare a celor care au declarat că își pot permite acest lucru (cea mai semnificativă este pentru mediul rural, având o pondere de 14%), totuși, este de menționat că majoritatea gospodăriilor nu-și pot permite această vacanță anuală (anexa 1, tabelul 6.11).

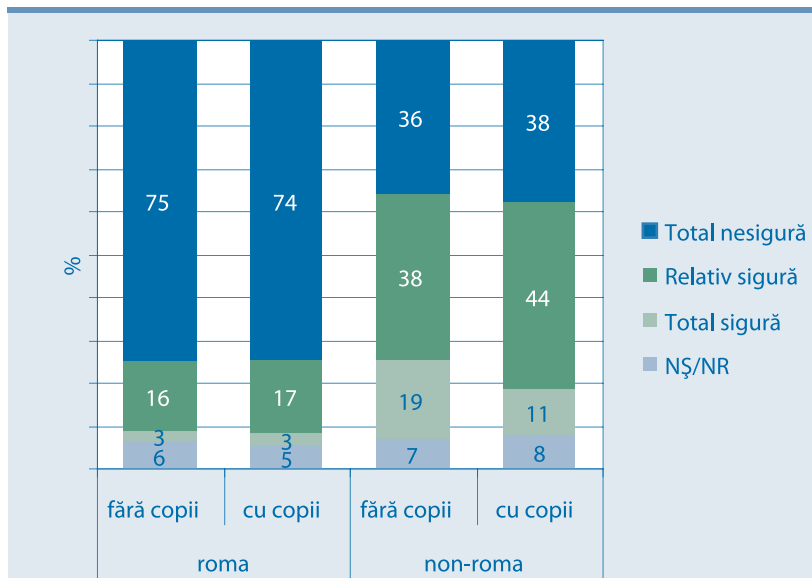
Deosebit de mici ponderi ale gospodăriilor care au declarat că-și pot permite vizite regulate la dentist sunt înregistrate pentru romi (8%), în special în mediul urban (8%), precum și cheltuieli imprevizibile (11%). De asemenea, doar ¼ dintre gospodăriile roma își pot permite carne, pui sau pește o dată la 2 zile, iar pentru gospodăriile roma din mediul urban această pondere este și mai mică - de doar 19%. De menționat că și gospodăriile non-roma de la orașe, care locuiesc în vecinătate, înregistrează posibilități reduse privind chel-

Diagrama 6.19. Evaluarea situației economice în ceea ce privește siguranța economică, după sexul capului gospodăriei (%)

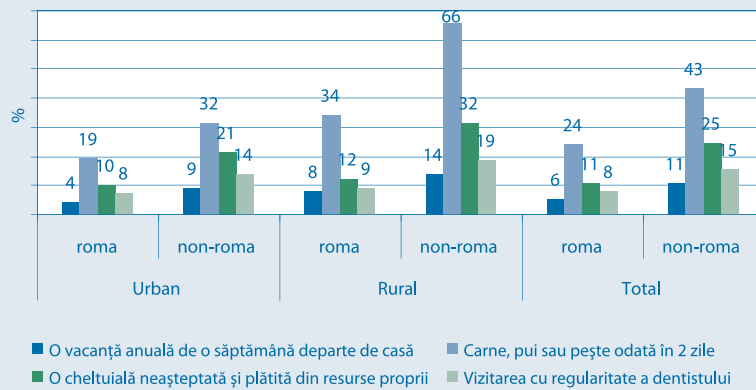
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 6.20. Evaluarea situației economice în ceea ce privește siguranța economică, după existența copiilor în gospodărie (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 6.21. Evaluarea posibilităților de a-și permite anumite cheltuieli, pe medii de reședință (%)

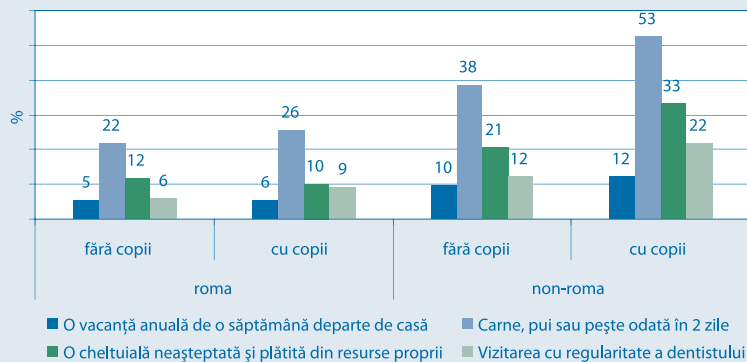

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

de la sate de a crește animale și păsări pentru propriul consum alimentar. De asemenea, ponderea gospodăriilor non-roma de la sate, care își pot permite celelalte trei tipuri de cheltuieli menționate mai sus, depășește de circa 1,5 ori ponderea gospodăriilor non-roma din mediul urban.

Posibilitatea de a-și permite anumite cheltuieli în gospodăriile roma nu depinde de existența copiilor în gospodărie, pe când în cazul gospodăriilor non-roma situația este diferită (diagrama 6.22).

Diagrama 6.22. Evaluarea posibilităților de a-și permite anumite cheltuieli, în funcție de existența copiilor în gospodărie (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

de gospodării cu copii, este necesar de menționat că ponderea gospodăriilor non-roma care își pot permite cheltuielile date depășește de peste 2 ori ponderea gospodăriilor roma cu copii, pe când în cazul gospodăriilor fără copii, acest raport al ponderilor este mai mic de 2.

tuielile menționate (diagrama 6.21). Astfel, o vacanță anuală de o săptămână departe de casă își pot permite doar 9% dintre gospodăriile acestui grup, vizite regulate la dentist – 14%, cheltuieli imprevizibile și plătite din resursele proprii – 21%, circa 1/3 își pot permite carne, pui sau pește o dată în 2 zile. Relativ mai bună este situația pentru gospodăriile non-roma de la sate. Ponderea celor care își pot permite carne, pui sau pește o dată în 2 zile depășește de 2 ori ponderea gospodăriilor non-roma de la orașe (66%, față de 32%), ceea ce poate fi explicat prin specificul gospodăriilor

Astfel, cu 15% mai multe gospodării non-roma cu copii, față de cele fără copii, își pot permite carne, pui sau pește o dată în 2 zile, cu 12% mai multe – cheltuieli imprevizibile și plătite din resursele proprii, cu 10% mai multe – vizite regulate la dentist, iar în cazul posibilității de a petrece o vacanță anuală de o săptămână departe de casă diferența este nesemnificativă, totuși o pondere puțin mai mare este înregistrată anume pentru gospodăriile non-roma cu copii.

Dacă comparăm posibilitățile respective între ambele grupuri

6.7. Depuneri bănești, conturi bancare, datorii, împrumuturi

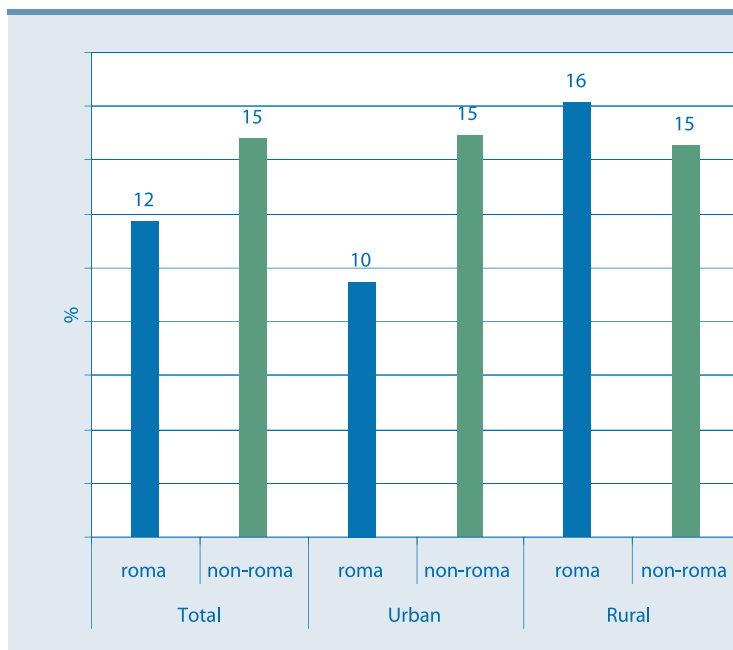
Disponibilitatea depunerilor bănești, a conturilor și cardurilor bancare și utilizarea serviciilor bancare de către populație relatează asupra accesului populației la sistemul bancar și la posibilitățile creării unor economii și/sau a depășirii unor potențiale situații critice. Datele studiului arată că accesul respectiv este destul de limitat în cazul ambelor grupuri de gospodării. Doar 12% dintre gospodăriile roma și 15% non-roma au utilizat cel puțin unul din următoarele servicii bancare: cont de economii, card de debit/pentru plată, depozit la termen, transferuri de bani, card de credit și/sau card de fidelizare preplătit, cont curent (diagrama 6.23), iar o pondere mai mare este observată pentru romii din mediul rural (16%).

Este necesar de menționat că accesul la serviciile bancare este preponderent axat pe transferuri de bani, în special în cazul gospodăriilor roma, care au declarat într-o pondere de 9% că beneficiază de acest serviciu (anexa 1, tabelul 6.12). Aceasta confirmă, de asemenea, constatarea anterioară privind importanța transferurilor bănești de peste hotare în veniturile gospodăriilor roma, menționată anterior în acest raport (capitolul 6.2). Pentru alte tipuri de servicii sunt observate tendințe mai pronunțate privind utilizarea acestora de gospodăriile non-roma, însă numărul de cazuri este nesemnificativ și variază între 2 și 20. Cea mai mare pondere, de 6%, a fost observată în cazul utilizării de către aceste gospodării a cardului de debit/ pentru plată.

Puțin peste 5% dintre gospodăriile roma, cât și non-roma, au declarat că dispun de economii în numerar sau în depozit bancar, produse de valoare ridicată, cum ar fi aurul⁵⁶ (anexa 1, tabelul 6.13). Gospodăriile roma consideră că economiile respective le-ar asigura traiul pe o perioadă medie de circa 10 luni (valorile variază între 1 și 40 luni), iar gospodăriile non-roma declară că aceste economii pot asigura existența în medie pentru 2 luni (între 1 și 6 luni).

Aproximativ o pondere de 5% din totalul gospodăriilor din cercetare utilizează credite, împrumuturi bănești, inclusiv împrumuturi informale (anexa 1, tabelul 6.12). Gospodăriile non-roma înregistrează o tendință mai mare de a împrumuta bani (6%), decât roma (5%), însă, studiul a inclus puține cazuri pentru a prezenta o analiză comprehensivă în acest sens. Totodată, pentru gospodăriile roma se observă tendințe spre a lua credite de la bănci comerciale sau cooperative de credit (cu o pondere de 57%, față de 55% non-roma), pe când cele non-roma – de la prieteni sau rude, într-o pondere de 36%, față de 24% în cazul gospodăriilor roma (anexa 1, tabelul 6.14).

Diagrama 6.23. Ponderea gospodăriilor care au declarat utilizarea măcar a unui serviciu bancar, pe medii de reședință (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

⁵⁶ Răspuns la întrebarea din chestionar: "Familia dumneavoastră dispune de economii, cum ar fi în numerar sau în depozit bancar, sau de produse cu valoare ridicată precum aurul?"

Valoarea medie totală a creditelor/împrumuturilor pe care le avea o gospodărie roma la momentul chestionării (22712 lei) era considerabil mai mare decât suma bănească medie a creditelor/împrumuturilor unei gospodării non-roma⁵⁷ (11724 lei), (anexa 1, tabelul 6.15). Valorile maxime ale creditelor/împrumuturilor pe care le avea o gospodărie roma sunt triple în comparație cu cele ale gospodăriilor non-roma (165000 lei și, respectiv, 50000 lei). De asemenea, sumele medii lunare rambursate declarate de către gospodăriile roma sunt de două ori mai mari, față de cele pe care le rambursează gospodăriile non-roma, constituind 1379 lei și, respectiv, 780 lei, ceea ce, de fapt, este în corespundere cu mărimile creditelor/împrumuturilor grupurilor de gospodării studiate.

⁵⁷ Răspuns la întrebarea din chestionar: "Care este valoarea totală a creditelor/împrumuturilor pe care le aveți în prezent?"

VII. STIL DE VIAȚĂ, NORME ȘI VALORI

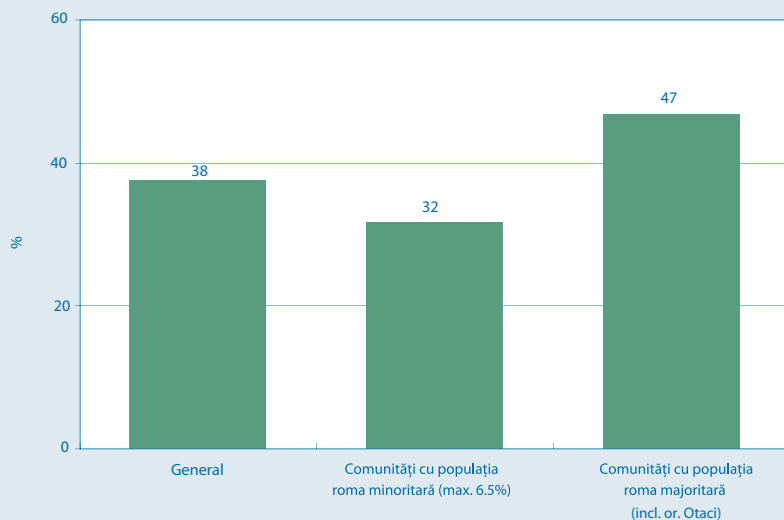
7.1. Disponibilitatea pentru sporirea standardelor de viață	95
7.2. Educația – conștientizarea valorii acesteia	95
7.3. Norme familiale și violență în familie	98
7.4. Acceptarea practicilor negative	99
7.5. Incidența discriminării și a unor stereotipuri cu privire la romi.....	100
7.6. Integrare și acces la instituții.....	105

Sărăcia și excluziunea socială care derivă din aceasta sunt fenomene complexe, bazate nu doar pe insuficiența veniturilor. Elementele obiective, precum nivelul scăzut de educație, starea necorespunzătoare a sănătății, acces scăzut sau sporadic la piața muncii, pe lângă elemente subiective precum marginalizarea, impun tendința spre crearea unei culturi de izolare și închiderea grupului în sine.

Această tendință de „izolare” a populației roma este evidentă și din datele Sondajului regional privind situația roma, 2011. Peste o treime (38%) din respondenții de etnie romă și-au acordat preferința pentru condiții de viață mai proaste în propriul mediu etnic, nu însă pentru o viață mai bună în cadrul unei populații majoritare de altă etnie (diagrama 7.1).

Există totuși o relație semnificativă între ponderea acestor respondenți și ponderea populației roma în comunitatea din care aceștia fac parte. În comunitățile cu o pondere mai mare a romilor în populația totală (or. Otaci și satele Vulcănești și Ursari) respondenții sunt mai dispuși să aleagă „o viață mai proastă, dar printre ai săi”, decât respondenții de etnie romă din alte comunități, unde populația dată deține o pondere minoră în comunitate (max. 6%), adică contactează mai intens cu alte etnii. Așadar, „izolarea” are anumite izvoare subiective, bazate pe convingeri stereotipice ale etniei rome și contactul redus cu alte etnii, deci aducând la un anumit grad de auto-izolare.

Diagrama 7.1. Ponderea respondenților care ar prefera să trăiască în condiții mai proaste, însă înconjurat de persoane de aceeași etnie (eșantionul roma) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Astfel, se conturează un cerc vicios al excluziunii sociale, în care aspirațiile, protecția și integrarea nu sunt aplicate suficient vis-a-vis de grupul (etnic) din care face parte persoana. Respectiv, capacitățile care asigură succesul, cum ar fi educația sau efortul consecvent, în consecință nu sunt valorificate pe măsură.

Experții intervievați, inclusiv unii lideri roma consideră că în Republica Moldova are loc o integrare tot mai mare a etnicilor romi. Iar în localitățile unde aceștia locuiesc separat de grupul lor etnic, practic nu se deosebesc de ceilalți localnici, preluând comportamente, învățând tradițiile și limba și deseori renunțând chiar să se auto-identifice ca romi.

Dispare elementul de auto-indentificare, dorința de a păstra tradițiile pure ale romilor, multă lume dorind de fapt să se asocieze cu populația majoritară nu mai practică acele meșteșuguri, încercând printr-o altă metodă să-și câștige pâinea... ei puțin câte puțin încep să se asimileze, puțini romi care să se autoindentifice și care să păstreze tradițiile, ori mulți dintre ei vorbesc limba română, ceea ce înseamnă că ei au traversat procesul acesta de asimilare... Aspecte negative sunt acolo unde romii sunt concentrați fie în sate compacte de romi, fie în sate cu populație predominant de moldoveni, dar romii trăiesc în cartiere izolate. Un procent din vină le aparține și lor, că uneori le este mai convenabil să fie împreună ca să nu se asimileze, decât să depună careva efort. Aceasta eu o văd ca parte negativă. Satele compact populate sunt și mai vulnerabile pentru că acolo deseori nu sunt nici instituții publice (expert, consultant pe problemele romilor).

7.1. Disponibilitatea pentru sporirea standardelor de viață

Prezentul subcapitol vizează conformarea și disponibilitatea populației de a depune eforturi considerabile și constante în vederea asigurării unui nivel sporit al standardelor de viață.

Aparent studiul pune în evidență faptul că romii, comparativ cu populația non-roma, optează într-o măsură mai mare pentru un efort mai mic, chiar și cu riscul de a avea un rezultat mai nesigur. Persoanele de etnie romă, comparativ cu cei ce aparțin altor etnii, preferă un venit mai mare în detrimentul stabilității acestuia (adică ocazional), sunt pentru posibilitatea de a avea libertatea în gestionarea timpului în detrimentul unui loc de muncă stabil (tabelul 7.1). În aceeași ordine de idei, salariul minim, pentru care un rom ar fi de acord să se angajeze la un loc de muncă cu norma deplină, este mai mare decât pentru un respondent de altă etnie care ar fi disponibil unei angajări similare (5378 lei, față de 4728 lei).

Totuși, posibilele explicații ale acestor tendințe țin mai degrabă de „incertitudinea constantă”, căreia sunt supuși repondenții romi, care provoacă tendința de a solicita mai mult pentru a spori gradul de asigurare. De ex. solicitarea unei remunerări mai mari pentru o angajare care nu va fi constantă, pentru a-și asigura anumite rezerve pentru timpurile când nu va avea un loc de muncă. O explicație alternativă ar ține de tradiția de a „ trăi cu ziua de astăzi”, specifică romilor, ceea ce implică solicitarea a cât mai mult posibil atunci când există o șansă.

Tabelul 7.1. Stabilitatea în muncă și venituri (% și lei)

		Roma	Non-roma
Asumarea pentru un venit sigur	Loc de muncă stabil, dar mai prost plătit	59%	71%
	Venit mai mare, dar neregulat și nesigur	41%	29%
Asumarea unui loc de muncă constant	Loc de muncă stabil, dar fără posibilitatea de a-și gestiona timpul	57%	74%
	Serviciu neregulat, cu posibilitatea de a-și gestiona timpul	43%	26%
Asumarea unei vieți mai bune prin muncă	Miza pe asistență socială cu probleme în efectuarea plăților, dar fără multe complicații	27%	22%
	Standarde mai înalte de viață, dar muncind din greu	73%	78%
Salariul minim lunar pentru care respondentul ar fi dispus să muncească norma întreagă (valoarea medie, MDL)		5378	4725

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

7.2. Educația – conștientizarea valorii acesteia

Cercetarea reconfirmă una din problemele distincte ale populației roma care ține de cuprinderea în sistemul de învățământ. Populației roma îi este caracteristică o rată scăzută de alfabetizare, comparativ cu restul populației. O altă trăsătură distinctivă este discrepanța în alfabetizarea genurilor foarte mare în rândul romilor, deși comparațiile între gradele de alfabetizare a tinerilor roma și populația adultă de această etnie arată o creștere mai pronunțată a alfabetizării femeilor tinere roma (capitolul 1, tabelul 1.11).

Și totuși comparativ cu non-roma, romii rămân a fi foarte dezavantajați în ceea ce privește alfabetizarea, discrepanțele în gradul de alfabetizare între aceste două grupuri fiind de circa 30% în detrimentul roma.

La baza acestor discrepanțe stau o serie de factori de natură obiectivă, care sunt discutate în capitolul dedicat exclusiv educației, precum acces, discriminare, aspecte lingvistice. Aici însă scoatem în evidență elementele subiective, istoric determinate, care conduc la faptul că tradițional romii dau o importanță mai mică studiilor, iar diferențele în percepții sunt foarte diferite față de populația de alte etnii.

Pentru patru din zece romi nivelul de studii considerat suficient este cel gimnazial, inclusiv fiecare al zecelea, a optat pentru un nivel de studii primar. În rândul non-roma foarte puțini au fost respondenții care au optat pentru nivelul primar sau gimnazial ca fiind unul suficient (tabelul 7.2).

Nivelul de studii considerat suficient de către non-roma este mult peste cel gimnazial. Fiecare al doilea respondent non-roma (51% băieți și 54% fete) optează pentru studii superioare sau post-universitare, circa 15 la sută - pentru studii medii generale/liceu și o pondere asemănătoare pentru studii post-liceale (17% băieți și 15% fete). Spre deosebire de non-roma, în rândul romilor pentru studii superioare au optat de două ori mai puțini respondenți (23% băieți și, respectiv, 24% fete) și un pic mai mulți pentru medii generale/liceale și post-liceale.

Totodată, aspirațiile pentru studiile copiilor sunt puternic determinate de nivelul de studii pe care îl dețin părinții. Pentru ambele grupuri nivelul de studii acceptat pentru copii crește odată cu nivelul de studii pe care îl deține capul gospodăriei. De exemplu, în cazul gospodăriile roma, în care capul gospodăriei nu are studii, doar 13% respondenți au optat pentru studii superioare în cazul băieților și 16% în cazul fetelor. Însă dacă capul gospodăriei are studii medii și mai înalte, optează pentru studii superioare pentru băieți deja 51% și pentru fete 44%. O relație similară se atestă și în cazul non-roma.

Tabelul 7.2. Nivelul de studii acceptat ca fiind suficient pentru un copil (%)

	Roma		Non-roma	
	pentru băiat	pentru fată	pentru băiat	pentru fată
Studii primare (1-4)	9	11	1	-
Studii gimnaziale (5-9)	30	27	3	3
Școală de arte / meserii	10	10	9	9
Medii generale/liceu	10	10	15	15
Post-liceale / colegiu	11	8	17	15
Universitare și postuniversitare	23	24	51	54
Scoală specială pentru persoanele cu dizabilități	1	1	1	1
Refuz	1	1	0	1
Nu știe	7	8	3	3

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Elementul pozitiv pe care îl constatăm este faptul că lipsesc percepțiile care ar face diferență între studiile acceptabile pentru tineri în funcție de genul acestora. Vârsta-limită (medie) pentru încetarea studiilor în rândul romilor este de 18 ani, fiind cu trei ani mai mică decât cea menționată de non-roma (21 ani). Diferențe între vârsta medie acceptată pentru încetarea studiilor pentru băieți și pentru fete nu au fost constatate nici în rândul roma, nici în rândul non-roma. Așadar, discrepanța în nivelul de alfabetizare

între bărbați și femei se bazează pe alți factori, precum lansarea în activitate economică în cazul băieților și căsătoriile timpurii în cazul fetelor, dar nu pe preconcepția precum că femeile roma trebuie să aibă un nivel de studii inferior bărbaților (tabelul 7.3).

„Viața standard” percepută tradițional de romi avansează cu 2-3 ani cea percepută de non-romi. Reieșind din vârstele medii, considerate adecvate pentru diferite evenimente din viață (tabelul 7.3), un tânăr roma trebuie să înceteze studiile la 18 ani pentru a se lansa în activitate economică la 19 ani, să se căsătorească la 20 ani și să dea naștere primului copil la 21 ani. Spre deosebire de acesta, un tânăr în percepția non-roma urmează să înceteze studiile la 21 ani (coincide cu primul ciclu de studii universitare) și la aceeași vârstă să se lanseze în activitate economică. Căsătoria urmează peste 2 ani de activitate în muncă (la 23 ani), iar primul copil urmează să se nască la 24 ani.

În cazul fetelor vârstele medii considerate adecvate sunt egale cu ale băieților doar când este vorba de încetarea studiilor și lansarea în activitate economică, căsătoria și nașterea primului copil fiind mai mică cu un an. Această diferențiere între băieți și fete este caracteristică atât pentru roma, cât și pentru non-roma.

Și în acest caz percepțiile respondenților sunt legate sau modelate de propriile experiențe. De exemplu, diferențele înregistrate între roma și non-roma cu privire la vârsta „optimă” pentru căsătorie sunt identice cu diferențele între vârstele de căsătorie reale (căsătoria capului gospodăriei). În cazul roma vârsta medie la căsătorie a capului gospodăriei este de 20 ani, iar în cazul non-roma - 23 ani, adică exact vârstele indicate ca „optime” pentru căsătoria băieților.

Tabelul 7.3. Media vârstei considerată „adecvată” pentru diferite evenimente din viață (ani)

	Roma		Non-roma	
	Băieți	Fete	Băieți	Fete
Încetarea studiilor	18	18	21	21
Lansarea în activitate economică	19	19	21	21
Căsătoria	20	19	23	22
Nașterea unui copil	21	20	24	23
Plecarea din casa părintească	21	20	23	22

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Pentru a evidenția practicile care ar pune în discrepanță fetele roma, față de băieții roma, a fost realizată o analiză corelată între vârsta percepută ca fiind adecvată pentru încetarea studiilor și vârsta de căsătorie și naștere a unui copil. Comparațiile realizate arată că indiferent de etnie și gen principalul factor care „impune” renunțarea la studii este lansarea în activitate economică. În opiniile exprimate de respondenții roma cu privire la fete se evidențiază relația mult mai pronunțată (atât comparativ cu fetele non-roma, cât și comparativ cu băieții din ambele sub-grupuri) între vârsta „adecvată” pentru încetarea studiilor și cea „adecvată” pentru căsătorie și nașterea primului copil. Altfel spus, respondenții roma, referindu-se la fete, optează pentru o vârstă mai mică de renunțare la studii în favoarea vârstei mai mici pentru căsătorie, o tendință mai puțin evidentă în răspunsurile populației non-roma (anexa 1, tabelul 7.1).

Din altă perspectivă, deși se știe că munca copiilor în detrimentul orelor de studii este caracteristică și pe larg răspândită în Republica Moldova, în cazul romilor asemenea practici sunt mult mai acceptate. Consideră acceptabil ca un băiat să meargă la lucru în loc de școală fiecare al doilea roma (52%), ca o fată să facă același lucru - 46%. În cazul non-roma gradul de acceptare a acestor practici este de două ori mai mic (27% și, respectiv, 24%), fără a se face diferența în funcție de sexul copiilor.

Revenind la compararea percepțiilor vis-a-vis de valoarea studiilor în rândul roma și non-roma, constatăm o tendință mai pronunțată a roma spre renunțarea la educație pentru a nu se pune în evidență în cadrul comunității (educația universitară atunci când nimeni din comunitate nu dispune de acest nivel de studii). Doar 76% din persoanele roma intervievate au declarat acceptabilă (din care 42% pe deplin acceptabilă) obținerea studiilor superioare în condițiile când nimeni altul din comunitate nu dispune de studii universitare. Pentru comparație, același lucru este acceptat de 81% non-roma, inclusiv 55% declarând că este pe deplin acceptabil. Există o ușoară diferențiere în funcție de genul respondentului. Femeile roma într-o măsură mai mică decât bărbații roma acceptă educația universitară atunci când nimeni din comunitate nu dispune de aceasta (răspunsul pe deplin acceptabil este oferit de 41% femei roma față de 47% bărbați). În cazul non-roma situația este inversă, 60% răspunsuri pe deplin acceptabil în cazul femeilor și 47% - în cazul bărbaților.

Cu privire la antrenarea copiilor la muncă în detrimentul școlii, femeile roma nu se diferențiază de bărbații roma, pe când femeile non-roma se arată mai rezervate față de practica dată, 75% au oferit răspunsul niciodată acceptabil cu referire la băieți și 76% cu referire la fete, față de 66% și, respectiv, 70% în rândul bărbaților non-roma (anexa 1, tabelul 7.2).

7.3. Norme familiale și violența în familie

Acest subcapitol va analiza atitudinea față de instituția familială, concubinaj, divorț, precum și gradul de acceptabilitate anunțat pentru violența în familie.

Familia este pilonul societății și primul cerc social de protecție. Acest lucru este general valabil pentru întreaga populație a Republicii Moldova, inclusiv pentru roma. Fiind întrebați pe cine se pot baza într-o situație de urgență care necesită adunarea a 3 mii de lei în câteva zile, 72% roma și 70% non-roma au indicat că de la o rudă/membru de familie.

În societatea noastră trecerea de la familia extinsă către cea nucleară⁵⁸ s-a produs în secolul trecut. În perioada de tranziție ritmurile de transformare a modelului familial sunt în ascensiune, caracterizate prin creșterea vârstei medii la căsătorie, micșorarea natalității, sporirea divorțurilor, ceea ce îi face pe unii autori să vorbească despre o criză a familiei. De-a lungul timpului diferite grupuri etnice au fost în măsură diferită supuse schimbărilor modelului familial, iar populația roma este percepută ca fiind distinsă prin abordări speciale asupra a ce este familia.

Deși tendințele înregistrate la nivel global au marcat și populația roma, prin cultura și tradițiile de viață romii și-au păstrat într-o măsură mai mare modelul familial caracteristic societăților preindustriale, caracterizat printr-un nivel înalt de natalitate și o familie extinsă, compusă din mai multe cupluri. Literatura din domeniul sociologiei familiei a scos în discuții mai multe modele care explică persistența diverselor tipuri de familii în diferite societăți și perioade istorice⁵⁹. Tranziția de la familia extinsă către cea nucleară a fost determinată în mare parte de ritmuri sporite de mobilitate socială și migrațională, dar și de crearea sistemelor de protecție socială (inclusiv a bătrâneții), învățământ și îngrijire a copiilor (școli, grădinițe). Accesul scăzut al romilor la aceste sisteme ar fi una din cauzele tranziției mai lente către familia nucleară în rândul acestei populații.

Așadar, mărimea medie a unei gospodării roma din eșantionul studiului dat este de 4,2 persoane, față de 2,7 în cazul non-roma. Și dacă în populația non-roma familiile lărgite sunt deja o raritate, doar 11% din gospodării având mai multe cupluri în componența sa, în rândul roma fiecare a patra gospodărie (24%) este lărgită.

⁵⁸ Familia nucleară, restrânsă sau conjugală, alcătuită din soț, soție și, dacă este cazul, urmașii lor. Familia extinsă sau lărgită, formată din mai multe familii nucleare, aparținând unor generații succesive. M. Bulgaru, „Sociologie”, vol. 2, Chișinău 2003.

⁵⁹ Idem.

Atitudini conservative, precum negarea dreptului la divorț în anumite circumstanțe, menținerea femeilor în dependență economică față de bărbați și chiar optarea pentru păstrarea virginității femeii până la căsătorie rămân a persista în rândul populației. Și totuși comparativ cu restul populației romii se arată și mai conservatori în tratarea familiei și a noilor tendințe în ce privește institutul familiei. Printre aceștia este puternică tendința de blamare a divorțului. Trei din zece persoane roma intervievate consideră inacceptabil un divorț motivat de infidelitate (a soțului 30% și a soției 29%), comparativ cu 14% și, respectiv, 16% în cazul non-roma. Aproape în aceeași pondere este blamat divorțul motivat de abuzul fizic asupra partenerului – 28% în cazul respondenților roma, dublu față de valoarea acestui indicator în rândul non-roma (14%). Diferențe de atitudini în funcție de genul respondentului nu sunt constatate (anexa 1, tabelul 7.3).

Reieșind din atitudinile exprimate de respondenți, putem confirma o situație și mai nefavorabilă a femeilor roma, comparativ cu cele non-roma. În rândul roma într-o măsură mai mare este blamată tendința spre obținerea independenței economice de către femei. Ponderea celor care declară inacceptabil ca soția să câștige mai mult decât soțul în rândul roma este aproape dublă față de non-roma (26%, față de 15%).

Femeile rămân a fi supuse unor norme sociale discriminatorii (față de bărbați) legate de păstrarea virginității. Două treimi din persoanele roma intervievate (65%) și jumătate din non-roma (50%) au declarat inacceptabil ca o fată să-și piardă virginitatea până la căsătorie.

Analiza în funcție de genul respondentului arată că femeile roma au atitudini mai conservatoare decât bărbații roma, ceea ce nu se observă în cazul femeilor non-roma. Astfel, consideră inacceptabil ca femeia să câștige mai mult ca soțul ei 27% femei roma față de 22% bărbați roma. Pierderea virginității înainte de căsătorie nu este acceptabilă pentru 69% femei roma, față de 57% bărbați. În rândul non-roma diferențele între sexe sunt minime (anexa 1, tabelul 7.4).

Și în final, constatăm că familia rămâne a fi un mediu în care violența este acceptată de mulți, iar roma acceptă într-o pondere mai mare violența asupra femeii. Consideră acceptabilă violența asupra femeii 21% din persoanele non-roma intervievate și de două ori mai mulți în rândul roma – 39%. Pe când violența asupra bărbatului este acceptată în proporții asemănătoare – câte 16% pentru roma și non-roma.

De remarcat că diferențierile între acceptabilitatea violenței asupra femeilor și bărbaților sunt caracteristice atât pentru roma, cât și non-roma, indiferent de sexul respondentului (anexa 1, tabelul 7.5).

7.4. Acceptarea practicilor negative

În succapitolul dat sunt scoase în evidență diferențele între populația roma și cea non-roma după gradul de acceptare a unor norme/situații inacceptabile din punctul de vedere a dizabilității sociale: căsătorii aranjate de părinți și căsătorii timpurii, acceptabilitatea concubinajului, violenței în familie, corupției și a furtului etc.

Corupția și evaziunea fiscală sunt probleme rezolvarea cărora este recunoscută drept prioritate de fiecare guvern care a activat în Republica Moldova din anii 90 ai secolului XX. Transparency International, prin studiul „Barometrul global al corupției” plasează Moldova pe locul 112 din 183 state după mărimea indicelui de percepție a corupției în anul 2011. În același studiu 52 la sută din cetățeni apreciază acțiunile autorităților în combaterea corupției ca fiind ineficiente și doar 18% le apreciază drept eficiente⁶⁰. Corupția este o problemă care afectează viața tuturor cetățenilor țării, de aceea practicarea ei este blamată de marea parte a cetățenilor. În acest sens, corupția este o practică în aprecierea

⁶⁰ <http://gcb.transparency.org/gcb201011/results/>.

căreia diferențele între romi și non-romi sunt minime - 19% romi acceptă oferirea și 15% acceptarea de mită, în cazul non-romilor - 11% și, respectiv, 11% (anexa 1, tabelul 7.6).

Un alt element cu diferențe minime între romi și non-romi este raportarea la obligațiile cetățenești față de stat. Doar 17% romi declară că pentru ei este acceptabil să se eschiveze de la plata impozitelor, iar 19% nu ar fi împotriva să beneficieze de asistență din partea statului neavând dreptul la acest lucru. În rândul non-roma aceste ponderi deși mai mici, sunt destul de mari – 11% și, respectiv, 12%.

Pe lângă violența asupra femeii un alt fenomen caracteristic romilor într-o măsură mai mare comparativ cu non-romii, bazându-ne pe gradul de acceptare, este furtul ca reacție la o situație extremă. În cazul non-roma 13% consideră acceptabil de a fura alimente în cazul în care familia are nevoie de mâncare, aproximativ același ca și în cazul altor practici – corupție, evaziune fiscală. Nu și în cazul romilor, în rândul cărora ponderea celor care consideră acceptabilă o asemenea practică este de 29%, dublu față de non-romi, aceasta fiind și cea mai acceptată practică negativă de către romi, despre care au fost întrebați în cadrul studiului. Unii reprezentanți al etniei roma intervievați în cadrul studiului calitativ au remarcat că nu vor să se refere la acest aspect, iar alții au declarat că nu au încredere în datele studiului, care în opinia lor au vizat cei mai vulnerabili romi.

Este foarte importantă distincția cauzalității în acceptarea furtului (de alimente), pentru a vedea în ce măsură situația financiar-economică specifică romilor determină un asemenea comportament și în ce măsură sunt realiste percepțiile despre vreo predispoziție spre furt, bazată pe normele culturale ale romilor. În cazul populației roma șase din zece gospodării (60%) au raportat situații când membrii familiei se confruntau cu deficit acut de produse alimentare (nevoști să se culce flămânzi din această cauză), pe când în cazul non-roma - doar 12%. Punând în relație acest indicator cu cel privind acceptarea furtului de alimente, studiul constată că în cazul romilor acceptabilitatea săvârșirii furtului este în relație cu incidența deficitului de alimente. Cei care se confruntă cu lipsă de alimente în gospodărie acceptă într-o măsură mai mare, evident, furtul de alimente. Aplicând metoda standardizării, s-a constatat că discrepanța în acceptabilitatea furtului între romi și non-romi este pe jumătate cauzată de incidența sporită a deficitului de alimente în gospodăriile roma. Dacă romii s-ar fi confruntat cu acest deficit în egală măsură cu non-romii, acceptabilitatea furtului se presupune că s-ar situa undeva la nivelul a 20% față de actualele 29%. Diferențele în funcție de sexul respondentului sunt ne semnificative (anexa 1, tabelul 7.6).

7.5. Incidența discriminării și a unor stereotipuri cu privire la romi

Percepțiile etniilor unii despre alții sunt deseori marcate de stereotipuri. Popor vesel, descurcăreț, iubitor de libertate și muzică – aceasta ar fi imaginea acordată romilor de literatura și cinematografia mondială. Astfel se autodescriu romii și în acest fel ei sunt priviți de cei din jur. La fel, o percepție cu conotații pozitive ține de atitudinea față de familie și copii, romii se văd pe sine, dar și non-romii îi percep ca fiind cei care apreciază familia și copiii (tabelul 7.4).

Aspectele discutate anterior cu privire la faptul că romii preferă aparent o libertate mai mare în detrimentul stabilității financiare (loc de muncă stabil versus libertatea de a-și gestiona timpul, câștig ocazional mai mare față de unul mai mic dar constant) se regăsesc și în percepțiile stereotipice. Aproape toți respondenții, atât non-roma cât și roma, îi caracterizează pe romi ca fiind cei care preferă libertatea individuală în detrimentul succesului în viață.

Un alt aspect acoperit de studiu se referă la capacitatea de a evita răspunderea pentru anumite încălcări (afirmația utilizată la interviuare „Romii scapă de acțiuni de care alții nu pot scăpa”), la fel este asociată romilor. Consideră justificată o asemenea afirmație la adresa etniei roma peste jumătate din romii intervievați (de +16 ani). În cazul non-roma acest stereotip este și mai răspândit – 32% consideră pe deplin justificat, 41% justificat.

Tabelul 7.4. Percepții / stereotipuri cu privire la romi (%)

		Total nejustificat	Justificat	Pe deplin justificat
Romii sunt veseli și plini de viață	Roma	4	43	52
	Non-roma	4	44	47
Romii preferă libertatea individuală succesului în viață	Roma	3	42	53
	Non-roma	3	45	46
Romii apreciază familia și copiii	Roma	7	35	56
	Non-roma	6	44	40
Romii scapă de acțiuni de care alții nu pot scăpa	Roma	32	39	12
	Non-roma	15	41	32

* Diferențele până la 100% reprezintă ponderea non-răspunsurilor

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Nu lipsesc nici stereotipurile de conotație negativă prin care sunt percepuți romii de populația din jur. Șapte din zece non-roma intervievați consideră justificate sau chiar pe deplin justificate percepțiile precum că romii sunt murdari / nu se spală, sunt leneși și obișnuiesc să fure. De remarcat că romii nu neagă cu vehemență că aceste trăsături i-ar caracteriza. Astfel, calificativul *murdar / nu se spală* care ar descrie romii îl consideră justificat 27% din respondenții ce aparțin acestei etnii, iar altele 11% îl consideră chiar pe deplin justificat. În proporții asemănătoare romii acceptă la adresa sa percepții precum *leneș și fură*.

Un element paradoxal, luând în calcul acces limitat al romilor la serviciile de protecție socială, este percepția că aceștia totuși ar abuza de serviciile oferite de stat, caracteristică atât non-roma (42% consideră o asemenea afirmație justificată și 29% chiar pe deplin justificată) cât și roma, în cazul cărora cei care consideră această percepție drept justă (33% și, respectiv, 12%) predomină față de cei care o neagă (38%).

Și în final, atât societatea din care fac parte, cât și romii însuși par pesimiști privind perspectivele de adaptare a acestora în societate. Peste jumătate din romii intervievați și 75% din non-romi consideră justificată percepția romilor ca fiind prea diferiți pentru a se adapta societății (Tabelul 7.5).

Tabelul 7.5. Percepții / stereotipuri negative asupra romilor (%)

		Total nejustificat	Justificat	Pe deplin justificat
Romii sunt murdari / nu se spală	Roma	57	27	11
	Non-roma	28	39	27
Romii sunt leneși	Roma	49	36	11
	Non-roma	19	42	33
Romii fură	Roma	52	32	10
	Non-roma	18	42	31
Romii abuzează de serviciile oferite de stat	Roma	38	33	12
	Non-roma	15	42	29
Romii sunt prea diferiți pentru a se adapta societății	Roma	35	37	14
	Non-roma	15	45	30

* Diferențele până la 100% reprezintă ponderea non-răspunsurilor

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Studiul oferă o observație de valoare privind relația între modul de populare (cât de compactă este locuirea) și acceptarea percepțiilor negative a romilor despre sine însuși (tabelul 7.6). În cazul romilor există o relație semnificativă directă între ponderea acestora în comunitate și gradul de acceptare a percepțiilor negative despre romi. Astfel, cu cât ponderea romilor în comunitate este mai mare (populare compactă), cu atât aceștia tind mai mult să-și atribui trăsăturile negative. În cazul non-romilor o asemenea relație nu a fost atestată.

Tabelul 7.6. Corelația Pearson⁶¹ între acceptarea percepțiilor negative despre romi și ponderea populației roma în comunitate

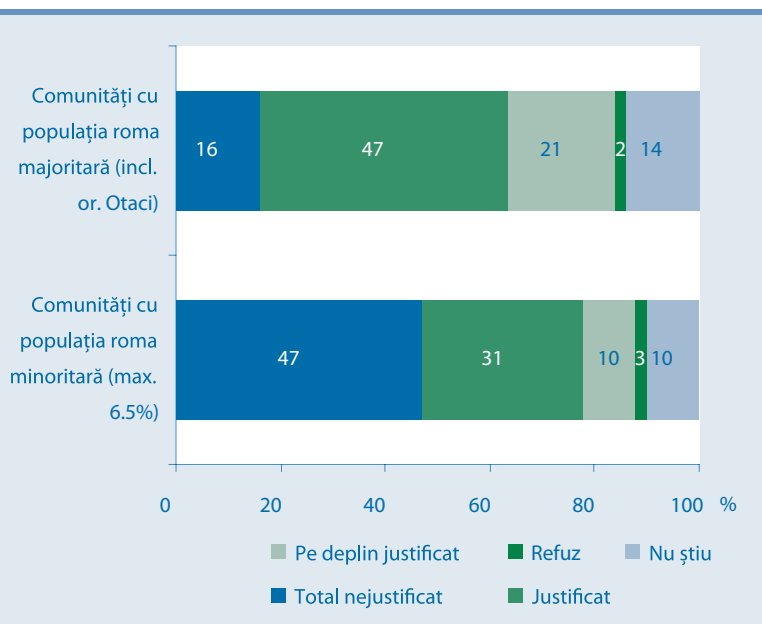
	Roma	Non-roma
Romii sunt murdari / nu se spală	0.184(**)	-0.045
Romii sunt leneși	0.232(**)	-0.097
Romii fură	0.179(**)	0.015
Romii abuzează de serviciile oferite de stat	0.274(**)	0.088
Romii sunt prea diferiți pentru a se adapta societății	0.139(**)	-0.014

** corelația este semnificativă la nivelul de 0,01

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

O demonstrație mai vizibilă a acestei relații este prezentată în diagrama 7.2. În comunitățile de populare compactă a romilor (s. Vulcănești, s. Ursari cu o populație roma predominantă și or. Otaci cu o pondere de circa 40% roma în populația totală) aceștia manifestă o rezistență mai mare la adaptare societății, doar 16% consideră nejustificată teza precum că romii sunt prea diferiți pentru a se adapta. Pentru comparație, în restul comunităților, unde romii constituie o pondere foarte mică în totalul populației, de aici și, inevitabil, un grad sporit de relaționare cu alte etnii, această teză este respinsă de trei ori mai des (47% din respondenți).

Diagrama 7.2. Gradul de justificare a percepției privind imposibilitatea adaptării romilor în societate pe tipuri de localități, în funcție de ponderea populației roma (eșantionul roma) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

doar 16% consideră nejustificată teza precum că romii sunt prea diferiți pentru a se adapta. Pentru comparație, în restul comunităților, unde romii constituie o pondere foarte mică în totalul populației, de aici și, inevitabil, un grad sporit de relaționare cu alte etnii, această teză este respinsă de trei ori mai des (47% din respondenți). Acest lucru poate fi determinat de inevitabilitatea relațiilor sociale cu alte grupuri etnice din comunitate.

În pofida opiniilor destul de negative despre romi și percepția larg răspândită de populația generală că s-ar acorda prea multă atenție acestui grup etnic, sondajul arată acceptabilitatea unei anumite asistențe pentru romi în depășirea barierelor

⁶¹ Coeficientul de corelație Pearson: măsoară puterea și direcția unei relații liniare dintre două variabile; descrie direcția și măsura în care o variabilă este liniar asociată cu altă variabilă. În cazul dat a fost măsurată asocierea între ponderea romilor în comunitate și gradul de acceptare a percepțiilor negative. Concluzia care reiese din semnificația corelației arată că dacă ponderea populației roma în comunitate este mai mare, cu atât romii tind mai mult să accepte percepțiile negative despre propria etnie.

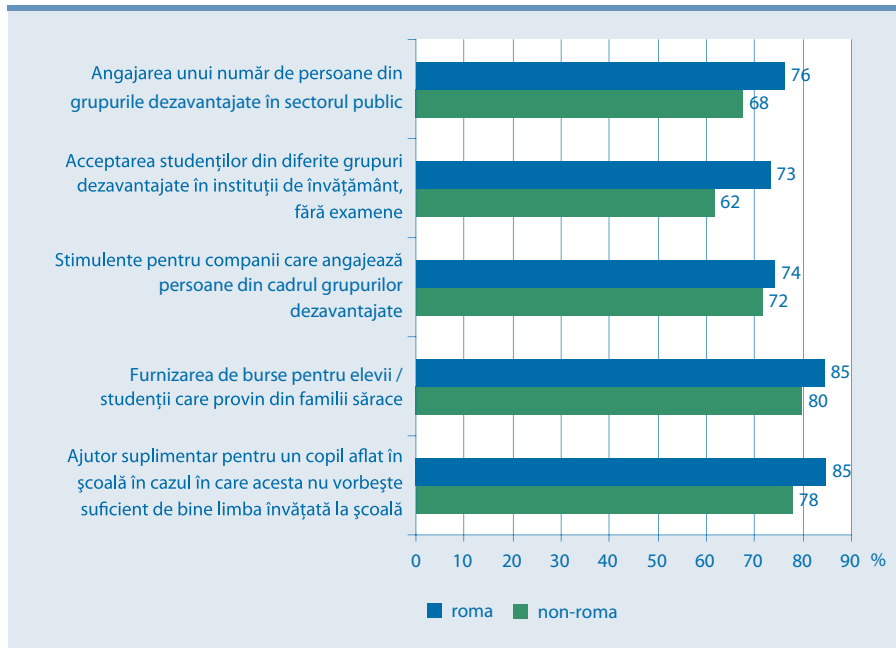
structurale de îmbunătățire a condițiilor lor de viață. Întrebați despre acceptarea unei discriminări pozitive, adică sprijinirea grupurilor defavorizate (indiferent de etnie) pentru a accesa locuri de muncă sau educație, cei mai mulți dintre respondenți au declarat ca este acceptabil, fără diferențe semnificative între romi și non-romi (diagrama 7.3). Dacă acordul cu un astfel de sprijin, exprimat de respondenții romi nu este surprinzător, acceptabilitatea cu astfel de instrumente, exprimată de respondenții non-romi este foarte promițătoare pentru viitoarele intervenții cu privire la incluziunea socială (a romilor, dar, de asemenea, a altor grupuri) în țară. Suportul mare pentru acțiunile afirmative în rândul non-romilor intervievați în sondaj este cel mai probabil, de asemenea, cauzat de faptul că aceștia locuiesc în apropierea romilor. Ei știu un pic mai mult despre romi decât oameni care trăiesc departe de ei și văd, de asemenea, că îmbunătățirea vieții romilor ca fiind importantă pentru îmbunătățirea calității generale a vieții în localitățile lor. Femeile, atât rome cât și non-rome, sprijină aceste forme de discriminare pozitivă într-o măsură mai mare. Diferențele dintre bărbați și femei, pentru unii indicatori au ajuns la 5%-6% de răspunsuri de acceptare mai multe în rândul femeilor (Anexa 1, tabelul 7.7).

Discriminarea pe baza apartenenței la etnia roma rămâne a fi o realitate cotidiană în viața acestora. Fiecare al treilea rom (32%) consideră că a fost discriminat în ultimul an din cauza apartenenței sale etnice. În rândul non-roma discriminarea pe criteriul de apartenență etnică percepută are o incidență de zece ori mai mică.

De fapt apartenența la etnia roma este asociată unei discriminări multidimensionale. A fi rom înseamnă a fi discriminat nu doar după criteriul etnic, ci și de gen, vârstă, dizabilitate etc. În rândul romilor este de cinci ori mai des raportată incidența discriminării pe gen, de 2,5 ori ce pe vârstă și de trei ori cea în baza unei dizabilități.

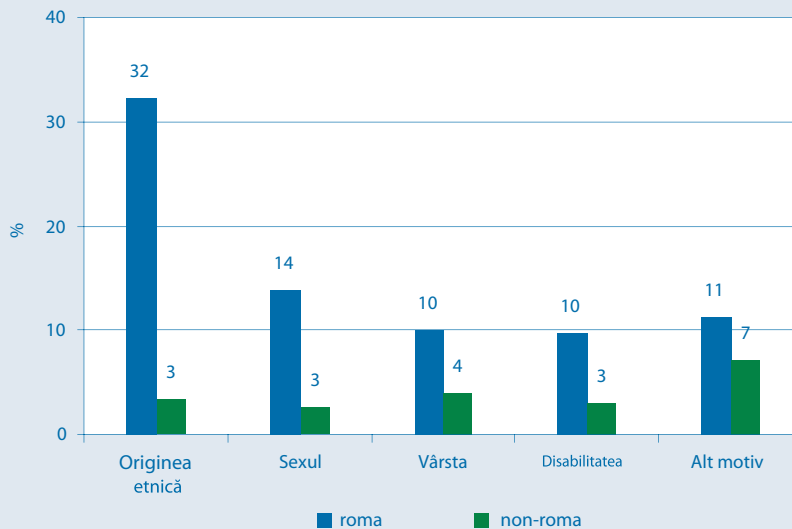
Ultimul indicator, discriminarea în baza unei dizabilități, provoacă anumite dubii vis-a-vis de perceperea corectă a conceptului de discriminare, dar și de sinceritatea răspunsurilor. În lipsa unui indicator direct asupra numărului persoanelor cu dizabilități în rândul romilor ne vom referi la ponderea persoanelor care au frecventat o școală pentru persoane cu dizabilități – 1% în totalul populației de 6 ani și peste, atât în rândul roma, cât și non-roma. Prin urmare, datele demonstrează că nu există diferență între aceste categorii de persoane în ce privește numărul persoanelor cu dizabilități. Chiar și în cazul unei rate de școlarizare a persoanelor cu dizabilități foarte modeste, cele 10% de romi care s-au declarat discriminați pe motiv de dizabilitate se pare că nu reflectă starea reală de lucruri, deoarece discriminată din cauza unei dizabilități poate fi doar o persoană cu dizabilități, iar 10% este un număr prea mare pentru a reflecta ponderea persoanelor cu dizabilități în rândul roma (diagrama 7.4).

Diagrama 7.3. Acceptarea formelor de discriminare pozitivă a grupurilor dezavantajate (ponderea răspunsurilor de acceptare) (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 7.4. Incidența cazurilor de discriminare în funcție de un șir de criterii (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

de discriminare a romilor. Iar din cele 120 apeluri înregistrate la linia fierbinte⁶² a Coaliției Nediscriminare înregistrate în 2012, nici unul nu a parvenit din partea romilor.⁶³

Analiza incidenței cazurilor de discriminare de diferite forme scot în evidență câteva aspecte importante:

- Primul și probabil cel mai important aspect ține de specificul discriminării persoanelor de diferit gen. Datele studiului nu confirmă existența discriminării mai pronunțate a femeilor roma față de bărbații de aceeași etnie, nici măcar când este vorba despre discriminare pe criterii de gen (tabelul 7.7);
- Discriminarea pe criteriile de apartenență etnică afectează într-o măsură mai mare tinerii romi (38% în rândul tinerilor de 15-29 ani, față de 25% în rândul persoanelor de 50 ani și peste);
- Incidența discriminării pe criterii de vârstă în rândul roma crește odată cu vârsta respondentului, de la 6% în rândul tinerilor, la 13% în rândul celor de 50+ ani.

Tabelul 7.7. Incidența formelor de discriminare în rândul populației roma, pe grupe de vârstă și sexe (%)

		Discriminarea etnică	Discriminarea pe gen	Discriminarea pe vârstă
Sexe	Bărbați	31	11	11
	Femei	33	15	10
Vârstă	15 – 29 ani	38	10	6
	30 – 49 ani	35	16	11
	>=50 ani	25	15	13

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Alte forme de discriminare, cel mai probabil bazate pe criterii sociale, precum nivelul de venituri, au o incidență de 11% în rândul roma și 7% în rândul non-roma.

A se ține cont și de faptul că întrebările cu privire la discriminare nu au specificat subiectul discriminator (cine are comportament discriminator). De aceea, cu excepția discriminării în baza apartenenței etnice, subiectul discriminator în cazul roma poate fi atât persoane de altă etnie, cât și chiar de etnie roma.

Totodată, adresabilitatea romilor în situații de discriminare este foarte scăzută. Marea majoritate a experților intervievați nu au putut exemplifica concret cazuri

⁶² Numărul 0-8003-8003 poate fi apelat în mod gratuit și confidențial de la orice telefon fix sau public de pe teritoriul Republicii Moldova, mai multe informații - http://www.nediscriminare.md/index.php?module=sections&cat_id=1.

⁶³ Informație oferită de operatorul liniei fierbinți nediscriminare.

7.6. Integrare și acces la instituții

Scopul final al oricărei politici a statului îndreptate spre îmbunătățirea vieții unor grupuri minoritare distincte (în cazul dat etnice) ține de sporirea accesului acestora la bunuri, servicii și protecție în mod egal cu grupurile majoritare. Or, „ghetoizarea” unui grup automat înseamnă raportarea strict la propriul grup sau comunitate fără a se vedea în vreun fel ca parte componentă a unei entități mai largi în cadrul statului comun. În cazul roma, nu constatăm anumite diferențe și elemente specifice în raportarea la cele trei identități de bază, națională (cetățean), etnică (rom) și comunitară (cetățean al comunității de reședință). Fiind întrebați cât de mândri se simt de aceste apartenențe, circa 90 la sută din romi s-au declarat mândri sau foarte mândri, o proporție comparabilă cu cea înregistrată în rândul non-roma (diagrama 7.5).

În acest context, invocăm și rezultatele unui studiu tematic⁶⁴, în cadrul căruia sentimentul de mândrie redat de apartenența sa etnică este înregistrat la nivelul de 72%-85% în rândul grupurilor etnice de bază (72% - ucraineni, 85% - bulgari, restul grupurilor etnice plasându-se în aceste limite).

Comparația cu datele aceluiași studiu arată că romii sunt mai atașați de statul nostru decât ceilalți cetățeni care aparțin grupurilor etnice minoritare. Sentiment de mândrie cauzat de statutul de cetățean au declarat nouă din zece romi. Pentru comparație, în rândul etnicilor ucraineni același lucru l-au declarat doar 58%, al rușilor - 61%, al bulgarilor - 63%, al găgăuzilor - 77%.⁶⁵

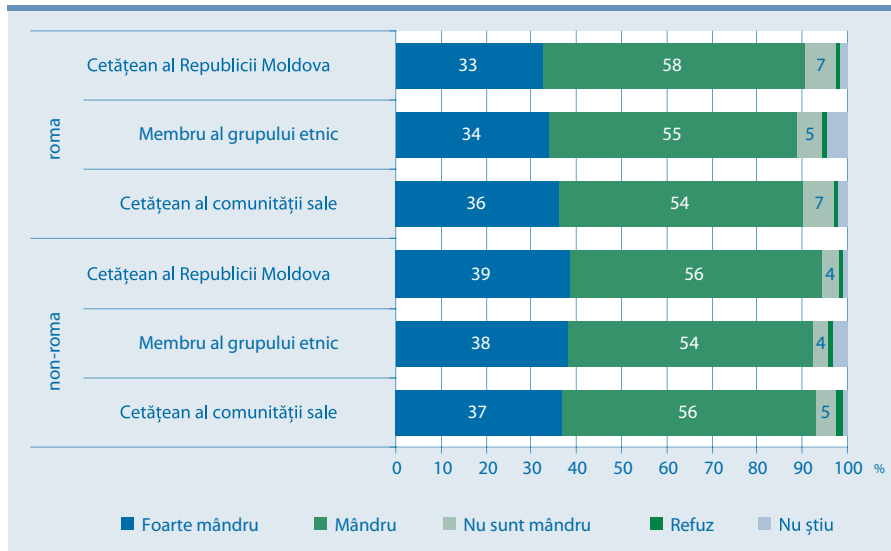
Explorarea opțiunilor care ar optimiza includerea și participarea romilor în cadrul societății scoate în evidență faptul că în viziunea romilor orice metode sunt benefice, pe când în cazul non-roma unele metode sunt privite cu suspiciune.

Însă cele mai de valoare concluzii sunt oferite de analiza comparativă a modului de ordonare a factorilor după importanța acestora, oferită de respondenții în cadrul sondajului nostru (tabelul 7.8). Ordonând factorii în funcție de numărul respondenților care a indicat că aceștia ar fi importanți și foarte importanți obținem următoarele observații:

- Viziunile roma asupra a ce ar facilita integrarea lor în societate diferă substanțial de opiniile non-roma, coincidențele fiind doar asupra faptului că ambele grupuri plasează pe primele poziții după importanță incluziunea prin educație și posedarea limbii de comunicare în cadrul societății. Romii au plasat pe primul loc (88% dintre respondenți) finalizarea de către copiii roma a cel puțin studiilor primare drept fapt care ar facilita integrarea romilor. În cazul non-roma (care s-au referit la fel la integrarea romilor) acest factor se plasează pe locul doi, cu 60%. La un nivel cu școlarizarea, non-roma plasează factorul limbii, ca romii să cunoască fluent limba oficială (62%, primul loc după numărul de respondenți care au indicat);

Diagrama 7.5.

Gradul de mândrie de apartenența sa etnică, națională și comunitară (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

⁶⁴ Institutul de Politici Publice; „Etnobarometrul în Republica Moldova”, Editura GUNIVAS, Chișinău 2006.

⁶⁵ Idem.

- În rest, opiniile roma sunt foarte diferite de cele menționate de non-roma. Între primii cinci factori în opinia roma se mai regăsesc prezența romilor în rândul cadrelor didactice și al medicilor, sporirea numărului de romi care au finalizat studiile superioare și posesia limbii oficiale pe locul cinci. Urmează ca eventual impact în vederea integrării romilor factorii legați de prezența acestora în APL, pe posturi de primar, viceprimar, dar și ministru de etnie roma. Este surprinzător faptul că romii se arată mai puțin încrezuți că un ministru rom ar facilita includerea și participarea etniei în societate, decât dacă romii ar fi prezenți în rândul profesorilor și medicilor. Non-roma deopotrivă, după educație și posesia limbii plasează factorii socio-integraționiști, precum egalarea în venituri (54%), un stil de viață asemănător cu cel al majorității populației (53%) și locuirea printre populația majoritară (44%). Acești din urmă factori deopotrivă sunt mai puțin apreciați de romi, însă romii cel mai puțin încrezuți sunt în faptul că căsătoriile mixte între tinerii romi și cei de alte etnii ar facilita integrarea romilor în societate.
- Non-romii la rândul lor în mod evident resping ideea că sporirea participării și integrării romilor poate fi asigurată prin prezența romilor în grupuri profesionale și ierarhic superioare în societate, precum profesori, medici, polițiști, primari sau miniștri. Prin aceasta constatăm că non-roma vizează integrarea romilor prin asumarea într-un mod indiscutabil a standardelor de trai a populației majoritare, fără a fi gata să ofere facilități de integrare prin acces la poziții profesionale care conferă un avans sporit la statutul social.

Tabelul 7.8. Situațiile care în opinia respondenților ar facilita includerea și nivelul de participare a romilor în societate

	Roma		Non-roma	
	Important+ Foarte important	Rating	Important+ Foarte important	Rating
Toți copiii romi să finalizeze cel puțin școala primară	88%	1	60%	2
Romi care lucrează ca profesori	85%	2	31%	10
Romi care lucrează ca doctori	85%	3	30%	11
A avea un număr mare de romi care au finalizat studiile universitare	84%	4	37%	6
Romii să cunoască în mod fluent limba oficială	83%	5	62%	1
Romi care lucrează în administrația publică	83%	6	31%	9
A avea un primar sau viceprimar de etnie romă în orașul în care locuiesc mai mulți romi	80%	7	21%	13
A avea un ministru din comunitatea romă	79%	8	20%	14
Romii să aibă aceleași venituri ca populația majoritară	79%	9	54%	3
Romi care servesc statului în calitate de polițiști	78%	10	22%	12
Romii să aibă același stil de viață ca populația majoritară	76%	11	53%	4
Romii să locuiască în cartiere în care locuiește și populația majoritară	72%	12	43%	5
Fetele din populația majoritară să se căsătorească cu băieții romi	57%	13	33%	8
Băieții din populația majoritară să se căsătorească cu fetele rome	56%	14	35%	7

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Cât privește accesul la serviciile actorilor sociali care au misiunea de îmbunătățire a vieții cetățenilor, marea parte a populației (79% non-roma și 74% roma) nu a primit nici un ajutor fie din cauza că nu s-au adresat, fie s-au adresat însă fără vreun rezultat (diagrama 7.6). În restul cazurilor, distingem cele mai active trei instituții în acest sens, fiind vorba despre biserică / lideri religioși, din partea cărora au primit asistență în ultimul an 15% roma și 11% non-roma, primăria (13% și, respectiv, 12%), și în cazul romilor liderii comunitari (6%), avându-se în vedere careva lideri ai comunității roma, deoarece în cazul non-roma această categorie are o prezență modestă (0,3%).

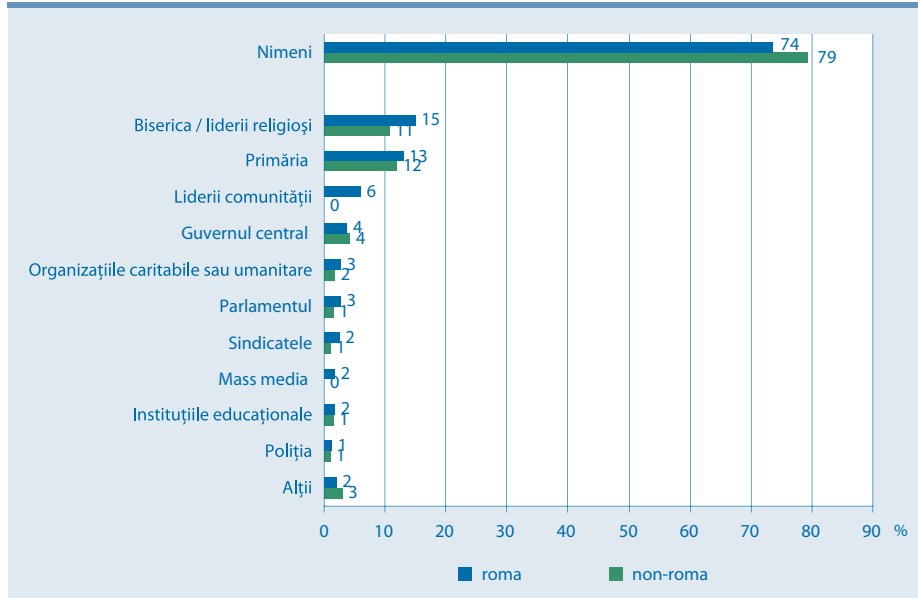
Fiind întrebați despre instituțiile care ar trebui să fie mai implicate decât sunt în prezent, respondenții evidențiază în primul rând principalele instituții ale statului – APL, Guvernul și Parlamentul (diagrama 7.7).

Sectorul asociativ are o prezență modestă atât privind asistența acordată, cât și așteptările cetățenilor. Doar 10 la sută roma și tot atâtia non-roma cunosc vreo organizație non-guvernamentală care oferă sprijin victimelor discriminării și doar 4% romi au putut numi o organizație nonguvernamentală care operează în sprijinul lor.

Campania publică *Dosta*⁶⁶ este cunoscută pentru 5% roma și 3% non-roma.

Diagrama 7.6.

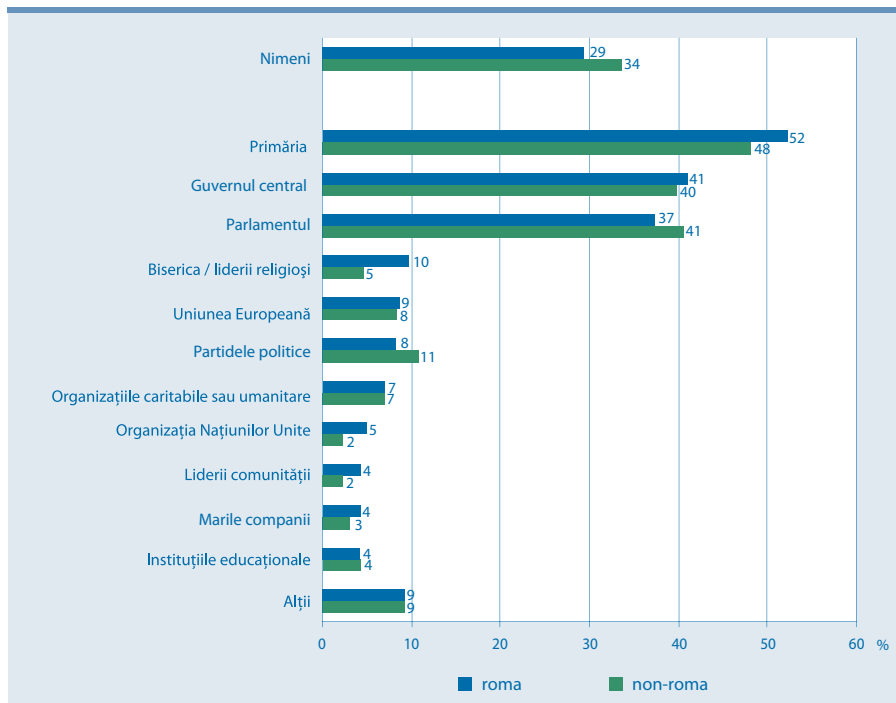
Instituții care au contribuit la îmbunătățirea vieții respondenților (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

Diagrama 7.7.

Instituții care ar trebui să fie mai implicate decât sunt în prezent (%)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația roma, 2011

⁶⁶ Dosta (NT: ajunge!, în limba romani) – o campanie de conștientizare a Consiliului Europei care urmărește apropierea între non-roma și roma prin înlăturarea barierelor cauzate de prejudecăți și stereotipuri.

PERSPECTIVE PENTRU ROMI

Creșterea ponderii copiilor romi care frecventează instituțiile de învățământ și își continuă studiile în ciclurile superioare – cea mai importantă prioritate;

Minimalizarea importanței studiilor este considerată de experți intervievați principala barieră de integrare socială a romilor. Lipsa studiilor se reflectă negativ nu doar în ceea ce privește accesul pe piața muncii, dar și la nivel de deținere a informațiilor privind existența diferitor servicii medicale, sociale pe care aceștia le-ar putea accesa. Într-o eră a tehnologiilor, lipsa cunoștințelor elementare face extrem de dificilă participarea la viața comunitară.

Unii experți au relevat că la moment trebuie să se valorifice potențialul existent al romilor prin oferirea unor oportunități de dezvoltare a meșteșugăritului, dar și a afacerilor mici.

Cei care doresc să obțină o muncă eu aș vedea aceasta prin mini inițiative locale, de croitorie, de meșteșugărit. De pus accent pe ceea ce au învățat ei să facă de ani de zile, ceea ce nu necesită prea mare experiență. S-ar fi găsit într-o localitate 4-5 persoane care să facă cu încetul o meserie, probabil acesta ar fi unul dintre începuturi. Programele de nivel național nu sunt eficiente, trebuie de început cu microinițiatives la nivel local, cum ar fi aceste programe susținute de stat sau implementarea unor proiecte (expert, consultant în problemele romilor).

Mediatorii comunitari – percepuți în mare parte ca factori-cheie în schimbarea unor comportamente a romilor și informarea acestora.

Pentru Republica Moldova, acolo unde lumea este lipsită de inițiativă, inclusiv romii, trebuie să existe o persoană care să le mai scuture un pic blana, să aibă toți copiii înscriși, documentați, să vadă dacă merg toți copiii la școală, să meargă acasă la copil și să-l întrebe de ce. Să fie acele puncte de legătură între instituțiile medicale și unitatea de romi atunci când este o campanie de vaccinare... (expert, consultant în problemele romilor).

Consolidarea societății civile și sporirea activismului în rândul romilor.

... nefiind rom, dar lucrând cu ei, am observat că există o separare a ariilor de intervenție și a ariilor geografice... intervenția ONG. Fiecare ONG își are localitățile sale și practic nu se va implica în alte localități, aceasta probabil este o regulă, nici până acuma nu am înțeles de unde vine divizarea aceasta. Ceea ce poate face ONG și ceea ce face prin anumite localități nu este permis celuilalt pentru că intră automat în conflict și fiecare își are populația sa, fiecare își are chiar și neamurile de romi, cu care se împacă mai bine, ori că vin și ei din grupuri diferite de romi aceasta am observat eu. În plus, ONG-uri din Chișinău au tendința să nu permită ONG-urilor locale să intervină mai activ... (expert, consultant în problemele romilor).

Un exemplu foarte relevant este implicarea ONG-urilor în ajustarea cadrelor normative privind mediatorii... nimeni din ONG nu a contribuit la aceasta... toată lumea lăsându-se în seama ministerului ca pe urmă să-i poată critica. Lipsa de activism duce adesea la nemulțumiri din partea romilor în general (expert, consultant în problemele romilor).

CONCLUZII

EDUCAȚIA

Participarea romilor la educație rămâne a fi una redusă. Datele studiului regional PNUD/BM/CE, privind situația roma, reflectă că în anul 2011 rata brută de participare a copiilor roma în învățământul preșcolar a constituit 21%, aceasta fiind cu circa 58 p.p. mai joasă față copiii non-roma. De asemenea, există diferențe semnificative ale ratelor brute de participare a copiilor roma și non-roma în treptele învățământului obligatoriu. Rata brută de participare a copiilor roma de 7-15 ani în învățământul obligatoriu (primar și gimnazial) a constituit 54%, fiind aproape în jumătate mai mică față de cea a copiilor non-roma (90%)⁶⁷. Aceste statistici alarmante se mențin în timp, în anul 2005 rata brută de participare în învățământul obligatoriu (primar și gimnazial) al copiilor romi de 7-15 ani constituia 57%, iar a non-roma - 94%⁶⁸. Și mai mic este nivelul de cuprindere a copiilor roma în învățământul secundar profesional (16%), la această treaptă fiind cea mai mare discrepanță între roma și non-roma, în rândul cărora rata de cuprindere este de 78%.

Din perspectiva dezvoltării umane, educația timpurie reprezintă pilonul primar pentru realizarea condițiilor unei integrări eficiente în învățământul general obligatoriu, precum și cel profesional. La momentul realizării studiului peste 76% din copiii roma în vârstă de 3-6 ani nu frecventau nici o instituție preșcolară, proporția acestora fiind mai mare de circa 4,3 ori, comparativ cu copiii non-roma (18%). Este observat și un nivel mai mic de implicare a părinților roma în activități de susținere a socializării și integrării educaționale timpurii a copiilor. Doar 28% dintre copiii roma în vârstă de 3-6 ani în ultimele trei zile au lecturat sau au privit poze împreună cu un adult din gospodărie, pe când în familiile non-roma acest indicator este cu 41 p.p. mai ridicat, constituind 69%. Totodată, doar 27% dintre copiii roma de vârsta respectivă au colorat sau desenat împreună cu un adult din familie, comparativ cu 52% copii non-roma și doar doar 25% dintre copiii roma au învățat literele sau cifrele, comparativ cu 55% copii non-roma.

La atingerea vârstei de 6 ani, copiii roma sunt extrem de slab pregătiți pentru a fi integrați în sistemul învățământului primar. Aceasta din start le sporește șansele pentru nereușită și eșec școlar. Doar circa 26% dintre copiii roma de vârsta respectivă pot identifica cel puțin 10 litere din alfabet, față de 62% non-roma. Doar 14% dintre copiii roma pot citi cel puțin patru cuvinte simple, față de non-roma - 44%. Doar 9% din copiii roma își pot scrie numele, 1/3 cunosc simbolurile pentru numerele de la 1 la 10 și doar 66% înțeleg propoziții simple în limba de stat.

Discrepanța în pregătirea / reușita școlară a copiilor roma și non-roma sporește și pe parcursul studiilor, deoarece copiii roma prezintă o frecvență mai redusă a lecțiilor. Zilnic frecventează școala doar 73% dintre copiii roma, sau cu 23 p.p. mai puțini față de copiii non-roma (96%). Circa 14% dintre copiii roma lipsesc cel puțin 1 zi pe săptămână de la școală, iar peste 9% lipsesc de la școală mai mult de 4 zile pe lună. Analiza pe sexe denotă că cel mai mult lipsesc de la școală băieții roma, indiferent de numărul de zile lipsă, în ambele cazuri proporția acestora constituie circa 14% din cazuri.

Motivele frecventării reduse și a abandonului școlar din partea copiilor roma sunt diferite, atât obiective, cât și subiective, precum: (i) incapacitatea acoperirii costurilor aferente educației - 46%, (ii) opinia că este suficient instruit - 13% și (iii) nevoia de a munci - 8%, (iv) căsătoriile timpurii - 7%, (v) boala - 6%, (vi) sarcina - 3%, etc. Totodată, cu toate că atitudinile și practicile discriminatorii în școală nu reprezintă un motiv determinant al nefrecventării și abandonului școlar, datele arată că copiii roma se confruntă de circa 2,5 ori mai frecvent cu astfel de atitudini, comparativ cu respondenții non-roma. De asemenea,

⁶⁷ Rata de participare în educația obligatorie – proporția persoanelor chestionate în vârstă de 7-15 ani care sunt cuprinse în educație ca proporție în totalul celor de 7-15 ani din cercetare. A fost utilizat grupul de vârstă 7-15 ani ca vârstă obligatorie pentru școlarizare comună pentru toate țările incluse în cercetare. Vârsta de 6 ani nu a fost inclusă deoarece majoritatea acestora nu au fost nu erau cuprinși în educația la momentul cercetării. Deasemenea nici o informație referitor la clasă/grade nu a fost colectată, se vorbește despre ratele brute în locul celor nete.

⁶⁸ S. Cace, V. Cantarji, N. Sali, M. Alla, „Romii în Republica Moldova”, Chișinău 2007.

frecvența școlară este influențată și de factori de natură sistemică, precum: (i) existența programelor pentru promovarea incluziunii educaționale a romilor și (ii) a gradul de pregătire a cadrelor didactice pentru activitatea cu copiii roma, implicarea acestora în susținerea incluziunii educaționale, inclusiv prevenirea și/sau depășirea atitudinilor și practicilor discriminatorii în școală. În ambele cazuri responsabilitatea înlăturării oricăror bariere apărute în acest context revinându-i statului. Analfabetismul nu este o problemă actuală pentru Republica Moldova dacă ne referim la populația generală. Același lucru, însă, nu poate fi spus și în cazul romilor. Rata de alfabetizare a tinerilor roma în vârstă de 16-24 ani constituie 74%, iar a populației adulte de 16 ani și peste - 69%, fiind în ambele cazuri mai redusă cu 22 p.p. față de populația non-roma de vârstele respective. Discrepanțele sunt și mai pronunțate în cazul femeilor roma, unde rata de alfabetizare la persoanele de 16-24 ani constituie 72%, mai joasă cu 28 p.p., comparativ cu femeile non-roma (100%), iar de 16 ani și peste constituie 63%, fiind mai mică cu 36 p.p. față de respondentele non-roma de același sex (99%).

Romii prezintă un nivel de cunoștințe extrem de redus, iar numărul anilor complet petrecuți în școală fiind de circa 2,4 ori mai puțin, comparativ cu non-roma. Astfel, peste 32% dintre romii cu vârsta de 6 ani și peste nu știu să scrie și să citească, în cazul non-roma aceste persoane constituie 2%. În rândul copiilor până la 15 ani nu știu să scrie și să citească peste 38%, al tinerilor de 15-29 ani și adulților de 30-49 ani analfabeți sunt peste ¼, iar în rândul persoanelor vârstnice de 50 ani + peste 40% dintre persoanele roma.

În ceea ce privește capacitatea utilizării tehnologiilor moderne, datele arată că doar 14% dintre romii pot utiliza calculatorul pentru a culege un text în MS Word, comparativ cu 35% pentru respondenții non-roma.

Prin urmare, copiii Roma intră în sistemul educațional mai târziu și îl părăsesc mai devreme, chiar începând cu absolvirea treptei primare. Din perspectiva drepturilor omului aceasta sugerează asupra incapacității ulterioare a romilor de a-și realiza dreptul la muncă și obținerea veniturilor decente, de a transmite adecvat valorile sociale ale comunității, degenerând în deprivări și excluziuni sociale multiple. Astfel, pentru redresarea situației în acest context, în opinia liderilor și experților în domeniu sunt absolut necesare identificarea mecanismelor, politicilor publice pentru atragerea copiilor în școală, accentul fiind pus nu doar pe romi, ci în general pe copiii din familiile vulnerabile. De asemenea, sunt necesare activități de informare și sensibilizare a romilor, inclusiv implicarea acestora în cadrul discuțiilor privind importanța studiilor, în acest sens rolul mediatorului social ar putea fi considerat drept crucial.

SĂNĂTATEA

În general, atât în aprecierea subiectivă a stării de sănătate, cât și în prevalența declarată a bolilor cronice, inclusiv care ar împiedica realizarea activităților zilnice, diferențele între roma și non-roma sunt insesizabile. Discrepanțele, însă, sporesc odată cu vârsta. Astfel, ponderea persoanelor care își apreciază pesimist starea sănătății în rândul romilor cu vârsta de 15-29 ani este de circa 3 ori mai mare, față de non-roma (8%) de aceeași vârstă, iar a celor care au probleme de sănătate - de 2 ori mai mare, comparativ cu non-roma (8%).

Datele arată că proporția copiilor roma de vârsta 0-6 ani acoperiți cu vaccinări este destul de înaltă - 94%, diferențele față de non-roma fiind ne semnificative - doar de 2 p.p. Respectarea calendarului de vaccinări constituie totuși o problemă în cazul romilor. Aceasta conduce la apariția diferențelor față de copiii non-roma la atingerea vârstei pentru pregătirea de integrare școlară. Astfel, rata de vaccinare a copiilor roma de 6 ani constituie 88%, fiind cu 12 p.p. mai redusă comparativ cu copiii non-roma. Sunt observate și diferențe semnificative bazate pe sexe, proporția fetelor roma vaccinate (97%) fiind cu 20 p.p.

mai mare ca cea a băieților roma (77%). Cauzele principale ale neimunizării copiilor roma menționate de către părinții acestora sunt: lipsa cunoștințelor despre necesitatea imunizării și nedorința pentru a plăti vaccinarea (12%), lipsa informației privind revenirea pentru următoarele doze ale vaccinului (9%), cunoștințe insuficiente despre vaccinul administrat, frica de reacții adverse și neîncrederea în eficiența acestuia (11%), copilul nu a atins vârsta necesară pentru vaccinare (33%), precum și alte cauze.

Calitatea indicatorilor sănătății romilor este influențată și de deprinderile nocive în rândul acestora. Circa $\frac{1}{4}$ dintre romi (în vârstă de 16 ani și peste) fumează zilnic. Proporția acestora fiind practic de 1,7 ori mai mare față de non-roma (15%). Proporția femeilor roma fumătoare (16%) este de 3 ori mai mică față de cea a bărbaților roma (47%), însă de circa 6 ori mai mare față de femeile non-roma (3%). Totodată, aproape lunar au consumat băuturi alcoolice 22% din roma și 26% și non-roma, pe când proporția persoanelor, care nu au consumat alcool pe parcursul anului trecut, în rândul romilor constituie 61%, iar în rândul non-roma - 51%.

Accesibilitatea geografică a infrastructurii medicale nu reprezintă o problemă pentru gospodăriile casnice roma și non-roma. Circa 47% din gospodăriile roma și peste 50% non-roma locuiesc la o distanță de până la 1 km până la oficiul medicului de familie sau punctul medical. Altele peste 1/3 de gospodării locuiesc la o distanță ce nu depășește 3 km.

Factorul major care restricționează accesibilitatea *de facto* a serviciilor medicale pentru romi este rata joasă de asigurare medicală. Doar circa 35% dintre roma dispun de polițe de asigurare medicală individuală, comparativ cu 71% non-roma. Proporția cea mai mare a romilor neasigurați este concentrată în rândul persoanelor de 15-29 ani (70%) și 30-49 ani (72%), diferența în acest context față de non-roma fiind de 34 p.p. și, respectiv, 36 p.p. Printre cauzele lipsei asigurării medicale au fost menționate costul înalt al polițelor în raport cu veniturile acestora datorită ratelor scăzute de ocupare și prin faptul că ei consideră că nu au nevoie de polițe, deoarece oricum vor trebui să plătească pentru serviciile medicale.

Pe de o parte, cheltuielile roma pentru sănătate, deși mai mici față de non-roma, nu atestă discrepanțe foarte mari, media lunară per persoană a cheltuielilor gospodăriilor roma pentru sănătate constituie 79,18 MDL, pe când ale gospodăriilor non-roma (92,90 MDL).

Adresabilitatea romilor la serviciile medicale este redusă. Cel puțin 47% dintre roma pe parcursul ultimului an nu s-au adresat niciodată la medic. Totodată, circa $\frac{1}{4}$ dintre gospodăriile casnice roma și membrii acestora nu cunosc nici un medic la care ar putea apela în caz de necesitate și nu au încredere că vor putea primi servicii medicale. De menționat că în rândul non-roma proporția acestor gospodării este în jumătate mai redusă. În calitate de principale motive ale neadresării romilor la medic au fost raportate costurile mari legate de tratament și incapacitatea acoperirii acestora (81%), precum și lipsa poliței de asigurare medicală (5%).

Adresabilitatea redusă și tardivă la medic conduce la incidența și prevalența stărilor de morbiditate și agravarea bolilor cronice în rândul romilor. Circa 8% dintre romi au declarat că suferă de astm, 17% - bronșită cronică, BPOC⁶⁹ sau emfizem, 40% - hipertensiune, circa 37% - probleme ale sistemului muscular și osteoarticular, circa 16% - anxietate cronică și depresie, și 8% - diabet zaharat. În rândul non-roma proporția celor care suferă de astm, boli pulmonare, stări depresive este cu mult mai redusă, exceptând bolile necontagioase unde diferențele sunt ne semnificative.

Referitor la incidența investigațiilor medicale specializate datele arată că persoanele roma (78%) prezintă un acces mai redus la investigațiile medicale specializate, comparativ cu persoanele non-roma (89%).

⁶⁹ Boală Pulmonară Obstructivă Cronică.

OCUPAREA ȘI ȘOMAJUL

Încadrarea în câmpul muncii rămâne a fi o sursă de vulnerabilitate specifică romilor. Rata de ocupare a romilor este mai mică comparativ cu cea a non-romilor, fiind de doar 20%, comparativ cu 38% în rândul non-romilor.

Pregătirea profesională scăzută (lipsă în mare parte a studiilor) se răsfrânge asupra statutului ocupațional al romilor. Unul din șase romi care era la momentul desfășurării studiului angajat avea statut de muncitor necalificat, același statut îl aveau doar doi din zece non-romi. În populația non-roma cei mai mulți angajați lucrează în calitate de muncitori calificați (40%) și specialiști (15%), ponderea romilor care sunt angajați în calitate de muncitori calificați este de doar 5% și 2% în calitate de specialiști.

Principalele domenii de angajare atât pentru romi, cât și pentru non-romi sunt comerțul și agricultura. Însă, în rândul romilor concentrația în aceste domenii este mult mai mare. Ponderea romilor angajați în comerț este de aproape trei ori mai mare decât cea în rândul non-romilor, iar în agricultură - de două ori mai mare. Astfel, în aceste domenii activează aproape 73 la sută din romii angajați în câmpul muncii și doar 29 la sută în cazul non-romilor. Romii la rândul lor sunt foarte puțin prezenți în sectoarele care necesită o calificare înaltă, domenii precum educație și știință sau sănătate.

Aceste discrepanțe se reflectă și asupra formelor de proprietate a companiilor angajatoare și asupra mărimii companiilor în care sunt angajați respondenții. Romii sunt într-o măsură mai mare angajați în companii private de mărime mică.

Chiar și romii care reușesc să se angajeze prezintă o vulnerabilitate sporită comparativ cu non-romii. Doar 19 la sută din romii angajați au o statut de angajat permanentă, comparativ cu 69% non-romi. De aici și intensitatea muncii este mai mică, fiecare al doilea angajat roma muncește săptămânal mai puțin de 40 ore, comparativ cu 30% angajați non-romi; Totodată, în medie pentru aceleași categorii de vârstă numărul anilor lucrați de către romi este mai mic, decât cel al non-romilor, iar odată cu înaintarea în vârstă această diferență se accentuează.

Rata șomajului în rândul romilor este una ridicată - 37%, față de 20% în rândul non-romilor, iar acești indicatori depășesc cu mult rata șomajului înregistrat la nivel național - 7% pentru anul 2011. Din romii economic inactivi 56% nu au muncit niciodată în viață, ponderea acestei categorii în populația non-roma înregistrează valori mult mai mici - 18%.

În condițiile în care oferta locurilor de muncă în Republica Moldova este limitată, iar remunerarea este la un nivel foarte scăzut, în special a muncilor necalificate, compartiv cu cheltuielile pentru strictul necesar de viață, încadrarea romilor piața muncii din țară este un proces foarte dificil. În acest context, experții intervievați consideră că ar trebui valorificat potențialul romilor în domeniul meșteșugăritului și comerțului, prin inițierea unor afaceri mici

MIGRAȚIA

Percepțiile privind caracterul nomad al romilor reprezintă un stereotip pentru romii din Republica Moldova, cu rădăcinile în istoria mai îndepărtată. Ponderea populației actuale care a fost născută în afara țării noastre este la același nivel în rândul ambelor eșantioane (7% roma și 77% non-roma). Imigrările înregistrate au avut loc preponderent încă în perioada sovietică, fluxurile principale venind din Rusia și Ucraina.

Rata migrației economice (în scop de muncă) este aproximativ egală, 16% din romi și 12% din non-romi au locuit (cu excepția vizitelor scurte) într-o altă țară în ultimii ani.

Specifică romilor este migrarea familiilor în întregime, inclusiv cu copiii, 75% din roma au plecat peste hotare împreună cu familia, comparativ cu doar 47% în cazul non-romilor. Migrația romilor împreună cu copiii afectează încadrarea acestora în instituțiile de învățământ și regularitatea adresării la serviciile medicale obligatorii, însă îi scutesc pe copiii de efectele despărțirii de părinți.

Romii implicați în procesul de migrație sunt mai tineri, comparativ cu non romii. Din cauza practicilor de a emigra cu întreaga familie în rândul acestora nu există diferențe de gen în procesul de migrațiune, spre deosebire de populația generală, unde ponderea bărbaților ce emigrează este mai mare.

Alte trăsături specifice romilor privind emigrarea se referă la frecvența mai sporită, însă pe perioade mai scurte de aflare peste hotare, deci o emigrare sezonieră mai pronunțată.

Predominarea emigrărilor sezoniere, de scurtă durată, implică și o angajare de scurtă durată. Dacă fiecare al doilea non-roma a fost angajat permanent în țara-gazdă, în cazul romilor ponderea acestora este de două ori mai mică (24%). În schimb, în rândul romilor este mare ponderea celor care au activat în calitate de muncitori ocazionali (22%, comparativ cu 13% non-roma) sau lucrători pe cont propriu (18% și, respectiv, 10,5%).

CONDIȚII DE TRAI

Percepția gospodăriilor de ambele tipuri (roma și non-Roma) în ceea ce ține de calitatea locuirii este pozitivă, aproximativ în aceeași pondere (circa 77%) au declarat că locuiesc în condiții bune sau foarte bune. Totuși, datele studiului denotă o calitate mai redusă a locuirii în cazul gospodăriilor roma. S-a observat că ponderea gospodăriilor roma care locuiesc în case ruinate sau cartier sărac este de peste 3 ori mai mare, decât în cazul gospodăriilor non-roma, constituind 18% și, respectiv, 5%. În mediul rural 1/5 dintre gospodăriile roma locuiesc în asemenea condiții. Mai mult de 60% dintre gospodăriile roma care locuiesc în case ruinate sau cartier sărac sunt familii cu copii, în cazul gospodăriilor non-roma majoritatea acestora (82%) sunt gospodării fără copii.

Pentru Moldova nu este caracteristic fenomenul de supraaglomerare a locuinței. Însă în cazul gospodăriilor roma disponibilitatea suprafeței locuibile e mai mică decât în gospodăriile de comparare și în medie constituie 23,2 m² și, respectiv, 31,8 m². În afară de aseasta, gospodăriile roma din mediul rural se caracterizează prin tendințe spre supraaglomerare, exprimată prin faptul că este relativ mare numărul persoanelor per odaie de locuit, care constituie 1,79 față de 0,96 în gospodăriile non-roma.

Disponibilitatea utilităților în locuință este un alt aspect care relatează asupra diferențelor între gospodăriile studiate privind cultura locuirii. Circa 13% din gospodăriile roma nu sunt conectate la electricitate (în cazul non-roma 3%), doar 20% au baie în interior (comparativ cu 48% în cazul non-roma) și doar 16% locuințe roma au o toaletă în interior, comparativ cu 37% non-roma.

Accesul redus la utilități este parțial cauzat de rata scăzută de conectare a locuințelor roma la serviciile de aprovizionare cu apă potabilă. Doar jumătate dintre aceste gospodării dispun de apă la robinet sau acces la conducta de apă în interiorul locuinței sau în grădină/curte. În cazul gospodăriilor non-roma această pondere constituie peste 70%.

Costul înalt al gazului nu permite utilizarea acestuia pentru încălzire de către toate gospodăriile conectate la conductă. Aproximativ aceeași pondere de gospodării roma (47%) și non-roma (49%) conectate la conducta de gaz își permite utilizarea acestuia pentru încălzirea locuinței.

Asigurarea confortului minim necesar, exprimat prin disponibilitatea bunurilor de primă necesitate, este mai redus în gospodăriile roma, față de cele non-roma. Doar puțin peste jumătate din gospodăriile roma (53%) dispun de paturi pentru fiecare membru al familiei, față de 90% non-roma, de mașină de spălat dispun 31% dintre gospodăriile roma, față de 66% non-roma. Și în cazul disponibilității altor bunuri (televizor, computer, etc.) diferențe există, chiar dacă pentru unele tipuri sunt ne semnificative.

SITUAȚIA ECONOMICĂ

Situația economică a unei gospodării depinde esențial de statutul ocupațional al membrilor acesteia, de posibilitățile lor de a obține veniturile necesare, în special fiind influențată de statutul socioeconomic al persoanei considerate drept capul gospodăriei.

Participarea populației roma la piața muncii are conotații specifice, fiind, pe de o parte, mai redusă, iar pe de altă parte, mai orientată spre sectorul privat, cu tendințe mai pronunțate de a activa în calitate de liber profesionist sau în afacere familială. Doar 21% dintre gospodăriile roma sunt conduse de persoane care muncesc, față de 37% non-roma. Totodată, ponderea persoanelor-capi de gospodărie inactive din cauza vârstei este și ea mai mică (32%, față de 46% în rândul non-roma). Ponderea capilor gospodăriilor salariați în cazul romilor (18%) este de două ori mai mică decât în cazul non-roma (34%). Populația (capii gospodăriilor) aptă de muncă care nu lucrează, însă este economic activă, invers, în rândul roma are o pondere triplă față de non-roma (29%, față de 11%). Această tendință este mai pronunțată pentru mediul urban – aproape în jumătate din gospodăriile roma capul gospodăriei nu lucrează (48%), în cazul non-roma această pondere este de doar 14%.

În special cele mai mari discrepanțe în funcție de ocuparea capului gospodăriilor se înregistrează în gospodăriile cu copii, diferența procentuală a celor angajați între roma și non-roma constituind 32 p.p.

Circa 1/3 dintre gospodăriile roma incluse în cercetare și aproape 60% non-roma produc sau cultivă pentru consumul casnic cel puțin unul din următoarele produse: legume, fructe, lapte și produse din lapte, ouă, carne și produse din carne sau alcool, ponderea evident fiind mai pronunțată în gospodăriile din mediul rural (66% gospodăriile roma și 94% non-roma). Romii au tendința de a-și aprecia producția mai scump decât non-romii, costul mediu al producției declarat de gospodăriile care produc cel puțin unul din produsele menționate este de 1192 lei în cazul gospodăriilor roma și 1126 lei - non-roma;

Se înregistrează diferențe și în veniturile medii declarate de gospodăriile roma față de non-roma. Roma au declarat încasarea unui venit bănesc mediu pe gospodărie care a constituit 76% din venitul gospodăriilor non-roma.

Populația roma este mult mai dependentă de banii transferați de peste hotare-remiteri, care sunt principala, ca pondere, sursă de venit (35% în totalul veniturilor roma, față de doar 10% - non-roma). În schimb, cota salariilor în structura veniturilor este mai mică (33%, față de 57%).

Este important de menționat că structura veniturilor în gospodăriile roma nu variază în funcție de prezența sau absența copiilor în gospodărie, pe când în gospodăriile non-roma relația este puternică, salariile având o pondere mult mai mare în gospodăriile cu copii (71%), față de cele fără copii (47%), în schimb veniturile din pensii pentru limită de vârstă, de invaliditate, pensii pentru veterani sunt mult mai mici (10%, față de 37%);

Cheltuielile per persoană ale gospodăriilor roma constituie circa 75% din cele ale gospodăriilor non-roma, ambele grupuri realizează cele mai mari cheltuieli pentru mâncare, bunuri necesare zilnic (circa

49%). Gospodăriile roma înregistrează mai mari cheltuieli pentru sănătate (13%), față de non-roma (10%) și cheltuieli mai mici pentru utilități (12% roma, comparativ cu 17% non-roma).

Circa 65% dintre gospodăriile roma după venituri se plasează sub pragul de sărăcie (PPP\$ 4,30), circa 51% - după cheltuieli, gospodăriile non-roma 28% și, respectiv, 24%. Peste o treime (38%) din gospodăriile roma trăiesc sub pragul de PPP\$ 2,15, estimare bazată pe venituri, comparativ cu 7% în rândul non-roma, deficitul mediu de venituri față de pragul respectiv constituie 21% și, respectiv, 2% gospodăriile roma și non-roma.

Diferențierea în cadrul gospodăriilor roma este mai mare decât în cadrul celor non-roma, coeficientul Gini constituie 0,57 pentru roma și 0,38 pentru non-roma.

STIL DE VIAȚĂ

Vulnerabilitatea populației roma este determinată de mai mulți factori. Însă pe lângă factorii obiectivi, istoric determinate, eforturile de integrare a romilor trebuie să țină cont și de o serie de factori de natură subiectivă, mentalitate și cultură. Sunt evidente tendințele spre o „izolare” a romilor, cum ar fi preferința unui trai mai sărac, însă în propriul mediu etnic, decât o viață mai bună în afara acestui mediu din cauza stereotipurilor și pejudicății non-romilor față de acest grup.

Romii apreciază mai puțin capitalul uman oferit de educație, peste o treime din ei considerând studiile gimnaziale un nivel suficient pentru studii și doar unul din patru optează pentru studii superioare (comparativ cu 51-54% în rândul non-roma). Cauzele acestor atitudini sunt multiple, însă principalul factor ar fi cel economico-financiar, adică cheltuielile aferente educației fiind deseori exagerat de mari și greu de suportat pentru familiile rome.

ANEXE

ANEXA 1. Tabele cu rezultatele sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația populației roma, 2011.....	118
ANEXA 2. Chestionare ale sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația populației roma, 2011.....	150

ANEXA 1. Tabele cu rezultatele sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația populației roma, 2011

Capitolul I. EDUCAȚIE

Tabelul 1.1. Ratele de cuprindere în învățământ a copiilor roma (%)

	Băieți		Fete		Total	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
Rata brută de cuprindere în educația preșcolară	20	82	21	76	21	79
Rata brută de cuprindere în educația primară	55	94	52	84	54	90
Rata brută de cuprindere în educația secundar generală	17	77	14	78	16	78

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.2. Gradul de frecventare a instituțiilor preșcolare de către copiii de 3-6 ani, pe tipuri (%)

	Roma	Non-roma
Creșă	2	3
Grădiniță publică	19	69
Grădiniță privată	1	8
Învățământ preșcolar public pe grupe sau clase	1	3
Învățământ preșcolar privat pe grupe sau clase	77	18
Școală primară	2	3
Niciuna	19	69

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.3. Cauzele nefrecventării învățământului preșcolar (%)

	Roma	Non-roma
Este prea scump	37	17
Nu există o unitate de învățământ în apropiere	17	14
Unitatea de învățământ din apropiere este aglomerată/nu există locuri	37	53
Cineva de acasă poate avea grijă de copil, prin urmare nu este necesar	2	6
Copilul meu nu este tratat bine	0	-
Copilul meu nu vorbește limba	0	-
Copilul meu ar trebui să stea cu familia	1	-
Copilul este prea mic	4	8
Copilul este pe lista de așteptare	1	-
Altele	1	3
Total	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.4. Participarea părinților roma la activități de educație și socializare a copiilor (%)

	Roma	Non-roma
S-au uitat în cărțile cu poze sau i-a citit din aceste cărți	28	69
Au colorat sau desenat	27	52
Au învățat literele sau cifrele	25	55

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.5. Nivelul de pregătire a copiilor roma pentru integrarea în educația primară (%)

		Roma	Non-roma
Poate persoana respectivă să identifice cel puțin zece litere din alfabet?	Da	26	62
	Nu	74	39
Poate persoana respectivă să citească cel puțin patru cuvinte simple, obișnuite?	Da	14	44
	Nu	86	56
Poate persoana respectivă să își scrie numele?	Da	9	36
	Nu	89	64
	N/Ș	2	-
Poate persoana respectivă să înțeleagă propoziții simple în limba națională/regională?	Da	66	85
	Nu	35	15
Recunoaște persoana respectivă simbolurile pentru numerele de la 1 la 10?	Da	37	74
	Nu	62	26
	N/Ș	1	-
Persoana respectivă prezintă încredere în sine?	Da	60	92
	Nu	26	5
	N/Ș	14	3
Persoana respectivă se înțelege bine cu alți copii?	Da	80	100
	Nu	17	-
	N/Ș	2	-

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.6. Cheltuielile gospodăriilor casnice pentru educație pe parcursul ultimelor 12 luni în dependență de numărul copiilor și mediul de reședință (MDL)

		Roma	Non-roma	Media	Diferența
Tipul gospodăriei	Fără copii	4,319	4,612	4,450	-6%
	1-2 copii	1,584	2,427	1,880	-38%
	3-4 copii	1,862	6,400	2,415	-71%
	4-5 și mai mulți copii	1,050	0	1,050	0
Medii de reședință	Urban	1,513	2,773	1,923	-45%
	Rural	2,377	3,632	2,766	-35%
Total		2,024	3,266	2,417	-38%

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.7. Accesul geografic la infrastructura educațională (%)

	Școală primară		Școală secundară generală	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
Mai puțin de 1 km	59	62	51	58
1-3 km	33	32	35	33
3-5 km	8	6	12	8
5-10 km și peste	1	-	2	2
Total	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.8. Fecventarea școlară (%)

		Total	Băieți	Fete
Frecventează zilnic	Roma	73	69	76
	Non-roma	96	95	96
Lipsește 1 zi pe săptămână	Roma	14	14	13
	Non-roma	1	1	-
Lipsește mai mult de 4 zile pe lună	Roma	10	14	6
	Non-roma	1	-	3
Nu a răspuns/ Nu a știut	Roma	4	3	2
	Non-roma	3	2	-

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.9. Cauzele nefrecventării și abandonului școlar (%)

	Total	Bărați	Femei
Costuri ale educației prea ridicate (taxe, transport, cărți)	46	49	43
Altele	15	13	16
S-a considerat a fi suficient educat	13	13	13
Nu sunt bani pentru haine corespunzătoare	8	9	7
Nevoia de a munci	8	10	7
Căsătoria	7	4	8
Boală	6	5	7
Sarcină	3	0	5
A fost hărțuit la școală/motiv de siguranță	1	2	1
Lipsa actelor de identitate	1	2	0
Probleme cu limba	1	2	0
Nu a trecut examenul de admitere sau nu a promovat nivelul	0	0	1
Total	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.10. Practicile și atitudinile discriminatorii în școală (%)

		Total	Băieți	Fete
Pe parcursul ultimelor 12 luni a fost agresat la școală	Roma	16	20	11
	Non-roma	7	8	4

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.11. Ratele de alfabetizare a romilor în raport cu alte entii (%)

	Bărbați			Femei			Total		
	Roma	Non-roma	Dife-rența	Roma	Non-roma	Dife-rența	Roma	Non-roma	Dife-rența
Rata de alfabetizare a persoanelor de 16 ani și peste	77	99	-22	63	99	-35	69	99	-30
Rata de alfabetizare a persoanelor de 16-24 ani	78	100	-22	72	100	-28	74	100	-26

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.12. Nivelul de alfabetizare a romilor comparativ cu alte etnii (%)

		Știe să scrie și să citească		Analfabet
		Roma	Non-roma	
pînă la 15 ani	Roma	62	38	
	Non-roma	93	8	
15-29 ani	Roma	74	26	
	Non-roma	100		
30-49 ani	Roma	72	28	
	Non-roma	99	1	
50 ani și peste	Roma	60	41	
	Non-roma	98	2	
Total	Roma	68	32	
	Non-roma	98	2	

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.13. Cel mai înalt nivel educațional absolvit de populația roma față de cea non-roma (%)

			Fără studii sau studii primare incomplete	Studii primare (1-4 clase)	Studii secundar generale incomplete	Secundar generale(5-8 clase)	Secundar profesional incomplete	Secundar profesional (1-2 ani)	Secundar profesional (3-4 ani)	Școala generală incompletă (10 clase)	Școala generală completă (11 clase)	Liceu/ colegiu/studii superioare incomplete	Asociaț (2 ani) colegiu	Universitate	Masterat
			Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma
Sexe	Bărbați	Roma	42	18	8	24	1	1	1	2	4	0	0	0	-
		Non-roma	10	4	5	26	3	6	3	10	14	10	4	7	-
	Femei	Roma	50	17	7	20	0	0	1	2	2	1	0	1	-
		Non-roma	7	6	4	23	2	4	3	10	11	11	7	11	1
Grupuri de vârstă	<15	Roma	70	13	14	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Non-roma	55	8	21	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	15 - 29	Roma	37	21	8	27	1	1	0	2	3	1	0	1	-
		Non-roma	1	1	1	38	1	1	1	9	4	25	4	14	1
	30 - 49	Roma	36	19	4	30	1	0	2	4	3	1	1	1	-
		Non-roma	1	-	0	26	3	6	5	10	20	9	8	11	0
	>=50	Roma	49	18	5	20	1	1	0	2	4	0	0	0	
		Non-roma	3	9	4	19	3	7	4	13	15	7	7	9	0
Total	Roma	46	18	8	21	0	0	1	2	3	1	0	0		
	Non-roma	8	5	4	24	2	5	3	10	12	10	6	9	1	

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.14. Capacitatea de cunoaștere a computerului pentru a scrie un text în MS Word (%)

		Știe	Nu știe
pînă la 15 ani	Roma	13	86
	Non-roma	45	55
15-29 ani	Roma	25	74
	Non-roma	73	27
30-49 ani	Roma	10	90
	Non-roma	41	60
50 ani și peste	Roma	3	97
	Non-roma	10	90
Total	Roma	14	86
	Non-roma	35	65

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.15. A urmat cursuri de educație pentru adulți sau ucenicie de specialitate (%)

			Da	Nu	Refuzat	N/Ș
Sexe	Bărbați	Roma	7	92	1	1
		Non-roma	31	68	0	0
	Femei	Roma	4	94	1	0
		Non-roma	32	68	0	1
Grupuri de vîrstă	<15 ani	Roma	3	93	3	-
		Non-roma	17	83	-	-
	15 - 29 ani	Roma	6	92	1	1
		Non-roma	32	67	-	1
	30 - 49 ani	Roma	5	94	1	1
		Non-roma	35	64	1	0
	>=50 ani	Roma	6	93	1	0
		Non-roma	29	70	-	1
Total		Roma	5	93	1	0
		Non-roma	31	68	0	1

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 1.16. Continuă să frecventeze școala sau o instruire profesională (%)

			Da	Nu	Refuzat
Sexe	Bărbați	Roma	16	84	-
		Non-roma	21	79	-
	Femei	Roma	12	88	0
		Non-roma	15	85	-
Grupuri de vîrstă	<15 ani	Roma	51	49	-
		Non-roma	89	11	-
	15 - 29 ani	Roma	8	92	-
		Non-roma	35	65	-
	30 - 49 ani	Roma	1	99	0
		Non-roma	0	100	-
	>=50 ani	Roma	0	100	0
		Non-roma	-	100	-
Total		Roma	14	86	0
		Non-roma	18	82	-

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Capitolul II. SĂNĂTATE

Tabelul 2.1. Autopercepția stării de sănătate a populației roma comparativ cu non-roma (%)

		Rea și foarte rea	Satisfăcătoare	Bună și foarte buna	NR/NȘ	Total
Total	Roma	34	21	45	0	100
	Non-roma	31	26	43	0	100
Bărbați	Roma	30	21	49	0	100
	Non-roma	27	26	47	-	100
Femei	Roma	37	21	42	0	100
	Non-roma	34	26	40	0	100
Urban	Roma	35	22	42	-	100
	Non-roma	35	28	37	0	100
Rural	Roma	31	19	49	1	100
	Non-roma	24	23	53	-	100
< 15 ani	Roma	10	22	68	0	100
	Non-roma	6	23	70	1	100
15-29 ani	Roma	22	23	55	0	100
	Non-roma	8	24	69	0	100
30-49 ani	Roma	41	25	34	1	100
	Non-roma	21	30	49	-	100
≥50 ani	Roma	82	11	7	-	100
	Non-roma	58	26	16	-	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.2. Ponderea respondenților roma versus non-roma care au declarat că suferă de vreo boală cronică sau au probleme de sănătate (%)

		Da	Nu	NR/NȘ	Total
Total	Roma	26	73	1	100
	Non-roma	28	72	1	100
Bărbați	Roma	24	75	1	100
	Non-roma	24	75	0	100
Femei	Roma	28	71	1	100
	Non-roma	30	68	1	100
Urban	Roma	27	73	1	100
	Non-roma	32	67	1	100
Rural	Roma	26	73	2	100
	Non-roma	21	78	1	100
< 15 ani	Roma	7	92	1	100
	Non-roma	7	92	1	100
15-29 ani	Roma	16	83	1	100
	Non-roma	8	91	1	100
30-49 ani	Roma	31	67	1	100
	Non-roma	21	79	0	100
≥50 ani	Roma	67	32	1	100
	Non-roma	51	48	1	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.3. Ponderea respondenților roma față de non-roma care au declarat că au fost împiedicați în realizarea activităților zilnice obișnuite din cauza problemelor de sănătate avute pe parcursul ultimilor 6 luni. (%)

		Limitat și foarte limitat	Nelimitat	NR/NȘ	Total
Total	Roma	29	68	3	100
	Non-roma	31	68	1	100
Bărbați	Roma	25	72	3	100
	Non-roma	27	73	0	100
Femei	Roma	32	64	3	100
	Non-roma	36	63	2	100
Urban	Roma	31	66	3	100
	Non-roma	37	62	2	100
Rural	Roma	26	70	4	100
	Non-roma	24	76	-	100
< 15 ani	Roma	11	86	4	100
	Non-roma	8	89	2	100
15-29 ani	Roma	20	78	3	100
	Non-roma	9	90	1	100
30-49 ani	Roma	34	64	3	100
	Non-roma	24	75	1	100
≥50 ani	Roma	69	27	3	100
	Non-roma	57	43	1	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.4. Ratele de vaccinare a copiilor roma față de non-roma, pe sexe. (%)

	Băieți		Fete		Total	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
Rata de vaccinare a copiilor de 0-6 ani	94	94	95	97	94	96
Rata de vaccinare a copiilor de 6 ani	77	100	97	100	88	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.5. Ponderea persoanelor care fumează în rândul romilor comparativ cu non-roma, pe sexe, medii de reședință și grupuri de vârstă (%)

		Fumez zilnic	Fumez ocazional	M-am lăsat	Nu am fumat niciodată	NȘ/NR	Total
Total	Roma	25	5	8	61	1	100
	Non-roma	15	2	8	74	1	100
Bărbați	Roma	47	7	11	34	1	100
	Non-roma	34	6	19	39	2	100
Femei	Roma	16	4	6	72	1	100
	Non-roma	3	-	2	96	-	100
Urban	Roma	21	4	7	67	1	100
	Non-roma	17	3	7	74	-	100
Rural	Roma	33	8	9	50	1	100
	Non-roma	9	2	11	76	2	100
15-29 ani	Roma	24	4	6	64	2	100
	Non-roma	16	2	16	66	-	100
30-49 ani	Roma	31	7	7	55	1	100
	Non-roma	18	5	7	71	-	100
≥50 ani	Roma	19	4	10	66	1	100
	Non-roma	12	1	7	78	1	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.6. Proporția persoanelor care pe parcursul ultimelor 12 luni au consumat mai mult de 5 pahare de alcool la o singură ocazie (%)

		De mai multe ori pe săptămână	O dată pe săptămână	O dată pe lună	Mai puțin de o dată pe lună	Niciodată	NȘ/NR	Total
Total	Roma	1	3	11	22	61	2	100
	Non-roma	1	8	13	26	51	1	100
Bărbați	Roma	3	7	18	25	44	3	100
	Non-roma	3	12	19	25	39	2	100
Femei	Roma	0	2	8	20	68	2	100
	Non-roma	0	5	10	26	58	1	100
Urban	Roma	1	2	8	19	68	2	100
	Non-roma	1	3	12	25	59	1	100
Rural	Roma	2	6	16	27	47	2	100
	Non-roma	3	18	15	27	36	1	100
15-29 ani	Roma	1	3	11	22	60	3	100
	Non-roma	2	16	10	32	40	-	100
30-49 ani	Roma	1	4	14	24	56	2	100
	Non-roma	2	8	16	27	45	1	100
>=50 ani	Roma	1	3	7	20	67	3	100
	Non-roma	1	6	12	23	57	1	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.7. Accesul geografic la infrastructura medicală (%)

		Până la 1 km	1-3 km	3-5 km	5-10 km	mai mult de 10 km	Total
Oficiul medicului de familie	Roma	47	40	13	1	0	100
	Non-roma	50	40	9	1	0	100
Punct medical	Roma	49	40	9	1	2	100
	Non-roma	54	38	7	0	1	100
Policlinică	Roma	32	37	10	2	19	100
	Non-roma	37	33	8	3	19	100
Spital	Roma	23	36	8	3	29	100
	Non-roma	27	38	7	4	23	100
Farmacie	Roma	53	31	8	1	8	100
	Non-roma	55	31	6	1	6	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.8. Acoperirea cu asigurări de asistență medicală obligatorie a persoanelor roma în raport cu non-roma, pe sexe, medii de reședință și grupuri de vârstă (%)

		Pe nume propriu	Membriu al familiei	Nu dispune	NR/NȘ	Total
Total	Roma	35	4	58	3	100
	Non-roma	71	3	24	2	100
Bărbați	Roma	35	4	59	2	100
	Non-roma	66	4	29	1	100
Femei	Roma	35	4	58	3	100
	Non-roma	74	3	21	2	100
Urban	Roma	34	5	59	2	100
	Non-roma	73	3	22	2	100
Rural	Roma	37	2	57	4	100
	Non-roma	68	3	28	-	100
15-29 ani	Roma	20	6	70	3	100
	Non-roma	64	-	36	-	100
30-49 ani	Roma	22	4	72	2	100
	Non-roma	58	7	36	-	100
>=50 ani	Roma	59	3	36	2	100
	Non-roma	81	2	15	3	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.9. Proporția romilor și non-romilor cu probleme de sănătate (%)

		Astm	Bronșită cronică, boală pulmonară obstructivă cronică (BPOC), sau emfizem	Hipertensiune (tensiunea arterială ridicată)	Probleme de lungă durată cu mușchii, oasele sau încheieturile (reumatism, artrită)	Anxietate sau depresie cronică	Diabet
Total	Roma	8	17	40	37	16	8
	Non-roma	4	11	38	43	12	6
Bărbați	Roma	10	18	35	33	13	7
	Non-roma	6	12	26	36	6	4
Femei	Roma	7	17	42	38	17	8
	Non-roma	3	10	45	48	15	7
Urban	Roma	9	17	40	39	20	8
	Non-roma	5	14	42	49	17	6
Rural	Roma	7	16	40	32	7	8
	Non-roma	3	5	30	32	2	6
15-29 ani	Roma	3	9	19	18	5	1
	Non-roma	2	2	18	14	6	4
30-49 ani	Roma	7	19	32	31	16	6
	Non-roma	2	6	21	27	8	1
>=50 ani	Roma	13	21	63	57	24	15
	Non-roma	6	16	53	59	15	9

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 2.10. Incidența investigațiilor medicale (%)

	Bărbați		Femei		Total	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
Accesul la servicii medicale	79	89	77	88	78	89
Investigație stomatologică	32	35	31	40	31	38
Raze X, ultrasune, alt tip de scanare	36	37	37	40	37	39
Verificarea colesterolului	23	29	28	35	27	33
Examinarea cardiacă	32	36	36	43	34	40
Tensiunea arterială	44	53	57	65	53	61
Colesterolul în sânge	23	37	34	40	31	39
Nivelul glicemiei	24	35	35	42	32	40

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Capitolul III. OCUPAȚIE ȘI ȘOMAJ

Tabelul 3.1. Experiența de muncă în dependență de vârsta respondenților

			până la 10 ani	10-29 ani	30 și mai mult	Total
Roma	15 - 29 ani	persoane	225	22	0	247
		%	91	9	-	100
	30 - 49 ani	persoane	133	224	8	365
		%	36	61	2	100
	≥50 ani	persoane	54	160	125	339
		%	16	47	37	100
Non-roma	15 - 29 ani	persoane	67	12	0	79
		%	85	15	-	100
	30 - 49 ani	persoane	43	157	8	208
		%	21	76	4	100
	≥50 ani	persoane	6	114	225	345
		%	2	33	65	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 3.2. Domeniile de activitate (%)

	Persoanele angajate		Toate persoanele care au avut un loc de muncă (la ultimul lor loc de muncă)	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
Industrie sau minerit	2	6	6	8
Construcții	10	10	9	8
Transport	2	9	2	7
Comerț	42	14	30	11
Agricultură și silvicultură	31	15	38	20
Comunicare	1	1	0	1
Servicii de agrement	1	0	1	2
Utilități publice	4	5	2	5
Educație și știință	2	8	1	8
Cultură și artă	1	0	1	1
Sănătate	1	10	0	7
Sectorul ne-guvernamental	1	3	0	1
Finanțe	0	3	0	2
Sfera de poliție și securitate	1	4	0	3
Alte servicii comerciale	4	5	6	6
Altul	0	1	1	1
Nu a lucrat mai înainte	0	0	0	0
Refuz	1	6	3	7
Nu știe	0	0	0	0

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Capitolul IV. MIGRAȚIE

Tabelul 4.1. Motivele imigrării în Moldova

(au fost posibile până la 3 răspunsuri, sub-eșantion Roma – 50 persoane, sub-eșantion Non roma – 26 persoane)

	Roma		Non-roma	
	%	Nr.	%	N r.
Total		53		29
Șanse mai bune de a găsi un loc de muncă	4	2	8	2
Salariu mai bun / condiții mai bune de lucru	4	2	12	3
Educație mai bună pentru copii / îmbunătățirea propriei educații sau calificări	2	1	0.0	0
Condiții mai bune de trai / sistem social și sanitar mai bun / situația politică	16	8	12	3
Pentru a mă alătura sau însoți părinții / familia / soțul / pentru a mă căsători	42	21	65	17
Discriminare / mai puțin rasism	0.0	0	0.0	0
Altele	4	2	-	-
Nu răspunde	10	5	4	1
Nu știe	24	12	12	3

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.2. Motivele pentru care au plecat din RM într-o altă țară (răspuns multiplu)

	Roma		Non-roma	
	%	Nr.	%	Nr.
Total		126		45
Șanse mai bune de a găsi un loc de muncă	32	37	34	13
Salariu mai bun / condiții mai bune de lucru	33	38	40	15
Educație mai bună pentru copii / îmbunătățirea propriei educații sau calificări	2	2	8	3
Condiții mai bune de trai / sistem social și sanitar mai bun / situația politică	8	9	11	4
Pentru a mă alătura sau însoți părinții / familia / soțul / pentru a mă căsători	24	27	16	6
Discriminare / mai puțin rasism	3	3	0.0	0
Altele	3	3	0.0	0
Nu răspunde	1	1	3	1
Nu știe	5	6	8	3

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.3. Distribuția migranților după motivul plecării peste hotare (2008)

	mii, persoane	%
Total	318,3	100
Salarii mici	145,7	46
Lipsa locurilor de muncă	164,0	52
Altele	8,6	3

Sursa: Migrația Forței de Muncă, BNS

Tabelul 4.4. Locuirea în străinătate în dependență de sexe

	Roma		Non-roma	
	%	Nr.	%	Nr.
Total bărbați		204		121
Da	17	34	15	18
Nu	81	165	84	101
Nu răspunde	2	4	1	1
Nu știe	1	1	1	1
Total femei		505		204
Da	16	81	10	20
Nu	81	410	88	180
Nu răspunde	3	13	2	3
Nu știe	0	1	1	1

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.5. Ultima țară în care au locuit emigranții

	Roma		Non-roma	
	Persoane	%	Persoane	%
Rusia	51	44	19	50
Ucraina	55	48	10	26
Kazakstan	2	2	-	-
Belarus	2	2	-	-
Spania	1	1	-	-
Turcia	1	1	3	8
Tajikistan	1	1	-	-
Turkmenistan	1	1	-	-
Afganistan	-	-	1	3
Germania	-	-	2	5
Italia	-	-	1	3
Polonia	-	-	1	3
Refuz	1	1	1	3
Total	115	100	38	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.6. Perioada de aflare în străinătate la ultima ședere

	Roma		Non-roma	
	%	Nr.	%	Nr.
Total	100	115	100	38
Mai puțin de 3 luni	24	28	11	4
Între 3 luni și 1 an	38	44	21	8
Între 1 an și 2 ani	12	14	21	8
Între 2 și 5 ani	12	14	16	6
Peste 5 ani	10	11	26	10
Nu răspunde	3	3	-	-
Nu știe	1	1	5	2

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.7. Anul revenirii emigranților în Republica Moldova

	Roma		Non-roma	
	%	Nr.	%	Nr.
Total	100	115	100	38
pâna în anul 1990	7	8	26	10
1990-1999	7	8	3	1
2000-2009	44	50	53	20
2010	17	19	5	2
2011	17	20	8	3
Nu răspunde	2	2	3	1
Nu știe	7	8	3	1

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.8. Posibilitățile de a-și îmbunătăți situația personală (răspuns multiplu, maxim 3 opțiuni)

	Roma		Non-roma	
	% sub-eșantion	nr. răspun-surilor	% sub-eșantion	nr. răspun-surilor
Angajarea în agricultură	17	126	15	52
Angajarea în industrie	8	61	8	29
Angajarea în servicii sau comerț	22	167	21	72
Îmbunătățirea educației	5	34	6	20
Obținerea sprijinului financiar din partea instituțiilor statului	27	206	35	123
Obținerea sprijinului financiar din partea organizațiilor internaționale	16	121	10	34
Obținerea sprijinului financiar din partea unei rude din străinătate	9	70	4	14
Plecarea peste hotare pentru muncă	26	200	14	49
Plecare peste hotare pentru studii	5	36	4	13
Sunt satisfăcut de situația personală, nu trebuie îmbunătățită	2	16	9	32
Altele	2	16	3	12
Nu răspunde	2	12	2	6
Nu știe	15	114	14	50

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 4.9. Țara preferată luată în calcul pentru mutare în viitor

	Roma		Non-roma	
	Persoane	%	Persoane	%
Rusia	39	41	13	41
Ucraina	20	21	1	3
Italia	9	9	5	16
Germania	4	4	1	3
Franța	2	2	1	3
România	2	2	1	3
Canada	-	-	2	6
SUA	4	4	-	-
Israel	1	1	-	-
Kazakstan	1	1	-	-
Tajikistan	1	1	-	-
Polonia	1	1	-	-
Nu știu	8	8	5	16
Țara de origine	2	2	2	6
Refuz	2	2	1	3
Total	96	100	32	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Capitolul V. CONDIȚII DE TRAI

Tabelul 5.1. Evaluarea locuinței și a mediului înconjurător în funcție de tipul gospodăriei și a mediului de reședință (%)

		Roma			Non-roma		
		Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Evaluarea externă a locuinței	Apartament în bloc	5	8	-	18	27	-
	Casă nouă în condiții bune	18	20	14	19	16	27
	Casă veche în condiții relativ bune	59	56	65	58	53	68
	Casă ruinată sau cartier sărac	18	16	21	5	4	6
	Total	100	100	100	100	100	100
Interiorul locuinței/ proprietății (1- foarte slab, 5- foarte bine)	1	7	8	6	0	0	1
	2	8	7	11	2	2	2
	3	14	14	16	11	12	11
	4	22	20	26	25	26	23
	5	16	17	15	29	31	25
	nu știe/ nu poate evalua	32	35	27	33	30	39
	Total	100	100	100	100	100	100
Exterior/ imediata vecinătate (1- foarte slab, 5- foarte bine)	1	8	7	10	1	0	3
	2	12	10	16	5	3	9
	3	25	26	24	24	25	21
	4	33	32	35	32	30	37
	5	21	24	14	34	39	24
	nu știe/ nu poate evalua	2	2	2	4	3	6
	Total	100	100	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.2. Distribuția gospodăriilor pe tipuri în funcție de proprietatea locuinței și medii de reședință (%)

Cine este proprietarul locuinței pe care o ocupați	Roma			Non-roma		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
familia mea/ un membru al familiei	88	88	88	95	94	97
rudele mele	9	9	8	2	2	2
altă persoană (care nu este rudă)	3	3	3	2	2	2
proprietar municipal/statul	0,1	-	0,4	0,3	0,4	-
proprietar necunoscut	0,3	0,2	0,4	0,3	0,4	-
refuz să răspundă	0,3	0,2	0,4	0,3	0,4	-
nu știe	0,3	0,4	-	0,3	0,4	-
	100	100	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.3. Achitarea chiriei pentru locuință și suma medie lunară

Achitați sau se presupune că achitați chirie pentru locuința pe care o ocupați?	Roma			Non-roma		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Da	3 (%)	3 (%)	3 (%)	2 (%)	3 (%)	-
Nu	94 (%)	94 (%)	96 (%)	97 (%)	97 (%)	99 (%)
refuz să răspundă	1 (%)	2 (%)	0 (%)	0 (%)	-	1 (%)
nu știe	1 (%)	2 (%)	1 (%)	1 (%)	1 (%)	-
total	100 (%)	100 (%)	100 (%)	100 (%)	100 (%)	100 (%)
Care este suma lunară a chiriei, lei? (media)	525	579	363	540	540	-

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.4. Dificultăți la plata la timp din cauza problemelor financiare (%)

Plata ipotecii pentru locuința principală, chiria, facturile la utilități, etc.	Roma			Non-roma		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Da	42	45	35	33	37	23
Nu	52	50	58	66	61	75
refuz să răspundă	2	2	3	2	2	2
nu știe	3	3	4	-	-	-
total	100	100	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.5. Îngrijorări privind pierderea locuinței în rezultatul evacuării (%)

scara de la 1 la 5 (1 - deloc îngrijorat, 5 - foarte îngrijorat)	Roma			Non-roma		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
1	24	13	44	38	29	55
2	17	19	12	21	22	17
3	11	11	11	15	18	11
4	11	12	8	9	8	11
5	27	32	18	9	12	3
refuz să răspundă	1	1	2	2	3	1
nu știe	11	14	4	7	9	3
total	100	100	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.6. Fondul locativ (la sfârșitul anului), suprafața totală în medie pe un locuitor, m²

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Total	21,4	21,5	21,8	22,0	22,1	22,3	22,4
urban	19,2	19,3	19,7	20,1	20,4	20,5	20,8
rural	23,0	23,1	23,2	23,3	23,4	23,5	23,6

http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Costructii/2011/Costructii_2011.pdf, pag. 55

Tabelul 5.7. Accesul la utilități în funcție de tipul gospodăriei și medii de reședință (%)

	Roma		Non-roma	
	gospodării	persoane	gospodării	persoane
Total				
Bucătărie interioară	65	66	86	88
Toaletă în interior	16	15	37	35
Latrină/toaletă în curte	91	92	77	79
Conexiune la canalizare publică/ rezervorul de apă menajeră	23	20	33	32
Duș sau baie în interior	20	19	48	50
Alimentare cu electricitate	87	86	97	98
Urban				
Bucătărie interioară	64	65	89	92
Toaletă în interior	22	21	42	42
Latrină/toaletă în curte	88	89	68	68
Conexiune la canalizare publică/ rezervorul de apă menajeră	32	29	41	42
Duș sau baie în interior	25	25	52	53
Alimentare cu electricitate	87	85	98	99
Rural				
Bucătărie interioară	66	67	79	81
Toaletă în interior	6	4	25	25
Latrină/toaletă în curte	98	98	96	95
Conexiune la canalizare publică/ rezervorul de apă menajeră	7	5	15	17
Duș sau baie în interior	11	9	41	45
Alimentare cu electricitate	86	87	95	98

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.8. Utilizarea surselor de energie în funcție de tipul gospodăriei și medii de reședință

	Roma			Non-roma		
	nr. gosp.	gosp., %	persoane, %	nr. gosp.	gosp., %	persoane, %
La ce gătiți de obicei în gospodăria Dvs?						
Total						
butelie cu gaz	N=430	57	62	N=177	50	53
alimentare conductă cu gaze	N=209	28	26	N=148	42	41
electricitate	N=10	1	1	N=4	1	0
carbune	N=4	1	0	-	-	-
lemn	N=97	13	11	N=20	6	5
refuz să răspundă	N=5	1	0,3	N=2	1	1
nu știe	N=4	1	0,2	-	-	-
Total	N=759	100	100	N=351	100	100
Urban						
butelie cu gaz	N=268	53	57	N=109	47	48
alimentare conductă cu gaze	N=176	35	35	N=115	49	49
electricitate	N=10	2	1	N=4	2	1
carbune	N=3	1	1	-	-	-
lemn	N=41	8	6	N=4	2	1
refuz să răspundă	N=5	1	1	N=2	1	1
nu știe	N=2	0,4	0,1	-	-	-
Total	N=505	100	100	N=234	100	100

	Roma			Non-roma		
	nr. gosp.	gosp., %	persoane, %	nr. gosp.	gosp., %	persoane, %
Rural						
butelie cu gaz	N=162	64	70	N=68	58	61
alimentare conductă cu gaze	N=33	13	10	N=33	28	28
carbune	N=1	0,4	0,2	-	-	-
lemn	N=56	22	20	N=16	14	11
nu știe	N=2	1	0,3	-	-	-
Total	N=254	100	100	N=117	100	100
Cum încălziți de obicei locuința?						
Total						
butelie cu gaz	N=2	0,3	0,3	N=3	1	1
alimentare conductă cu gaze	N=108	14	15	N=80	23	21
electricitate	N=14	2	1	N=13	4	3
carbune	N=96	13	15	N=46	13	14
lemn	N=485	64	62	N=192	55	56
petrol	N=1	0,1	0,1	N=3	1	1
încălzire centrală	N=11	1	2	N=4	1	1
refuz să răspundă	N=10	1	1	N=3	1	1
nu știe	N=32	4	3	N=7	2	2
Total	N=759	100	100	N=351	100	100
Urban						
butelie cu gaz	N=1	0,2	0,3	N=3	1	1
alimentare conductă cu gaze	N=96	19	21	N=65	28	27
electricitate	N=13	3	2	N=13	6	5
carbune	N=70	14	15	N=34	15	15
lemn	N=290	57	55	N=105	45	45
petrol	N=1	0,2	0,1	N=2	1	1
încălzire centrală	N=11	2	3	N=4	2	2
refuz să răspundă	N=7	1	1	N=3	1	1
nu știe	N=16	3	3	N=5	2	2
Total	N=505	100	100	N=234	100	100
Rural						
butelie cu gaz	N=1	0,4	0,4	-	-	-
alimentare conductă cu gaze	N=12	5	4	N=15	13	11
electricitate	N=1	0,4	0,3	-	-	-
carbune	N=26	10	14	N=12	10	14
lemn	N=195	77	75	N=87	74	73
petrol	-	-	-	N=1	1	2
refuz să răspundă	N=3	1	2	-	-	-
nu știe	N=16	6	4	N=2	2	1
Total	N=254	100	100	N=117	100	100
Vă impuneti restricții când încălziți locuința?						
Total						
da	N=606	80	80	N=266	76	72
nu	N=66	9	9	N=55	16	19
refuz să răspundă	N=35	5	3	N=13	4	4
nu știe	N=52	7	7	N=17	5	5
Total	N=759	100	100	N=351	100	100
Urban						
da	N=395	78	78	N=183	78	75
nu	N=44	9	9	N=27	12	14
refuz să răspundă	N=31	6	5	N=11	5	6
nu știe	N=35	7	9	N=13	6	5
Total	N=505	100	100	N=234	100	100
Rural						
da	N=211	83	85	N=83	71	68
nu	N=22	9	10	N=28	24	27
refuz să răspundă	N=4	2	1	N=2	2	1
nu știe	N=17	7	5	N=4	3	4
Total	N=254	100	100	N=117	100	100

Tabelul 5.9. Distribuția gospodăriilor conectate la conducta de gaz după tipul combustibilului utilizat pentru încălzire, în funcție de tipul gospodăriei și medii de reședință (%)

	Urban		Rural		Total	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
butelie cu gaz	-	3	-	-	-	2
alimentare conductă cu gaze	51	52	27	36	47	49
electricitate	2	5	-	-	1	4
carbune	8	7	6	-	8	5
lemn	32	25	67	61	38	33
petrol	-	2	-	3	-	2
încălzire centrală	6	4	-	-	5	3
refuz să răspundă	1	-	-	-	1	-
nu știe	1	3	-	-	1	2
Total	100	100	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 5.10. Distribuția gospodăriilor privind disponibilitatea bunurilor, în funcție de tipul gospodăriei și medii de reședință, %

	Roma			Non-roma		
	nr. gosp.	gosp. %	persoane, %	nr. gosp.	gosp. %	persoane, %
Total						
Pat pentru fiecare membru al familiei, inclusiv pentru copii	N=400	53	43	N=319	91	90
Telefon mobil sau fix	N=495	65	71	N=277	79	86
Televizor color	N=578	76	79	N=315	90	93
Mașină de spălat	N=238	31	34	N=232	66	71
Receptor radio	N=165	22	22	N=165	47	50
Computer	N=74	10	11	N=109	31	39
Conexiune la internet	N=65	9	10	N=101	29	36
Bicicletă sau motocicletă	N=92	12	15	N=87	25	33
Mașină/furgon pentru uz privat	N=106	14	16	N=82	23	28
Cal	N=13	2	2	N=19	5	7
Generator de curent	N=25	3	3	N=12	3	4
Urban						
Pat pentru fiecare membru al familiei, inclusiv pentru copii	N=246	49	39	N=213	91	90
Telefon mobil sau fix	N=297	59	66	N=174	74	82
Televizor color	N=376	75	79	N=214	92	94
Mașină de spălat	N=146	29	31	N=153	65	70
Receptor radio	N=106	21	22	N=97	42	45

	Roma			Non-roma		
	nr. gosp.	gosp. %	persoane, %	nr. gosp.	gosp. %	persoane, %
Conexiune la internet	N=39	8	8	N=61	26	33
Bicicletă sau motocicletă	N=40	8	9	N=49	21	30
Mașină/furgon pentru uz privat	N=73	15	17	N=49	21	26
Cal	N=6	1	1	N=6	3	4
Generator de curent	N=15	3	3	N=5	2	3
Rural						
Pat pentru fiecare membru al familiei, inclusiv pentru copii	N=154	61	50	N=106	91	89
Telefon mobil sau fix	N=198	78	81	N=103	88	92
Televizor color	N=202	80	79	N=101	86	91
Mașină de spălat	N=92	36	40	N=79	68	72
Receptor radio	N=59	23	23	N=68	58	57
Computer	N=30	12	13	N=42	36	42
Conexiune la internet	N=26	10	12	N=40	34	40
Bicicletă sau motocicletă	N=52	21	25	N=38	33	39
Mașină/furgon pentru uz privat	N=33	13	14	N=33	28	31
Cal	N=7	3	3	N=13	11	13
Generator de curent	N=10	4	4	N=7	6	6

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Capitolul VI. SITUAȚIA ECONOMICĂ

Tabelul 6.1. Distribuția gospodăriilor pe tipuri în funcție de statutul ocupațional al capului gospodăriei

	Roma		Non-roma	
	nr.	%	nr.	%
Total eșantion				
salariat	N=134	18	N=119	34
liber profesionist, afacere familială	N=28	4	N=9	3
casnic(ă)	N=132	17	N=18	5
nu lucrează	N=220	29	N=37	11
pensionar, vârstnic, dizabilități	N=239	32	N=162	46
alte	N=6	1	N=6	2
Total	N=759	100	N=351	100
Medii de reședință				
Urban				
salariat	N=65	13	N=76	33
liber profesionist, afacere familială	N=20	4	N=4	2
casnic(ă)	N=91	18	N=9	4
nu lucrează	N=153	30	N=23	10
pensionar, vârstnic, dizabilități	N=173	34	N=118	50
alte	N=3	1	N=4	2
Total	N=505	100	N=234	100
Rural				
salariat	N=69	27	N=43	37
liber profesionist, afacere familială	N=8	3	N=5	4

	Roma		Non-roma	
	nr.	%	nr.	%
casnic(ă)	N=41	16	N=9	8
nu lucrează	N=67	26	N=14	12
pensionar, vârstnic, disabilități	N=66	26	N=44	38
alte	N=3	1	N=2	2
Total	N=254	100	N=117	100
Sexul capului gospodăriei				
Bărbați				
salariat	N=82	25	N=77	41
liber profesionist, afacere familială	N=23	7	N=6	3
casnic(ă)	N=12	4	N=2	1
nu lucrează	N=134	40	N=27	14
pensionar, vârstnic, disabilități	N=81	24	N=73	39
alte	N=3	1	N=3	2
Total	N=335	100	N=188	100
Femei				
salariat	N=52	12	N=42	26
liber profesionist, afacere familială	N=5	1	N=3	2
casnic(ă)	N=120	28	N=16	10
nu lucrează	N=86	20	N=10	6
pensionar, vârstnic, disabilități	N=158	37	N=89	55
alte	N=3	1	N=3	2
Total	N=424	100	N=163	100
Grupuri de vârstă a capului gospodăriei				
15-49 ani				
salariat	N=97	25	N=75	58
liber profesionist, afacere familială	N=24	6	N=6	5
casnic(ă)	N=94	24	N=11	9
nu lucrează	N=140	36	N=27	21
pensionar, vârstnic, disabilități	N=26	7	N=5	4
alte	N=5	1	N=6	5
Total	N=386	100	N=130	100
>=50 ani				
salariat	N=37	10	N=44	20
liber profesionist, afacere familială	N=4	1	N=3	1
casnic(ă)	N=38	10	N=7	3
nu lucrează	N=80	21	N=10	5
pensionar, vârstnic, disabilități	N=213	57	N=157	71
alte	N=1	0,3	-	-
Total	N=373	100	N=221	100
Existența copiilor în gospodărie				
Fără copii				
salariat	N=48	15	N=62	26
liber profesionist, afacere familială	N=11	4	N=3	1
casnic(ă)	N=31	10	N=9	4
nu lucrează	N=75	24	N=19	8
pensionar, vârstnic, disabilități	N=148	47	N=142	60
alte	-	-	N=2	1
Total	N=313	100	N=237	100
Cu copii				
salariat	N=86	19	N=57	50
liber profesionist, afacere familială	N=17	4	N=6	5
casnic(ă)	N=101	23	N=9	8
nu lucrează	N=145	33	N=18	16
pensionar, vârstnic, disabilități	N=91	20	N=20	18
alte	N=6	1	N=4	4
Total	N=446	100	N=114	100

Tabelul 6.2. Costul mediu estimat de gospodărie pentru produse în funcție de medii de reședință

	Urban				Rural				Total			
	Roma		Non-roma		Roma		Non-roma		Roma		Non-roma	
	Lei	Cazuri	Lei	Cazuri	Lei	Cazuri	Lei	Cazuri	Lei	Cazuri	Lei	Cazuri
Legume	1276,6	N=32	953,1	N=74	1283,6	N=112	1325,5	N=83	1282,0	N=144	1150,0	N=157
Fructe	1150,8	N=59	940,8	N=73	1231,6	N=100	1318,3	N=86	1201,6	N=159	1145,0	N=159
Lapte, produse lactate	1766,7	N=3	1685,7	N=7	1321,9	N=16	1785,7	N=21	1392,1	N=19	1760,7	N=28
Ouă	1322,0	N=25	1127,9	N=43	1190,2	N=66	1469,6	N=75	1226,4	N=91	1345,1	N=118
Carne, produse din carne	1292,3	N=26	1141,5	N=41	1125,4	N=59	1488,3	N=71	1176,5	N=85	1361,3	N=112
Alcool	1000,0	N=2	1675,0	N=4	1733,3	N=9	1413,9	N=31	1600,0	N=11	1443,7	N=35
Cel puțin unul din produse	1116,4	N=67	923,5	N=80	1231,7	N=128	1304,1	N=91	1192,1	N=195	1126,0	N=171

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.3. Venitul mediu pe persoană încasat luna precedentă pe tipuri de gospodărie

	Roma		Non-roma		Roma/ Non-roma, %
	Lei	nr. cazuri	Lei	nr. cazuri	
Total	466,1	N=682	963,1	N=330	48
Medii de reședință					
Urban	419,1	N=455	1032,2	N=220	41
Rural	549,0	N=227	858,0	N=110	64
Sexul capului gospodăriei					
Bărbat	553,8	N=297	991,0	N=175	56
Femeie	388,3	N=385	924,8	N=155	42
Vârsta capului gospodăriei					
15 - 29 ani	612,6	N=84	939,7	N=14	65
30 - 49 ani	528,7	N=261	972,2	N=105	54
>=50 ani	376,4	N=337	958,5	N=211	39
Statutul ocupational al capului gospodăriei (grupuri)					
salariat	780,8	N=122	1162,8	N=114	67
liber profesionist, afacere familială	2042,8	N=20	832,5	N=7	245
casnic(ă)	387,3	N=118	534,7	N=17	72
nu lucrează	322,0	N=198	803,3	N=35	40
pensionar, vârstnic, disabilitați	324,5	N=219	886,8	N=154	37
alte	522,8	N=5	273,4	N=3	191
Tipul gospodăriei					
Fără copii	582,6	N=279	1009,1	N=224	58
Cu copii	433,2	N=403	916,0	N=106	47

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.4. Structura venitului bănesc pe tipuri de gospodării (%)

	Roma	Non-roma
Venit total	100	100
Venit din salariu	33	57
Beneficii șomaj	4	1
Pensii pentru limita de vârstă, invaliditate, veterani	7	25
Concediu de maternitate, beneficii pentru săraci, subvenții și burse	4	2
Alocație copii	1	1
Vânzări de acasă, jocuri de noroc, cerșetorie, alte	15	5
Transferuri de bani primite de la prieteni și rude din afara țării	35	10
Altceva	1	0,2

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.5. Accesul la venituri bănești în funcție de medii de reședință și tipuri de gospodării

	Urban				Rural				Total			
	Roma		Non-roma		Roma		Non-roma		Roma		Non-roma	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Nu am primit nici un venit luna trecută	52	10	2	1	6	2	2	2	58	8	4	1
Am primit ceva bani luna trecută	403	80	218	93	221	87	108	92	624	82	326	93
Refuz sa raspundă	50	10	14	6	27	11	7	6	77	10	21	6
Total	505	100	234	100	254	100	117	100	759	100	351	100
Nu am primit nici un venit în ultimele 6 luni	45	9	2	1	5	2	1	1	50	7	3	1
Am primit ceva bani în ultimele 6 luni	357	71	204	87	165	65	86	74	522	69	290	83
Refuz sa raspunda	103	20	28	12	84	33	30	26	187	25	58	17
Total	505	100	234	100	254	100	117	100	759	100	351	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.6. Declarația cheltuielilor în funcție de medii de reședință și tipuri de gospodării

	Roma		Non-roma		Total	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Cheltuieli total						
Total	759	100	351	100	1110	100
Fără cheltuieli	12	2	1	0,3	13	1
Au facut cheltuieli	664	87	330	94	994	90
Refuz să răspundă	83	11	20	6	103	9
Urban	505	100	234	100	739	100
Fără cheltuieli	10	2	-	-	10	1
Au facut cheltuieli	431	85	223	95	654	88
Refuz să răspundă	64	13	11	5	75	10

	Roma		Non-roma		Total	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Rural	254	100	117	100	371	100
Fără cheltuieli	2	1	1	1	3	1
Au facut cheltuieli	233	92	107	91	340	92
Refuz să răspundă	19	7	9	8	28	8
Categoriile de cheltuieli						
Total						
Mâncare, bunuri necesare zilnic (produse de igienă, detergenți, etc.)	666	88	335	95	1001	90
Alcool și țigări (cumpărate)	287	38	113	32	400	36
Îmbrăcăminte, încălțăminte	186	25	118	34	304	27
Utilități (chirie și utilități publice: telefon, apă, electricitate, gaz)	629	83	313	89	942	85
Produse medicinale și servicii medicale	442	58	197	56	639	58
Transport	300	40	162	46	462	42
Evenimente sociale, cantină, etc.	40	5	23	7	63	6
Urban						
Mâncare, bunuri necesare zilnic (produse de igienă, detergenți, etc.)	437	87	227	97	664	90
Alcool și țigări (cumpărate)	154	30	82	35	236	32
Îmbrăcăminte, încălțăminte	107	21	76	32	183	25
Utilități (chirie și utilități publice: telefon, apă, electricitate, gaz)	401	79	208	89	609	82
Produse medicinale și servicii medicale	280	55	138	59	418	57
Transport	148	29	90	38	238	32
Evenimente sociale, cantină, etc.	21	4	12	5	33	4
Rural						
Mâncare, bunuri necesare zilnic (produse de igienă, detergenți, etc.)	229	90	108	92	337	91
Alcool și țigări (cumpărate)	133	52	31	26	164	44
Îmbrăcăminte, încălțăminte	79	31	42	36	121	33
Utilități (chirie și utilități publice: telefon, apă, electricitate, gaz)	228	90	105	90	333	90
Produse medicinale și servicii medicale	162	64	59	50	221	60
Transport	152	60	72	62	224	60
Evenimente sociale, cantină, etc.	19	7	11	9	30	8

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.7. Cheltuielile medii pe persoană efectuate luna precedentă în funcție de tipuri de gospodărie

	Roma		Non-roma		Roma/ Non-roma, %
	Media, lei	nr. cazuri	Media, lei	nr. cazuri	
Total	753,7	N=676	1007,0	N=331	75
Medii de reședință					
Urban	689,1	N=441	1060,7	N=223	65
Rural	861,6	N=235	922,9	N=108	93
Sexul capului gospodăriei					
Barbat	902,6	N=291	995,5	N=176	91
Femeie	626,0	N=385	1022,5	N=155	61
Vârsta capului gospodăriei					
15 - 29 ani	774,8	N=79	1271,1	N=15	61
30 - 49 ani	832,8	N=265	1027,4	N=105	81
>=50 ani	678,8	N=332	967,3	N=211	70
Statutul ocupational al capului gospodăriei (grupuri)					
salariat	776,8	N=124	1104,2	N=111	70
liber profesionist, afacere familiala	2817,1	N=20	1158,6	N=9	243
casnic(ă)	664,8	N=120	678,0	N=15	98
nu lucreaza	724,4	N=197	1114,0	N=35	65
pensionar, vârstnic, disabilitați	652,7	N=210	905,4	N=157	72
alte	413,5	N=5	703,8	N=4	59
Tipul gospodăriei					
fără copii	964,1	N=274	1174,7	N=225	82
cu copii	694,1	N=402	833,2	N=106	83

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.8. Sărăcia și inegalitatea

	Roma	Non-roma
Rata sărăciei absolute PPP\$ 4.30, bazată pe venituri	65%	28%
Rata sărăciei absolute PPP\$ 4.30, bazată pe cheltuieli	51%	24%
Rata sărăciei absolute PPP\$ 2.15, bazată pe venituri	38%	7%
Rata sărăciei absolute PPP\$ 2.15, bazată pe cheltuieli	21%	3%
Rata sărăciei relative (60 mediana veniturii per echivalent)	73%	40%
Profundimea sărăciei PPP\$ 4.30 bazată pe venituri	36%	9%
Profundimea sărăciei PPP\$ 2.15 bazată pe venituri	21%	2%
Profundimea sărăciei 60 de la mediana veniturii pe echivalent	43%	14%
Coefficientul Gini	0,57	0,38
Rata celor mai bogați 20% față de cei mai săraci 20%	33,16	7,30

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.9. Tendințe înregistrate privind datoriile pentru plăți pe tipuri de gospodării

a) Cazuri înregistrate

	Roma		Non-roma	
	nr.	%	nr.	%
Alimentare cu apă	65	9	10	3
Alimentare cu electricitate	42	6	5	1
Alte utilități: încălzire, telefon, etc.	29	4	10	3
Ipotecă	2	0,3	1	0,3
Credit de consum	5	1	2	1
Impozite	19	3	11	3
Facturi pentru educație	4	1	1	0,3
Facturi pentru servicii de sănătate	8	1	1	0,3

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

b) Valori

		Roma			Non-roma		
		Media	Minim	Maxim	Media	Minim	Maxim
Alimentare cu apă	luni	6	1	36	5	1	12
	lei	851	30	7000	835	100	3000
Alimentare cu electricitate	luni	4	1	48	2	1	5
	lei	784	50	4000	314	71	800
Alte utilitati: încălzire, telefon, etc.	luni	4	1	36	3	1	12
	lei	757	70	2800	357	80	1020
Ipotecă	luni	6	6	6	1	1	1
	lei	1500	1500	1500	1500	1500	1500
Credit de consum	luni	11	1	24	17	10	24
	lei	5840	1100	15000	9500	4000	15000
Impozite	luni	17	1	48	10	2	12
	lei	2315	40	10000	529	26	2000
Facturi pentru educație	luni	3	2	5	1	1	1
	lei	6167	66	24000	100	100	100
Facturi pentru servicii de sănătate	luni	2	1	5	12	12	12
	lei	2071	300	4000	-	-	-

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.10. În ultima lună cineva din gospodărie a mers la culcare flămând pentru că nu și-a permis să cumpere mâncare, pe tipuri de gospodării și medii de reședință (%)

	Urban		Rural		Total	
	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
Niciodată	31	84	51	89	37	86
O singură dată	13	6	7	2	11	4
De câteva ori (2-3)	31	4	21	2	27	3
De mai multe ori (4 și mai mult)	23	4	19	6	22	5
Refuz să răspunda, nu știe	3	2	2	2	3	2

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.11. Posibilități de a-și permite anumite cheltuieli în funcție de tipul gospodăriei și medii de reședință (%)

		Urban		Rural		Total	
		Roma	Non-roma	Roma	Non-roma	Roma	Non-roma
O vacanță anuală de o săptămână departe de casă	Da	4	9	8	14	6	11
	Nu	88	89	87	81	88	86
	Nu știu	7	3	6	5	7	3
Total		100	100	100	100	100	100
Carne, pui sau pește odată în 2 zile	Da	19	32	34	66	24	43
	Nu	74	66	61	30	70	54
	Nu știu	7	3	5	4	6	3
Total		100	100	100	100	100	100
O cheltuială neașteptată și plătită din resurse proprii	Da	10	21	12	32	11	25
	Nu	81	74	77	57	79	68
	Nu știu	10	5	11	11	10	7
Total		100	100	100	100	100	100
Vizite regulate la dentist	Da	8	14	9	19	8	15
	Nu	83	81	84	76	83	80
	Nu știu	10	5	7	5	9	5
Total		100	100	100	100	100	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.12. Accesul la servicii bancare pe tipuri de gospodărie și medii de reședință

	Roma		Non-roma		Total	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Cont de economii	12	2	11	3	23	2
Card de debit/ pentru plată	8	1	21	6	29	3
Depozit la termen	8	1	2	1	10	1
Transferuri de bani	70	9	20	6	90	8
Card de credit/de fidelizare preplătit	10	1	8	2	18	2
Cont curent	8	1	5	1	13	1

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.13. Economii, credite, împrumuturi în funcție de tipul gospodăriilor

	Roma	Non-roma	Total
Pondere gospodăriilor care dispun de economii, %	5	6	5
Cât timp în medie gospodăria ar putea trăi din economii, luni	10	2	7
Cât timp maximum gospodăria ar putea trăi din economii, luni	30	6	30
Pondere gospodăriilor care utilizează credite, împrumuturi informale, %	5	6	5

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.14. Sursele de unde gospodăriile iau credite, împrumuturi în funcție de tipul gospodăriilor

	Roma		Non-roma		Total	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Bancă comercială sau cooperativă de credit	21	57	12	55	33	56
Instituție de microfinanțare	2	5	1	5	3	5
Prieteni sau rude	9	24	8	36	17	29
Cămătari	1	3	-	0	1	2
Comerciant	3	8	-	0	3	5
Refuz să răspundă	1	3	1	5	2	3
Total	37	100	22	100	59	100

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 6.15. Valori bănești privind creditele, împrumuturile în funcție de tipul gospodăriilor, (lei)

	Roma			Non-roma			Total		
	Media	Min	Max	Media	Min	Max	Media	Min	Max
Valoarea totală a creditelor/ împrumuturilor care le are gospodăria	22712	500	165000	11724	500	50000	19049	500	165000
Suma totală care trebuie plătită lunar pentru rambursarea creditului/ împrumutului	1379	35	5000	780	100	1500	1160	35	5000

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Capitolul VII. STIL DE VIAȚĂ, NORME ȘI VALORI

Tabelul 7.1. Relația între vârsta considerată „adekvată” pentru încetarea studiilor și vârsta considerată adecvată pentru anumite evenimente din viață

	Roma		Non-roma	
	Băieți	Fete	Băieți	Fete
Lansarea în activitate economică	0,545	0,578	0,522	0,542
Căsătoria	0,475	0,505	0,450	0,379
Nașterea unui copil	0,460	0,494	0,424	0,381

Pentru evidențierea relațiilor a fost utilizată corelația Pearson
Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 7.2. Acceptabilitatea unor situații cu privire la educație (%)

		Roma			Non-roma		
		Total	Bărați	Femei	Total	Bărați	Femei
Educația universitară atunci când nimeni din comunitate nu dispune de acest lucru	Pe deplin acceptabil	42	47	41	55	47	60
	Oarecum acceptabil	33	28	35	26	29	24
	Niciodată acceptabil	12	11	12	9	12	8
	Refuz	1	-	2	0	-	1
	Nu știe	12	15	10	10	12	8
Ca un băiat de vârsta școlară să meargă la lucru în loc la școală	Pe deplin acceptabil	14	13	14	3	2	3
	Oarecum acceptabil	38	40	37	24	29	21
	Niciodată acceptabil	44	42	45	72	66	75
	Refuz	1	-	1	0	-	1
	Nu știe	4	5	4	2	4	1
Ca o fată de vârsta școlară să meargă la lucru în loc la școală	Pe deplin acceptabil	10	11	9	3	1	4
	Oarecum acceptabil	36	36	36	22	26	19
	Niciodată acceptabil	50	48	50	74	70	76
	Refuz	1	-	1	0	-	1
	Nu știe	4	5	4	2	4	1

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 7.3. Acceptabilitatea divorțului cauzat de infidelitate și abuz (%)

		Roma			Non-roma		
		Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Divorț motivat de faptul că soțul are o iubită	Pe deplin acceptabil	30	27	31	33	28	36
	Oarecum acceptabil	34	35	34	48	51	46
	Niciodată acceptabil	30	30	30	14	16	13
	Refuz	1	2	1	1	-	1
	Nu știe	5	6	4	4	5	4
Divorț motivat de faptul că soția are un iubit	Pe deplin acceptabil	32	30	33	34	30	37
	Oarecum acceptabil	33	34	33	46	48	45
	Niciodată acceptabil	29	29	29	16	18	15
	Refuz	1	2	1	1	1	1
	Nu știe	4	5	4	3	3	3
Divorț motivat de faptul că soțul sau soția își abuzează fizic partenerul	Pe deplin acceptabil	30	29	30	36	31	39
	Oarecum acceptabil	33	34	33	45	47	45
	Niciodată acceptabil	28	27	29	14	15	13
	Refuz	2	1	2	1	2	1
	Nu știe	7	9	6	4	7	3

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 7.4. Acceptabilitatea independenței economice a femeilor și libertatea femeilor în deciziile privind viața sexuală (%)

		Roma			Non-roma		
		Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Ca soția să câștige mai mult decât soțul	Pe deplin acceptabil	26	32	24	30	30	30
	Oarecum acceptabil	45	41	46	54	53	54
	Niciodată acceptabil	26	22	27	15	15	14
	Refuz	1	1	1	0.3	-	1
	Nu știe	3	5	2	2	2	2
Ca o fată să-și piardă virginitatea înainte de căsătorie	Pe deplin acceptabil	6	8	5	5	5	4
	Oarecum acceptabil	24	28	23	39	37	41
	Niciodată acceptabil	65	57	69	50	52	48
	Refuz	2	1	2	2	1	3
	Nu știe	3	6	2	5	5	5

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 7.5. Acceptabilitatea violenței în familie (%)

		Roma			Non-roma		
		Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Ca soțul să-și lovească soția	Pe deplin acceptabil	17	18	17	6	5	7
	Oarecum acceptabil	22	28	19	14	15	14
	Niciodată acceptabil	59	53	62	78	79	78
	Refuz	1	1	1	0	-	1
	Nu știe	1	1	1	1	1	1
Ca soția să-și lovească soțul	Pe deplin acceptabil	3	4	3	3	0	4
	Oarecum acceptabil	13	13	13	14	14	14
	Niciodată acceptabil	82	81	82	83	86	81
	Refuz	1	1	1	0	-	1
	Nu știe	1	2	1	1	-	1

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Tabelul 7.6. Acceptarea unor practici negative (%)
(suma % răspunsurilor pe deplin acceptabil și oarecum acceptabil)

		Roma			Non-roma		
		Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
Colectarea beneficiilor guvernamentale la care persoana nu are dreptul	Pe deplin acceptabil	7	8	7	2	3	1
	Oarecum acceptabil	12	7	13	10	8	12
	Niciodată acceptabil	57	59	57	72	68	74
	Refuz	2	1	2	1	1	1
	Nu știe	23	24	22	16	21	13
Mită oferită de cetățeni pentru a obține ce vor	Pe deplin acceptabil	2	3	2	1	2	1
	Oarecum acceptabil	16	17	16	15	18	14
	Niciodată acceptabil	65	64	65	77	73	79
	Refuz	1	1	2	1	-	1
	Nu știe	15	16	15	6	8	6
Neplata impozitelor datorate	Pe deplin acceptabil	2	2	2	1	3	1
	Oarecum acceptabil	15	13	16	9	8	11
	Niciodată acceptabil	68	68	68	84	83	85
	Refuz	1	1	1	0	-	1
	Nu știe	15	17	14	5	6	4

		Roma			Non-roma		
		Total	Bărbăți	Femei	Total	Bărbăți	Femei
Acceptarea oficială a mitei pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu	Pe deplin acceptabil	1	1	1	1	2	1
	Oarecum acceptabil	15	12	16	11	8	12
	Niciodată acceptabil	64	62	65	80	79	80
	Refuz	1	1	2	1	1	1
	Nu știe	19	24	18	8	11	7
Furtul de mâncare atunci când familia are nevoie de mâncare	Pe deplin acceptabil	13	14	13	3	4	2
	Oarecum acceptabil	16	15	16	11	12	10
	Niciodată acceptabil	63	61	63	83	81	85
	Refuz	1	1	1	1	1	1
	Nu știe	8	10	7	3	3	3

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

Diagrama 7.7. Acceptarea formelor de discriminare pozitivă a grupurilor dezavantajate (%)
(ponderea răspunsurilor de acceptare)

	Roma			Non-roma		
	Total	Bărbăți	Femei	Total	Bărbăți	Femei
Ajutor suplimentar pentru un copil aflat în școală în cazul în care acesta nu vorbește suficient de bine limba învățată la școală	85	85	85	78	72	81
Furnizarea de burse pentru elevii / studenții care provin din familii sărace	85	83	85	80	76	82
Stimulente pentru companii care angajează persoane din cadrul grupurilor dezavantajate	74	70	76	72	68	74
Acceptarea studenților din diferite grupuri dezavantajate (cum ar fi – săraci, romi, persoane cu dizabilități) în instituții de învățământ, fără examene	73	70	75	62	60	62
Angajarea unui număr de persoane din grupurile dezavantajate (cum ar fi săraci, romii, persoanele cu dizabilități) în sectorul public	76	74	77	68	67	68

Sursa: Sondajul regional Roma PNUD/BM/CE, 2011

ANEXA 2. Chestionare ale sondajului regional PNUD/BM/CE privind situația populației roma, 2011

Mai 2011

Modulul 0 – SECȚIUNEA MANAGEMENT

M1 Numărul gospodăriei

M2 Eșantion

Rromi	1
Non-rromi	2
Suplimentar	3

M3a Data în care a început interviul în gospodărie .2011

M3b Data în care interviurile din gospodărie sau finalizat (toate modulele) .2011

M4a Codul operatorului de interviu 1

M4b Codul operatorului de interviu 2

M5 Localitate

M5a Numărul punctului de eșantionare

M5b Numele punctului de eșantionare

M6a Ora începerii interviului Modulul 0 :

M6b Ora finalizării interviului Modulul 0 :

ATENȚIE! Informațiile de mai jos se vor completa înainte de intrarea în gospodărie!

M7. Tipul reședinței în care locuiește familia

Capitală	1
Centru raional / Municipiu	2
Oraș	3
Sat	4
Zonă nereglementată	5

M7a. Evaluare externă a locuinței familiei

Apartment în bloc	1
Casă nouă în condiții bune	2
Casă veche în condiții relativ bune	3
Casă ruinată sau cartier sărac	4
Locuri de cazare pentru refugiați (tabără / clădire adaptată)	5
Altă situație. Care? <input type="text" value=""/> <input type="text" value=""/> <input type="text" value=""/> <input type="text" value=""/>	95

Introducere pentru eșantionul de rromi:

Bună dimineața / ziua / seara! Numele meu este _____ și vin din partea Institutului de Marketing și Sondaje IMAS – INC Chișinău care a fost contractat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP). Aș putea discuta cu capul gospodăriei?

Discutați cu capul gospodăriei: Realizăm un studiu printre comunitățile rrome. V-aș ruga să participați la acest interviu. În cazul în care persoana spune că "El/ea nu este Rrom, de ce să fie interviuat/ă?", consultă cele 4 scenarii din Manualul Operatorului (interviul va fi anulat sau va fi realizat și inclus în eșantionul de populație non-Rromă).

Introducere pentru eșantionul de non-rromi:

Bună dimineața / ziua / seara! Numele meu este _____ și vin din partea Institutului de Marketing și Sondaje IMAS – INC Chișinău care a fost contractat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP). Realizăm un studiu printre comunitățile rrome și persoanele care locuiesc în apropierea acestora.

Continuați cu următoarele informații atât pentru rromi cât și pentru non-rromi:

Scopul acestei cercetări este de a afla despre condițiile de trai și opiniile oamenilor din Republica Moldova. Informațiile pe care ni le veți furniza vor rămâne strict confidențiale. Nici dumneavoastră și nici membrii familiei dumneavoastră nu veți fi identificați în funcție de nume sau adresă în niciunul dintre rapoartele pe care urmează să le întocmim. Rezultatele acestui studiu vor fi folosite de UNDP pentru a elabora recomandări pentru Guvernul Republicii Moldova și pentru Uniunea Europeană; aceste rezultate sunt necesare pentru a îmbunătăți situația din localitățile dezavantajate. Informația astfel obținută va sta la baza și a unei mai bune alocări a bugetului de stat și a fondurilor Uniunii Europene pentru problemele legate de sărăcie și excludere socială în Republica Moldova.

Instrucțiuni! Această parte a chestionarului (M8 – M11) trebuie să fie completată de capul gospodăriei

M8	Количество членов семьи	<input type="text"/>	<input type="text"/>
M8a	Numărul de membri în gospodărie cu vîrstă de 16 ani sau mai mult	<input type="text"/>	<input type="text"/>
M8b	Numărul de membri în gospodărie cu vîrstă de 10 ani sau mai mult	<input type="text"/>	<input type="text"/>
M8c	Numărul de membri în gospodărie cu vîrsta de 6 ani sau mai puțin	<input type="text"/>	<input type="text"/>

M9. Care este etnia dominantă a rezidenților din așezarea în care locuiște familia dumneavoastră?

Așezarea se referă la localitatea în care realizați interviul!

Romă	1
Albaneză	2
Bosniacă	3
Bulgară	4
Croată	5
Cehă	6
Germană	7
Greacă	8
Maghiară	9
Macedoneană	10
Muntenegreană	11
Polonă	12
Sârbă	13
Slovacă	14
Turcă	15
Ucraineană	16
Română	17
Rusă	18
Moldoveni	19
Arabi	20
Alta. Care? _____	95
Nu știe	99

M10. Care este religia dominantă din orașul/satul în care locuiște familia dumneavoastră?

Ortodoxă	1
Romano Catolică	2
Protestantă	3
Musulmană	4
Greco-Catolica	5
Ateism	6
Alta. Care? _____	95
Nu știe	99

M11. Care este distanța aproximativă a ... față de casa în care locuiște familia respondentului (cea mai apropiată opțiune)? *(pentru toți respondenții)*

	sub 1 km	1-3 km	3-5 km	5-10 km	peste 10 km
a. Doctor care practică medicina generală	1	2	3	4	5
b. Centru medical de medicină primară (ambulatoriu)	1	2	3	4	5
c. Policlinică	1	2	3	4	5
d. Spital	1	2	3	4	5
e. Farmacie	1	2	3	4	5
f. Stație de autobuz	1	2	3	4	5
g. Grădiniță	1	2	3	4	5
h. Școală primară	1	2	3	4	5
i. Școală generală	1	2	3	4	5
j. Birou municipal	1	2	3	4	5
k. Birou de angajări	1	2	3	4	5
l. Birou ajutor social	1	2	3	4	5
m. Bancă	1	2	3	4	5
n. Cel mai apropiat oraș (în cazul în care interviul este realizat într-un oraș, se va lua în calcul "centrul orașului")	1	2	3	4	5

ATENȚIE! Informațiile de mai jos se vor completa după finalizarea interviului

Citiți replica de încheiere: "Vă mulțumim pentru participarea la studiul nostru. Aveți întrebări? În următoarele zile supervisorul meu vă va contacta pentru a evalua calitatea muncii mele și vă va răspunde la orice alte întrebări pe care le aveți cu privire la interviu. Pentru a vă putea contacta în viitor, îmi puteți spune numărul dumneavoastră de telefon?"

Informații respondent:

Nume și Prenume: _____

Adresa: _____

Număr telefon: _____

Atestare operator: "Atest că am completat acest interviu conform instrucțiunilor care mi-au fost date de membrii echipei IMAS"

Primul operator: Nume: _____ Semnătură: _____

Al doilea operator: Nume: _____ Semnătură: _____

Data: |_|_|_|_|_| 2011

ATENȚIE! Se completează fără a întreba respondentul!

M14. (Se va completa doar pentru sub-eșantionul *rrom*): Conform opiniei dumneavoastră, care este etnia Capului familiei? *Un singur răspuns!*

Romă	1
Non-rroma	2
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la M16

M15. (Se va completa doar pentru sub-eșantionul *rrom*): Dacă ați identificat respondentul ca fiind rrom, cât de sigur sunteți? *Un singur răspuns!*

Foarte sigur	1
Aproape sigur	2
Doar o presupunere	3

M16. Clasați următoarele aspecte ale interviului și background-ul pe o scară de la 1 la 5, unde '1' înseamnă 'foarte slab' iar '5' înseamnă 'foarte bine'

	1 Foarte slab	2	3	4	5 Foarte bine	Nu știe/Nu poate evalua
a. Siguranța informațiilor	1	2	3	4	5	99
b. Atmosfera pe durata interviului	1	2	3	4	5	99
c. Interiorul locuinței / proprietății	1	2	3	4	5	99
d. Exterior (și mediul înconjurător)	1	2	3	4	5	99

SE VA COMPLETA DE CĂTRE SUPERVIZOR în timpul verificării chestionarelor

M17. Cod supervisor |_|_|_|_|_|_|_|_|

M18. Interviul va fi verificat / controlat

Da	1
Nu	2

M19. Metoda de verificare / control
Un singur răspuns!

Supervizare directă în timpul interviului	1
Verificare personală de către supervisor	2
Verificare telefonică de către supervisor sau de biroul central	3
Nu se va realiza verificarea	4

Modulul 1 – PROFILURILE MEMBRILOR GOSPODĂRIEI

1. Numărul gospodărie (pentru Modulul 0): _____
2. Numărul punctului de eşanționare (pentru Modulul 0) _____
3. Ora începerii Modulului 1 _____
4. Ora finalizării modulului 1: _____

A. FIȘA PROFILULUI DEMOGRAFIC (PENTRU TOȚI MEMBRII FAMILIEI)									
Operator ATENȚIE! Trebuie completat pentru toți membrii familiei din conținutul capitolului familiei sau alte persoane care pot oferi informații despre gospodărie sau despre membrii familiei. Participarea altor membri ai familiei este acceptabilă.									
COMPLETAȚI LA CAPUL FAMILIEI cu NUMĂRUL 1. În rubrica rugăm începeți lista cu capul familiei, și apoi continuați cu toți ceilalți membrii familiei, de la cel mai bătrân la cel mai tânăr.									
Notă: Un membru al familiei este persoana care locuiește în aceeași casă a familiei pentru mai mult de 3 luni, în ultimele 12 luni, împărțind banii cu ceilalți membri ai familiei și având cel puțin o masă comună zilnică, împreună cu ceilalți membri ai familiei. Excepții pentru o perioadă mai scurtă: dormitoarele muncitorilor și ale studenților, instituțiile militare, cei veniți din închisoare, minori, cuplarile tinere. În cazul în care gospodăria are mai mult de 12 membri, folosiți încă un chestionar.									
Numărul secvențial de membri ai familiilor	Numele pentru a confirma identitatea	A1 Sex: (încăuțiți)		A1a. Data nașterii	A1b. Răspondenții selectați?	A2. Vârsta:	A3. Relația cu capul familiei (încăuțiți) Cod unic	A4. Starea civilă (încăuțiți) Cod unic	A5. În ce an s-a căsătorit el/ea/ trăiesc împreună? (încăuțiți)
		1. Masculin	2. Feminin	Data/Luna/Anul 98 AȘ	1. Modulul 1 2. Modulul 2 3. Modulul 3 4. Modulul 4 96. Nici unu În cazul când mai multe familii locuiesc împreună atunci este posibil de a fi mai multe persoane în grija cărora sunt copii	Ce vârstă avea el/a la sărbătorirea ultimei zile de naștere (notați anii) Dacă avea mai puțin de 1 an notați „00” În cazul în care nu știți numărul exact de ani, să estimeze	1. Capul familiei 2. Soție/Soț/partener/ă 3. Fiu/Fiică 4. Ginere/Noră 5. Nepot (de bunici) 6. Neponată/Nepot (de unchi) 7. Tată/Mamă 8. Socru/Socră 9. Frate/Soră 10. Cumnat/Cumnată 11. Altă rudă 12. Altă persoană neînrudită	1. Căsătorit-tradițional 2. Căsătorit oficial (în biserică, starea civilă) 3. Divorțat 4. Despărțit 5. Văduv/partener decesat 6. Concubinaj(necăsătorii) 7. Niciodată căsătorit Dacă sa notat codurile de la 1 la 6 treceți la A5 Dacă 7 treceți la A6	Prima dată, dacă s-a căsătorit de mai multe ori
1		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
2		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
3		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
4		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
5		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
6		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
7		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
8		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
9		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
10		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
11		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				
12		1	2	/ / /	1 2 3 4 96				

Numărul secvențial de membru al familiilor	Numele pentru a confirma identitatea	A6. Apartenența etnică. El/Ea este...		A7 Unde a fost născut		A8. El/ea posedă următoarele documente personale?		A9. Cum el/ea a fost născut/ă?		A10. Apartenența religioasă. El/ea este...?		A11. Situația activității? Sunteți-ți...	
		<i>(îndreptați) Cod unic</i>		<i>(îndreptați) Cod unic</i>		<i>(îndreptați) Cod unic</i>		<i>(îndreptați) Cod unic</i>		<i>(îndreptați) Cod unic</i>		<i>(îndreptați) Cod unic</i>	
1		1. rom, dacă e aplicabil: ashkali/gipsican	11. muntene-grean	1. Albania	10. Serbia	Da	Nu	1	2	1	2	1	2
2						1	2	1	2	1	2	1	2
3						1	2	1	2	1	2	1	2
4						1	2	1	2	1	2	1	2
5						1	2	1	2	1	2	1	2
6						1	2	1	2	1	2	1	2
7						1	2	1	2	1	2	1	2
8						1	2	1	2	1	2	1	2
9						1	2	1	2	1	2	1	2
10						1	2	1	2	1	2	1	2
11						1	2	1	2	1	2	1	2
12						1	2	1	2	1	2	1	2

Certificat de naștere/inregistrat în registrul de naștere

Buletin de identitate

(Nu întreba pe cei mai mici de 16 ani)

Pașaport

1. Salariat cu normă întreagă
2. Salariat cu jumătate de normă
3. Salariat – ad-hoc, muncă ocazională
4. Liber profesionist
5. Casnic (ă) (având grijă de casă / copii / rude)
6. În concediu pentru creșterea copilului
7. Muncă în interesul afacerii familiei / fermei
8. Altă muncă neremunerată sau voluntară.
9. Nu lucrează (se includ și ceiștorii)
10. Elev / student/grădiniță
11. Copil nu este la școală
12. Formare profesională / ucenicie
13. Fără ocupație
14. Pensionar/prea în vârstă pentru a munci
15. Incapabil de muncă din cauza unor afecțiuni cronice / dizabilități
16. În stagiul militar obligatoriu / serviciul comunității
95. Alta
98. Nu răspunde
99. Nu știe

1. Ortodox
2. Romano-catolic
3. Protestant
4. Musulman
5. Greco-Catolic
6. Atelist
95. Alta
98. Nu răspunde
99. Nu știe

1. În spital
2. În afara spitalului dar asistat/ă de o asistentă profesionistă
3. În afara spitalului, neasistat/ă de personal profesionist (acasă)
95. Altfel
98. Nu răspunde
99. Nu știe

1. Ortodox
2. Romano-catolic
3. Protestant
4. Musulman
5. Greco-Catolic
6. Atelist
95. Alta
98. Nu răspunde
99. Nu știe

1. Salariat cu normă întreagă
2. Salariat cu jumătate de normă
3. Salariat – ad-hoc, muncă ocazională
4. Liber profesionist
5. Casnic (ă) (având grijă de casă / copii / rude)
6. În concediu pentru creșterea copilului
7. Muncă în interesul afacerii familiei / fermei
8. Altă muncă neremunerată sau voluntară.
9. Nu lucrează (se includ și ceiștorii)
10. Elev / student/grădiniță
11. Copil nu este la școală
12. Formare profesională / ucenicie
13. Fără ocupație
14. Pensionar/prea în vârstă pentru a munci
15. Incapabil de muncă din cauza unor afecțiuni cronice / dizabilități
16. În stagiul militar obligatoriu / serviciul comunității
95. Alta
98. Nu răspunde
99. Nu știe

B. FIȘA PROFILULUI EDUCACIONAL (SE COMPLETEAZĂ PENTRU MEMBRII FAMILIEI MAI MARE DE 6 ANI)							
Codul secvențial (de la fișa A) PASTRAȚE-L UNIC	Numele pentru a confirma identitatea	B9. El/ea frecventează în continuare o școală sau un program de formare?	(pentru membrii familiei cu vârsta între 6 și 22 ani ce NU urmează în prezent cursurile unei școli – Nu la B9)	Toți sunt ocupați la școala sau cursuri	Toți sunt ocupați la școala sau cursuri	Toți sunt ocupați la școala sau cursuri	
		(indicație) Cod unic	(indicație) Cod unic	(indicație) Cod unic	(indicație) Cod unic	(indicație) Cod unic	
1		1. Da → Treceți la B11	<p>1. Boală</p> <p>2. Costuri ale educației prea ridicate (taxe, transport, cărți)</p> <p>3. Nu sunt bani pentru haine corespunzătoare</p> <p>4. Nevoia de loc de muncă pentru venituri/găsirea unui loc de muncă</p> <p>5. Nu a trecut examenul de intrare sau rezultate proaste la ultimul nivel</p> <p>6. S-a considerat a fi suficient educat</p> <p>7. Probleme cu limba</p> <p>8. Căsătoria</p> <p>9. Sarcina</p> <p>10. A fost hărțuit/ă la școală</p> <p>11. Distanță până la școală</p> <p>12. Îngrijorări privind siguranța</p> <p>13. Lipsa documentelor personale</p> <p>95. Altele</p> <p><i>Continuați cu următorul membru. După ultimul membru mergeți la secțiunea C. Profil medical</i></p>	1. Cei mai mulți dintre ei sunt moldoveni	1. Zilnic	1. Da	
		2. Nu		2. Cei mai mulți dintre ei sunt de etnie rromă	2. Lipsind o zi pe săptămână	2. Nu	
		98. Nu răspunde		3. Nu sunt bani pentru haine corespunzătoare	3. Cei mai mulți dintre ei sunt de altă etnie	3. Lipsind mai mult de 4 zile pe lună	98. Nu răspunde
		99. Nu știe		4. Nevoia de loc de muncă pentru venituri/găsirea unui loc de muncă	4. Mixt (amestecat)	4. Mixt (amestecat)	99. Nu știe
2		Dacă sa răspuns codurile 98/99 continuați cu următorul Membru. După ultimul membru mergeți la secțiunea C – Profilul medical					
		1. Da → Treceți la B11					
3		2. Nu					
		1. Da → Treceți la B11					
4		2. Nu					
		1. Da → Treceți la B11					

5	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
6	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
7	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
8	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
9	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
10	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
11	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									
12	1. Da → Treceți la B11 2. Nu 98. NR 99. NȘ									

C. FIȘA PROFILULUI MEDICAL (SE COMPLETEAZĂ PENTRU TOȚI MEMBRII FAMILIEI)

Codul secvențial (de la fișa A) PĂSTRĂȚI-L-UNIC		Numele pentru a confirma identitatea	C1. Care este starea lui/ei de sănătate?	C2. Are el/ea vreo boală cronică sau vreo problemă de sănătate?	C3. În ultimele 6 luni, (numele) a fost împiedicat să-și desfășoare activitățile zilnice obișnuite de o problemă de sănătate?
1			1. Foarte rea 2. Rea 3. Destul de bună 4. Bună 5. Foarte bună 98. Nu răspunde 99. Nu știe	1. Da 2. Nu 98. Nu răspunde 99. Nu știe	1. Da, a fost afectat puternic 2. Da, parțial 3. Nu a fost limitat 98. Nu răspunde 99. Nu știe
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					

E. STATUTUL ACTUAL DE OCUPARE PROFESIONALĂ (DE LA 10 ANI ÎN SUS)				
Codul secvențial (de la fișa A) PASTRĂȚI-L-UNIC	Inițiale pentru a confirma identitate	E2. În ultima săptămână, a prestat (numele) orice fel de muncă plătită (în numerar sau în natură, indiferent dacă plata a fost primită în cursul săptămânii de referință sau nu) pentru cel puțin o oră 1. Da → Treceți la E4 2. Nu 98. Nu răspunde 99. Nu știe Nu includeți cerșitul în muncă remunerată	E3. Deși (...) nu a lucrat într-un loc de muncă plătit în ultima săptămână, are (...) un loc de muncă plătit (sau o afaceri) de la care el/ea a fost temporar absent/ă (din cauza bolii, concediului de maternitate, intemperțiilor și altele) și la care el/ea se va întoarce după un anumit timp? 1. Da 2. Nu → Treceți la E10 98. Nu răspunde → Treceți la E10 99. Nu știe → Treceți la E10	E4. Dacă în prezent lucrează, cât ore lucrează (numele), de obicei, pe săptămână (inclusiv orele suplimentare)
1		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
2		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
3		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
4		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
5		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
6		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
7		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
8		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
9		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
10		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
11		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		
12		1. Da → Treceți la E4 98. NR 99. NȘ 2. Nu		

<i>E. STATUTUL ACTUAL DE OCUPARE PROFESIONALĂ (DE LA 10 ANI ÎN SUS)</i>						
Codul secvențial (de la fișa A) PĂSTRĂȚI-L-UNIC	Inițialele pentru a confirma identitate	E5. Sunteți: (<i>cod unic</i>) 1. Angajat la o companie privată 2. Angajat la o companie de stat, municipală 3. Liber profesionist 4. Administrator/patron în propria afacere cu angajați 5. Membru într-o cooperativă de producție 6. Lucrător familial în cadrul afacerii de familie sau la o fermă a familiei, fără plată 95. Altelea (specificați) _____ <i>Dacă E5 – 4 mergeți la E7</i>	Adresați întrebarea E6 dacă E5= 1, 2, 3, 5, 6 E6. Aveți un contract scris cu angajatorul dumneavoastră? 1. Da 2. Nu 98. Nu răspunde 99. Nu știu	E7. Este angajarea dumneavoastră? 1. Permanentă 2. Temporară 3. Sezonieră 4. Periodică (din când în când)	E8. Dvs. sau angajatorul dvs. plățiți contribuții (pentru pensie sau asigurare medicală) sociale pentru acest loc de muncă? 1. Da, pe amândouă 2. Da, doar la pensie 3. Da, doar la sănătate 4. Nu 99. Nu știu	E9. Care este mărimea companiei, întreprinderii, organizației, etc. la care lucrați (...), adică, care este numărul de angajați? 1. 1-5 2. 6-10 3. 11-20 4. 21-50 5. 51-250 6. 250+ 99. Nu știu <i>(în cazul în care există filiale ce indică mărimea unității pentru care lucrați)</i> <i>Dacă s-a răspuns la această întrebare TRECEȚI la E11</i>
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

E. STATUTUL ACTUAL DE OCUPARE PROFESIONALĂ (DE LA 10 ANI ÎN SUS)						
Codul secvențial (de la fișa A) PASTRAȚI-L UNIC	Inițiale pentru a confirma identitate	Pentru cei care nu sunt angajați E3= Nu E10 (...) a făcut vreun demers pentru a găsi un loc de muncă în decursul ultimelor 4 săptămâni (inclusiv căutarea în anunțurile publice, ziare, relații personale și prieteni, încercarea pornirii proprii afaceri sau contactarea Agenției de șomaj dar nu pentru a reinnoi actele)? 1. Da 2. Nu, din moment ce am deja un loc de muncă unde voi începe în curând 3. Nu, nu am făcut nici un demers 98. Nu răspunde 99. Nu știe	Pentru cei care nu sunt angajați E3= Nu E10a. În cazul în care vi s-ar oferi un loc de muncă ați putea începe în următoarele două săptămâni? 1. Da 2. Nu 98. Nu răspunde 99. Nu știe	Pentru toți care au de la 10 ani și mai mult E11 Sunteți înregistrat la...?: 1. Agenție publică de ocupare a forței de muncă 2. Agenție privată de resurse umane 3. Ambele 95. Niciuna	Pentru toți care au de la 10 ani și mai mult E12 În ce an ați lucrat ultima dată [...] ? Pentru persoanele care nu au lucrat niciodată introduceți codul 9999. Dacă 9999 mergeți la E16	E13 (...) câți ani ați lucrat în total (indiferent de statutul actual de ocupare profesională)? Orice fel de activitate de lucru nu doar formală.
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

E. STATUTUL ACTUAL DE OCUPARE PROFESIONALĂ (DE LA 10 ANI ÎN SUS)				
Codul secvențial (de la fișa A) PĂSTRĂȚI-L UNIC	Inițialele pentru a confirma identitate	E14 (...) care a fost/este profesia în actualul sau fostul loc de muncă (în cazul în care nu sunteți angajat în prezent)?	E15 (...) care este domeniul acestui / aceluși loc de muncă?	E16 Este (numele) interesat de a lucra independent și de a porni o afacere proprie?
1		1. Proprietar al propriei afaceri 2. Directorul unei întreprinderi, unui departament 3. Specialist 4. Funcționar, ofițer 5. Funcționar de birou 6. Maistru, tehnician 7. Muncitor calificat 8. Muncitor semi-calificat	1. Industrie sau minerit 2. Construcții 3. Transport 4. Comerț 5. Agricultură și silvicultură 6. Comunicare 7. Servicii de agrement (turism, restaurante, cantine etc.) 8. Utilități publice 9. Educație și științe	1. Da 2. Poate 3. Nu 4. Deja își deslășoară propria afacere
2		9. Muncitor necalificat 10. Militar 11. Funcționar de stat (profesor, poliție etc.) 12. Fermier 13. Agricultor fără pământ 95. Alta (specificați) _____ 96. Nu a lucrat mai înainte 98. Refuz 99. Nu știe	10. Cultură și arte 11. Sănătate 12. Sectorul ne-guvernamental 13. Finanțe 14. Sfera de poliție și securitate 15. Alte servicii comerciale (coafură, croitorie, deridicătoare etc.) 95. Altul (specificați) _____ 96. Nu a lucrat mai înainte 98. Refuz 99. Nu știe	
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				

I. SURSE DE VENIT (DE LA 10 ANI ÎN SUS)

Теперь я хотел бы спросить вас о текущих доходах или из прошлой деятельности, а также о статусе членов семьи, которые не работают. Я хотел бы спросить вас. Есть ли у вас есть доход, и если да то, сколько.

Codul secvențial (de la fișa A) PĂSTRATI-L UNIC	Inițialele pentru a confirma identitate	I1 Salariile/Veniturile în calitate de angajați (în numerar și în natură), sau venitul din activități proprii, sau afacerile proprii familiei, sau închirierea sau vânzarea de imobile, veniturile din acțiuni cu cotație, bursă etc. (include toate tipurile de activități în calitate de angajat/Angajator/Auto-angajator, precum și colectare de materiale secundare, cutii..., deasemenea din concediul medical/de maternitate dacă este cazul) <u>Atenție! Nu se includ veniturile care provin din cersit</u> Venitul net pe ultima lună în LEI Completați pentru fiecare respondent			I3 Ajutor de șomaj din ultima lună? Notați suma primită în LEI Nu sunt incluse alocații pentru copii și prestații sociale Completați pentru fiecare respondent			I4 Orice pensie – socială de vârstă, pentru dezabilitate, pensie de urmaș, pensie de veteran de război, etc. din ultima lună Completați pentru fiecare respondent Notați suma primită în LEI		
		1. Fără venituri	2. Da Scrieți venitul	98 NR	1. Fără venituri	2. Da Scrieți venitul	98 NR	1. Fără venituri	2. Da Scrieți venitul	98 NR
1		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
2		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
3		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
4		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
5		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
6		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
7		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
8		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
9		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
10		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
11		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98
12		1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98	1	□□□□□□	98

Modulul 2 – EDUCAREA ȘI ÎNGRIJIREA COPIILOR (6 ANI ȘI SUB 6 ANI)

1. Numărul gospodărie (de la Modulul 0): |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
 3. Ora începerii Modulului 2: |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_| : |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
 2. Numărul punctului de eşanționare (de la Modulul 0) |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
 4. Ora finalizării modulului 2: |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_| : |_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

Instrucțiuni: Acest chestionar trebuie aplicat mamei/cel care se ocupă de îngrijirea copilului. Dacă nu există nici un copil de 6 ani sau mai mic **TRECETI la Modulul 3** (Pentru fiecare copil întreabă de persoana în grija căruia se află)

VACCINAREA COPILULUI							
	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _
EC0	Numărul de identificare a mamei/îngrijitorul copilului din Card A	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _
EC1	Operatori/copiiți numărul din lista individuală – Card A	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _	Nr. _ _ _ _ _
	Numele copilului (doar în scopul urmării)	1 Da, demonstrat 2 Da, nu a demonstrat 3 Nu are card	1 Da, demonstrat 2 Da, nu a demonstrat 3 Nu are card	1 Da, demonstrat 2 Da, nu a demonstrat 3 Nu are card	1 Da, demonstrat 2 Da, nu a demonstrat 3 Nu are card	1 Da, demonstrat 2 Da, nu a demonstrat 3 Nu are card	1 Da, demonstrat 2 Da, nu a demonstrat 3 Nu are card
EC2	(nume) define un card de vaccinare ? Dacă da, îl pot vedea, vă rog?	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9
EC4	(nume) a fost vaccinat vreodată pentru a se preveni îmbolnăvirea?	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9	1 Da 2 Nu → EC9
EC5	I-a fost aplicat vaccin BCG împotriva tuberculozei , și anume o injecție în brațul sau umărul stâng care cauzează, de obicei, o cicatrice?	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ
EC6	Vaccin anti poliomielite ? Dacă da, de câte ori.	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ
EC7	Vaccin DPT , și anume o injecție în coapsă sau fesă, anti-tetanus, împotriva tusei convulsive sau difteriei? Dacă da, de câte ori?	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ
EC8	Injecție MMR pentru a preveni pojarul – și anume o injecție în braț la vârsta de 9 luni sau mai târziu? Dacă da, de câte ori?	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ	1 Da 2 Nu 99 NŞ
<p>Dacă răspunsul a fost de „Nu” la EC4-EC8 întreabă EC9. Dacă răspunsul a fost de „Da” sau „NŞ” la toate întrebările EC4-EC8 întreabă URMĂTOAREA PESOANA. După ce sa completat toate întrebările EC0-EC8 pentru toți copiii adresează EC13</p>							

EC0a	Numărul de identificare a mamei/custodelui inițial al copilului din Card A		Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []
EC1a	Operator/copii numărul din lista individuală – Card A		Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []	Nr. [] [] [] []
	Numele copilului (doar în scopul urmăririi)								
	De ce nu a primit (Numele) vaccinul? <i>Răspuns multiplu</i>								
	1	Nu am știut că este necesară imunizarea	6	Am uitat să duc copilul	1	Am uitat să duc copilul	1	Am uitat să duc copilul	1
	2	Nu am știut că este necesară revenirea pentru dozele 2 sau 3	7	Clinica este prea departe / dificil de ajuns	2	Clinica este prea departe / dificil de ajuns	2	Clinica este prea departe / dificil de ajuns	2
	3	Nu am cunoștințe despre vaccin	8	Nu mi-am permis sau nu vreau să plătesc pentru imunizare	3	Nu mi-am permis sau nu vreau să plătesc pentru imunizare	3	Nu mi-am permis sau nu vreau să plătesc pentru imunizare	3
	4	Frica de reacții adverse	9	Copilul nu a atins vârsta de vaccinare	4	Frica de reacții adverse	4	Frica de reacții adverse	4
	5	Nu erod că vaccinul este eficient	95	Altele	5	Nu erod că vaccinul este eficient	5	Nu erod că vaccinul este eficient	5
					6		6		6
					7		7		7
					8		8		8
					9		9		9
					95		95		95
EVALUAREA COPILULUI (A SE ÎNTREBA DOAR PENTRU COPIL CU VÂRSTA 3-6 ANI. NOTAȚI PENTRU FIECARE COPIL ÎN COLOANA CORESPUNZĂTOARE DE LA TABELUL ANTERIOR)									
EC13	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Poate persoana respectivă să identifice cel puțin zece litere din alfabet?								
EC14	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Poate persoana respectivă să citească cel puțin patru cuvinte simple, obișnuite?								
EC15	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Poate persoana respectivă să își scrie numele?								
EC16	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Poate persoana respectivă să înțeleagă propoziții simple în limba națională/regională?								
EC17	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Recunoaște persoana respectivă simbolurile pentru numerele de la 1 la 10?								
EC18	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Persoana respectivă prezintă încredere în sine?								
EC19	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ	1 Da	2 Nu	99 NȘ
	Persoana respectivă se înțelege bine cu alți copii?								

CREȘI/GRĂDINIȚĂ/ÎNVĂȚĂMÎNT PREȘCOLAR DE 6 ANI ȘI MAI MIC												
		Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █	Nr. █
EC0a	Numărul de identificare a mamei/custodelui inițial al copilului din Card A											
EC1a	Numărul de identificare al copilului din Card A <i>Operatori/copiați, numărul din lista individuală – Card A</i>											
	Numele copilului (doar în scopul urmării)											
	În acest an școlar (2010-2011), (nume) a mers la ...?											
EC20	1 Creșă	Învățământ preșcolar privat pe grupe sau clase		5								
	2 Grădiniță publică											
	3 Grădiniță privată	Alt tip de învățământ		6								
	4 Învățământ preșcolar public pe grupe sau clase	Școală primară		7								
EC21	Dacă Da, în medie, câte zile pe săptămână? (echivalent pentru o zi întreagă. Exemplu: 4 jumătăți de zi = 2 zile) → <i>întreabă pentru următorul copil.</i>		NICIUNA → EC22									
	Dacă Nu, care au fost principalele motive pentru care nu a frecventat astfel de cursuri în 2010-2011? <i>Răspuns multiplu.</i>											
EC22	1 Este prea scump (incl. materialele școlare, îmbrăcămintea etc.)	6	Copilul meu nu este tratat bine	6	1	1	1	1	1	1	1	1
	2 Nu există o unitate de învățământ în apropiere	7	Copilul meu nu vorbește limba	7	2	2	2	2	2	2	2	2
	3 Unitatea de învățământ din apropiere este aglomerată/nu există locuri	8	Copilul meu ar trebui să stea cu familia	8	3	3	3	3	3	3	3	3
	4 Cineva de acasă poate avea grijă de copil, prin urmare nu este necesar	9	Copilul este prea mic	9	4	4	4	4	4	4	4	4
	5 Nu îmi place / nu am încredere în profesori	95	Copilul este pe lista de așteptare	95	5	5	5	5	5	5	5	5
	Dacă Nu a frecventat astfel de cursuri în anul școlar 2010-11, v-ar putea face vreuna dintre următoarele variante să vă schimbați părerea?											
EC23	1 Profesor rom / mediator în școală (<i>doar pentru esanționul de romi</i>)	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2
	2 Lipsa taxelor școlare (învățământ gratuit)	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2
	3 Tichete de masă pentru familie	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2
	4 Transport gratuit	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2
	95 Altele	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2

TEHNICI PĂRINTEȘTI				
EC24 Câte cărți pentru copii sau cărți cu poze aveți acasă pentru copii?	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	număr de cărți
EC25 În ultimele 3 zile, vreunul dintre membrii familiei de peste 15 ani, inclusiv dvs. (...) împreună cu copilul (copiii) dumneavoastră cu vârste între 0-6 ani?	Da	Nu	Nu răspunde	Nu știe
1. S-au uitat în cărțile cu poze sau i-a citit din aceste cărți	1	2	98	99
2. Au colorat sau desenat	1	2	98	99
3. Au învățat literele sau cifrele	1	2	98	99
EC26 Dacă aveți întrebări cu privire la dezvoltarea copilului dumneavoastră, de unde vă luați informațiile?	Da	Nu		
1. Doctor / bonă / asistenți medicali	1	2		
2. Profesor	1	2		
3. Asistent social / mediator sanitar al comunității	1	2		
4. Membru al familiei	1	2		
5. Prieteni / vecini	1	2		
6. Cărți / televizor / radio/internet	1	2		
7. Serviciul de informații (prin telefon sau în față)	1	2		
8. Nu știu de unde să iau informații	1	2		
9. Nu am nevoie de informații	1	2		
CARACTERISTICI GRĂDINIȚĂ/ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR				
<i>(alegeți varianta relevantă în funcție de vârsta copilului – în cazul în care aveți mai mulți copii la grădiniță sau în învățământul preșcolar, alegeți cel mai apropiat învățământ preșcolar sau la care este în prezent și nu copii care au finisat învățământul preșcolar. La această secțiune vor răspunde doar cei care au copii la grădiniță/în învățământul preșcolar. Număr de identificare al copilului din Card A Numele copilului: _____)</i>				
EC27 Ce fel de program urmează acest copil?	Grădiniță / învățământ preșcolar public	1		
	Grădiniță / învățământ preșcolar privat	2		
	ONG / comunitar	3		
EC28 Grădinița / instituția de învățământ preșcolar sunt situate într-o zonă locuită preponderent de comunitatea romă?	Da	1		
	Nu	2		
EC29 Care este componența etnică a elevilor de la grădiniță?	Toți / majoritatea Rromi	1		
	Aproximativ 50% Rromi	2		
	Câțiva copii sunt Rromi	3		
	Nu sunt copii Rromi	4		
	Nu știe	99		
EC30 Ce limbă este folosită de profesori în grădiniță / instituția de învățământ preșcolar?	În special limba majoritară	1		
	În special rromani	2		
	Limba majoritară și rromani	3		
	Nu știe	99		
EC31 În ce măsură sunteți de acord cu următoarea declarație - „Copiii rromi sunt bineveniți în respectiva grădiniță / instituție de învățământ preșcolar”.	Nu sunt deloc de acord	1		
	Nu sunt de acord	2		
	Sunt de acord	3		
	Sunt complet de acord	4		
	Nu știe	99		
EC32 Cât de mulțumit sunteți, în general, de grădiniță / instituția de învățământ preșcolar (se completează indiferent dacă copilul participă sau nu)?	Foarte nemulțumit	1		
	Oarecum nemulțumit	2		
	Oarecum mulțumit	3		
	Foarte mulțumit	4		
	Nu știe	99		
EC33 Care sunt cheltuielile pentru acest copil? <i>Operator! Completați costurile în lei pentru toate afirmațiile</i>	Fără cheltuieli		2. Scrie cheltuielile	Refuz
1. Taxe lunare pentru grădiniță/învățământ preșcolar	1	<input type="text"/>	pe luna	98
2. Transport	1	<input type="text"/>	pe luna	98
3. Cărți, creioane și alte materiale	1	<input type="text"/>	pe an	98
4. Îmbrăcăminte / uniformă speciale	1	<input type="text"/>	pe an	98
5. Mâncare (la grădiniță / învățământ preșcolar – gustare, masă...)	1	<input type="text"/>	pe lună	98
EC34 Grădinița / instituția de învățământ preșcolar asigură masa de prânz?	Da, gratuit	1		
	Da, contra cost/taxă lunară	2		
	Nu, copiii trebuie să își aducă mâncare de acasă	3		
	Nu știe	99		

Modulul 3 – STAREA GOSPODĂRIEI

1. Numărul gospodărie (de la Modulul 0): | | | |

2. Numărul punctului de eșantionare (de la Modulul 0) | | | |

3. Ora începerii Modulului 3 | | | : | | |

4. Ora finalizării modulului 3: | | | : | | |

Instructiuni: Acest chestionar trebuie completat de capul familiei

INFORMAȚII GENERALE DESPRE GOSPODĂRIE

Q1.1 Gospodăria dvs. exista aici, în acest sat/oraș în urmă cu 5 ani (în 2006)?

Da	1	→ TRECI la Q1.5
Nu	2	→ CONTINUAȚI
Refuz să răspundă	98	→ TRECI la Q1.5
Nu știe	99	

Q1.2 Din ce locație v-ați mutat aici?

Din raion/țară – rural	1
Din raion/țară – urban	2
Din altă locație	3
Din Bosnia & Herțegovina	4
Din Bulgaria	5
Din Croația	6
Din Republica Cehă	7
Din Ungaria	8
Din Kosovo	9
Din Macedonia	10
Din Moldova	11
Din Muntenegru	12
Din Serbia	13
Din Slovacia	14
Din România	15
Din Ucraina	16
Altele. Menționați?	95
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q1.3 Care a fost motivul principal al mutării la momentul respectiv?

Operator! Completați răspunsul și marcați codul apropiat în funcție de opțiunile de mai jos

Motive economice	1
Motive politice	2
Motive de familie	3
Siguranță / am fost obligați să ne mutăm	4
Altele (menționați)	95
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q1.4 În ce an v-ați mutat aici?

| | | | | (Notați anul exact)

Q1.5 Cât de mulțumit sunteți de cartierul (împrejurimi / vecinătatea apropiată) în care locuiți acum?

Foarte nemulțumit	1
Destul de nemulțumit	2
Destul de mulțumit	3
Foarte mulțumit	4
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q1.6 Cum s-a schimbat cartierul dumneavoastră în ultimii 5 ani, sau de când locuiți aici?

S-a îmbunătățit	1	→ CONTINUAȚI
A rămas la fel	2	
S-a înrăutățit	3	→ TRECI la Q1.8
Refuz să răspundă	98	
Nu știe	99	

	Răspunsuri		
Q1.7 Ce sa îmbunătățit prin lucrări de reparații, întreținere sau construcție în ultimii 5 ani sau de când locuiți în acest cartier? <i>Operator!</i> <i>Nu cîti variantele de răspuns.</i> <i>Operator! Notează până la 3 Răspunsuri!</i>	Străzi și pavaje	1	
	Clădiri publice	2	
	Case / blocuri de locuințe private sau clădiri publice	3	
	Sisteme de canalizare / scurgeri	4	
	Alimentare cu electricitate/gaz	5	
	Nivel de poluare	6	
	Transport public	7	
	Sistem de apă potabilă	8	
	Nimic	96	
	Refuz să răspundă	98	
Nu știe	99		
Q1.8 Deșeurile sunt colectate...?	Cel puțin săptămânal	1	
	Cel puțin la 2 săptămâni	2	
	Fără regularitate	3	
	Niciodată	4	
	Refuz să răspundă	98	
	Nu știe	99	
Q1.9 Ce limbă utilizați mai mult acasă? <i>Operator! Notează în coloana Q1.9 un singur răspuns</i>	Romani	1	Q1.10
	Albaneză	2	Alte
	Bosniacă	3	răspunsuri
	Bulgară	4	
	Croată	5	
	Cehă	6	
	Maghiară	7	
	Greacă	8	
	Macedoneană	9	
	Muntegrecană	10	
	Română	11	
	Sârbă	12	
	Slovacă	13	
	Turcă	14	
	Rusă	15	
	Ucraineană	16	
Q1.10 Și ce alte limbi mai utilizați acasă? <i>Operator! Notează în coloana Q1.10 maxim 3 mențiuni!</i>	Moldovenească	17	
	Altele (menționați)	95	95
	Refuz să răspundă	98	98
	Nu știu	99	99

SĂNĂTATE

Q2.1 Gospodăria dumneavoastră dispune de un doctor pe care să îl contactați la nevoie?	Da	1
	Nu	2
	Refuz să răspundă	98
	Nu știe	99
Q2.2 Vă simțiți în siguranță în ceea ce privește protejarea sănătății – aveți încrederea că veți primi servicii medicale în caz de necesitate?	Da	1
	Nu	2
	Refuz să răspundă	98
	Nu știe	99
Q2.3 Au existat cazuri în ultimele 12 luni în care gospodăria dumneavoastră să nu își permită să cumpere medicamentele prescrise, necesare unui membru al familiei dumneavoastră?	Da	1
	Nu	2
	Refuz să răspundă	98
	Nu știe	99

VENITURI, ANGAJARE ȘI ACTIVITATE ANTREPRENORIALĂ				
Q3.1 Gospodăria dumneavoastră produce și cultivă pentru consumul casnic vreuna dintre următoarele ...	Da	Nu	Refuz	Nu știe
a Legume	1	2	98	99
b Fructe	1	2	98	99
c Lapte și produse lactate	1	2	98	99
d Ouă	1	2	98	99
e Carne și produse din carne	1	2	98	99
f Alcool	1	2	98	99
Q3.2 Dacă „Da” la oricare dintre afirmațiile de la Q3.1 adresați - Dacă ar trebui să cumpărați de pe piață produsele pe care le produceți / cultivați acasă, cât considerați că v-ar costa pe lună?	Suma		Refuz	
	1. lei		98	
Q3.3 Ce sumă de bani a încasat gospodăria dumneavoastră în total luna trecută? (întrebați de capul familiei suma de bani totală pentru toți membrii gospodăriei)	Nu am primit nici un venit în luna trecută	Suma		Refuz
	1	2. LEI		98
Q3.4 Acum vă rog să estimați VENITUL MEDIU LUNAR gândindu-ne la ultimele 6 luni, ce sumă de bani a încasat gospodăria dumneavoastră în total aproximativ pe lună? (<i>Capul gospodăriei trebuie să estimeze suma medie primită de toți membrii gospodăriei în ultimele 6 luni și să o împarte la 6</i>)	Nu am primit nici un venit în luna trecută	Suma		Refuz
	1	2. LEI		98
Q3.5a. Vă rog să îmi spuneți, care au fost sursele acestor venituri ale gospodăriei dumneavoastră (estimare aproximativă)?				
Q3.5b Pentru fiecare sursă: Care au fost sumele aproximative LUNARE?	Q3.5a Sursele de venituri		Q3.5b Sume lunare aproximative în lei. Suma netă	
1. Câștiguri de tip salarial (<i>Toate tipurile de salarii, venituri, bonusuri, de la toți membrii gospodăriei inclusiv; din mediul de afaceri și orice activitate individual de muncă</i>)	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
2. Beneficii șomaj	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
3. Pensii (<i>Pensiile pentru limită de vârstă, pensii de invaliditate, pensii pentru veterani</i>)	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
4. Asistență socială – toate tipurile (<i>concediu de maternitate, beneficii pentru săraci, subvenții și burse</i>)	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
5. Alocație copii	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
6. Venituri din alte activități (non-salariale) – (<i>vânzări de acasă, bani din activități informale personale cum ar fi jocurile de noroc, cerșetorie</i>)	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
7. Transferuri de bani primite de la prieteni și rude din afara țării	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
8. Altceva (<i>specificați</i>) _____	1	Da → Treci la Q3.5b	1. lei	
	2	Nu → Următoarea sursă		
	98	Refuz		
Q3.6 Familia dumneavoastră folosește vreunul dintre serviciile bancare următoare? <i>Notați un răspuns pe linie!</i>	Da	Nu	Refuz	Nu știe
a Cont de economii	1	2	98	99
b Card de debit/pentru plată	1	2	98	99
c Depozit la termen	1	2	98	99
d Transferuri de bani	1	2	98	99
e Card de credit și / sau card de fidelizare preplătit	1	2	98	99
f Cont curent	1	2	98	99

Q3.7 Familia dumneavoastră dispune de economii, cum ar fi în numerar sau în depozit bancar, sau de produse cu valoare ridicată precum aurul?

Da	1
Nu	2
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la Q3.9

Q3.8 Câte luni, aproximativ, ar putea familia dumneavoastră să trăiască cu aceste economii ca singură sursă de venit? *Operator! Dacă mai puțin de 1 lună, scrieți "0"*

|_|_| luni

Q3.9 Familia dumneavoastră utilizează în prezent credite sau a împrumutat bani (inclusiv modalități informale de a împrumuta bani)?

Da	1
Nu	2
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la Q3.14

Q3.10 Dacă Da, de unde? <i>Răspuns multiplu</i>	Răspunsuri
1. Bancă comercială sau cooperativă de credit	1
2. Instituție de micro-finanțare	2
3. Prieteni sau rude	3
4. Cămătari	4
5. Comerciant	5
95. Altele (menționați) _ _ _	95
98. Refuz să răspundă	98
99. Nu știe	99

Q3.11 Care este valoarea totală a creditelor/împrumuturilor pe care le aveți în prezent?

1	_ _ _ _ Valoare in LEI
98	Refuz de a răspunde

Q3.12 Ce sumă totală trebuie să plățiți lunar pentru rambursarea împrumuturilor?

1	_ _ _ _ Valoare in LEI
2	Nu plătesc lunar
98	Refuz de a răspunde

Q3.13 Care a fost scopul celui mai mare credit/împrumut pe care îl aveți în prezent?

Operator! Completați răspunsul și marcați codul apropiat în funcție de opțiunile de mai jos

	_ _
Pentru mâncare	1
Activitate de generare a venitului	2
Îmbunătățirea casei (construire)	3
Consumul actual de achiziție de produse (bunuri de folosință îndelungată, haine, etc. ...)	4
Mașină	5
Cheltuieli familiale (înmormântare, nuntă, cheltuieli medicale urgente)	6
Cumpărarea casa / apartament / locuință	7
Altele (menționați) _ _ _	95
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q3.14 Menționați dacă vreunul dintre membrii familiei deține o afacere proprie, este liber profesionist sau angajat al propriei afaceri cu angajați (*Întrebarea E5 din modulul M1*)

Da	1
Nu	2
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la Q4.1

Q3.15 În ce an a fost demarată afacerea?

|_|_|_|_| *Notați anul*

Q3.16 Afacerea dispune de un cont bancar (deschis pe persoană juridică)?

Da	1
Nu	2
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q3.17 În ce sector de economie operează această activitate în special?
Operator! Completați răspunsul și marcați codul apropiat în funcție de opțiunile de mai jos

Industrie sau minerit	1
Construcții	2
Transport	3
Comerț	4
Agricultură și silvicultură	5
Comunicații	6
Servicii de relaxare (turism, restaurante, bufet cu autoservire etc.)	7
Utilități publice	8
Educație și științe	9
Cultură și arte	10
Sănătate	11
Finanțe	12
Sfera poliție și securitate	13
Altele	95
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q3.18 Care au fost principalele 3 surse de bani la demararea activității?

Operator! Nu citi sursele. Menționați 3 surse principale. Încercuiți câte o sursă în fiecare coloană în ordinea menționării

	Prima sursă	A doua sursă	A treia sursă
Economiile familiei	1	1	1
Sume de bani moștenite	2	2	2
Împrumuturi sau cadouri de la rude / familie	3	3	3
Împrumuturi sau cadouri de la prieteni	4	4	4
Împrumuturi de la bănci – credit de consum	5	5	5
Împrumuturi de la bănci – credit pentru afacere (inclusiv micro-finanțare)	6	6	6
Împrumuturi nebancale creditor privat (inc. cămătări)	7	7	7
Împrumuturi de la agenții guvernamentale	8	8	8
Donații de la agenții guvernamentale	9	9	9
Vânzarea bunurilor gospodărești	10	10	10
Nu necesita investiție inițială	11	11	11
Altele	95	95	95
Altele	95	95	95
Altele	95	95	95
Refuz să răspund	98		
Nu știu	99		

Q3.19 Care au fost cele mai mari probleme în demararea afacerii?

Operator! Nu citi variantele de răspuns! Menționați 3 probleme principale! Încercuiți câte o problemă în fiecare coloană în ordinea menționării

	Prima problemă	A doua problemă	A treia problemă
Lipsa finanțelor sau creditului	1	1	1
Lipsa abilităților generale de afaceri	2	2	2
Lipsa abilităților specifice afacerii	3	3	3
Accesul limitat la materii prime	4	4	4
Lipsa clienților	5	5	5
Lipsa forței de muncă adecvate	6	6	6
Autorizații și regulamente guvernamentale	7	7	7
Probleme în obținerea electricității sau apei	8	8	8
Impozitarea	9	9	9
Imposibilitatea de a munci (dezabilitate, vârstă)	10	10	10
Sarcini legate de gospodărie / familie	11	11	11
Fără dificultăți majore	12		
Refuz să răspund	98		
Nu știu	99		

	Prima problemă	A doua problemă	A treia problemă
Q3.20 Care au fost cele mai mari probleme în funcționarea afacerii?			
<i>Operator! Nu citi variantele de răspuns! Menționați 3 probleme principale! Încercuiți câte o problemă în fiecare coloană în ordinea menționării</i>			
Lipsa finanțelor sau creditului	1	1	1
Lipsa abilităților generale de afaceri	2	2	2
Lipsa abilităților specifice afacerii	3	3	3
Accesul limitat la materii prime	4	4	4
Lipsa clienților	5	5	5
Lipsa forței de muncă adecvate	6	6	6
Autorizații și regulamente guvernamentale	7	7	7
Probleme în obținerea electricității sau apei	8	8	8
Impozitarea	9	9	9
Imposibilitatea de a munci (dezabilitate, vârstă)	10	10	10
Sarcini legate de gospodărie / familie	11	11	11
Fără dificultăți majore	96		
Refuz să răspund	98		
Nu știu	99		

Q3.21 Pe care dintre următoarele forme de suport le recomandați pentru promovarea demarării unei afaceri printre persoanele care locuiesc în gospodăria ca a dumneavoastră? Ați putea spune că nu se recomandă, oarecum recomandat, recomandat sau insistent recomandat. <i>Adresați afirmațiile una câte una!</i>	Nu se recomandă (Nu este necesar)	Oarecum recomandat	Recomandat	Insistent recomandat	Refuz	Nu știe
1. Suport de pregătire suplimentară în dezvoltarea planurilor de afaceri	1	2	3	4	98	99
2. Suport de pregătire suplimentară la cursurile de informare financiară	1	2	3	4	98	99
3. Reducerea sarcinilor administrative de înregistrare a afacerii	1	2	3	4	98	99
4. Reducerea impozitelor pe afacere	1	2	3	4	98	99
5. Extra suport pentru persoane pentru economisirea în vederea obținerii unui împrumut garantat cu bunuri	1	2	3	4	98	99
6. Păstrarea susținerii veniturii șomerilor de către guvern în etapa de demarare a afacerii	1	2	3	4	98	99
7. Adresarea de stereotipuri / discriminări din partea personalului băncilor și al instituțiilor de micro-finanțare	1	2	3	4	98	99

NIVELE ALE STANDARDELOR DE TRAI ȘI SIGURANȚA ECONOMICĂ

Q4.1 Câte camere are gospodăria dumneavoastră în cadrul locuinței pe care o ocupați în prezent? *Nu luați în calcul bucătăria, holul, baia și camerele închiriate sau utilizate de alte familii.* camere

Q4.2 Câți metri pătrați totali însumează locuința dumneavoastră actuală (suprafața locuibilă)? m²

Q4.3 Cine este proprietarul locuinței pe care o ocupați? *Notați un singur răspuns! Poate fi doar o percepție*

Familia mea / un membru al familiei	1
Rudele mele	2
Altă persoană (care nu este rudă)	3
Proprietar municipal / statul	4
Este un centru / zonă colectivă	5
Proprietar necunoscut	6
Altele (menționați)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> 95
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q4.4. Achitați sau se presupune că achitați chirie pentru locuința pe care o ocupați?

Da	1
Nu	2
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la Q4.6

Q4.5 Care este suma lunară a chiriei?

				<i>notați suma exactă în lei</i>	
Refuz să răspundă				98	
Nu știe (spontan)				99	

Q4.6 Vă confrunțați în prezent cu dificultăți în ceea ce privește plata la timp, din cauza dificultăților financiare, a oricăroră dintre următoarele: (a) plata ipotecii pentru locuința principală, sau (b) chiria, sau (c) facturile la utilități? (ex.: restanțe legate de locuința pe care o ocupați)

Da	1
Nu	2
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q4.7 În ultimii ani există multe cazuri de persoane care și-au pierdut locuința ca urmare a evacuării. Vă rog să îmi spuneți cât sunteți de îngrijorat în legătură cu o posibilă evacuare, pe o scară de la 1 la 5 ('1' Deloc îngrijorat și '5' foarte îngrijorat)?

Deloc îngrijorat				Foarte îngrijorat	Refuz să răspundă	Nu știe
1	2	3	4	5	98	99

Q4.8 Voi citi câteva articole pe care le deține o gospodărie. Îmi puteți spune dacă gospodăria dumneavoastră deține aceste articole, în stare de funcționare sau dacă nu dispune de acestea deloc? *Un singur răspuns pe linie!*

	Da	Nu	Refuz	Nu știe
1. Receptor radio	1	2	98	99
2. Televizor color	1	2	98	99
3. Bicicletă sau motocicletă	1	2	98	99
4. Mașină / furgon pentru uz privat	1	2	98	99
5. Cal	1	2	98	99
6. Computer	1	2	98	99
7. Conexiune la internet	1	2	98	99
8. Telefon mobil sau fix	1	2	98	99
9. Mașină de spălat	1	2	98	99
10. Pat pentru fiecare membru al familiei, inclusiv pentru copii	1	2	98	99
11. 30 de cărți sau mai multe (nu luați în calcul manualele școlare)	1	2	98	99
12. Generator de curent	1	2	98	99

Q4.9 Dacă doriți, vă puteți permite să ... ?

	Da	Nu	Nu știe
1. Plătiți o vacanță anuală de o săptămână departe de casă?	1	2	99
2. Măncați carne, pui sau pește din două în două zile (sau echivalentul vegetarian al acestora)	1	2	99
3. Efectuați o cheltuială necesară neașteptată (în valoare veniturilor lunare ale familiei) și să plătiți din resurse proprii?	1	2	99
4. Mergeți regulat la dentist	1	2	99

Q4.10 Care dintre următoarele este sursa principală de apă potabilă în gospodăria dumneavoastră?

Notați un singur răspuns!

Conductă de apă în interiorul locuinței	1
Conductă de apă în grădină / curte	2
Apă la robinet din conducta publică	3
Fîntină sau sondă acoperite	4
Apă de suprafață din pâraie / izvor de apă minerală	5
Apă pluvială (de ploaie)	6
Autocisternă / autocamion	7
Apă îmbuteliată	8
Altele (menționați)	95
Refuz să răspundă	98
Nu știe	99

Q4.11 Locuința pe care o ocupați dispune de ... ?

	Da	Nu	Refuz	Nu știe
a Bucătărie interioară	1	2	98	99
b Toaletă în interior	1	2	98	99
c Latrină / Toaletă afară	1	2	98	99
d Conexiune la canalizarea publică sau la rezervorul de apă menajeră	1	2	98	99
e Duș sau baie în interior	1	2	98	99
f Alimentare cu electricitate	1	2	98	99

Q4.12 La ce gătiți de obicei în gospodăria dumneavoastră?
Notați un singur răspuns

	Q4.12 Gătit	Q4.13 Încălzire
Butelie cu gaz	1	1
Alimentare conductă de gaze	2	2
Electricitate	3	3
Cărbune	4	4
Lemn	5	5
Petrol		6
Încălzire centrală		7
Altele (menționați)	95	95
Refuz să răspund	98	98
Nu știe	99	99

Q4.13 Și cum vă încălziți de obicei locuința?
Notați un singur răspuns

Da	1
Nu	2
Refuz să răspund	98
Nu știe	99

Q4.14 Vă impuneți restricții când încălziți locuința?

Q4.15 Aproximativ, cât a cheltuit gospodăria dumneavoastră în ultima lună pe fiecare dintre următoarele ...

	Fără cheltuieli	Suma în lei	Refuz să răspundă
a Mâncare, bunuri necesare zilnic (ex.: produse de igienă, detergenți, s.a.)	1	2. [] [] [] [] lei	98
b Alcool și țigări (provenite din achiziții)	1	2. [] [] [] [] lei	98
c Îmbrăcăminte (inclusiv încălțăminte)	1	2. [] [] [] [] lei	98
d Utilități (chirie și utilități publice – telefon, apă, electricitate, gaz)	1	2. [] [] [] [] lei	98
e Produse medicinale și servicii medicale	1	2. [] [] [] [] lei	98
f Transport	1	2. [] [] [] [] lei	98
g Evenimente sociale, cantină etc.	1	2. [] [] [] [] lei	98

Q4.16 Ce sumă de bani a cheltuit gospodăria dumneavoastră luna trecută în total? Includeți și cheltuielile care nu au fost menționate la întrebarea anterioară. *Operator! Enumerarea ar trebui să explice faptul că anumite articole nu sunt incluse în opțiunile întrebărilor anterioare)*

Fără cheltuieli	Suma în lei	Refuz să răspundă
1	2. [] [] [] [] lei	98

Q4.17 Comparativ cu alte luni ale anului trecut, suma de bani cheltuită de gospodăria dumneavoastră în luna trecută a fost ...?

Aproximativ la fel ca în celelalte luni	1
Mai mult decât în celelalte luni	2
Mai puțin decât în celelalte luni	3
Refuză să răspundă	98
Nu știe	99

Q4.18 Cât ați cheltuit aproximativ pentru bunuri de folosință îndelungată (frigidere, mașină de spălat, TV în ultimele 12 luni?

Fără cheltuieli pentru bunuri de folosință îndelungată în ultimele 12 luni	Suma în lei	Refuz să răspundă
1	2. [] [] [] [] lei	98

Q4.19 Cât ați cheltuit pentru educație în ultimele 12 luni? În total, inclusiv pentru lecții particulare și alte onorarii, manuale și alte materiale educaționale, îmbrăcăminte și transport și/sau cazare, dacă este cazul?

Fără cheltuieli	Suma în lei	Refuz să răspundă
1	2. [] [] [] [] lei	98

Q4.20 Aveți restanțe pentru ...	Q4.20_1 Are plăți restante	Q4.20_2 De câte luni aveți aceste plăți restante?	Q4.20_3 Care este suma datorată
a Alimentarea cu apă?	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
b Alimentarea cu electricitate?	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
c Alte utilități ex.: încălzire, factura la telefon s.a.	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
d Ipotecă	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
e Credit pentru aparatură casnică sau mobilă (credit de consum)	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
f Impozite	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
g Educație	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz
h Facturi pentru servicii de sănătate	1 Da → Treci la Q4.20_2	□□□ luni	□□□□□ lei
	2 Nu → Treci la următorul item		98 Refuz

Q4.21 În ultima lună, dumneavoastră sau cineva din familie ați mers la culcare flămând pentru că nu v-ați permis să cumpărați mâncare?

Un singur răspuns!

Niciodată	1
O singură dată	2
De câteva ori (2-3)	3
De mai multe ori (4 sau mai mult)	4
Refuză să răspundă	98
Nu știe	99

Q4.22 Cum evaluați situația economică a gospodăriei dumneavoastră în ceea ce privește siguranța economică?

Un singur răspuns!

Total nesigură	1
Relativ sigură	2
Total sigură	3
Refuză să răspundă	98
Nu știe	99

Modulul 4 – STATUTUL INDIVIDUAL ȘI ATITUDINEA RESPONDENȚILOR

1. Numărul gospodărie (de la Modulul 0): [] [] [] []

2. Numărul punctului de eșantionare (de la Modulul 0) [] [] [] []

3. Ora începerii Modulului 4 [] [] : [] []

4. Ora finalizării modulului 4: [] [] : [] []

Acest chestionar trebuie aplicat persoanei adulte selectate în mod aleatoriu din cadrul familiei intervievate (de la 16 ani în sus) – metoda celei mai apropiate zile de naștere selectată din Fișa de Profil Demografic A. Interviu exclusiv față în față cu respondentul, participarea altor membri ai familiei nu este permisă.

Numărul de identificare al respondentului din Card A [] [] [] Numele respondentului: _____

SECȚIUNEA H - SĂNĂTATE

H1. Pe parcursul ultimelor 12 luni, a existat vreun moment în care, după părerea dumneavoastră, trebuia să consultați neapărat un doctor sau specialist medical și nu ați făcut-o?

Da	1	→ CONTINUAȚI
Nu	2	
Nu răspunde	98	→ TRECI la H3
Nu știe	99	

H2. Dacă da, care a fost principalul motiv pentru neconsultarea doctorului?
Un singur răspuns!

Nu mi-am permis (prea scump)	1
Lista de așteptare	2
Nu mi-am putut lua liber din cauza serviciului, grijii pentru copii sau din alte motive	3
Prea departe / Nu există mijloace de transport	4
Frica de doctor / spitale / tratament	5
Am așteptat să văd dacă situația se îmbunătățește de la sine	6
Nu cunoșteam un doctor sau specialist bun	7
Mi s-a refuzat tratamentul	8
Nu am asigurare medicală	9
Alt motiv. Care? [] [] []	95
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H3. Prezentați vreuna din următoarele probleme de sănătate? *Citiți cu voce tare fiecare problemă de sănătate. Un singur răspuns pe linie.*

	Da	Nu	Nu răspunde	Nu știe
1. Astm	1	2	98	99
2. Bronșită cronică, boală pulmonară obstructivă cronică (BPOC), sau emfizem	1	2	98	99
3. Hipertensiune (tensiunea arterială ridicată)	1	2	98	99
4. Probleme de lungă durată cu mușchii, oasele sau încheieturile (reumatism, artrită)	1	2	98	99
5. Anxietate sau depresie cronică	1	2	98	99
6. Diabet	1	2	98	99

H4. Aveți asigurare medicală fie pe nume propriu sau printr-un membru al familiei?

Da, în nume propriu	1
Da, prin alți membri ai familiei	2
Nu	3
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H5. Există cineva în familie care nu are asigurare medicală (fie în nume propriu, fie prin alt membru al familiei)?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H6. În ultimele 12 luni, de câte ori ați vizitat o unitate medicală pentru a obține asistență medicală fără a fi însă internat (regim ambulatoriu)?

0 vizite	1	→ TRECI la H10
[] [] vizite	2	→ CONTINUAȚI

H7. Câte dintre aceste vizite au fost urgente? [] [] vizite

98 NR 99 NȘ

H8. Pe parcursul ultimelor 4 săptămâni, ați vizitat vreo unitate sanitară pentru a obține asistență medicală (inclusiv vizitele de urgență), fără a fi însă internat?

Da	1	→ CONTINUAȚI
Nu	2	
Nu răspunde	98	→ TRECI la H10
Nu știe	99	

H9. Cât de mulțumit sau nemulțumit ați fost de calitatea serviciului în cadrul vizitei respective?

Un singur răspuns!

În caz că a efectuat mai multe vizite referitivă la ultima vizită!

Foarte nemulțumit	1
Destul de nemulțumit	2
Nici mulțumit, nici nemulțumit	3
Destul de mulțumit	4
Foarte mulțumit	5
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H10. Pe parcursul ultimelor 12 luni, de câte ori ați petrecut internat într-o unitate sanitară? (atenție nu notați zilele petrecute, dar de câte ori a fost nevoie să se interneze) vizite 98 NR 99 NȘ

H11. Voi citi o serie de posibile teste sau analize sanitare. Pentru fiecare dintre ele o să vă rog să-mi spuneți dacă ați beneficiat de vreuna pe parcursul ultimelor 12 luni, indiferent dacă au făcut sau nu parte dintr-un consult. (DACĂ DA) A fost din proprie inițiativă, la inițiativa doctorului sau parte a programului de examinare?

Un singur răspuns pe linie.

	Da, proprie inițiativă	Da, la recomandare a doctorului	Da, în cadrul unui program de evaluare a stării de sănătate	Nu	NR	NȘ
1. Examinarea dentară	1	2	3	4	98	99
2. Raze X, ultrasunete sau alt fel de scanare	1	2	3	4	98	99
3. Verificarea colesterolului	1	2	3	4	98	99
4. Examinarea cardiacă	1	2	3	4	98	99

H12. Când v-a fost măsurată ... ultima oară de către un specialist sanitar? *Un singur răspuns pe linie.*

	În ultimele 12 luni	1-5 ani în urmă	Nu în ultimii 5 ani	Niciodată	NR	NȘ
1. Tensiunea arterială	1	2	3	4	98	99
2. Colesterolul din sânge	1	2	3	4	98	99
3. Zahărul din sânge	1	2	3	4	98	99

Întrebările H13 și H14 sunt DOAR pentru femei. Dacă respondentul este bărbat, treceți la H15.

H13. Dacă sunteți femeie – ați vizitat vreodată un ginecolog

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H14. Când v-ați făcut ultima oară un test de frotiu cervical (sau Babeș Papanicolau) testare pentru diagnosticarea cancerului de col uterin?

În ultimele 12 luni	1
1-5 ani în urmă	2
Nu în ultimii 5 ani	3
Niciodată	4
Nu răspunde	98
Nu știe	99

Petru toți respondenții

H15. Cu privire la fumarea țigaretelor, trabucurilor sau pipei, care dintre următoarele se aplică dumneavoastră?

Un singur răspuns!

În prezent fumez zilnic	1
În prezent fumez ocazional	2
Obişnuiam să fumez, dar m-am lăsat	3
Nu am fumat niciodată	4
Nu răspunde	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la H18

H16. În medie, câte țigări fabricate sau rulate manual consumați zilnic? țigări 98 NR 99 NȘ

H17. Ați încercat să vă lăsați de fumat în ultimele 12 luni?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H18. Cât de des în ultimele 12 luni ați consumat mai mult de 5 pahare de băuturi alcoolice la o singură ocazie?

De mai multe ori pe săptămână	1
O dată pe săptămână	2
O dată pe lună	3
Mai puțin de o dată pe lună	4
Niciodată	5
Nu răspunde	98
Nu știe	99

H19. În ultimele 30 de zile, cât de des ați consumat băuturi alcoolice?

Zilnic	1
De 4-5 ori pe săptămână	2
De 2-3 ori pe săptămână	3
O dată pe săptămână	4
De 2-3 ori pe lună	5
O dată	6
Deloc, nici măcar o dată	7
Nu răspunde	98
Nu știe	99

SECȚIUNEA V – VALORI ȘI NORME

V1. Gândiți-vă la o situație de urgență care necesită strângerea a 3000 de lei în câteva zile, spre exemplu, pentru a acoperi costul unei reparații urgente la casă. Pe cine vă puteți baza într-o asemenea situație? Vă rugăm să listați cele mai importante trei opțiuni care vă vin în minte. **Răspuns spontan multiplu!**

Operator! Nu citiți variantele de răspuns. Încercuiți câte o opțiune pe fiecare coloană în ordinea menționării

	Prima mențiune	A doua mențiune	A treia mențiune
1. Un prieten	1	1	1
2. O rudă/membru de familie	2	2	2
3. Angajator	3	3	3
4. O persoană înstărită din cadrul comunității	4	4	4
5. Instituția de asistență socială	5	5	5
6. O bancă	6	6	6
7. O instituție de microfinanțare	7	7	7
8. ONG local	8	8	8
95. Altceineva (specificați)	95	95	95
95. Altceineva (specificați)	95	95	95
95. Altceineva (specificați)	95	95	95
96. Nici una	96	96	96

V2A. Oamenii din viața de zi cu zi intră în contact cu diferite instituții atunci când trebuie de rezolvat vre-o problemă. Unele dintre acestea sunt utile, altele nu prea. Vă rugăm să menționați trei instituții care v-au ajutat în ultimul an făcându-vă viața mai bună?

V2B. Și acum vă rugăm să menționați trei instituții care considerați că ar trebui să fie mai implicate în a ajuta la îmbunătățirea vieții persoanelor?

Răspuns spontan! Nu citiți lista, încercuiți câte un răspuns pe fiecare coloană în ordinea menționării.

	V2A			V2B		
	Prima mențiune	A doua mențiune	A treia mențiune	Prima mențiune	A doua mențiune	A treia mențiune
1. Biserica / liderii religioși	1	1	1	1	1	1
2. Liderii comunității	2	2	2	2	2	2
3. Mass Media (presa / TV / Radio)	3	3	3	3	3	3
4. Sindicatul	4	4	4	4	4	4
5. Poliția	5	5	5	5	5	5
6. Instituțiile educaționale	6	6	6	6	6	6
7. Guvernul central (din Chișinău)	7	7	7	7	7	7
8. Primăria / Prefectura (autoritățile locale)	8	8	8	8	8	8
9. Partidele politice	9	9	9	9	9	9
10. Parlamentul	10	10	10	10	10	10
11. Marile companii	11	11	11	11	11	11
12. Organizațiile pentru drepturile femeilor	12	12	12	12	12	12
13. Organizațiile caritabile sau umanitare	13	13	13	13	13	13
14. Uniunea Europeană	14	14	14	14	14	14
15. Organizația Națiunilor Unite	15	15	15	15	15	15
95. Alta (specificați)	95	95	95	95	95	95
95. Alta (specificați)	95	95	95	95	95	95
95. Alta (specificați)	95	95	95	95	95	95
96. Niciuna	96			96		

V3. Vă rugăm să menționați dintre situațiile următoare, pe care le considerați drept acceptabile? Este (*citește afirmația*) pe deplin acceptabilă, oarecum acceptabilă sau niciodată acceptabil?

V3_1	Pe deplin acceptabil	Oarecum acceptabil	Niciodată acceptabil	Refuz	Nu știe
a Colectarea beneficiilor guvernamentale la care persoana nu are dreptul	1	2	3	98	99
b Mita oferită de cetățeni pentru a obține ce vor	1	2	3	98	99
c Neplata impozitelor datorate	1	2	3	98	99
d Acceptarea oficială a mitei pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu	1	2	3	98	99
e Furtul de mâncare atunci când familia are nevoie de mâncare	1	2	3	98	99
V3_2	Pe deplin acceptabil	Oarecum acceptabil	Niciodată acceptabil	Refuz	Nu știe
a Educația universitară atunci când nimeni din comunitate nu dispune de acest lucru	1	2	3	98	99
b Ca un băiat de vârsta școlară să meargă la lucru în loc la școală	1	2	3	98	99
c Ca o fată de vârsta școlară să meargă la lucru în loc la școală	1	2	3	98	99
V3_3	Pe deplin acceptabil	Oarecum acceptabil	Niciodată acceptabil	Refuz	Nu știe
a Căsătoria cu o persoană de altă apartenență etnică	1	2	3	98	99
b Ca oamenii de aceeași religie ca a dvs. să își schimbe religia	1	2	3	98	99
c Căsătoria / concubinajul cu o persoană de același sex	1	2	3	98	99
d Concubinajul - fără oficializarea relației la starea civilă / biserică	1	2	3	98	99
e Ca părinții să aranjeze căsătoria băiatului	1	2	3	98	99
f Ca părinții să aranjeze căsătoria fetei	1	2	3	98	99
V3_4	Pe deplin acceptabil	Oarecum acceptabil	Niciodată acceptabil	Refuz	Nu știe
a Divorț motivat de faptul că soțul are o iubită	1	2	3	98	99
b Divorț motivat de faptul că soția are un iubit	1	2	3	98	99
c Divorț motivat de faptul că soțul sau soția își abuzează fizic partenerul	1	2	3	98	99
V3_5	Pe deplin acceptabil	Oarecum acceptabil	Niciodată acceptabil	Refuz	Nu știe
a Ca soțul să-și lovească soția	1	2	3	98	99
b Ca soția să-și lovească soțul	1	2	3	98	99
c Ca soția să câștige mai mult decât soțul	1	2	3	98	99
d Ca o fată să-și piardă virginitatea înainte de căsătorie	1	2	3	98	99

V4. Cât de mândru/ă sunteți ca... ?

Un singur răspuns pe linie!

	Foarte mândru	Mândru	Nu sunt mândru	Refuz	Nu știe
a cetățean al ... (introduceți numele localității)	1	2	3	98	99
b ... (introduceți etnia menționată la A-6)	1	2	3	98	99
c cetățean al Republicii Moldova	1	2	3	98	99

V5. Mai jos aveți o listă cu situații care reflectă includerea și participarea diferitelor grupuri în societate. Vă rugăm să menționați pentru fiecare în parte cât de important este pentru ca rromii să fie membri egali ai societății?

Un singur răspuns pe linie!

	Deloc important	Important	Foarte important	Refuz	Nu știe
a A avea un ministru din comunitatea rromă	1	2	3	98	99
b A avea un primar sau viceprimar de etnie rromă în orașul în care locuiește mai mulți romi	1	2	3	98	99
c A avea un număr mare de rromi care au finalizat studiile universitare	1	2	3	98	99
d Rromi care servesc statul în calitate de polițiști	1	2	3	98	99
e Rromi care lucrează ca doctori	1	2	3	98	99
f Rromi care lucrează ca profesori	1	2	3	98	99
g Rromi care lucrează în administrația publică	1	2	3	98	99
h Ca toți copiii rromi să finalizeze măcar școala primară	1	2	3	98	99
i Ca rromii să aibă aceleași venituri ca populația majoritară	1	2	3	98	99
j Ca rromii să aibă același stil de viață ca populația majoritară	1	2	3	98	99
k Băieții din populația majoritară să se căsătorească cu fetele rrome	1	2	3	98	99
l Fetele din populația majoritară să se căsătorească cu băieții rromi	1	2	3	98	99
m Ca rromii să cunoască în mod fluent limba oficială	1	2	3	98	99
n Ca rromii să locuiască în cartiere în care locuiește și populația majoritară	1	2	3	98	99

V6. Oamenii trebuie să aleagă în viață între diverse lucruri. Vă voi citi câteva alegeri posibile. Pe care dintre ele ați alege-o dacă ați fi confruntat cu fiecare dintre aceste opțiuni? *Citiți variantele de răspuns și încercuiți pentru fiecare exemplu*

Situația B			
A avea un loc de muncă stabil dar fiind prost plătit	1	A avea un venit mai mare dar neregulat și nesigur	2
Situația C			
A avea un loc de muncă stabil dar trebuind să fiți la serviciu 8 ore pe zi 5 zile pe săptămână și fără a avea posibilitatea de a vă gestiona timpul	1	A avea un serviciu neregulat dar cu posibilitatea de a vă gestiona timpul	2
Situația D			
A vă mărita fiica înainte de a finaliza educația primară pentru a vă asigura că se va mărita încă virgină	1	A-i permite finalizarea studiilor cu riscul de a-și începe viața sexuală înainte de căsătorie	2
Situația E			
A trăi din asistența socială cu probleme în efectuarea plăților dar fără multe complicații	1	A avea standarde mai înalte de viață dar muncind din greu pentru a vă câștiga existența	2
Situația F			
Întrebare doar pentru romi (RAE), nu și pentru cei care nu aparțin etniei rrome (non-RAE)			
A avea condiții mai bune de viață dar înconjurat de populația majoritară	1	A avea condiții mai proaste de viață dar înconjurat de persoane din propria etnie	2

V7. Care credeți că este nivelul suficient de educație pentru un copil?

A se răspunde și de către persoanele care nu au copii – câte un răspuns pe fiecare coloană (băiat și fată)

	Băiat	Fată
Studii primare (1-4)	1	1
Gimnazial, de bază superior (5-9)	2	2
Școala de arte și meserii (sau altă formă de învățământ profesional / vocațional)	3	3
Liceu	4	4
Post-liceal (2 ani) / Colegiu	5	5
Universitate sau altă formă de învățământ superior	6	6
Școală specială pentru persoanele cu dizabilități	10	10
Nu răspunde	98	98
Nu știe	99	99

V8. Unii oameni au păreri diferite despre alte națiuni și culturi. Mai jos aveți un set de situații care reflectă anumite opinii și stereotipuri cu privire la Rromii. Aș dori să cunosc opinia dvs. referitor la aceste afirmații. Vă rugăm să menționați care dintre ele vi se pare justificată și care nu. *Un singur răspuns pe linie!*

Înainte de a citi afirmațiile întrebați: Unii oameni cred că...	Total nejustificat	Justificat	Pe deplin justificat	Refuz	Nu știe
a Rromii sunt veseli și plini de viață	1	2	3	98	99
b Rromii preferă libertatea individuală succesului în viață	1	2	3	98	99
c Rromii sunt murdari / nu se spală	1	2	3	98	99
d Rromii apreciază familia și copiii	1	2	3	98	99
e Rromii sunt leneși	1	2	3	98	99
f Rromii fură	1	2	3	98	99
g Rromii abuzează de serviciile oferite de stat	1	2	3	98	99
h Rromii scapă de acțiuni de care alții nu pot scăpa	1	2	3	98	99
i Rromii sunt prea diferiți pentru a se adapta societății	1	2	3	98	99

V9. Cât de acceptabil vi se pare tratamentul preferențial în următoarele situații: *Un singur răspuns pe linie!*

	Acceptabil	Inacceptabil	Refuz	Nu știe
a ajutor suplimentar pentru un copil aflat în școală în cazul în care acesta nu vorbește suficient de bine limba învățată la școală	1	2	98	99
b furnizarea de burse pentru elevii / studenții care provin din familii sărace	1	2	98	99
c stimulente pentru companii care angajează persoane din cadrul grupurilor dezavantajate	1	2	98	99
d Acceptarea studenților din diferite grupuri dezavantajate (cum ar fi – săraci, romi, persoane cu dizabilități) în instituții de învățământ, fără examene	1	2	98	99
e Angajarea unui număr de persoane din grupurile dezavantajate (cum ar fi săraci, romii, persoanele cu handicap. . .) în sectorul public.	1	2	98	99

V10. Care ar fi salariul minim lunar pentru care ați fi dispus să lucrați 8 ore pe zi, 5 zile pe săptămână?

1	_____ lei
2	Nu aș lucra
98	Refuz
99	Nu știe

V12. Aproximativ la ce vârstă considerați că este adecvat să ... (răspundeți atât pentru fată, cât și pentru băiat):

888 – Niciodată / 98 – Nu răspunde / 99 – Nu știe	V12_1 Vîrstă Băiat	V12_2 Vîrstă Fată
a Încețe studiile	_____	_____
b Începă să lucreze pentru bani	_____	_____
d Începă viața sexuală	_____	_____
e Se căsătorească	_____	_____
f Aibă copii	_____	_____
g Plece din casa părinților	_____	_____

V13. În afară de nunți și înmormântări, cât de des frecvențați serviciile religioase (mergeți la biserică / moschee / alt tip de slujbă religioasă)?

Mai mult de o dată pe săptămână	1
O dată pe săptămână	2
O dată pe lună	3
Numai la sărbătorile speciale	4
O dată pe an	5
Mai rar	6
Niciodată, practic niciodată	7
Nu răspunde	98
Nu știe	99

V14. În care din următoarele credeți? *Citiți variantele de răspuns! Un singur răspuns pe linie!*

	Da	Nu	Refuz	Nu știe
a Dumnezeu	1	2	98	99
b Rai	1	2	98	99
c Iad	1	2	98	99
d Păcat	1	2	98	99
e Miracole	1	2	98	99
f Un Dumnezeu cu care puteți comunica	1	2	98	99
g Mohammed este un profet	1	2	98	99
h Iisus este Dumnezeu	1	2	98	99
i Biblia este inspirată de Dumnezeu	1	2	98	99
j Coranul este inspirat de Dumnezeu	1	2	98	99

V15. Luând în considerare toate lucrurile, apreciați că sunteți:

Deloc fericit	1
Nu prea fericit	2
Destul de fericit	3
Foarte fericit	4
Nu răspunde	98
Nu știe (spontan)	99

V16. Luând în considerare toate lucrurile, cât de mulțumit sunteți cu viața dumneavoastră per ansamblu în prezent? Vă rugăm să folosiți scala de la 1 la 10, unde 1=complet nemulțumit și 10=complet mulțumit

Complet nemulțumit										Complet mulțumit	Refuz	Nu știe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	98	99	

V17. Prin care din următoarele considerați că poate fi îmbunătățită situația personală?

Răspuns multiplu.

Încercuțiți până la trei răspunsuri!

	Răspunsuri
Angajarea în agricultură	1
Angajarea în industrie	2
Angajarea în servicii sau comerț	3
Îmbunătățirea educației	4
Obținerea sprijinului financiar din partea instituțiilor statului	5
Obținerea sprijinului financiar din partea organizațiilor internaționale	6
Obținerea sprijinului financiar din partea unei rude din străinătate	7
Plecarea peste hotare pentru muncă	8
Plecarea peste hotare pentru studii	9
Sunt satisfăcut de situația personală, nu trebuie îmbunătățită	10
Altele. Care? / / /	95
Nu răspunde	98
Nu știe	99

SECȚIUNEA G – MIGRAȚIA ȘI MOBILITATEA

Numărul de identitate al respondentului din Fișa A _____ răspuns pe A7 (Modul 1, Fișa A) pentru respectivul respondent: _____

Dacă NU este născut în Republica Moldova, Modulul 1, Card A, Întrebarea A7 =====> MERGEȚI LA G1
Dacă este născut în Republica Moldova, Modulul 1, Card A, Întrebarea A7 =====> MERGEȚI LA G9

Adresați întrebările G1-G8 dacă respondentul NU este născut în Republica Moldova. Altfel, treceți la G9

G1. În ce țară ați locuit înainte de a vă muta în Republica Moldova?

	□□□
Nu răspunde	98
Nu știe (spontan)	99

G2. Care au fost motivele pentru care ați venit în Republica Moldova? Nu citi variantele de răspuns. Răspuns multiplu.

Încercuțiți până la trei răspunsuri!

	Răspunsuri
Șanse mai bune de a găsi un loc de muncă	1
Salariu mai bun/ condiții mai bune de lucru	2
Educație mai bună pentru copii / îmbunătățirea propriei educații sau calificări	3
Condiții mai bune de trai / sistem social și sanitar mai bun / situația politică	4
Pentru a mă alătura sau însoți părinții / familia / soțul / pentru a mă căsători	5
Discriminare / rasism mai puțină	6
Altele. Care (spontan)? / / /	95
Niciuna (spontan)	96
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G3. Când v-ați mutat în Republica Moldova, ați venit ...?

Singur	1
Împreună cu familia	2
Împreună cu alte persoane	3
Împreună cu familia și alte persoane	4
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G6. De când locuiți în Republica Moldova, ați încercat vreuna din următoarele: să vă înregistrați domiciliul, să aplicați pentru un permis de muncă, să vă înscrieți copilul / copiii la o școală / grădiniță, să aplicați pentru locuințele oferite de guvern?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la G8

G7. Ați primit vreun ajutor din partea statului, Guvernului local sau din partea altor persoane oficiale atunci când ați încercat acest lucru?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G8. Când v-ați mutat în Republica Moldova? Vă rog să specificați anul și luna dacă acest lucru este posibil.

Anul |_|_|_|_|_|
Luna |_|_|

98 NR 99 NȘ

Adresați întrebările G9-G19 dacă respondentul ESTE născut în Republica Moldova. Altfel, treceți la G20.

G9. Ați locuit personal în vreo altă țară în afara Republicii Moldova? (cu excepția vizitelor scurte)

Da	1
Nu	2
Nu ține minte	3
Nu răspunde	98
Nu știe	99

→ CONTINUAȚI

→ TRECI la G20

G10. În ce țară ați locuit ultima dată în afara de Republica Moldova?

	_ _
Nu răspunde	98
Nu știe (spontan)	99

G11. Pentru cât timp ați locuit în ... ?

Operator! Citește țara menționată la G10!

Mai puțin de 3 luni	1
Între 3 luni și 1 an	2
Între 1 an și 2 ani	3
Între 2 și 5 ani	4
Peste 5 ani	5
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G12. Când v-ați întors în Republica Moldova? Vă rog să specificați anul și luna dacă acest lucru este posibil.

Anul |_|_|_|_|_|
Luna |_|_|

98 NR 99 NȘ

G13. Care sunt motivele pentru care v-ați mutat în ...?

Operator! Citește țara menționată la G10!

Nu citi variantele de răspuns. Răspuns multiplu.

Încercuiți până la trei răspunsuri!

	Răspunsuri
Șanse mai bune de a găsi un loc de muncă	1
Salariu mai bun/ condiții mai bune de lucru	2
Educație mai bună pentru copii / îmbunătățirea propriei educații sau calificări	3
Condiții mai bune de trai / sistem social și sanitar mai bun / situația politică	4
Pentru a mă alătura sau însoți părinții / familia / soțul / pentru a mă căsători	5
Discriminare / rasism mai puțină	6
Altele. Care?(spontan) / / /	95
Niciuna (spontan)	96
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G14. Când v-ați mutat în ... (*Operator citiți țara menționată la G10*), ați venit ...?

Singur	1
Împreună cu familia	2
Împreună cu alte persoane	3
Împreună cu familia și alte persoane	4
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G17. Cu ce v-ați ocupat în ... (*Operator citiți țara menționată la G10*), înainte de a vă muta (înapoi) în Republica Moldova?

Muncă plătită – normă întreagă	1
Muncă plătită – jumătate de normă	2
Muncă plătită – slujbe ad hoc (muncă ocazională)	3
Angajat singur	4
Casnic în mod continuu (având grijă de casă/copii/rude)	5
În concediu parental plătit	6
Muncă în folosul familiei (afacerii, fermei, alta)	7
Altă muncă neplătită sau voluntară	8
Nu lucrează	9
La școală/grădiniță/student	10
Copil, nu e la grădiniță	11
Formare profesională/ucenicie	12
Fără ocupație	13
Pensionar/prea în vârstă pentru a munci	14
Incapabil de muncă din cauza unor afecțiuni cronice / dizabilități	15
În stagiul militar obligatoriu / serviciul comunității	16
Alt motiv. Care?	95
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G18. Pe parcursul șederii în ... (*Operator citiți țara menționată la G10*), ați încercat vreuna din următoarele: să vă înregistrați domiciliul, să aplicați pentru un permis de muncă, să vă înscrieți copilul/ copiii la o școală/ grădiniță, să aplicați pentru locuințele oferite de guvern?

Da	1	→ CONTINUAȚI
Nu	2	
Nu răspunde	98	→ TRECI la G20
Nu știe	99	

G19. Ați primit vreun ajutor din partea statului, Guvernului local sau din partea altor persoane oficiale atunci când ați încercat acest lucru?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

Pentru toți respondenții

G20. Luați în calcul mutarea (DIN NOU) în altă țară la un moment dat în viitor?

Da	1	→ CONTINUAȚI
Nu	2	
Nu răspunde	98	→ TRECI la J1
Nu știe	99	

G21. În ce țară anume?

	95
Țara de origine	95
Nu răspunde	98
Nu știe (spontan)	99

G22. Realist vorbind, cât de curând luați în calcul mutarea în țara respectivă?

În mai puțin de 6 luni	1
Între 6 și 12 luni	2
Peste un an	3
Nu mă voi muta niciodată acolo	4
Nu răspunde	98
Nu știe	99

G23. Care sunt motivele pentru care v-ați muta în respectiva țară?
Operator! Nu citi variantele de răspuns. Răspuns multiplu.
Încercuțiți până la trei răspunsuri!

	Răspunsuri
Șanse mai bune de a găsi un loc de muncă	1
Salariu mai bun/ condiții mai bune de lucru	2
Educație mai bună pentru copii / îmbunătățirea propriei educații sau calificări	3
Condiții mai bune de trai / sistem social și sanitar mai bun / situația politică	4
Pentru a mă alătura sau însoți părinții / familia / soțul / pentru a mă căsători	5
Discriminare / rasism mai puțină	6
Altele. Care?(spontan)	95
Niciuna (spontan)	96
Nu răspunde	98
Nu știe	99

SECȚIUNEA J – DISCRIMINARE GENERALĂ – CONȘTIENȚIZAREA DREPTURILOR

Aș dori să vă adresez câteva întrebări legate de discriminare. Prin discriminare înțelegem situațiile în care o persoană este tratată mai puțin favorabil față de alte persoane din cauza anumitor caracteristici specifice, precum vârsta, sexul sau cadrul minoritar. Spre exemplu: discriminarea poate apărea atunci când două persoane ce prezintă exact aceleași specializări aplică pentru aceleași slujbe, însă unul dintre aceștia este femeie, iar celălalt bărbat - însă bărbatului i se oferă întotdeauna slujba, doar pentru că este bărbat. În acest caz, femeia este discriminată pentru că este femeie.

Când vă gândiți la discriminare, vă rog să vă referiți doar la situațiile în care ați simțit că oamenii, deși nu erau în general nepoliticoși sau nedrepti, v-au tratat pe dvs. rău sau nedrept mai ales din cauza caracteristicilor dvs. personale, cum ar fi vârsta sau religia dvs.

Aș dori să discutăm despre situațiile prin care ați trecut dvs. personal în această țară.

J1. În ultimele 12 luni (sau de când sunteți în țară) v-ați simțit discriminat în mod personal în Rep. Moldova în baza unuia sau mai multora din motivele următoare? Vă rog să specificați toate motivele aplicabile. *Un singur răspuns pe linie.*

	Da	Nu	Nu răspunde	Nu știe
a Pentru non-romi - Originea etnică / Pentru romi - Pentru că sunteți rrom	1	2	98	99
b Genul (pentru că sunteți femeie / bărbat)	1	2	98	99
d Din cauza vârstei	1	2	98	99
f Din cauza dizabilității	1	2	98	99
g Pentru alt motiv	1	2	98	99

		Dacă J2=1		Dacă J3=1						Dacă J5=1																
		Da	Nu	Refuz	Nu știe	J3. Pentru rromi Din cauza că sunteți rrom / Pentru non- rromi Din cauza etniei		J4. Din alte motive (sex, vârșă, handicap, etc.)	Nu știe	In ultimele 12 luni	Mai înainte	Refuz	Nu știe	J5. Dacă e să vă gândiți la ultima dată când vi s-a împlinat acest lucru, acest lucru a avut loc în ultimele 12 luni sau mai demult?	Da	Nu	Refuz	Nu știe								
J2. În ultimii 5 ani dvs. (sau de cât timp sunteți în țară, dacă este mai puțin de 5 ani) în Republica Moldova ...		Pe durata acestor 5 ani, sau de cât timp sunteți în țară, dacă este mai puțin de 5 ani) în Republica Moldova] ați fost discriminat în următoarele circumstanțe ...																								
A. ... ați căutat de lucru/serviciu/job?		1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	J6. V-aș ruga să vă amintiți de ultima dată când ați fost discriminat și metoda cum ați fost discriminat. Dvs., sau cineva ați raportat / scris o plângere undeva în legătură cu acest caz?
B. ... ați avut un serviciu/job?		1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	
C. ... ați fost interesat de a cumpăra sau a arenda o casă sau un apartament sau un loc pentru locuit?		1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	
D. ... ați intrat în contact cu medicină publică sau privată în calitate de pacient?		1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	
E. ... ați intrat în contact cu o instituție de educație sau orice altă formă de învățământ în calitate de student sau părinte?		1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	1	2	8	9	Da	Nu	Refuz	Nu știe	

Acum eu o să vă întreb despre ultimii 5 ani (sau de când dvs., sunteți în țară). Acum eu aș dori să vă întreb dacă dvs., în ultimii 5 ani ați ajuns/nimerit în una din situațiile de care eu o să vă vorbesc, în această țară. Următorul lucru de care are să vă întreb este dacă ați fost sau nu discriminați în fiecare dintre aceste situații. Și în sfârșit suntem curioși să știm cu ce finisat acest lucru...

J7. Ce credeți, există o lege în Republica Moldova care interzice discriminarea împotriva grupurilor etnice minoritare atunci când aplicați pentru o slujbă?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

J8. Cunoașteți vreo organizație din Republica Moldova care poate oferi sprijin sau sfaturi persoanelor care au fost discriminat?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

SECȚIUNEA L – CETĂȚEAN ACTIV/ÎNCREDERE

L2. Puteți numi organizațiile care operează în sprijinul rromilor? Vă rog să îmi spuneți numele acestor organizații:

1.					96 Nici un nume	98 Nu răspunde	99 Nu știe
2.							
3.							

L3. Ați auzit de campania Dosta! “Depășește-ți prejudecățile, descoperă rromii!”?

Da	1
Nu	2
Nu răspunde	98
Nu știe	99

SECȚIUNEA Z – VALIDARE

Z1. Au fost respectate următoarele conform metodologiei:

S-a ales persoana cu vîrstă 16+ aleatoriu conform metodologie

Da	Nu	Dacă Nu, vă rugăm să explicați motivele
1	2	
1	2	

S-a păstrat confidențialitatea în timpul interviului

Surse BIBLIOGRAFICE

BNS (2006). Datele Recensământului populației din anul 2004. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2208>

BNS (2009). Migrația Forței de Muncă. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/migratia/Migratia_FM.pdf

BNS (2011). Accesul populației la serviciile de sănătate. Rezultatele studiului în gospodării, august-octombrie 2010. Sinteză.

BNS (2011). Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2010. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/aspecte_nivelul_trai/Aspecte_trai_in_2010.pdf

BNS (2012). Forța de muncă în Republica Moldova ocupare și șomaj.

BNS (2012). Banca de date statistice. <http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=INV0103&ti=Gradul+de+cuprindere+in+niveluri+educationale+pe+sexe%2C++1999%2F00%2D2011%2F12&path=../Database/RO/07%20INV/INV01/&lang=1>

Bulgaru M. Sociologie, vol. 2, Chișinău 2003

Eurofund (2012). Condițiile de viață ale romilor: locuințele inadecvate și sănătatea.

GoRM (2013). Notă informativă la proiectul de Hotărîre a Guvernului „Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative”. http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_423_notamediatorcomunitar.pdf

IPP (2006). Etnobarometrul în Republica Moldova. Editura GUNIVAS, Chișinău 2006

OIM (2009). Impactul socio-economic al crizei economice asupra migrației și remitețelor în Republica Moldova. http://www.iom.md/attachments/110_2009_06_02_socio_economic_impact_rom.pdf

OIM (2009). Migrația forței de muncă: Tendințe și constatări preliminare din sondajul panel al gospodăriilor casnice pentru anii 2006-2008. CBS-AXA. http://www.iom.md/attachments/110_2009_05_05_remmitt_boom_over_rom.pdf

ONU (2011). Observațiile Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale către Guvernul Republicii Moldova P.2 E/C.12/MDA/CO/2. Geneva. http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/session12/MD/A_HRC_WG.6_12_MDA_2_Moldova_E.doc

PNUD (2007). Romii în Republica Moldova”. Studiu realizat de S. Cace, V. Cantarji, N. Sali, M. Alla în baza sondajului din anul 2005. [http://www.undp.md/publications/roma%20_report/UNDP,%20Romii%20in%20Republica%20Moldova%20\(Chisinau,%202007\).pdf](http://www.undp.md/publications/roma%20_report/UNDP,%20Romii%20in%20Republica%20Moldova%20(Chisinau,%202007).pdf)

PNUD.BM/CE (2012). Studiul Regional privind situația Romilor în 2011. <http://europeandcis.undp.org/data/show/D69F01FE-F203-1EE9-B45121B12A557E1B>

PNUD (2013). Raport reprezentativ privind cartografierea localităților dens populate de Romi din Republica Moldova. http://www.mpsfc.gov.md/file/rapoarte/Raport_Cartografiere_2012.pdf

TransparencyInternational (2013). Global Corruption Barometer 2013. <http://gcb.transparency.org/gcb201011/results/>

UNICEF (2006). Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației. Raport de studiu. http://www.unicef.org/moldova/ro/12007_19494.html

UNICEF (2012). Imunizarea copiilor mici, cunoștințe și aptitudini (draft)

United Nations
MOLDOVA

Organizația Națiunilor Unite
Str. 31 August 1989, 131, Chișinău
MD-2012, Republica Moldova
www.un.md